مکاتیبِ شریفہ

حضرت شاہ غلام علی دہلوی رحمۃ اللہ علیہ

حکیم عبد المجید احمد سیفی لاہور

قد اعتنی بطبعه طبعة جديدة بالأوفست
حسين حلمي بن سعيد استانبولی

يطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ٧٢
استانبول - تركيه
١٣٩٦ هجری ١٩٧٦ ميلادی

مکاتیبِ شریفہ

حضرت شاہ غلام علی دہلوی رحمۃ اللہ علیہ

حکیم عبد المجید احمد سیفی لاہور

قد اعتنى بطبعه طبعة جديدة بالأوفست
حسين حلمى بن سعيد استانبولى

يطلب من المكتبة ايشيق بشارع دار الشفقة بفاتح ٧٢

استانبول - تركيه

١٣٩٦ هجرى ١٩٧٦ ميلادى

ÇALI MATBAASI 270461

کلمۂ تشکّر

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم۔ الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علیٰ سید المرسلین

شکرِ بے حد آں واہب العطایا را تعالیٰ شانہٗ کہ ایں فقیرِ بے بضاعت را توفیق کرامت فرمود کہ مکاتیبِ شریفہ حضرت شاہ غلام علی دہلوی رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ بطبع آورد۔

الحق کتابے است کہ در تشریح و توضیح طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ ثانی ندارد و عبارتش نہایت سادہ و عام فہم است۔ ایں کتاب بارِ اوّل در سنہ ۱۳۲۴ھ در مطبع عزیزی مدراس بطبع آمدہ بود۔ بمطابق آں نسخہ کہ مولانا محمد سعید خان صاحب مرحوم و مغفور مفتیٔ عدالتِ عالیہ حیدر آباد دکن در حدود سنہ ۱۲۹۶ھ از نسخہ مخطوطہ بخطِ جامع مکاتیب حضرت شاہ رؤف احمد مجددی رحمۃ اللہ علیہ از کتب خانہ مظہریہ بمدینہ طیبہ علیٰ ساکنہا الف الف تحیہ نقل بر داشتہ بودند۔

اما از عرصۂ دراز آں مخطوط ناپدید و ایں مطبوعہ ہم نایاب گردیدہ بود۔

بوجۂ تعدد قلم ناسخین نسخۂ مطبوعہ مدراس از اغلاطِ کتابت پاک نبود۔ و دیگر نسخہ قلمی کہ از کتب خانہ مولوی زید شرافت بہم رسید۔ آں ہم چنداں صحیح نبود۔ تاہم غنیمت شمردہ در تصحیح و کتابت ایں اشاعت ہر دو نسخہ را پیش نظر داشتہ مساعی ممکنہ در صحتِ آں بجا آوردہ شد و مکتوباتے چند کہ در سبعہ سیارہ، و کلماتِ طیبات، و ہدایت الطالبین مندرج بودند۔ آنہا را ہم بصحت بکار آوردہ شد۔ تاہم در بعض مواقع سہوے و فروگذاشتے در کتابت و طباعت باقی باشد براہِ کرم درست کنند و ایں فقیر را معذور داشتہ معاف فرمایند و بدعائے خیر یاد دارند۔

قطعہ تاریخیہ و مدحیہ

(از مولانا محبوب الٰہی صاحب وفائی سلمہٗ)

شاہِ عبداللہ غلام با علی ۱ خاصۂ خاصان مولائے کریم
قطبِ عرفان، گوہرِ تاجِ ولا ۲ ہادیٔ عالم براہِ مستقیم
مجددِ قرنِ ثالث العشر ۳ حجۃ اللہ فی الدین القویم
از مکاتیبش منور شرق و غرب ۴ از تجلی ہائے رحمان و رحیم

آں طریقِ خاصِ شاہِ نقشبندؒ ۵ اقرب و ہم موصل و ہم مستقیم
تخمِ آں در زمینِ ہند کاشت ۶ خواجۂ ما باقی باللہؒ الکریم
گشت اصلش ثابت و فرعش بعرش ۷ از مجدد الفِ ثانیؒ فخیم
شارحِ اخبارِ ختم المرسلین ۸ کاشفِ اسرارِ قرآنِ حکیم
گفت دین چہ؟ اتباعِ مصطفےٰ ۹ زاں طریقت شد شریعت را ندیم
دادہ آرایش بافزائش زِ حق ۱۰ آں امامؒ برحق دیارِ قسیم

قاسمِ آمد گنج آمد شاہِ ماؒ ۱۱ برملا گویم ندارم ہیچ بیم

باز ازوے دادہ تجدیدِ جدید ۱۲ شیخ ما را داد آن ربِّ علیم

بحرِ عرفان شیخ عبداللہ عـہ ما ۱۳ کین زمان گردیدہ فیضانش عمیم
نائب بوسعد احمدؒ آمدست ۱۴ کو بقیوم زمان بودہ وسیم
اوست نورے از سراجِ دینِ حقؒ ۱۵ وآں ز عثمانؒ گلشن عنبر شمیم
اوزِ شیخ تندہاری نائب سنت ۱۶ وآں لبشہ احمد سعیدؒ آمد ضمیم
گر بپرسی نسبت آں پاک ذات ۱۷ او ز شاہ بوسعیدؒ آمد مقیم
او خلیفہ شاہؒ را پس ایں چنیں ۱۸ شیخ ما مدظلہ با شاہؒ مے گردندیم
فیض عبداللہؒ بعبداللہ مدظلہ رسید ۱۹ شکر للہِ العلیِّ و العظیم

شیخ ما چون ایں چمن را آب داد ۲۰ شد مشام طالبان پُر از نسیم
ہم بصحت ہم بطبعش رنج برد ۲۱ تا بر آورد آب چوں دُرِّ یتیم
چوں وذانی فکر سالِ طبع کرد ۲۲ گفت ہاتف ایں بداند ہر فہیم
عظمت و عرفانِ حق را مظہرست ۲۳ زاں بیاید سال او شان عظیم
لَا نُرِیْدُ غَیْرَ وَجْھِکَ یَا اَنِیْ ۲۴ قَدْ عَلِمْنَا رَبَّنَا اَنْتَ الْعَلِیْم ۱۳۷۱ھ

عـہ دریں زمان حامل ایں اسرار و معارف و صاحب رشد و ہدایت ایں طریقہ شریفہ سیدنا و مرشدنا حضرت مولانا محمد عبداللہ صاحب مدظلہم العالی اند کہ محرک طباعت ایں رسالہ شریفہ شدند۔ ایشاں خلیفہ اعظم و سجادہ نشین حضرت قیوم زمان محبوب رب العالمین سیدنا مولانا ابوالسعد احمد قدس سرہ العزیز بانیٔ خانقاہ سراجیہ مجددیہ اند۔ کہ نزدِ کندیاں ضلع میانوالی بفاصلہ ۳ میل بجنوب مائل بہ شرق واقع است۔

دریں اشعار قطعاً مبالغہ نیست۔ حضرت ممدوح دریں زمان پر فتن ہم طریقہ علیہ نقشبندیہ مجددیہ را محافظ اند و ہم ایں راہ سلوک را ہادی و مرشد ؎

ہنوز آں ابرِ رحمت درخروش است خم و خمخانہ و ساقی بجوش است

ایں حقیقت بر ارباب نظر و بصیرت مخفی نیست۔

ایں فقیر از عہدۂ شکر پروردگار خود بر نیاید اگر ہم شکر مساعی و ذرہ نوازی شیخ خویش حضرت مولانا محمد عبداللہ صاحب مدظلہم العالی ممدوح الصدر بجا نیارد۔ مَنْ لَّمْ یَشْکُرِ النَّاسَ لَمْ یَشْکُرِ اللّٰہَ۔ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوْبَنَا وَاِسْرَافَنَا فِیْٓ اَمْرِنَا وَثَبِّتْ اَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَی الْقَوْمِ الْکٰفِرِیْنَ۔ وَالسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْھُدٰی وَالْتَزَمَ مُتَابَعَۃَ الْمُصْطَفٰی عَلَیْہِ وَعَلٰی آلِہِ الصَّلٰوۃُ وَالسَّلَامُ۔

العارض بندہ عاجز فقیر عبدالمجید احمد سیفی عفی عنہ

۲۱ شعبان المعظم ۱۳۷۱ھ

مکاتیب شریفہ

قطب الارشاد سیدنا و مولینا حضرت شاہ عبد اللہ دہلوی
معروف بہ شاہ غلام علی دہلوی قدس سرہ

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

اَلۡحَمۡدُ لِلّٰہِ الذی جعل التصوف صفاءً لقلوب الاصفیاء واعد التعرف جلاءً لجنان العرفاء والصلوۃ والسلام علیٰ سیدنا امام الانبیاء وعلیٰ آلہٖ واصحابہ الاتقیاء

ترجمۂ حضرت مصنف - قطب فلک ارشاد غوث ابدال و اوتاد قدوۃ الواصلین امام العارفین زبدۃ الاولیاء الکاملین نائب سید المرسلین حضرت شاہ عبد اللہ العلوی المشتہر بشاہ غلام علی الدہلوی قدس اللہ سرہ و افاض علینا برہ ولادت در سنہ یکہزار و یک صد و پنجاہ و ہشت ۱۱۵۸ در قصبہ بٹالہ (پنجاب) بظہور آمد نسب شریف بحضرت علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ میرسد بعد تحصیل علوم دینیہ بعمر بست و دو سالگی اخذ طریقہ شریفہ از حضرت مرزا جانجانان مظہر شہید قدس اللہ سرہ نمودند و بکمال ریاضت و مجاہدات شاقہ سرآمد اولیاء عارفین گشتند و فیض ارشاد و ہدایت ربع مسکون را در گرفت ہزاراں علماء و صلحا از اقالیم بعیدہ بخدمت شریف شتافتند بعضی بحکم آن سرور صلی اللہ علیہ وسلم بآستانۂ علیا رسیدند مثل مولانا خالد رومی و شیخ احمد کردی و سید اسمعیل مدنی و بعضے بدلالت بزرگان بیعت نمودند و برخے ذات مقدس را در خواب دیدہ مشرف شدند قبولیت تمام و مرجعیت خاص و عام پیدا شد چون عمر شریف بہشتاد و دو رسید در عین مرض بواسیر و خارش حضرت شاہ ابو سعید قدس سرہ را کہ خلیفۂ اقل ایشان بودند برای جانشینی خود بتاکید تمام طلب فرمودند و روبروے خود قائم مقام خویش ساختند و بتاریخ بست و دوم صفر سنہ یکہزار و دو صد و چہل ۱۲۴۰ ہجری بعد اشراق در ہیئت احتبا در کمال استغراق مشاہدۂ حق ازین دار پر ملال انتقال فرمودند خوش گفت ؎

سال تولید و حیات و فوت آن سلطان پاک
مظہر جود و امام و مظہر پیر پاک

و مزار پر انوار در دہلی اندرون خانقاہ شریف واقع است زیارت و تبرک رضی اللہ عنہ و افاض علینا فیوضہ و برکاتہ - مزار مرزا جانجانان و ابو سعید فاروقی و ابو الخیر نیز درین خانقاہ است

بصنعت غیر منقوطہ در توصیف شیخ موسد اسرار علوم و حکم ، حاکم کل عالم علم امم ، و مہر کرم ماہ عطا
و مدد ، دادرس عالم اہل وداد ، صلی اللہ علیہ وعلی آلہ واصحابہ وسلم اما بعد امیدوار مغفرت ایزدی
روٴف احمد مجددی عفی عنہ گذارش می نماید کہ بالقای غیبی بخاطر ریخت کہ مکتوبات متفرقات سمی
سمات حضرت پیر دستگیر من کاروان طریقت امن سالکان حقیقت رب تخیل عرفان برمرتبہ احسان
بحر فیوض نبویہ حامی طریقت مصطفویہ قاف استقامت و تمکین امام ملت و دین حاکم شریعت خیر البشر
مجدد مائۃ ثالثۃ و العشر دافع ظلمات و اہواء والی ولایات اولیا بانی مبانی عرفان وارث کمالات مرسلان
بشیر معارف و حقائق کتاب علوم و دقائق رحمت دل و جان ولی انس و جان ہادی سالکان لاہوتی ماہی دریائے
لاہوتی عالم علوم نبویہ مالک شریعت مصطفویہ رافت عالم و عالمیان عظمت آدم و آدمیان تحفۂ گروہ اولیائے
مقبول جناب کبریا ادیب قاصدان ہدایت نقیب لشکریان ولایت واقف یقین حامی دین ید اللہ
لاخذ بیعت المریدین دلیل قدرت رب العالمین راز دار فاینما تولوا فثم وجہ اللہ واقف نشیب و فراز
راہ حاوی اسرار معیت و اقربیت سرور سریر محبیت و محبوبیت نایب جناب مصطفی الیسر فرمای عسر بر دو سرا
ناظم مناظم ولایت واقف مواقف ہدایت باعث تجدید دین تابع رضای سید المرسلین ولی خدا العلی سحابیر
عالم امیر الکرم کنز اسرار علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل خلیل رب جلیل وزیر سلطان لولاک شاہ
ایوان فلک الافلاک دادرس مظلومان آیت رحمان رہبر امم دافع ظلم رہنمائے انس و جان داروے امراض جان
وسیلۂ مغفرت نیازمندان عارف معارف نقشبندان آفتاب آسمان ہدایت و ایقان لعل کان ولایت
و احسان مروج شریعت و طریقت واقف حقیقت و معرفت دجلۂ سخا و عطا ہادی ما و شما عاشق خدا شیدائے
کبریا قیوم زمان خازن عرفان والہ رسول الثقلین داور کونین مربای الطاف رب العلمین راکب توسن
تمکین افضل فضلا اکمل عرفا نافع امت مصطفویہ مقبل ذات نبویہ ناصب لوائی رہنمونی کاسب ضیائی
بیچونی شمس فلک احسان فخر زمین و آسمان حافظ امانت قاف استقامت یار و ناصر اہل ایمان قامع
بدعت و بطلان توضیح اشکالات وحدانیت شارح متن احدیت رہ نورد دشت تجرید عابد بادیہ نشین
تفرید رہبر اعظم سرور اکرم وارث کمالات انبیاء و لولوئے صدف اہتدا و پیشوائے انس و ملک آبروی
زمین و فلک کتاب اسرار الہ شیخنا و امامنا و وسیلتنا الی اللہ مد اللہ تعالی ظلال رأفتہم علی مفارق
الطالبین الی یوم الدین آمین ۔

مثنوی مشتمل صنعتیکہ از حروف سرہائے تمام مصاریع لعل اولی و کذالک از سرہائے مصاریع
اُخری ہر دو اسم مبارک آنجناب مشہور و غیرہ مشہور می بر آید ہمیں نہج نام بندہ
لاشے از حروف پائے ہائے مصاریع لعل اظہار قدمبوسی خود می نماید و تابہ شعرے کہ ظہور این صنعتیں مثنوی

ہم فرو بحر بن است حامی دین مالک ہر بحر و بر ٭ حاکم کل نایب خیر البشر ٭ ضابط ہر مرشد راہ
ورا ٭ ضامن نور از پے اہل ولا ٭ رحمت حق قاطع ہر آزار زو ٭ رہبر دین دافع دیو عدو ٭ تارک
دنیا و دیندین را صدف ٭ ترک از وے یافتہ عز و شرف ٭ غلبۂ حق والئے ہر دو سرا ٭ غرّۂ پیشانی
اہل صفا ٭ لمعۂ نور از پے ترویح روح ٭ لجۂ فتح و درِ بحر فتوح ٭ اکرم عالم مہ عز و کرم ٭ افضل آدم
شہ اہل حکم ٭ مخزن اسرار و در بحر جود ٭ معدن انوار و در بحر جود ٭ عالم علمے کہ جلی و خفی است ٭ عارف
اسرار نبی و ولی است ٭ کوہ گوہر عمان سخا و کرم ٭ لمعۂ فیضان وجوب قدم ٭ یا رہ مددگار محبان حق
لیس کن عسر لفیضان حق ٭ عارف و عریف بعرفان ذات ٭ عالم علمی کہ گذشتہ از صفات
بانی ایوان صفا و رصفا ٭ باعث عنوان وفا و روفا ٭ دارئے اسقام جنان جہان ٭ دافع آلام تن
انس و جان ٭ آئینۂ چہرۂ مقصود خلق ٭ آب دہ مزرعہ امید خلق ٭ لمعۂ انوار کریم الرحیم ٭ لجۂ اسرار
علیم الحکیم ٭ لیس کمثلہ نہ وجودش نشان ٭ لامع و ساطع نہ زمین و زمان ٭ ہادی ما آنکہ ہدایت نشان
است ٭ ہیبت حق است کہ رافت عیان است ٭ معماء اسم مبارک مشہور آنجناب
الکلیل غوثیت بسرآن ماہ من پرداختہ ٭ عین عنایت بہر من رافت ظہوری ساختہ ٭ ایضاً
منع نظارہ رامکن لطف تو اینقدر بس است ٭ بندہ چشم خویش خوان بہر من این نظر بس است ٭
معماء اسم غیر مشہور نرگس تو بدست یافت جائے عصا قیامتی ٭ زین دو بلا گزیر نیست کاش
بجاہ او فتم ٭ بندہ قامت و زلفین و دہان یارم ٭ غنچہ و سنبل و سرو نیست کہ در دل دارم ٭
کہ ہر یک مکتوبے از انہا مشتمل بر حقائق شریعت و طریقت است و متضمن دقائق حقیقت و معرفت
بل ہر سطرے از آن چون سلک لآلی منثورہ صفا بخش دلہائے عارفان است و ہر لفظے از آن برنگ
دُرر غرر منشورہ ضیا افزائے تیرہ باطنان نے نے ہر حرف ملاحت ظرفش چشمے است برائے نظارہ یار و ہر
نقطہ فیض لقطہ اش مردمکے است زیب دیدہ اولی الابصار جمع نمایم تا عالمے ازو متمتع گردد و جہانے ازو منتفع
شود مطالعہ اش طالبان را براہ راست ہدایت نماید و خوانندگان را بصراط مستقیم دلالت فرماید
صفائے صوفیان افزاید کدورات لایعنیان زداید مریدان را بمقام مرادان رساند و مرادان را واصل تر گرداند
ابرار ان را مقام مقربان عطا فرماید و مقربان را بکمال محبوبان معزز نماید مثنوی عابدان را عاشقان حق کند ٭
عاشقان را واصل مطلق کند ٭ شوق افزاید مجازان ٭ کور را بد دیدہ بینا از و ٭ سالکان را می برد از راہ
جذب ٭ ہر مریدی را کند آگاہ جذب ٭ مع ہذا اخوت پناہ کمالات دستگاہ عالم علوم دینیہ عارف معارف
یقینیہ اخوی اعظمی کہ نام نامیش ازین بیت بطرز تعمیہ پیداست معماء قدرت را بوی عطر چو دید ٭ کلاہ
سعادت بپوشید عید ٭ و درمیان ایشان و این تراب الاقدام درویشان از ایام طفولیت تا الآن اتحاد
بحد لیست کہ در تحریر نمی آید و مودت بمرتبہ ایست کہ در تسطیر نمی گنجد گویا یک جان در دو قالب ایم بل ازین ہم

غالب بلسلۂ جنبان این امر جلیل القدر گردیدند بس سنہ ہجری کہ اعداد خ ازین قطعہ می برآیند با حسن التراکیب شروع در جمع این مکاتیب فیوض اسالیب نمودم قطعہ تاریخ جمع آن نامہا کز انہا ہر حرف قلب فرح ست ہر نقطہ ایست نکتہ الموفوج غرایب ؛ دادہ چو انتظامش رافت بگفت ہاتف ؛ در باب سال جمعش از مظہر عجائب ؛ واللہ الموفق لاتمام ہذا الامر الصواب و الیہ المرجع والمآب۔

۱۲۰ ھ

مکتوب اوّل

در بیان عقیدہ در حق اصحاب کرام و تفضیل آنحضرات بر اولیاء اُمت و تفضیل حضرات شیخین و محبت ختنین علیہم الرضوان و فضل متقدمین مشایخ بر متاخرین و اثبات تجدید حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ و شمۂ در دفع شبہات بعضے منکران کہ بر کلام آنجناب نمودہ اند و ما یناسب ذالک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ حمدا کثیرا طیبا مبارکا فیہ مبارکا علیہ کما یحب ربنا و یرضی علی ما انعم علینا و من قبلنا و فضل شکر نعمتہائے متکاثرہ منعم بر حق عم نوالہ مقدور بیان نیست کہ ما را از امت مرحومہ محمدیہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ساخت و بعقاید اہل سنت و جماعت سرفراز گردانید و تفضیل شیخین بر سایر امت و محبت ختنین علیہم الرضوان و محبت و تعظیم اہل بیت عظام و احترام و اکرام اصحاب کرام و این محبت و تعظیم دو رکن ایمان و نجات اند ممتاز فرمود رضی اللہ تعالےٰ عنہم و تفضیل انبیا علیہم السلام بر اولیاء رحمۃ اللہ علیہم عقیدہ کرامت فرمود فوق و شوق و اسرار و علوم ہیچ ولی بلطافت نسبتہائے عالیہ ہیچ نبی نمیرسد کہ آن از تجلی صفاتی صدور یافتہ و این از تجلیات ذاتیہ ناشی گردیدہ اولیا را تابع خود نمودہ بلکہ اصحاب کرام را رضی اللہ تعالیٰ عنہم بر اولیا فضل ثابت است کہ بشرف صحبت مبارک خیر الانبیاء صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عیون حکمت الٰہی و ینابیع فیض نامتناہی گردیدہ بہدایت امت محمدیہ پرداختند و بنظر عنایت آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیضے و نورے در دلہا یافتہ صبر و قناعت و توکل و رضا و تسلیم سرمایۂ حیات خود نمودہ تہجد و نوافل عبادات سجیۂ نفیسہ خود گردانیدہ اند

حاشیہ متعلق دیباچہ (۱) از اول حروف ہر فقرہ از آغاز عبارت مدحیہ کہ در و صفحہ پیر دستگیر خود نوشتہ اند این عبارت می برآید یا رب بحق احمد و بوبکر و ہم عمر عثمان و حیدر حسنین و بتول پاک خوش دار در دو عالم ؛ در عشق خود مرا کن منکشف حقیقت شرع ز دل بجا کن۔

(۲) از تدابیر تشبیہ الف مراد داشتہ و چون با بو ملحق شد ابو شد کلاہ سعادت کہ عین ست چون عبد را بو شاید سعید شد یعنی ابو سعید شد ۱۲

غلبهٔ محبت خدا و رسول حرب اقربا را فلاح و صلاح دارین خود دانسته بجهادات و جان فشانیها رواج دین و اسلام فرمودند تا مردم مسلمان شدند پس هیچ ولی بمرتبهٔ ادنی صحابی نرسد رضی الله تعالی عنهم و شکر ایشان بر همه مسلمانان لازم گشت جزاهم الله سبحانه خیر الجزاء سبحان الله زهی تاثیر صحبت مبارک و مقدس آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم قدمائے مشایخ را فضل بر مشایخ متاخرین است یقین می نمائیم که بیمن تربیت و تلقین آن اکابر احوال و اسرار و معارف ایشان را حاصل شد پیر ما حضرت مجدد فرموده اند که حضرت شیخ ابن عربی رحمة الله علیه امام و مقتدا است در معارف اسرار و ما واپس ماندگان از خوان نعمت ایشان بهره یافته ایم بعضے جزئیات اسرار باقی مانده بود آنرا بیان کردیم چنانچه امام علم نحو سیبویه و اخفش وغیر هما هستند ابن حاجب در رضی بعضے نحو دقائق واضح نموده اند متاخران فقها جزئیات مسائل بسیار بیان کرده اند و همه از امام اعظم و امام محمد رحمة الله علیهما استفاده دارند علوم و معارف و اصطلاحات طریقهٔ خود که حضرت مجدد بیان کرده اند همه بتربیت شیخ المشایخ حضرت خواجه محمد باقی ایشان را رحمة الله علیهما حاصل شده ایشان بعد گرفتن طریقهٔ چشتیه و قادریه از والد ماجد خود خلیفهٔ حضرت شیخ عبد القدوس و شیخ رکن الدین خلیفه و فرزند شیخ عبد القدوس رحمة الله علیهما و انتساب بحضرات سهروردی و کبروی رحمة الله علیهم بالهام و القای الهی آن مقامات دریافته علاوه را بر آن درجات رسانیدند و در آن درجات مفصلهٔ ایشان اشتباهے نیست که باقرار علماء و فضلاء ثابت شده و طریقهٔ جدیدهٔ ایشان مشتمل بر ده لطیفه است در سیر هر لطیفه تجلیات و حالات و اسرار جدا جدا است و ورائے سیر این ده لطیفه سیر دیگر ارشاد فرموده اند اے خواجه درد نیست وگرنه طبیب هست و آیهٔ شریفه وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا بر بے نهایتی این راه گواه است لیکن همه منتسبان طریقهٔ ایشان بآن اصطلاحات نه رسیده اند لهذا اختلاف در حالات آنها راه یافته انکار منکران آن مقامات از نارسائی و جهل است جهل حجت نیست مقصود از طریقهٔ صوفیه عقیدهٔ سلف صالح است یا قوت در آن و توفیق اعمال موافق حدیث و فقه و اخلاق و صبر و قناعت و توکل و مقامات سلوک آنچه میسر شود و ورود احوال باطنی و دوام توجه و حضور که مرتبهٔ احسان است این کامل شود و اجتناب از بدعت و مناهی تا دین تباه نگردد الحمد لله که منتسبان از طریقهٔ ایشان که به نسبت باطنی ایشان رسیده اند بواسطه جناب مبارک ایشان این حالات نقد وقت دارند انکار را عوت اضاعت. از مخلصان ایشان جوابها بطور علماء صوفیه نوشته اند محمد هاشم کشمی کتابے مسمی به (برکات احمدیه مجددیه) و ملا بدر الدین سهرندی رساله موسوم (حضرات القدس) در احوال شریفه و احوال فرزندان گرامی و خلفاء نامی ایشان نوشته اند و بفهم خود بیان علوم تازه و معارف جدیدهٔ آنجناب نموده و دیگر عزیزان نیز این سعادت حاصل کرده اند جزاهم الله خیر الجزاء ایشان مجدد الف ثانی اند و حقایق و دقائق و کثرت معارف الهیه و فیوض و برکات ایشان و افاضات کثیره که اصلاح خلق نموده و مقامات عالیه که در طریقهٔ خود بالهامات حقه مقرر فرموده اند و آن مقامات قرب الهی است سبحانه معلوم نیست که در کتب صوفیه این مقامات که ولایات ثلثه و کمالات ثلثه و حقائق سبعه وغیره بیان نموده بتجدید علوم صوفیه علیه فرموده اند محرر شده باشد فلا تکن [illegible]

الممتد مع دلیلی است واضح بر مجدد بودن ایشان چنانچه حضرت خواجه معروف کرخی و حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجه
معین الدین و حضرت خواجه نقشبند و حضرت علاء الدوله سمنانی و حضرت امام غزالی رحمة الله علیهم مجدد ان طریقه مرضیه
بوده اند و انوار و علوم و معارف و فیوض اینها دلیل تجدید ایشان است تشددات و ریاضات صوفیه را
بوسط مقرر نمودن و اسرار توحید بے مجاهدات افاضه نمودن و دوام حضور در هر لطیفه از لطایف عشره داشتن
و مدار ترقی بر اتباع سنن حبیب خدا صلی الله علیه و آله و سلم مقرر ساختن از خصایص طریقه نقشبندیه
مجددیه است کثر الله اهلها رحمة الله علیهم رحمةً واسعةً و افاض علینا برکاتهم فی الدنیا والاخرة آمین آمین ایشان
از عقیده خود بجناب حضرت غوث الثقلین رضی الله عنه نوشته اند که حضرت غوث الثقلین واسطه
فیض ولایت اند و این مرتبه توسط اول بحضرت امیر المومنین علی مرتضی کرم الله وجهه تعلق داشت باز بحضرت
ائمه اثنا عشر رضی الله تعالی عنهم بترتیب قرار گرفته پس بحضرت غوث الثقلین منتقل شد و حضرت غوث
الاعظم در عداد اصحاب عظام و اهل بیت کرام اند رضی الله عنهم و این ضعیف را حضرت غوث محی الدین
توجهات نموده به ترقیات عالیه رسانیدند ایشان منیب و این فقیر نایب ایشان است و تحریر فرموده
اند که عروج حضرت غوث الاعظم از اکثر اولیا بلندتر واقع شده و تا بمقام روح فرود آمده اند لیکن نسبت
تصور نزول بحضرت غوث الثقلین در کلام ایشان نیست کذب و افترا است بے تحقیق مروج ساخته اند
جزائے کذب در قرآن مجید است معاذ الله حضرت خواجه قطب الدین مددگار این فقیر گردیده افاضتها
فرموده اند و در باب حضرات مشایخ رحمة الله علیهم چنین تحریر کرده اند این فقیر خوشه چین و زله بردار
خوان نعمتهائے آن اکابر است که بالاجماع فیوض مراتب بیت فرموده اند و از غلبه و ید قصود که بر پهلو از اهل
بیخودی و فنا است فرموده اند که کاتب شمال خود را در کار می بینم و کاتب یمین را بیکار خود را اگر بد تر از
کافر فرنگ نه بینم محبت خدا بر من حرام فکیف از بزرگان دین سبحان الله و بحمده من تواضع لله رفعه
الله حدیث پیغمبر صادق و مصدوق است علیه و علی آله و اصحابه و اولیاء امته الف الف صلوٰة و سلام
و جزاهم الله خیر الجزاء ؎ من آنخاکم که ابر نو بهاری ٭ کند از لطف بر من قطره باری ٭ اگر بر روید از تن
صد زبانم ٭ چو سوسن شکر لطفش کے توانم ٭ رضی الله عنهم و عنا بهم آمین آمین آمین ؎ رو قیامت شو قیامت
را ببین ٭ دیدن هر چیز را شرط است این ٭ و نحمد الله سبحانه و نصلی و نسلم علی حبیب رب العالمین
و علی آله و اصحابه اجمعین یکے را بر دیگرے ترجیح نمودن بدون ثبوت از آیه شریفه یا از حدیث یا از
اجماع علما چگونه درست باشد نزدیک ارباب علم و معرفت عقیده تساوی یا تفاضل یکدگر از کجا ثابت
کرده اند عقل و شرع دیگر است و راه محبت و غلبه آن دیگر اللهم ارنا الحق کما هی آمین آمین آمین۔

مکتوب دوم

دربیان مشغولی بذکر حق سبحانہ باتوجہ بلطائف سبعہ و مراقبہ احدیت و معیت و ما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

طریق ذکر حق سبحانہ

طریق مشغولی بذکر حق سبحانہ باتوجہ بلطائف سبعہ تا دران حرکت ذکر پیدا شود اینست کہ اول بست و پنج بار استغفار بخواند باز بارواح طیبۂ بزرگان علیہم الرحمۃ فاتحہ بخواند و بواسطہ آنہا از جناب الٰہی التجا و طلب فیض محبت و معرفت کند و صورت شخصے کہ ازو تلقین یافتہ روبروئے دل حاضر نماید اول از لطیفۂ قلب کہ زیر پستان چپ بہ فاصلہ دو انگشت مایل بہ پہلو است ذکر کند مفہوم اسم مبارک اللہ تعالےٰ کہ ذاتی است بیچون سبحانہ در لحاظ داشتہ و نگہداشت خواطر گذشتہ و آیندہ توجہ بقلب کردہ توجۂ دل بسمان مفہوم مقدس داشتہ بزبان خیال اسم مبارک اللہ اللہ بگوید ہر گاہ حرکت در دل پیدا شود باز از لطیفۂ روح کہ محل آن زیر پستان راست بفاصلہ دو انگشت است متوجہ شدہ بزبان خیال ذکر کند باز از لطیفۂ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بطرف سینہ بفاصلہ دو انگشت است باز از لطیفۂ خفی کہ محل آن برابر پستان راست بفاصلہ دو انگشت است بطرف وسط سینہ باز از لطیفۂ اخفیٰ کہ محل آن در عین وسط سینہ ست باز از لطیفۂ نفس کہ محل آن در پیشانی است ذکر نماید باز از لطیفۂ قالب توجہ بطرف تمام قالب نمودہ بزبان خیال اللہ اللہ بگوید تا کہ حرکت در لطیفۂ قالب ظاہر گردد دوم ذکر نفی و اثبات است زبان بکام چسپانیدہ بزبان خیال کلمہ لا از ناف تا دماغ کلمۂ اِلٰہَ تا بدوش راست آوردہ کلمہ اِلّا اللہ بر دل ضرب نماید بطوریکہ گذر ایں کلمہ بر لطائف خمسہ افتد و معنی کلمۂ طیبہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک در لحاظ دارد و درہ ذکر نفی و اثبات اگر حصر نفس نماید مفید باشد در گفتن ذکر نفی و اثبات رعایت عدد طاق کند و بعد چند مرتبہ بگوید محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و نفس بسیار بند نکند تا خفقان نشود بعد گفتن چندبار ذکر اسم ذات باشد یا نفی و اثبات در خیال خود بگوید با نکسار تمام خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ این ہر دو ذکر خفیہ معمول است ہر گاہ کیفیتے و جمعیتے پیدا نمود آن کیفیت را نگاہدارد و اگر مستور شود باز ذکر کند تا کہ کیفیت ملکہ شود گفتہ اند کہ طرق وصول الی اللہ سبحانہ سہ است یکے ذکر بشرائط آن دویم مراقبہ و آن توجہ بمبدء فیاض است و انتظار فیض و نگہداشت خواطر سیوم التزام صحبت شخصے کہ از صحبت او جمعیت و توجہ دست دہد جمعیتے و کیفیتے کہ ازو رسیدہ است نگہداشتہ بر تصور او نگاہ باید داشت و گفتہ اند کہ ذکر و توجہ بمبدء فیاض و توجہ بقلب

نگهداشت صورت آن بزرگ ہر سہ امر در ہر وقت ولحظہ باید نمود ہرگاہ جمعیت و بے خطرگی یا
کم خطرگی تا چہار گھڑی برسد مراقبہ معیت بکند وھو معکم اینما کنتم معیۃ او تعالیٰ در لحاظ
داشتہ ذکر کردہ باشد اسم ذات بجذبہ اقرب است و نفی و اثبات برائے نفی خواطر و آرزو ہا مفید
و محض توجہ بدل و بحضرت حق سبحانہ استغراق و بیخودی و سکر می آید و در مراقبہ معیت اسرار توحید
وجودی بمعنی ہمہ اوست و گرمی و ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و دیگر حالات پیدا می شود انشاء اللہ تعالیٰ
و تلاوت قرآن مجید و درود و استغفار و کلمہ تمجید و کلمہ توحید و سبحان اللہ و بحمدہ و نماز تہجد
و اشراق و چاشت و بعد از نماز مغرب نوافل و این اوراد ممد جمعیت و نسبت باطن می شود و آن
توجہ الی اللہ است یا انکسار تمام و صبر و قناعت و شکر و رضا و تسلیم و تفویض و توکل و عفو[1] و صفح[2]
و سکوت و دوام ذکر و توجہ از اسباب قرب الٰہی است۔ مصرعہ تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؛ بعد حصول سکوت
کیفیات نسبت قلبی مراقبہ اقربیت و محبت و مراقبہ مسمی الباطن و مراقبہ ذات بحت معریٰ عن جمیع
الاعتبارات و دیگر مراقبات اگر ارادہ الٰہی باشد سبحانہ پیش خواہد آمد و طریقہ بزرگان احمدی مجددی ہمین
مراقبات است والسلام ؛

مکتوب سویم

بصاحبزادہ عالی نسب والا حسب شاہ ابو سعید صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ

صدور یافتہ در بیان جواب کتابت ایشان مشتمل بر بعضے بشارات و منع نمودن از

تذکار حالات توحید وجودی و بیان مدح از گذشتن از ان مقام نسبت نقشبندیہ

و یادداشت بنہایہ کہ موافق سنت سنیہ است علیٰ مصدرہا الصلوات والتحیہ

و ما یناسب ذلک من الاحوال ؛

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مسند افروز ہدایت و ارشاد اولیاء کرام سلامت بعد سلام نیاز واضح می نماید عنایت نامہ بورود
مسعود مسرتہا بخشید و دعا ہا دربارہ شما کردہ شد آثار ادعیہ بالفعل ہم ظاہر شدہ باشد امید است کہ
آثار این ہمہ التجاہا بجناب الٰہی تمام عمر شما را در گیرد درین پیری و ضعف این ضعیف را بدوام توجہ و
ہمت مشکلشا بدعام عفو و عافیت و حسن خاتمہ یاد فرما باشند احسن اللہ جزاکم ع و للارض من

[1] عن ذنوب الاصحاب [2] ای الاعراض عن العتاب ۱۲

من کاس الکرام نصیب ؛ بانیوقت شمار اصحبت ارباب توحید کہ ظاہر و باطن این بزرگان مخمور این وہماست کہ بریاضات و مجاہدات پیدا کردہ باشند و از قال بحال آمدہ بسیار است و شمارا نیز ازین مشرب حظے حاصل شدہ وآنچہ مختار جناب مبارک حضرت امام ربانی است رضی اللہ تعالے عنہم ازان حظے یافتہ اند از آنٖ معارف پیران ہمیشہ محظوظ باشند و دلہارا محظوظ بکنند و احمد سعید را نیز افیونیان کہ ترک افیون می نمایند باز بہ تذکارہ آن کیفیات افیونی می شوند معاذ اللہ من الحور بعد الکور اللہم ثبتنا و جمیع اخواننا علی صراطک المستقیم وصلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ چہ نعمتے است ہنی و چہ دولتے است سنی ظاہر باتباع سنت آراستہ کہ شارع را بران جائے حرف نباشد و دل از ماسوا پیراستہ و جان بنور یادداشت حضرت خواجہ بزرگ و خلفائے ایشان استغراقے در شہود و مشاہدہ حضرت حق یافتہ اینست نسبت عزیز الوجود حضرات اصحاب کرام رضی اللہ تعالے عنہم اجمعین۔

ہ تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؛ آنچہ ارباب ریاضات و مجاہدات و ترک و تجرید و خلوت و انزوا و کثرت اذکار اسرار توحید بحال خود دارند نہ قال از غلبہ سکر محبت معذور اند اہل علم و قال در اتباع آن معذوران طریقۂ خود مقرر کنند معلوم نیست کہ عند الشرع و عقل جایز است یا نہ و معارف پیران ما و شما بوجدان صحیح تابعان ایشان می یابند و از تقلید بتحقیق رسیدہ اند والحمد للہ علی ذلک بودن شما ہمان جا خوب است اگر آنجا مستفیضان آنجا بکثرت جمع شوند ہمانجا بسر برند و الا بعد استخارہ در حضرت دہلی حاضر شوند در این ضعف مفرط شمار البسیار یاد کردیم و دعاہا ہم کردیم لیکن آنچہ نزدیک خدا و رسول باشد بہتر ہمان است مکرر می نویسیم کہ ہیچ کار بے استخارہ و نیت و انشراح صدر نباید کرد و جواب خط صاحبزادہ عالی نسب حضرت احمد سعید اینست کہ طریقۂ بزرگان خود را تا نقطہ آخر برسانند و تسلیک طالبان نمایند جواب خط حضرت فضل امام جیو آنکہ صحبت حضرت ابوسعید را لازم شناسند و در باطن ترقیات نمایند میر سید محمد ابراہیم استغاثہ صحبت مبارک شما لازم گیرند ؛

مکتوب چہارم

بایں بندہ لاشے عفی عنہ صدور یافتہ در جواب عرضے کہ متضمن بعضے از حالات قلبی بود در بیان حضور بے غیبت مبرا از جہت فوق کہ نسبت نقشبندیہ عبارت ازان است و استہلاک توجہ و مانیاسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت رقعہ شریف رسید بمضامین مندرجہ اش مسرور گردانید اللہ تعالے لاثمار ابقامات

و علوم و معارف آباء کرام رساند در سیر قلبی تلونیات بسیار پیش می آید این همه از تلونیات است بسعی فرمایند و بجناب الٰہی سبحانہ التجا نمایند که احوال باطن به تمکین رسد و حضوری که حضرت حق سبحانہ را بذات مبارک است بر آن بر باطن شریف ظهور نماید حضور بے غیبت مبرا از جهت فوق که متوهم می شود و عام پذیرد و شامل جمیع جهات سته گردد تا نسبت نقشبندی حاصل شود و از کیفیات و حالات گذشته بغیر توجه تام نقد وقت نباشد بلکه آنهم مستهلک گردد و این استهلاک علامت تمامی سیر لطیفه قلبی است والسلام ؛

مکتوب پنجم

به برخوردار احمد سعید طال عمره و رزقه الله سبحانه کمال آبائه الکرام و سلمه بعافیه صدور یافته در بیان نصایح و شمه از احوال لطایف عالم امر و عالم خلق و حقایق در جواب عرضی الشان

بسم الله الرحمٰن الرحیم

مقبول بارگاه الٰہی حافظ احمد سعید سلمه الله تعالےٰ از جانب فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام و دعا معلوم نمایند کتابت شما رسید مسرور ساخت تکلف در خطاب و القاب نباید کرد و تعمیر اوقات بوظایف اعمال حسنه و دوام پرداخت نسبت باطن و تحصیل علم و مطالعه مکتوبات شریفه بزرگان خود و کتب قدمائے صوفیه عوارف و تعرف و آداب المریدین و رضائے الٰہی سبحانه که اشتیاق لقا کسب نمایند و بدعائے خیر مرا نیز یاد دارند الله تعالیٰ از کمالات آباء کرام رحمة الله علیهم بهره وافر کرامت فرماید صحبت شریف والد ماجد خود سلمه الله تعالیٰ لازم شناسند در سیر لطایف عالم امر کیفیتها امر ظاهر می شود و در سیر لطایف عالم خلق بی رنگیها و لطافتها و بداهت آنچه نظری است دست دهد زیارت انبیاء علیهم السلام و حالات محبت ذاتیه دران حقایق باید که ظهور کند و وسعت در انوار و علو پیدا شود والسلام ؛

مکتوب ششم

بخواجه محمد حسن صاحب مودود کمهاری چشتی صدور یافته در بیان آنکه آثار صوفیه علیه که بمقامات رسیده اند علوم نافع اند و ترک و تجرید و ریاضات بموهبت الٰہی سبحانه و تعریض بر منکران حضرت مجدد الف ثانی رضی الله عنه بتقریر واضح و تمثیل لائح و دفع بعضے شبهات معاندان که بر کلام آنجناب

نموده اند وما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب صاحبزاده عالی نسب والاحسب سلمہم اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد از سلام
نیاز میرساند از تحریر حافظ ابوسعید صاحب دریافت شد کہ ملفوظات شریفہ برائے استفاده مطالعہ
ایشان عنایت کرده بودند ایشان نوشتہ اند کہ تحریر آنجناب بسیار بجا و متضمن فواید ہا اللہ تعالےٰ طالبان
را از آن منتفع فرماید حضرت سلامت ارشاد فرمایند کہ آثار صوفیہ عالیہ کہ بعنایت الٰہی بمقامات رسیده اند
چیست تا دلیل باشد بر کمال باطن ایشان و آن علوم نافع است و ترک و تجرید و ریاضات و ترک
مرغوبات و مالوفات چنانچہ از بزرگان دین ہمین مروی است آرے اگر موہبت الٰہی و دستگیری
فرماید در کسب کمالات ریاضت را دخلے نباشد مگر باز بر مجاہدہ باید آمد دیگر ارشاد فرمایند و انصاف
نمایند و اعتساف درمیان نباشد کہ اللہ تعالےٰ بنبی آخر الزمان را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ملت
حنیفہ عنایت فرموده و وحی نازل کرده و معجزات کرامت فرموده ہمہ عالم از علماء و عقلاء بآن اعتراف
کرده کہ دران اشتباہے نمانده اگر چندے از معاندان انکار حقیت آن نبی صادق مصدوق
نمایند اعتبارے ندارد پس اللہ تعالےٰ ایشیخ المشایخ حضرت مجدد الف ثانی را از مقامات عالیہ
تلقین کرده و فیوض و برکات تازه مرحمت فرموده علماء و عقلاء آن کمالات را حاصل کردند و اقرار
نمودند دران شبہہ نمانده اگر بعضے از علماء ظاہر بتعسف و حسد انکار نمایند کہ مارا چرا نمیشود
اعتبارے ندارد و ہر اعتراضے را جوابے معقول موافق علماء صوفیہ موجود است و رسایل رد
اعتراضات متعدد و شیوع یافتہ است انبیاء علیہم السلام را از اعمال امتیان ثواب حاصل
است الدال علی الخیر کفاعلہ امر بطلب صلوٰۃ ابراہیمی برائے ہمین صدور یافتہ کہ دران مراتب
ترقیات حاصل شود ہمہ جمیع امت کہ مامور بطلب صلوٰۃ ابراہیمی اند درین درجہ حاصلہ فواید دست
داده و الا مامور نمی شدند مگر از بعضے کم و از بعضے زیاده و از ارباب ریاضت و مجاہده از کثرت
اذکار کہ بسبب غلبہ محبت اسرار توحید ظہور یافتہ بسبب غلبہ سکر معذور اند و بزرگانے کہ از ین مرتبہ
ترقی کرده بمعارف حقہ شرائع اسلامی رسیده اند علوم ایشان موافق نصوص کلام اللہ و حدیث
است و ہمین اند کہ بعضے از کمالات الٰہی درمیان سیر و سلوک ظہور یافتہ بآن اسرار ممتاز فرموده
باشند و بعضے کمالات الٰہی درمیان راه پیش آمده ہیچہ مقتضائے صحو و ہوشیاری است این اکابر را عطا فرموده بعضے آیات
الٰہی را تاویل کہ معنی دیگر اند موافق سکریات خود فرود آورده دور از عقل و شرع است صلی اللہ علی محمد وآلہ وسلم خیر خواہی
اینست کہ ہیچہ در فہم نیاید از علمائے آن طریقہ تحقیق فرمایند نہ کہ زبان طعن کشایند این نصیحتے است کہ الدین النصیحۃ والسلام
عزیزان بے تامل و بے تحقیق اعتراضات کرده اند و آن موارد اختلاف ہمہ بیجا است ایشان می فرمایند کہ ہمہ

ے مراد از ایشان) الامام ربانی مجدد الف ثانی احمد فاروقی است

کمالات مرا بواسطہ حضرت خواجہ حاصل است و بجناب حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ نوشتہ اند ایشان واسطۂ فیض ولایت اند نسبت نقصے بجناب حضرت غوث الثقلین از مفتریات معترضان است و بجناب اولیا نوشتہ اند این کمینہ زلہ بردار نعمتہائے ایشان است اصحاب کرام را در اصول مقامات یافتہ اند و اولیاء را در ظلال آن و الا مساوات لازم آید و آیۂ شریفہ وَمَا مِن حِسَابِكَ عَلَيْهِم مِّن شَيْءٍ مشعر برفع توسط است و آیۂ شریفہ یریدون وجہہ و ید اللہ فوق ایدیہم میفرماید کہ ہمہ مریدان خدا اند و کمترین صحابی را از ہمہ اولیاء بہتر می دانند فاعتبروا یا اولی الابصار کمالات الٰہیہ را منحصر در ذکر اللہ داشتن غافل از آیۃ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا شدن است والسلام ؛

مکتوب ہفتم

بایں کمینہ درگاہ جامع مکاتیب شریفہ صدور یافتہ در نصایح و استفسار احوال باطن بندہ و یاران طریقہ و منع از مذکور ملفوظات جناب خود بجہت کمال کسر نفسی و از غلبہ دید قصور

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ مدتے شدہ کہ بار سال رقیمہ مسرور نفرمودند و جہش معلوم نیست و طریقہ کہ بشما تلقین کردہ شدہ بران لازم باشند و احوال باطن خود و احوال یاران نوشتہ باشند ا نزد اگر زیدہ و بگوشہ خزیدہ بر طریقہ آباء کرام خود ورزش نمایند تبرک آرزو و ترک ماسوی و اگر استخارہ راہ دہد قصد اینجا برائے چندے بکنند و الا آنقدر کہ بشما رسیدہ اکتفا است بران ثابت باشند و معلوم شدہ است کہ مزخرفات لفظ مرا جمع کردہ اند بسیار بیجا کردہ اند و بیجا تر آنکہ مذکور آن میکنند آن بشوئید و پارہ پارہ بکنند نفحات و رشحات و مکتوبات حضرت مجدد رضی اللہ عنہ و کلام قدماء صوفیہ مثل عوارف و تعرف و احیاء و کیمیا برائے تہذیب و عبرت و عمل کافی اند و مذکور حدیث و تفسیر کردن ضرور تر و اگر بالفرض بیایند پیرزادگی را گذاشتہ بخاکساری و فروتنی و ترک پیری و پیری و نعمت کنند او افعل کذا والسلام ؛ رضاہ

مکتوب ہشتم

بہ شیخ قمر الدین پشوری صدور یافت در استفسار احوال ایشان و کیفیات ذکر

وشغل و مراقبات و احوال یاران ایشان و تاکید دوستی اوقات بکثرت ذکر و احوال بیماری که لاحق حضرت ایشان شده بود و احوال خلفائے مخصوص خود و تاکید رجوع بجناب پیران کبار نقشبندی و قادری و بواسطۂ مشائخ از جناب الٰہی حل مشکلات نمودن

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم - بخدمت شریف صاحب معارج بلند و مدارج ارجمند حضرت میاں قمر الدین صاحب سلمہ اللہ تعالٰے و اوصلہ الی غایۃ ما یتمناہ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ مدت بسیار گذشتہ کہ باخبار رسیدہ خود در وطن شریف مسرور نفرمودہ اند دل نگران است امید کہ احوال صحت و سلامت ذات شریف و کیفیات ذکر و شغل و مراقبات کہ بخدمت شریف بیان کردہ شدہ بود و حالات ہر مراقبہ و کسیکہ برائے توجہ می آیند احوال اینہا ترقیم نمایند کہ دل این فقیر انتظار دارد و در خلوتے نشستہ و در بروئے ہمہ کس بستہ بپرداخت نسبت باطن خود بکمال جہد درین مراقبات اوقات بگذرانند گاہے اسم ذات گاہے ذکر تہلیل بلحاظ اینمعنی گاہے تلاوت بکمال توجہ الی المقصود و گاہے درود بالتجا بجناب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و گاہے کلمات طیبات این است اسباب قرب الٰہی و بندہ را نیز در دعا در نظر حاضر دارند احوال خود نہ نوشتہ اند دل من بسیار تردد دارد دو نیم ماہ بیمار بودم من مردم را سر پاس بر زانو بود از دو روز نہ تخفیفے است مرض بواسیر بادی بشخت شدہ بود الحمد للہ کہ حالا افاقت است ضعف قوی دریافتہ است از لکھنؤ حافظ ابو سعید صاحب را طلب داشتہ ام اللہ تعالٰے آنچہ می باید درین راہ ایشان را کرامت کردہ است دیگر میاں مولوی بشارت اللہ صاحب و میاں رؤف احمد صاحب و مولوی محمد عظیم و مولوی محمد جان صاحب و مولوی شیر محمد صاحب از ایشان نیز بمردم فایدہ میرسد شاید حضرت ابو سعید را امتیازے باشد والعلم عند اللہ سبحانہ صحبت حضرت ابو سعید و مولوی بشارت اللہ ان شاء اللہ نافع باشد ہر کہ مرا خواہد ایشان را بلیند پیر محمد و گل محمد صحبت ایشاں ہم بسیار نافع است شمارا اگر مبادا فتوری راہ یابد بروحانیت من توجہ نمایند یا بر مزار حضرت مرزا صاحب قبلہ بیایند از توجہ ایشان ترقیات می شود ایشان بہتر از ہزار زندہ اند گاہے بجناب حضرت غوث الثقلین مراقبہ نمایند و گاہے بجناب حضرت خواجہ نقشبند مراقبہ کردہ باشند برائے حسن خاتمہ مرا یاد بکنند دیدن دیدار برخوردار حافظ سعید الدین را دل بسیار میخواہد ان شاء اللہ اگر حیات وفا می کند خواہم طلبید والا ایشان توجہ کردہ باشند و ہمت باشاعت طریقہ و احیائے سنت مصطفی داشتہ باشند سعادت دارین است شجرہائے قادری و نقشبندی و چشتی خواندہ باشند و در ہر امور بحضرت خواجہ نقشبند و حضرت غوث الثقلین توجہ داشتہ باشند و بواسطہ ایشان حل مشکلات خواستہ باشند والسلام بہ جمیع دوستان

سلام خوانند؛

مکتوب نہم

در جواب عرضی ملا فقیر محمد کولابی صدور یافته در بیان معمور داشتن اوقات باذکار و مراقبات

حضرت سلامت دل ما هرگز نمی خواهد که کسی نور توجه و ذکر و حضور پیدا نموده از ما جدا شود ازین مردم طرا شرف نا حاصل است چون گرما آمده است و معمول است که هرگاه کیفیت و ملکه صبر و قناعت حاصل میشود. از صحبت مرشدان. دور رفته مراقبات و اذکار و اشغال میکنند تا دران کیفیت قوتی پیدا شود و اگر معاذ الله فتور راه یابد تدارک آن کرده آید اول اسم ذات باز نفی و اثبات بلحاظ مذکور باز محض وقوف قلبی و گاهی صورت مرشد در نظر داشتن و در هر ذکر این صورت در نظر دارند مفید تر باشد و بتوجه قلب گاهی مراقبه احدیت و مراقبه معیت گاهی بلطیفه فوقانی مراقبه اقربیت و گاهی مراقبه محبت اینست طریقه این خاندان درود و استغفار و تلاوت و کلمات طیبات و نوافل موجب ترقیات میشود؛

مکتوب دہم

به شاه گل محمد غزنوی صدور یافته در بیان احوال مرض که لاحق حضرت ایشان شده بود و بعضی مواعظ غفلت زدا و ترقیات طلبا

بخدمت شریف مقبول بارگاه الٰهی فروغ دیدهٔ آگاهی ملا گل محمد سلمه الله تعالیٰ و بارک فیما اعطاه السلام علیکم و رحمة الله الحمد لله که اینجا خیریت است و خیریت شما در کار از سه ماه بیمار بودم الحمد لله که حالا صحت حاصل است الله تعالیٰ بفضل خود عمری که باقیست در یاد خود و اتباع پیغمبر خود صلی الله علیه وآله وسلم بگذارد صحایف شریف متواتر میرسد و بدریافت احوال شما دل بسیار خوش میشود الله تعالیٰ و تبارک ترقیات کثیره در محبت و معرفت و اتباع پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم در ظاهر و باطن نصیب فرماید و خاتمه بخیر گرداند و بکاریکه شما را گفته ایم سرگرم باشند از بخارا شریف اگر طلب مردم آنجا بیاید البته بروند یا آنکه دلی گواهی دهد و استخاره بکنند باز بروند حاصل اگر اشتیاق مردم آنجا معلوم نمایند بروند و سلام من بر آن مردم رسانند و جواب خطوط همه مردم اینست که با خدا باشند و بر ذکر و مراقبه مواظبت نمایند تا دل را حضوری پیدا شود کار اینست و بس ملا شیر غازی و خوجم مغل اَفر دهما الله لما خلق له احوال ایشان معلوم نیست غلطی بخیریت است و بترقیات عالی رسیده است از عجائب اینست که حضرت سید احمد از اولاد حضرت

در هرگاه کیفیت و ملکه صبر و قناعت

غوث الثقلین و حضرت سید اسمٰعیل مدنی از سادات مدینۂ منوره وصف الیشان مقدور بیان نیست محض برائے کسب نسبت مجددیہ این ہر دو بزرگ قدرے استفادہ از مولانا خالد سلمہ اللہ تعالے نموده اینجا آمده اند وصف این سید مدنی باد راک من مقدور بیان نیست والعلم عند اللہ سبحانہ مردم زیادہ از صد کس در کلبہ احزان من جمع آمده اند اللہ تعالے ہمہ را کامیاب فرماید میان رؤف احمد صاحب ومیاں عبدالرحمٰن صاحب ومیاں احمد سعید صاحب از صاحبزاده ہاے نسبت عالیہ کسب کرده اند بارے شما از یاران خود بنویسند تا کجا رسیده اند ؛

مکتوب یازدہم

بہ صاحبزادۂ عالی نسب شاہ ابوسعید سلمہ اللہ تعالے در نصایح و وصایا در شدت مرض صدور یافتہ ؛

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ امشب شب دوازدہم از مرض بتاریخ نوزدہم ربیع الثانی در مرض تخفیفے حاصل است لیکن نشستن وبرخاستن دشوار است حق تعالے عاقبت بخیر فرماید توجہ والتجا بجناب کبریا بواسطہ پیران کبار برائے حسن خاتمہ لازم شناسند وختم کلام اللہ مجید وتہلیل مکرر بہ بخشند مردم اینجا اشتیاق استفادہ فیوض وبرکات شما دارند حق تعالے شما را آفتاب ضیاوت انوار طریقہ زیادہ تر کند واحمد سعید را نیز بود ان شما ہمہ جا خوب است لیکن عیادت مریض اجر ہا دارد وکثرت عزیزان زیادہ از صد جائے اقامت نگذاشتہ است الا ان یشاء اللہ سبحانہ احوال تقدیر معلوم نیست کہ در ارادۂ الٰہی چیست مردم اینجا نظر بظاہر شما را قابل آن میگویند کہ شما اینجا باشید وطریقۂ بزرگان را رواج بدہید امور دین ودنیا وظاہر وباطن بواسطۂ پیران کبار بجناب الٰہی تفویض کردن ومجاری احوال را از تقدیر کریم کارساز دیدن بر وقایع لب چون وچرا نکشودن وبا مردم معارضہ نکردن واز زلات اغماض نمودن ومساوی برویٔ کسے نیاوردن وآنچہ میسر شود بقدر رسانیدن وحصہ عیال موافق معاش فقر داشتن واز خود واز خلق واز ماسوا ناامید بودن وبوعدہاے حقہ الٰہی دل قوی داشتن وبوسوسہا از جا نرفتن وصبر وقناعت وتوکل در رضا وتسلیم وافتقار وانکسار وخاکساری وتواضع طریقہ دوستان خدا است کتب صوفیہ ومکتوبات شریف در نظر داشتن لازم است درین راه خود را وشما را وہمہ دوستان را بخدا میسپارم اللہ تعالے بایں خاک ناچیز وشما عزیزان معاملہ تفضل فرماید حسبنا اللہ ونعم الوکیل یا من لہ الدنیا والاخرۃ ارحم لمن لیس لہ الدنیا ولا الآخرۃ بتوسل پیران کبار رضی اللہ عنہم دوام ذکر ودوام توجہ الی اللہ بانکسار تمام از اسباب قبول بجناب الٰہی است

درین تغافل نر ود و ہر کہ تغافل کند از طریقہ می بر آید العیاذ باللہ والسلام ؛

مکتوب دوازدہم

بہ شاہزادہ مرزا جہانگیر صدر یافتہ در تعبیر رؤیائے ایشان کہ معروض نمودند مع نصائح دیگر

بسم اللہ الرحمن الرحیم

تائیدات سبحانی و امدادات ربانی شامل حال خجستہ مآل شائستہ دیہیم سلطنت و شہریاری بودہ ہمہ جا مظفر و منصور و مقبول جناب خود دارد از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام سنت اسلام و دعائے کامیابی مطالب ارجمند و مآرب بلند گذارش مینماید شقہ خاص الطاف مضمون متضمن استفسار تعبیر منامے کہ دیدہ اند ورود فرمود باین ہمہ مکارم اخلاق سلامت باشند عالم خواب عجب عالم است کہ دران وہم و خیال را دخل بسیار است احوال گذشتہ و آیندہ نیز دران دیدہ میشود گاہے احوال بیگانہ می بینید و خیال میکند کہ احوال من اینست این ہمہ از وہم است گاہے محض القاد تصرف شیطان میشود چنانچہ یکے آمد و گفت یا رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم خواب دیدہ ام کہ سر من بریدہ شد فرمودند شیطان با تو بازی کردہ است گاہی خواب متوحش برائے بیدار کردن برائے نماز و ذکر می آید چنانچہ براء بن عازب صحابی رضی اللہ تعالے عنہ در خواب دیدہ کہ گاوے او را شاخہا می زند در تہجد و خواندن سورۃ بقرہ کہ معمول داشت دیر کردہ بود بیدار شد تہجد خواندن سورہ بقرہ شروع کرد گاہے موافق غلبہ اخلاط خوابہا دیدہ میشود در غلبہ صفرا زردیہا در غلبہ دم خون و چیزہائے سرخ بنظر می آید ہمچنیں غذائے گرم و سرد تاثیر ہا می کند خوابہائے پریشان اضغاث احلام است اعتبارے ندارد و خود را در موتی محل دیدہ اند بسیار مبارک است خدائے کریم قادر است و مجیب الدعوات کہ بکامیابی در موتی محل در شاہجہان آباد ببیارد و تشویش ہا ظاہر اینست مقدمہ دیگر اند آثار غذا ہائے گرم و غلبہ بعضی اخلاط باشد حق اینست کہ این خواب موحش برائے بیدار ساختن برائے نماز است کہ از عنایت الٰہی تنبیہ و آگاہی برائے کار نیک میشود خاطر عاطر جمع دارند و اندیشہ نکنند صدقہ از گاؤ و یا از گاومیش بدہند بدل خود باین نیت و النجا برب عالم سبحانہ نمایند الٰہی موافق حدیث کہ صدقہ بلا دفع مینماید این صدقہ قبول فرما و ہر بلا را دفع کن بصدق حدیث پیغمبر کہ خدا صادق است و مصدوق صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم موسم سرما است آنچہ میسر شود ردائے کمبل بفقرا بدہند بنیت کہ بلاہا دفع شود اعظم کم اللہ سبحانہ وسلمکم صبح و شام وقت خواب آیۃ الکرسی یکبار و ہر سہ قل سہ سہ بار ورد دارند محفوظ و محظوظ خواہند بود والسلام ؛

مکتوب سیزدہم

در بیان تعمیر اوقات جان بازان راہ محبت کہ اہل صحو و تمکین اند و اطوار

و اوضاع آنہا و ذکر اذکار و مراقبات این طریقہ شریفہ و ما نیاسب ذلک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوٰۃ بدانند در راہ محبت الٰہی سبحانہٗ غفلت و بیکاری منع است بزرگان دین و جانبازان راہ حق زندگی در محبت خدا صرف کردہ اند بعضے ہزار رکعت نماز و یک ختم قرآن مجید ہر روز وظیفہ داشتند کم خوردن و کم خفتن و کم در خلق بودن و کم گفتن واجب می دانند مختار ما اینست کہ در ہر امر و عادت خود توسط لازم گیرد و اوقات بذکر معمور دارد تا جمعیت و حضور و توجہ صفت باطن گردد و باین حضور اعمال را قبولے و کیفیتے پیدا شود و ذوق و شوق و استغراق دریں محبت نقد وقت گردد و دوام ذکر لازم گیرند توجہ بدل داشتن و توجہ دل بحق سبحانہٗ نمودن و خواطر گذشتہ و آئندہ از دل نگہداشتہ ذکر اسم ذات یا لنفی و اثبات خفیہ بزبان خیال ہر وقت باید نمود و ذکر تہلیل زبانی نیز بتوجہ بجناب الٰہی و توجہ بدل بلحاظ معنے کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک نافع است ؎ ذکر گو ذکر تا ترا جان است ٭ پاکی دل ز ذکر رحمان است ٭ نفی و اثبات با حبس دم ہم بسیار فوائد می بخشد تلاوت قرآن مجید سیپارہ دو سیپارہ درود ہزار یا پانصد بار وقت خفتن یا ہر وقت میسر شود سُبْحَانَ اللّٰهِ وَبِحَمْدِهٖ سُبْحَانَ اللّٰهِ الْعَظِيْمِ وقت صبح و وقت شام و وقت خفتن صد صد بار سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمِ در روز صد بار کلمہ توحید لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِيْكَ لَهٗ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِيْ وَيُمِيْتُ وَهُوَ حَيٌّ لَّا يَمُوْتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ در روز صد بار استغفار صد بار رَبِّ اغْفِرْ لِيْ وَارْحَمْنِيْ وَعَافِنِيْ وَتُبْ عَلَيَّ اِنَّكَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِيْمُ اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِيْ وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ تَوَالَدَ وَلِجَمِيْعِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بیست و پنج بار اَللّٰهُمَّ مَغْفِرَتُكَ اَوْسَعُ مِنْ ذُنُوْبِيْ وَرَحْمَتُكَ اَرْجٰى عِنْدِيْ مِنْ عَمَلِيْ ۳ بار ازیں استغفار گفتن مغفور شود سید الاستغفار در صبح و شام بلکہ ہر وقت خواہد بخواند بالیقین بیکبار خواندن ایں استغفار بہشتی میشود اَللّٰهُمَّ اَنْتَ رَبِّيْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ خَلَقْتَنِيْ وَاَنَا عَبْدُكَ وَاَنَا عَلٰى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ اَبُوْءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَاَبُوْءُ بِذَنْبِيْ فَاغْفِرْ لِيْ فَاِنَّهٗ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ اَعُوْذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ و نماز شصت رکعت معمول است بطمانینت و تعدیل ارکان و قومہ و جلسہ ہفدہ رکعت فرض و سہ وتر و دوازدہ رکعت سنت و باقی نوافل تہجد دوازدہ رکعت یا دہ یا ہشت یا شش رکعات پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم خواندہ اند اشراق چہار رکعت چاشت چہار یا زیادہ بعد مغرب بست رکعت یا شش رکعت میخوانند بعد سنت عشا چہار نفل و بعد وتر دو رکعت نشستہ بقراۃ سورہ اذا زلزلت و قل یا ایہا الکافرون ثواب تہجد دارد بعد زوال آفتاب اند کے چہار رکعت نیز آمدہ است بیک سلام بعضے سورہ اخلاص در نوافل و بعضے سورہ یس میخوانند بعد تہجد

استغفار ودعا معمول است باز ذکر ملیمانیند ازین اذکار ونماز ہا آنچہ مقدور باشد بخوانند راہ محبت
با خدا بودن است یکسونگریستن ویکسان زیستن نعمتہائے الٰہی در نظر داشتہ بزبان شکر بجا باید آورد
ودر حاجات رجوع بجناب الٰہی بواسطہ پیران کبار خود باید نمود غیبت وسخن چینی وعیب بینی ودروغ
وتحقیر مردم حرام است ہمہ را بہ تعظیم پیش آمدن وخود را خاک ناچیز دیدن وحضرت حق را سبحانہ حاضر
داشتن واز عذاب خدا ترسیدن وگناہان خود را مانند کوہ بر سر خود یافتن وترسان ولرزان بودن
کہ فردا چہ پیش خواہد آمد وبا خلق خدا بتواضع وتعظیم پیش آمدن وحقوق خود بخشیدن وحقوق غیر ادا نمودن
این است طریق دوستان خدا سبحانہ یکدم غافل نبودن وبا انکسار وشکست وخاکساری ودرد وغم محبت
زیستن صبر وقناعت وتوکل ورضا وتسلیم سے دل مردان دین پُر درد باید ہ حسرت رنگ شان بہ زرد
باید ہ ذکر جہر برائے گرمی دل وشنیدن اشعار محبت بآواز حزین بجہت غلبہ شوق گاہ گاہ واستماع قرآن مجید
بحسن صوت دل را برقت وگداز می آرد اللہ تعالےٰ این پیر ضعیف وہمہ عزیزان را برین نوشتہ عمل
کرامت فرماید اول ذکر از دل باید نمود ومحل لطیفہ قلب زیر پستان چپ بفاصلہ دو انگشت مایل بہ پہلو
است ہرگاہ حرکت ذکر در دل معلوم شود باز ذکر از لطیفہ روح کہ محل آن زیر پستان راست متقابل پستان چپ
بفاصلۂ دو انگشت است ہرگاہ حرکت ذکر دریافت شود باز از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بفاصلۂ دو
انگشت بطرف وسط سینہ است باز از لطیفہ خفی کہ محلش برابر پستان راست بفاصلہ دو انگشت بطرف وسط سینہ است
باز از لطیفہ اخفی کہ محلش درعین وسط سینہ است باز از لطیفہ نفس کہ محلش وسط پیشانی است باز از لطیفہ قالب
کہ محل آن تمام بدن است ذکر می نمایند زبان بکام چسپانیدہ توجہ بدل وتوجہ دل بہ حضرت حق سبحانہ نمودہ واندیشہ ہائے گذشتہ
وآیندہ از دل نگہداشتہ بزبان خیال ذکر اسم ذات اللہ اللہ می کنند وبعد چند بار ذکر بخیال خود می گویند خداوندا مقصود من توئی
ورضائے تو محبت خود دہ ومعرفت خود دہ ہرگاہ لطائف سبعہ ذاکر می شوند ذکر نفی واثبات می نمایند طریقش آن است کہ زبان را بکام چسپانیدہ
ودم زیر ناف بند نمودہ کلمہ لا از ناف تا بدماغ رسانیدہ کلمہ الہ بر دوش راست می آرند وکلمہ الا اللہ بر دل
بخیال ضرب می نمایند گذر الا اللہ بر لطائف خمسہ در سینہ می افتد بمعنی نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک
ودر یکدم رعایت عدد طاق باید نمود سہ بار یا پنج بار تا بست ویکبار باید گفت چندان کہ نفس تنگی نہ نماید
وذکر بے حبس بخیال ہے وبزبان بتوجہ دل وتوجہ دل بحضرت حق سبحانہ بلحاظ معنی نیز مفید است حبس شرط
نیست وقوف قلبی در ذکر رکن است طریق مشغولی آنست کہ اول استغفار صد بار بکند باز فاتحہ برائے بزرگان
بخواند وصورت مرشد روبروئے دل داشتہ ذکر بکند ہرگاہ کیفیتے وجمعیتے پیدا آید آن را نگاہدارد واگر
مستور شود باز ذکر نماید گاہے اسم ذات وگاہے نفی واثبات بعد چند بار محمد رسول اللہ گفتہ باشد ہر
گاہ جمعیت وکم خطرگی تا چہار گھڑی برسد مراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم بکند اسرار توحید
ودوام حضور وذوق وشوق وبیخودی واستغراق ظاہر خواہد شد انشاء اللہ تعالےٰ مراقبہ اقربیت ومراقبہ محبت

و مراقبہ مسمی الباطن و مراقبہ حضرت ذات بحت سبحانہ و دیگر مراقبات اللہ تعالےٰ ہر کہ را خواہد نصیب فرماید ے تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؎ والسلام ؛

مکتوب چہاردہم

بصاحبزادہ ہائے عالی نسب صدور یافتہ در بیان آنکہ ہر گراد وام حضور و آگاہی نیست از طریقہ می بر آید

صاحبزادہ والا نسب ولایت حسب حضرت سیف الرحمٰن و حضرت عبد الرحمٰن در پناہ خدا و معرض انما سوائے باشند بعد از سلام نیاز گذارش می نماید مدتے است کہ از احوال شریف اطلاع نیست تحریر آن لرفع انتظار زود تر فرمایند و میاں عبد الرحمٰن بجلدی بیایند ہر گراد وام حضور و آگاہی نیست از طریقہ می بر آید پس مارا ترسان باید بود کہ طریقہ از دست نرود والسلام۔

مکتوب پانزدہم

باین کمینہ درگاہ صدور یافتہ در جواب عریضہ تقید نوشتن احوال باطن و یاد فرمودن در حضور بعد از استخارہ

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام نیاز میرساند رقیمہ کریمہ رسید در رفع انتظار فرمودہ احوال باطن شریف ہیچ نہ نوشتند باید نوشت و تاثیر صحبت توجہ و مراقبہ چہ ظاہر می شود ارادہ ایں طرف بعد استخارہ نیک است اوقات و انفاس بوظائف اعمال و اذکار و توجہ معمور داشتن باید ساخت والسلام ؛

مکتوب شانزدہم

بخواجہ حسن مودود کمہاری صدور یافتہ در بیان شرائط مرشدان و مسترشدان و منع از توحید قالی، جواز تکرار بیعت بود یگر شیخ دیگر

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ۔ بجناب مستطاب معلی القاب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام

نیاز گذارش می نماید الحمد للہ کہ صحت و شفا حاصل است و سلامت و بقائے ذات والا صفات مستدعی صاحب آداب المریدین رحمۃ اللہ علیہم آنچہ لابد صوفیہ است بوجہ احسن بیان فرمودہ اللہ تعالیٰ این ضعیف را توفیق عمل عطا فرماید دریں وقت کہ در ہمہ قصور راہ یافتہ و بدعت و خلاف شیوعے پیدا نمودہ در پیر آنچہ ضروریست علم عقاید و فقہ و علم اخلاق صوفیہ و اعمال بتعمیر اوقات و ترک دانستہ و تاثیر صحبت او اگر چشتی است بذوق و شوق و گرمی و حرارات دلہا اگر می نماید و قادری از نسبت محبوبیت پر توے تواند القا نمود و اگر نقشبندی است بحضور و جمعیت و جذبات و واردات جانہا را مستنیر گرداند و مجددی بعد القائے نسبت قلبی تحلیک نسبت ہائے عالم امر و عالم خلق تواند کرد لازم است و مرید را توفیقات می باید و ترک چون و چرا و دیگر چیزہا در کار است مرید را بعد علم ضروری ایمانیات و عملیات متابعت شیخ خود اگر علم و عمل ضروری و احوال و ترک دنیا دارد واجب است والا ہر کہن سال شیخ است در امور طریقت و باطن و در اعمال ظاہر آنچہ موافق شرع باشد اتباع فرض راہ است و کنارہ از اہل غفلت و تقسیم اوقات بر وظایف اعمال نیک و دوام توجہ و ذکر و شب خیزی و سحر خیزی و از دیدۂ محبت اشک ریزی می باید کم گفتن و کم خفتن و کم خوردن در خلق کم بودن و صبر و قناعت و توکل و تسلیم و رضا لازم حال طالبان خدا است سبحانہ ظہور اسرار توحید از کثرت ذکر و لازم موجب غلبہ محبت میشود و مشتاق بوہم و خیال راضی نیست وائے بر کسے کہ عمرش بآخر رسید و آں چہ می باید حاصل نکرد فوا اسفاہ روزگار بہ بطالت بسر کرد فوا حسرتاہ ع
وائے گر گریہ نباید بمددگاری دل ؛ رب انی مسنی الضر و انت ارحم الراحمین۔
ع چہ تدبیر اے مسلمانان کہ من خود را نمیدانم ؛ غم ایمان اندوہ افزائے وقت ماست اندیشہ گناہان در شکست خاطر نقد حال ہمتے از بزرگان امیدمی دارد کہ بدعا و استغفار اللہم اغفرہ وارحمہ آلام را بسرور و راحت فرمایند جزاکم اللہ خیر الجزا و اگر چہ سخن بدرازی کشید لیک از تحریر نقیر و تطمیر چارہ نیست تکرار بیعت اصل کہ در آمارن در طرق صوفیہ است حاجت نیست اگر ضرور باشد برائے استفاضہ در صحبت پیرے دیگر چرا جائز نبود مقصود حصول فیوض الٰہی فرمودہ اند نسبت باطن کہ سبب غلبہ محبت و معرفت و توحید است اگر از صحبتہائے متعددہ دست دہد چرا حاصل نکنند بخدمت حضرت صاحبزادہا سلمہم اللہ تعالیٰ بعرض سلام اشتیاق و التماس تاکیدات برائے تحصیل علوم و تعمیر اوقات بوظائف عبادات و دوام ذکر متصدع میشود والسلام ؛

مکتوب ہفدہم

در بیان درویشی و طریق درویشان و نہج تسلیک حضرت ایشان مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ و احوال دجال بدمآل بجناب حسن مودود چشتی صدور یافتہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد سلام نیاز و التماس دعا میرساند عنایت نامہ کرامت شمامہ ورود مسعود امتیاز بخش فقیر حقیر گردید بااین ہمہ الطاف عمیمہ سلامت باکرامت باشند کہ یاد فرمائی درویشان خاک نشینان می فرمایند عنایت نامہ متضمن مطالب اربعہ بود بیان مشرب اہل توحید و طریق سلوک و اذکار و آداب و اوضاع سالکان راہ درویشی عبارت از دوام ذکر و وظائف عبادات است و آن علوم ثمرہ ریاضت اگرچہ مواہب حضرت وہاب است لیکن اکثر از معدات آن ناگزیر طالبان خدا را سبحانہ توفیق متابعت طریقہ اولیا مساعد باد باین طریقہ رفتن و باین علوم ممارست نمودن بس غنیمت است کہ در ضمن اذکار و مراقبات حاصل میشود اللہ تعالی ترقیات عالیہ غایت فرماید در طریقہ صوفیہ کسے بذوق و شوق خرسند است و کسے دیدن مقامات را کہ بسیر عالم مثال یافتہ مسرور و دیدن فرشتہ شاد کہ بعالم ملکوت رسیدہ اما آنکہ بتجلیات و تنور بانوار و روشنیہا یافتہ مناسبتے بعالم جبروت پیدا نمودہ ع ھنیئاً لارباب النعیم نعیمہا ۔ این بس ماندہ طریق دوری دل بچہ مسرور نماید مگر ہمت بزرگان مدد فرماید بزرگان این طریقہ بتوجہ و ہمت القائے ذکر در لطائف می نمایند باز القائے جمعیت می کنند کہ سبب بیخودی و بیخطرگی یا کم خطرگی گردد باز ہمت فرمایند کہ از توجہ آگاہی کہ پیش از آمدن در قالب روح داشتہ دار آمیزش جسم گم ساختہ نقد وقت شود باز انجذابی دست دہد لطائف را بس وارداتی درود نماید و حضور حاصل آید بس بمراقبہ معیت اتصالے متخیل شود و متوجہ الیہ در مرایائے ممکنات جلوہ فرما شود و اسرار توحید انکشاف نماید و الا توجہ بسیط جمعیت و بیخودی و کیفیات لازم باطن باشد و ذوق و شوق و استغراق و آہ و نالہ دل را گرم و شورش انگیز دارد پس در توجہ جہت فوق کہ متخیل میشد نماند حضور بے جہت گردد و انوار نسبت کہ عبارت از دوام آگاہی است بدن را احاطہ نماید نسبت نقشبندی عبارت از این حضور است باذکار لطائف دیگر و لطیفہ نفس افتد و اسرار و حالات متنوعہ ظہور گیرد و وجود و توابع وجود خود را ظل وجود و توابع وجود حضرت سبحانہ یابد و عدمی ماند جامد افعال را در سیر قلب کہ از یک فاعل دید و درین سیر صفات را پرتو صفات حق یافت و تسلیم و رضا و نماندن چون و چرا بر قضا و اسلام حقیقی دست داد و شرح صدر حاصل شد و اصلاحات این طریقہ کہ بسیار بیان کردہ اند ہر کرا اللہ تعالی خواہد بآن برساند ظاہر و باطن باتباع شرع و اخلاق نیک و نیات حسنہ آراستہ شد مقدمہ رابعہ مذکور دجال است در حدیث

است مذکور ابن صیاد آمد و صحابہ کرام رضی اللہ عنہم سوگند خوردند کہ ابن صیاد دجال است و قصۂ تمیم داری در حدیث آمدہ و آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم آں را شنیدہ اند و سکوت فرمودہ بلکہ ارشاد کردند کہ آں چہ من میگفتم در طابہ داخل نخواہد شد تمیم داری شخصے بصفت دجال دیدہ و گفتہ است کہ من در طابہ داخل نخواہم شد پس یکی ازیں ہر دو ابن صیاد و آنکہ تمیم داری دید دجال باشد و دیگرے معاون او یا گوئیم کہ صفت دجالی و اغوا و تلبیس بالفعل در دو کس نمودار شد و در قرب قیامت در یک کس ظہور کردہ سبب فتنہ گردد ؛

مکتوب ہژدہم

نیز بخواجہ حسن مودود صدور یافتہ در بیان توحید وجودی و شہودی و مسئلہ تخلیل اصبع ارجل و بعضے نصایح بفرزندان الشان و ما یناسب ذلک

از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد اہدائے ہدایائے سلام السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ گذارش مینماید الحمد للہ کہ بندہ بخیر و عافیت است و سلامت و خیریت ذات والا صفات مستدعی عنایت نامۂ گرامی متضمن انواع کرم بورود مسعود مسرت ہائے کثیرہ بخشید بے تکلف میگویم کہ دل ناتوان من بوصول صحائف شرائف بسیار خوش میشود چہ از مجرد ورود و چہ از مطالعہ فیض مورود و چہ از مضامین معرفت افزا و چہ از علوم مندرجہ در آن وسیلۃ الشرف بہر صورت بواسطۂ عنایتہا انشاطہا حاصل است و انبساطہا واصل است جزاکم اللہ سبحانہ خیر الجزاء و سلمکم و ابقاکم ارشاد کردہ اند کہ معرفت توحید وجودی متفق علیہائے جمیع عارفان است شک نیست کہ طریقۂ صوفیہ علیہ از کثرت نوافل و عبادات و اذکار موجب غلبۂ محبت میشود و آن سبب اتحاد با محبوب میگردد مجنون عامری در غلبۂ محبت مخلوقے ترک مالوفات نمودہ بذکر و تصور مقصودش پرداختہ دعوی انا لیلی کرد صوفیہ صافیہ را کہ ریاضات و مراقبات و توجہ تام بحضرت ذات پاک دارند اگرچہ آنجناب قدسی قباب در غایت تنزیہ از غلبۂ محبت متخیل یا متیقن میگردد این ہمہ اوست غلبہ محبت و بدن کثیف را یکے گردانید اگر روح لطیف را با مرتبہ مقدسۂ الٰہیہ سبحانہ کہ معیت او از ایمانیات است متخیل باتحاد گرداند دور نیست پیران ما نیز باین معرفت اقرار دارند لیکن علاؤ الدولہ سمنانی ابو المکارم حضرت رکن الدین رحمۃ اللہ علیہ و اتباع الشان ازین معرفت تحاشا دارند با حضرت عبد الرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ چہ معارضہ ہا فرمودہ و آن رد و بدل در نفحات حضرت ملا جامی رحمۃ اللہ علیہ مذکور است و بندگان سرہندی بعد اثبات این مسئلہ معارف دیگر بیان کردہ اند آرے آیۂ شریف رب زدنی علماً اشارہ است بآنکہ کمال انسانی منحصر در حصول یک نحو علم نیست

وجہ غیر مقر است با آنکہ صوفیہ کہ این دیدہ را کمال دانستہ اند وہیچ بیش نیست علماً و عقلاً خلاف آن گفتہ
اند و آن موافق است بشرع شریف کہ مبنائے آن بر غیریت است کفر و اسلام را یکے اعتقاد کردن نہ
از عقل است غلبہ سکر است کہ باین اتحاد باعث شدہ و باین غلبہ معذور اند این عقیدہ را سبب حصول
وصول دانستن معلوم نیست کہ از کجا آوردہ شد از حصول وصول بعد رفع حجب ظلمانی کہ رذائل نفسانی و
وساوس شیطانی است و مستور شدن انوار صفات از نظر است مرتبہ احسان دست مے دہد کانک تراہ عین
وکنا نتوا ای اللہ سبحانہ ھھنا از صحابہ کرام مروی است کہ کمل عارفان اند رضی اللہ تعالے عنہم واز ائمہ
ہدیٰ کسے نسبت اتحاد و عینیت ثابت نکردہ و از جمیع اولیا در علم و معرفت مرتبہ عالی دارند متاخران نقشبندیہ
از طرف شیخ المشایخ حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہم لطائف بسیار دریافتہ و در سیر ہر لطیفہ علوم
و معارف جدیدہ بیان کردہ اند و در سیر لطیفہ قلبیہ اسرار توحید وجودی بیان نمودہ اند و در لطایف دیگر
معارف دیگر یافتہ اند و علماے از اصحاب ایشان بآن اسرار اعتراف کردہ ہرگز متصور نمی شود کہ این قدر
جماعۂ مسلمانان بر ضلالت و باطل اجماع نمایند و ارباب وحدت وجودی از لکہا گذشتہ اند معاذ اللہ
کہ بر بطلان جمع شوند باطل از سایہ ایشان گریزان است رحمۃ اللہ علیہم و معارف توحید و اتحاد در کتب این
اکابر موجود است ازین علوم برتر رفتہ باشند اگرچہ در کتب یافتہ نمی شود بجناب این کبریٰ اعتقاد درست
داریم پس مقتضاے سیر لطیفہ قلبی است کہ از سکر و غلبہ محبت باین چنیں اسرار تکلم فرمودہ اند این فقیر تابع
این اکابر احمدیہ مجددیہ است ذوقاً و وجداناً و مقصود منحصر درین معرفت نیافتہ است و آں چہ بزرگان
احمدی مجددی گفتہ ہمہ را حق دیدہ است ہر مقام این عزیزان انوار و علوم علیحدہ دارد و مقامات عالم
خلق ایشان چہ انوار و وسعت نسبت دارد چہ احوال ہائے لطیفہ بیرنگ می بخشد جزاہم اللہ خیر الجزاء
تحریر این معانی اگر ذوقاً و وجداناً نمی یافت ہرگز نمیکرد و خدائے تعالے مرا بیا مرزد و در حدیث شریف
آمدہ کہ حاصل آں اینست کہ تا کہ مردم در نظر مومن کمتر از پشک نباشد مومن نمی شود یعنی در نفع و ضرر
النافع ہو اللہ سبحانہ والضار ہو اللہ جل جلالہ موجودات اگر غیر حق نباشند پس رسول خدا صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم و کعبہ شریفہ و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم و امثال آں را چہ ظن توان کرد اشتغال باین ہاچگونہ
درست آید و وجودات متبرکہ آن را چگونہ چنین باید دید کہ سلطان المشایخ رحمۃ اللہ علیہ فرمودہ اند سلطان
المشایخ قدس اللہ سرہ العزیز عدم تاثیر خلق را بیان فرمودہ اندنہ آں کہ رسول و کعبہ و قرآن مجید و صلوٰۃ و صوم
را علیں حق گفتہ اند و در کلام قدماے حضرات چشتیہ رحمۃ اللہ علیہم جز زہد و تعبد و ترک و انزوا و زوال
زمانیت از اسرار توحید سخن نکردہ اند متاخران خصوصاً جناب مبارک ابن العربی رحمۃ اللہ علیہ درین
باب بسیار غلو دارند حضرت شیخ ابن العربی سند متاخران و حجت متقدمان اند علم توحید را بتفصیل بیان
فرمودہ جزاہم اللہ خیر الجزاء پیران ما از کلام ایشان استفادہ دارند چنانچہ استفادہ ابن حاجب و ملا جامی

و بعضی در نحو از سیبویہ ثابت است و جزئیات مسائل زیادہ تر از سیبویہ بیان کردہ اند مسئلہ تخلیل
اصابع ارجل را خوب نوشتہ اند را احادیث و اقاویل فقہ تحریر فرمودہ اند از تحت القدم از خنصر قدم یمنی
تخلیل اصابع تا تحت خنصر قدم یسری مسنون است چنانچہ بیان کردہ اند تخلیل اصابع دستہا معمول
نیست و در حدیثے کہ تخلیل اصابع دستہا وارد شدہ گفتگو کردہ اند حاجت بتخلیل اصابع نیست مگر اصابع
ارجل را تخلیل موکد است پنجاہ سال در ادراک حالات باطن کہ چیست و از کجا است بسر بردہ ام خدا
کند کہ لقائے معرفت افزا بکیفیات و انوار مکتسبہ و متوارثہ و موہوبہ آنقدر دل را محظوظ سازد کہ این ہمہ
ادراکات در برابر آن مثل لاشئی گردد کسے ہست کہ او را کشف عنایت شود کسے است کہ او را ادراک حالات
مرحمت گردد بندہ بسبب تیرگی استعداد کشفے ندارم وجدان و شوق و ذوق کرامت کردہ اند نعمتہائے
متواترہ و متکاثرہ منعم حقیقی از شکر و حمد و مدح و ثنا افزون است شکر نعمتہائے حق چندان کہ نعمتہائے
حق امید وار است کہ بدعائے دوام عافیت و حسن خاتمہ مدد فرما باشند صاحبزادہ ہائے عالی
جناب سلمہم اللہ تعالے و جعل اللہ سبحانہ کل فرد منہم قطباً و غوثاً و اماماً بعد قبول سلام نیاز احوال شریفہ
در کسب علوم و تعمیر اوقات باذکار بطریقہ انیقہ آبائے کرام خود رحمہم اللہ نگاہدارند و بندہ را بدعا و بیاد حق
مسرور فرمایند و این عزیزان را تاکیدات بلیغہ در کسب علوم و تعمیر اوقات بوظایف اعمال و اذکار نمایند
اہمال دریں باب تجویز ندارند قطب الاقطاب مودود رحمۃ اللہ علیہ در عمر ہفت سالگی قرآن مجید با ترجمہ
یاد کردہ اند اتباع آبائے عظام ضرور و فرض است والسلام ملفوظات بزرگان در زہد و توکل و مقامات
عشرہ و نوافل و عبادات معلوم نیست کہ ماخذ این قدر نماز ہا از کجا دارند و حکایات الصالحین و کلام نقشبندیہ
در توجہ و حضور و متابعت سنتہ سنیہ شامل است معلوم نیست کہ ملفوظات آنجناب چہ قسم است دو
ورق نمونہ آن افادات می تواند شد چنانچہ رسالہ برہان البعیۃ اکثر آن متضمن کلام حضرت ابن عربی است
و مذاق الیشان را شامل بایہم اقتدیتم اہتدیتم۔

مکتوب نوزدہم

بایں بندہ لاشئ جامع این مکاتیب عفی عنہ صدور یافتہ در جواب عریضہ و
بیان خوشنود گشتن از مطالعہ رسالہ مراتب الوصول کہ تصنیف کردہ ارسال
حضور نمودہ بود با بعضے نصائح و طریقہ تسلیک طالبان و تقید بجا آوردن
سجدات نیاز مندے بجناب ایزد سبحان و معین کردن حصہ فقرا در

فتوحات و مذکور حدیث و تفسیر و مکتوبات وغیرہ قبل از توجہ و حلقہ و ما ناسب ذلک

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادۂ عالی مراتب والاشان حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد از السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ گذارش میناید دو قطعہ عنایت نامہ مع رسالہ شریفیہ صادقہ مصدوقہ رسیدہ مسرتہا بخشید جزاکم اللہ خیر الجزاء فانہ مندرجات آن خیلے سرور حاصل شد حق تعالیٰ و تبارک زیادہ تر برکت و اشاعت طریقہ شریفہ احمدیہ مجددیہ علی صاحبہا الصلوٰۃ والتحیہ عنایت فرماید با استقامت مردانہ باشند و از ہمہ کس بیگانہ و با خدا یگانہ و در مجلسہا دیوانہ و ما از آن صاحبزادہ والا مناقب بسیار خوش ہستیم خدائے تعالیٰ در ہر دو جہان خوش دارد و مشایخ کرام نیز رحمۃ اللہ علیہم از شما خوش باشند و ہر گاہ در دلہا توجہ و حضور و جمعیت و وسعت انوار پیدا شود بہتر آن است کہ آن توجہ مضمحل گردد باز توجہ بلفوق بکنند خدا کند کہ تصفیۂ قلب و تزکیہ نفس بطالبان خدا حاصل شود فقیر را از دعا فراموش نکنند و آنچہ از فتوحات عنایت شود حصہ فقرا معین باشد و فقراء کہ جلساء اللہ اند ہمراہ شما باشند و مذکور تفسیر و حدیث و مکتوبات شریفہ و عوارف و تعرف و لفحات و نفحہ در حلقہ متبرکہ شدہ باشد و وقتے از اوقات سجدات محبت و نیازمندی و تضرعات و گریہ و زاری بجناب حضرت باری کردہ باشند در خلوتے کہ خالی از غیر و شما باشد این فقیر حقیر لاشئ را بدعا یاد دارند و از مطالعہ رسالہ شریفہ بسیار خوش شدیم حق تعالیٰ آنچنان کند کہ مضامین رسالہ شریفہ کمالاً و تکمیلاً علیٰ احسن الوجوہ در شما و در یاران شما ظہور کند و طالبان خدا را بہرہ یاب کند و حق تعالیٰ آنچہ آبا و اجداد کرام شما را عطا کردہ شما را عنایت کند و السلام علیکم و علیٰ من لدیکم ؛

مکتوب بستم

بصاحبزادۂ عالی نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب سلمہما اللہ تعالیٰ صدور یافتہ در جواب عرائض الشان و در بیان آنکہ در توجہ و ادراک حالات نیک نیک نظر باید نمود امر آسانے نیست کسب مقامات مجددیہ سالک را کہ سیر متوسط داشتہ باشد در دہ سال می شود ؛

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب سلمہما

۱۵ از تحریر غلام علی عفی عنہ

اللہ تعالےٰ بعد سلام نیاز متواضع باد و قطعہ رقیمہ شریفہ بورود مسعود مسرت رسانید و مندرجہ دریافت
شد از اوقات خود نوشتہ بودند اللہ تعالےٰ زیادہ تر توفیق کرامت فرماید و باتباع بزرگان خود در اعمال و
نتائج آن عطا نماید در توجہ و ادراک حالات نیک بنیک نظر نمایند امر آسانے نیست بعد مدتہا تحقیق
و تاصل انوار میشود و ثمرہ آن تہذیب اخلاق و برائے خدا بودن و بے توجیہ و تاویل راضی مرضی شدن
کرامت میفرمانید و دل حزینے و سینۂ بے کینہ و نیت صالحہ بے قصد می باید حزن گذشتہ کہ خبث
دل و بے اخلاق و بے نیت نیک بعمل آمد و حزن آیندہ معلوم نیست کہ در تقدیر چیست سینۂ بے کینہ
بدون دیدن تقدیر یا فعل الٰہی سبحانہ کے بہم میرسد نظر بر اصل پیدائیم و لوث وجود خود از لوح ہستی
پاک نمائیم اے برادر **مصرع** تو مباش اصلاً کمال اینست و بس ؛ ذات و افعال و صفات خود را مستہلک
دانیم و لب چون و چرا نکشائیم اگر معرفت معیت کہ با ہمہ است عیان شود و آثار و صفات کہ فی انفسکم
افلا تبصرون در ممکن مشہود گردد و از اسرار علم باطن بہرہ حاصل شود معاذ اللہ این معرفت عزیزان
چرا نوشتم من نادان معارف چہ دانم بے قصد و توجہ وقت شمارا ضایع کردم معاف خواہند فرمود پیران فرمودہ
سالہا از پیران کبار کسب نسبت نمودہ مقامات حضرت مجدد رضی اللہ عنہ کسے کہ کبیر او متوسط باشد در دہ
سال میشود و مولوے غلام یحییٰ در پنج سال بہ نصف طریقہ رسیدند غرض کہ احتیاط ضرور است منکر را دست آویز
بدست نیاید و السلام ؛

مکتوب بست و یکم

بجناب خواجہ حسن صدر یافتہ در بیان آنکہ علوم صوفیہ وجدانی است و علم الٰہی در احاطہ ممکن ممکن نیست و ما یناسب ذلک

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب فیضمآب صاحبزادہ والا نسب عالی حسب حضرت خواجہ حسن صاحب سلمہ اللہ تعالےٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ
بعد سلام نیاز گذارش میثماید نوازشنامہ محررۂ دہم شعبان ہژدہم آن بورود مسعود فرحت فراوان رسانید
علوم صوفیہ از تصفیہ باطنیہ ہمہ وجدانی است حجت است بر ایشان کمالات حضرت حق سبحانہ بر انواع
ظہور یافتہ بعضے را بکمالے مشرف ساخت و بعضے را بعلمے ممتاز فرمود موافق این آیت شریفہ علوم الٰہی
در احاطہ ممکن ممکن نیست رب زدنی علماً طالبان بر کمال بجد و جہد آں را دریافتہ اقرار و تصدیق آن کردہ
اند حضرت حافظ ابو سعید پیر زادہ مجددی سلمہم اللہ تعالےٰ در آنجا آمدہ اند نوشتہ ام کہ بخدمت برسند
ایشان از حضرت شاہ درگاہی رنگے را از نسبت چشتی برداشتہ بودند و بتوحید چنانچہ رایج است گویا

بودند نزد این ناچیز برائے کسب نسبت مجددی آمدند آہ من کجا و کمال و اکمال این نسبت عالیہ کجا بہ نمی ازان صد بار رسیدہ ام ہائے دلے این بود در قسمت من ہر کہ بہ نمی رسیدہ سیرابی و شادابی دیگران ازو معلوم بہر صورت از انوار این نسبتہا بہرہ در یافتہ اند بخدمت مشرف می شوند صحبت اہل باطن سکوت و انعکاس انوار باطن است و صحبت علماء بعلم و گفتگوئے ایشان بوجدان و دریافت خود پر از معارف مجدد الف ثانی اند و نورے از ہر نسبت آن پیشوائے اہل تحقیق و باطن ایشان تافتہ است بسیار بزرگ اند احوال فقیر زبانی ایشان دریافت خواہد شد والسلام ؁

مکتوب بست و دوم

بمیان محمد حسن وکیل انگریز صدور یافتہ در ردّ بنیارزے کہ نواب امیر خان برائے خرچ خانقاہ عرش اشتباہ مقرر کردہ بود

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ چہل سال یا زیادہ شدہ باشد کہ در خلوتے بدل از آرزو شکستہ و در بروئے خلق بستہ بصبر و قناعت بسر بردہ می شود و بے روز و روزینہ و بے تعین بعافیت و فراغت معاش بسر بردہ میشود الحمد للہ علی نعمائہ بنواب صاحب امیر الدولہ ازین امر مذکور نباید کرد قبول نیست مبادا در طریقہ فقر و قناعت و صبر و توکل عیبے و عارے درین آخر عمر لاحق گردد ؎ ما آبروئے فقر و قناعت نمی بریم ؛ با میر خان بگوئے کہ روزی مقدر است ؛ درین عمر احتیاج بمحتاجان بردن خلاف استغنائے کبریائی درویشان است ؎ خاک نشینی است سلیمانیم ؛ عار بود افسر سلطانیم ؛ ہست چہل سال کہ می پوشمش ؛ کہنہ نشد خلعت عریانیم ؛ والسلام ؁

مکتوب بست و سیوم

بحضرت مولانا خالد رومی صدور یافتہ در بیان حب صرفہ ؁

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم فرمودہ اند کہ تعین اول حب ذاتی ست و این حب را چندین درجات و اعتبارات است محبوبیت ذاک پاک خود را و این را حقیقت احمدی گفتہ اند و محبیت ذات پاک خود را با امتزاج محبوبیت این اعتبار را حقیقت محمدی فرمودہ اند صلی اللہ علے صاحبہا و بارک و سلم و محبیت ذات پاک خود را این را حقیقت موسوی فرمودہ اند و انس حضرت ذات پاک خود را مرتبہ

غلت فرمودہ اند دریں غلت حقیقت ابراہیمی است علی نبینا وعلی جمیع الانبیاء الصلوٰۃ والسلام و ہمیں حب ذاتیہ منشاء و مبداء جمیع کمالات است چہ کمالات ذاتیہ وچہ کمالات اسمائیہ وصفاتیہ شما بلحاظ ہمیں حب ذاتیہ باجمیع درجات و اعتبارات آن کمالات مراقبہ کردہ باشید کہ فیوض این ہمہ درجات بر ہیئت وحدانی می آید وگاہے مراقبہ جدا جدا باین درجات باید نمود و بندہ مراقبہ ہمین ملاحظہ رؤف احمد و مولوی غلام محی الدین را تعلیم نمودم وسعت در نسبت باطن اینہا پیدا شد ذوق و شوق و گرمی و بیتابی مقتضائے قلب است و در اولیائے کرام شایع است وفیوض آن مراتب در اصحاب کرام شمولے داشت ایں است وجہ فضل اصحاب عظام بر اولیائے کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم والسلام ؛

مکتوب بست وچہارم

نیز بصاحبزادہ صدور یافتہ در جواب تکرار بیعت و آنکہ ورائے توحید وجودی وشہودی مقامات دیگر ہم پیش می آیند معہ انکار بعضے کسان واحوال دیگر عزیزان بہ بیان گوہر فشان

بخدمت شریف مسند افروز اولیاء کرام حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ لاشاعۃ الطریقۃ الشریفۃ آمین از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند رقیمہ کریمہ بورود مسعود مسرت فراوان بخشید از ملاقات خواجہ محمد حسن صاحب مرقوم بود بسیار بجا شد ایشان در عدم جواز تکرار بیعت و مسئلہ توحید وجودی بسیار غلو دارند آں چہ نوشتہ اند کہ بیعت بر دست دو خلیفہ منع ازان جہت است کہ موجب فساد خواہد شد و تکرار بیعت صوفیہ مشتاقان کسب نسبت برائے اصلاح باطن است قیاس یکے بر دیگرے درست نباشد و پیران مجددی دریافتہ اند و بکشف صریح صحیح معلوم فرمودہ کہ بعد ظہور معرفت وحدت وجود توحیدے دیگر پیش می آید و بعد ازان سیر در مراتب دیگر است کہ این دو توحید را در آنجا ہیچ ظہورے نیست و این ہر دو توحید در راہ میماند حضرت خواجہ محمد حسن صاحب باین تحریر اعتبار نکردند مجادلہ نیست آں چہ وجدانی و مقرر بندہ بود نوشت ما علی الرسول الا البلاغ پیشینیان را بتصفیہ و ریاضت بغلبۂ محبت اسرار ظاہر میشد پسینیان بمحبت و اعتقاد کہ بآن عزیزان داشتند بتکلفات تدقیقات موافق آں غلبہ حال از کتاب و حدیث آن معانی بر آوردند و آں معنی حدیث نیست ؛

مکتوب بست وپنجم

بجناب خواجہ حسن مودود صدور یافتہ در کمال انکسار و دید قصور خود معہ بیان

جواز تکرار بیعت برائے اصلاح باطن نہ بجہت فساد و آنکہ ورائے علم توحید وجودی و شہودی مقامات دیگر اند کہ ہزاران متوسلان مجددیہ بآن سرفراز شدہ اند

بجناب مبارک مقدس صاحبزادہ عالی نسب والا حسب خواجہ حسن صاحب احسن اللہ سبحانہ الیہ بعطاء مرتبۃ الاحسان و دوام الرضوان از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند صحیفہ شریفہ محررہ ہم شعبان بورود سعادت توامان مسرت فراوان رسانید اللہ تعالے آنجناب را تبحر در علوم شریعت و طریقت عطا فرماید مقدمہ تکرار بیعت آنچہ تحریر فرمودہ اند بجا است لیکن تکرار بیعت بر دست دو خلیفہ مسلمان و ظاہر موجب فساد میشود در صوفیہ تکرار بیعت چرا جائز نباشد برائے اصلاح و تصفیہ باطن نہ برائے فساد و در مسئلہ توحید آں چہ گویند مشرب ما مشرب جمیع انبیاء است علیہم السلام و بدون این عقیدہ محاید نیست شیخ عبدالرزاق و حضرت مولانا جامی رحمۃ اللہ علیہما از وجدانیات خود گفتہ اند حجت نیست ہزاران مجددیہ بعد حصول این مشرب برتر رفتہ اند و آنجا ازین خیالات مغلوبان محبت ہیچ نیافتہ و عالم و عاقل و متشرع و متورع بودند شہادت دو کس کافی است چہ جائے شہادت الوف صدیقان خدا بے نہایت است و فیوض و علوم آلہی انتہا ندارد والسلام ؛

مکتوب بست و ششم

دربیان آنکہ اعتقاد توحید وجودی از ایمانیات نیست و این احوال در قرن اوّل نبودہ این معارف در راہ پیش می آیند و نسبت حضور موافق قرن اول است

الحمد للہ والصلوۃ علیٰ رسول اللہ و علیٰ آلہ و اصحابہ اجمعین معنی قرآن مجید و احادیث شریفہ موافق محاورۂ عرب آنچہ علمائے اہل سنت و جماعت بے تاویل صوفیہ بیان فرمودہ اند بران ایمان واجب است و مدار شرع بر غیریت است صوفیہ وجودیہ بغلبہ محبت کہ بکثرت ذکر و نوافل و عبادات و ترک مالوفات می شود بتوحید وجودی قایل شدہ اند و کشف را دلیل آرند علما آنرا قبول ندارند مثل مجتہدان است پس بر ظاہر نصوص ایمان می آریم و یاد داشت و آگاہی کہ پر توے است از مرتبہ احسان شب و روز دران شغل داریم پس غضب کردن و غصہ شدن برین فقیر نیز مشروع نیست و اتباع قایلان توحید وجودی کہ از مقاصد نیست و در قرن اوّل مشہود و معمول نبود بر کسے لازم نیست قایل آن حضرت شیخ ابن عربی باشد یا حضرت ملا جامی و حضرت شیخ محب اللہ الہ آبادی رحمۃ اللہ علیہم و حضرت علاؤ الدولہ سمنانی با حضرت عبدالرزاق کاشی درین امر مجادلہ دارند و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ

می فرمایند و حضرت علاؤ الدولہ نیز ارشاد می نمایند کہ این معارف در راہ سلوک پیش می آیند اہل محبت و ریاضت آں چہ محض توہم پیدا کنند معتبر نیست والسلام علی من اتبع الہدی اتباع ظاہر نصوص نمودن و تاویل اہل وہم و خیال گذاشتن و بہ نسبت حضور و یادداشت مشغول بودن مشابہ است بحال اہل قرن اول رضی اللہ تعالٰی عنہم ؛

مکتوب بست وہفتم

بہ غلام محمد خاں صدور یافتہ در بیان استفسار حالات معہ امر متوجہ گرفتن ازین جامع مکاتیب نالائق کار و دیگر نوازشات دربارۂ ایں نابکار

خان صاحب عالی مراتب غلام محمد خان سلمہ اللہ تعالٰی از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام اشتیاق معلوم نمایند دیر است کہ ورود عنایت نامہ مسرت رسان نگردیدہ امید کہ بہ تحریر احوال خود ارشاد کام فرمودہ باشند درین ولا صاحب جامع کمالات حضرت رؤف احمد صاحب بعنایت الٰہی طریقہ از فقیر گرفتہ اجازت یافتہ اند مناسب آن بود کہ ایشان دران ضلع الفت دارند و طریقہ را رواج بخشند و شمارا اگر فرصت باشد از ایشان توجہ بگیرند بس مناسب است اللہ تعالٰی بیمن قدم ایشان دران ضلع برکت و آبادی کرامت فرماید والسلام ؛

مکتوب بست وہشتم

نیز بخان مذکور صدور یافتہ در جواب عریضہ او معہ تقید فاتحہ بزرگان خواندن

خان صاحب عالی مراتب والا مناقب غلام محمد خاں صاحب سلمہم اللہ تعالٰی بعد از سلام اشتیاق واضح باد رقیمہ کریمہ ورود نمودہ مسرت رسانید و مندرجہ دریافت شد برائے دعا نوشتہ اند و التماس التجا بجناب مجیب الدعوات مرقوم بود دعا کردہ شد آیندہ نیز التماس و التجا بحضرت جود و عطا کہ وہاب بے منت و بخشندہ عطیات بے نہایت است کام بخشی دوجہان نمے از بحار عطائے او و مقصود رسانی دارین بوئے از گلستان نعمائے او نمودہ می شود امید کہ بصدق وعدۂ الٰہی بمایند مرتبہ پذیرائی یابد و جمعیت و کامیابی حاصل روزگار خان صاحب مہربان شود آمین ہر دو شجرہ فرستادہ شد یک وقت فاتحہ پیران نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم و یک وقت فاتحہ پیران قادری علیہم الرحمۃ خواندہ مقاصد خود بواسطہ آنہا طلب نمودہ باشند انشاء اللہ تعالٰی تائید ہا خواہند یافت ؛

مکتوب بست ونہم

بجاکم سرونج صوبہ مالوہ در اشارہ طریقہ گرفتن ازین نالایق کارومانیاسب ذلک

بخدمت شریف خان صاحب عالی مراتب منور خان صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام سنت الاسلام واضح باد سالہا شد کہ بتحریر احوال شریف مسرر نفرمودہ اند دوستی مقتضی ان است کہ احوال خود نوشتہ رفع انتظار فرمودہ باشند صاحبزادہ والا نسب حضرت رؤف احمد صاحب کہ بشما رابطہ دوستی دارند ازین فقیر طریقہ گرفتہ وفیض حاصل نمودہ اجازت یافتہ بخدمت میر سند ہرکہ از ایشاں طریقہ گیرد سعادت اوست بخدمت ایشان حاضر باشند والسلام بخدمت دوستان سلام رسانند*

مکتوب سی ام

بجناب شاہ عبداللطیف در ترغیب افادہ نمودن ازین ہیچدان کہ فی الحقیقت فیض حضرت ایشان است

بخدمت شریف شاہ صاحب والا مناقب حضرت شاہ عبداللطیف صاحب معروف میاں منھے صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام نیاز گذارش مینماید عنایت نامہ ورود مسعود مسرت بخشید باین ہمہ الطاف سلامت باشند یادآوری بزرگان خوردان راموجب سعادت ایشان است امید کہ مدعائے خیر حسن خاتمہ ودوام عافیت وسلامت ایمان ومغفرت مدد فرما باشند حضرت میاں رؤف احمد پیرزادہ سلمہم اللہ تعالےٰ ازین فقیر طریقہ گرفتہ بشغل ومراقبہ فیض حاصل کردہ اجازت یافتہ اند تاثیر در صحبت وتوجہ ایشان اللہ تعالےٰ عنایت فرمودہ است فالحمد للہ علی ذلک ایشان را آنجا فرستادہ شدہ تاہر کہ خواہد از ایشان استفادہ نماید اللہ تعالےٰ آنچنان بندہ درحق ایشان است صادق فرماید آمین والسلام

مکتوب سی ویکم

بہ صاحبزادہ شاہ ابوسعید صاحب صدور یافتہ دربیان آنکہ فقیر از ایشان ناخوش نیست ومانیاسب ذلک

بخدمت شریف صاحبزادہ والا نسب عالی حسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام اشتیاق واضح باد دیروز ہژدہم محرم عنایت نامہ ورود مسعود رفع انتظار فرمود

قبل ازین خطے درڈاک فرنگی ملفوف سہ خط یکے در تعزیت حضرت سراج احمد صاحب بفرزندان ایشان دویم بخدمت شیخ فضل امام جیو سیوم بخدمت حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب بخدمت شریف ارسال یافتہ امید کہ رسیدہ باشد کسے از نافہمی خود سخن بیجا نوشتہ بندہ از آنجناب ناخوش نیستم وجہ ناخوشی چیست معاذ اللہ نوشتہ بودم کہ در پاس خاطر متوسلان آنحضرت مغفرت پناہ باشند دور آمدن و نیامدن و بودن در رام پور یا در لکھنؤ یا در دہلی آں چہ دل شریف شہادت بدہد لعمل آرند مقصود یاد الٰہی است سبحانہ والسلام ؛

مکتوب سی ودویم

نیز بہ صاحبزادۂ موصوف صدور یافتہ در بیان شمۂ از احوال مولانا خالد رومی کہ از خلفائے حضرت ایشان اند وما یناسب ذالک

حضرت سلامت بعد سلام و نیاز واضح می نماید عنایت نامہ بورود مسعود مسرت ہا رسانید از احوال باطن شریف خود و تاثیرات قلوب طالبان مرقوم بود الحمد للہ علیٰ ذالک بنہایات کمالات این طریقہ و غایت اشاعت انوار نسبت شریفہ باکمال استقامت فائز فرمایند و ذات شریف را مثل آبا و اجداد کرام آن حضرت واسطۂ ہدایت امت مرحومہ نماید آمین بمجرد آمدن عنایت نامہ بجواب آن پرداختہ می شود معلوم نیست کہ آنجا چرا نمی رسد عنقریب است کہ خطے مبشر از ترقیات نسبت باطن مولانا خالد سلمہ اللہ تعالے و شیوع طریقہ شریفہ بتوجہات ایشان و تاثیرات قویہ نسبت شریفہ ایشان در ملک روم و بغداد و گرفتن پانصد عالم متبحر طریقہ از ایشان و کثرت خلفاء ایشان و ورع و تقویٰ و اخلاص ایشان باین طریقہ از روئے خطے کہ فرستادہ اند و حاجی حسن از آنجا آمدہ فرستادہ ایشان در راہ بغارت رفتن اسباب و ہدایا مرسلۂ ایشان بخدمت سامی نوشتہ شدہ بجز استقامت مولانائے خالد سلمہ اللہ تعالے بر طریقہ و فقر و قناعت و صبر و ورع و اشاعت انوار طریقہ در آنجا دل بسیار بسیار خوش شدہ سبحان اللہ والحمد للہ آن صاحب نیز شاد باشند باین عنایت بے غایات حضرت حق سبحانہ حاجی حسن مسہل گرفتہ اند بعد فراغت خواہند رفت خطے در احوال خود و سرور خاطر از احوال ایشان زود تر بفرستند بوعدۂ اقامت تا دو ماہ اینجا آمدہ اند بیضاوی و مدارک و خیر جاری و آں چہ از شرح ہم بدست آیند و نہایۃ قدرے نویسانیدہ و آں چہ از کتب موجود است و ہر چہ بدست آید بباید فرستاد والسلام و بدعائے سلامت ایمان و عافیت دارین یاد این فقیر ضعیف البتہ نمودہ باشند رمضان المبارک بکمال ضعف دل و دماغ درین ایام نیز گذشت و می گذرد اللہ تعالے

عاقبت بخیر فرمایند طفلے کہ اینجا فرستادہ بودند ترغیب بخواندن و توجہ گرفتن نداشت آوارہ بود در آنجا باشد خوب است بخدمت بزرگان سلام نیاز احمد سعید اسعدہ اللہ سبحانہ بکمالات ظاہر و باطن فائز باشد ؛

مکتوب سی و سیوم

نیز بہ صاحبزادۂ مسطور صدور یافتہ در بیان عمل برائے دفع وبا و احوال بیعت میر قمر الدین

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ عنایت نامہ نوشتہ نوزدہم محرم بتاریخ نوزدہم صفر رسید مندرجہ اش واضح شد الحمد للہ وبا در آنجا نوشتہ انما اللہ تعالے ہمہ مسلمانانرا ازین بلیہ محفوظ دارد زندگی دنیا برائے کسب حسنات بسیار غنیمت است دعا برائے حفاظت کردہ میشود اللہ تعالے قبول فرماید آیۃ الکرسی ہر سہ قل صبح و شام و وقت خواب سہ سہ مرتبہ مردم ورد نمایند محفوظ میمانند [illegible] و بست و سہ روز شدہ است کہ مولوی بشارت اللہ صاحب بست و ہفتم محرم روانہ [illegible] شدہ اند انشاء اللہ تعالے بخیریت رسانند یکسال اینجا بودند یکبار بیمار شدند تا یکماہ و دویم بار بیمار شدند تا دو ماہ در ضعف و نقاہت بتاکید طلب اقربا تشریف بردند احسن اللہ عن جمیع الآفات والسلام و بجمیع دوستان حضرت احمد سعید صاحب و امین احمد و مولوی مراد اللہ صاحب سلام خواہند میاں قمر الدین یک ماہ و سہ روز شدہ است بہرۂ وافر حاصل کردہ بہ نسبت مجددیہ مناسبتے پیدا نمودہ در طریقہ مجددیہ بیعت نمودہ اجازت و خرقۂ خلافت سرفراز یافتہ تشریف بشور بردند عافاہ اللہ و جعلہ اللہ للمتقین اماما این خرق عادت و کرامت بود از پیران عظام منکران را کامیاب نمودن و بمقصد اقصی رسانیدن سہ اولیا را ہست قلت از آنکہ ہیچ جستہ باز گردانند زراہ ؛

مکتوب سی و چہارم

بایں نالائق صدور یافتہ در بیان آنکہ اگر قصد اینجا کنند استخارہ نمایند

بخدمت شریف صاحبزادۂ اعلی مرتبہ میاں رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالے از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام واضح باد جواب خط شریف فرستادہ شد خدا کند کہ رسیدہ باشد صد را مقصد خرید کتب نیست و اگر قصد آمدن اینجا بکنند استخارہ مسنونہ بعمل باید آورد بعد ازان عزیمت اینجا و با خدا باشند

و مرض از ماسوا والسلام و احوال باطن خود و تاثیر آن در مستفیدان نیز نویسند والسلام۔

مکتوب سی و پنجم

به صاحبزاده ابوسعید صاحب صدور یافته در بیان آنکه بواسطهٔ شجره پیران کبار حل مشکلات خود از جناب واهب عطیات خواهند و بر طریقهٔ مستقیم باشند و معه حالات بعضے مریدان که حاضر شده اند و رخصت گرفته اند

بخدمت شریف صاحبزادهٔ والا نسب حضرت حافظ ابوسعید صاحب سلمهم اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز واضح می نماید درین مدت سہ قطعہ عنایت نامہ ورود نمودہ بر مندرجۂ آن مطلع فرمود. جواب یکے ازان بدست سید عمر کہ در شاہجہان پوری باشند ارسال خدمت ایشان داشتہ بفضل الٰہی رسیدہ باشد اقامت شریف چندے دیگر در پنجا ضرور است تا حضرت حق سبحانہ چہ خواستہ است شجرۂ طیبہ ہر روز خواندہ بعد ازان بواسطۂ آن اکابر عرض حاجات بجناب قاضی الحاجات ضرور است حضرت مجدد رضی اللہ عنہم در دفع جمیع مکروہات و ادای دیون توجہ خواہند فرمود بعنایت الٰہی ترقی ظاہر و باطن می شود بر طریقۂ مستقیم باشند حضرت شیخ سیف الرحمٰن احمد از جالندھر درین ضعیفی و کبر سن تشریف آوردہ اند الحمد للہ تعالیٰ بود تر کامیاب فیض باطن فرمایند محض برائے طریقہ آمدہ اند مولوی بشارت اللہ صاحب نوزدہم ربیع الاول و قاضی ججو رفتند و میاں جلیل الرحمٰن احمد بہ سہرند شریف رفتند دوازدہ کس در دو روز رفتند خدائے تعالیٰ حافظ ہر کس باد بخدمت جمیع صاحبزادہا و والدہ ماجدہ خود عرض سلام نیاز برسانند۔

مکتوب سی و ششم

به صاحبزاده میاں ابوسعید صادر یافته در امر ترک نمودن صحبت اغنیا و منع فرمودن از ہمنشینی ایشان

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش مینماید بہ بیان بشارت رقیمہ کریمہ این بندہ را باخبار خیریت مسرت بخشید عجب کہ وطن خود را مہجور گذاشتہ اقامت متوسلان نصر اللہ خان و دربانی آنہا اختیار کردند ایشان کیانند و کیستند بدنامی مفت چہ معنی دارد پاس خاطر والدہ ماجدہ یک دو روزہ کہ مدتہا در

رامپور مستفیدان بسیار بود مدعا ہیچ جائے پیران کبار راست اگر تو از باطن خود و تمرد لہائے کسان منظور بود بہتر انعہا ہیچ جائے نیست اللہ تعالٰے ہر جا رفاق است صاحب فقر و فاقہ و قناعت و ریاضت خود اختیار کردہ والا کاذب باشد این بندۂ لاشے درین ویرانہ دشکران بسیار ہر گز نمردہ ام این صدق وعدۂ الٰہی است سبحانہ والسلام ؛

مکتوب سی و ہفتم

نیز بصاحبزادہ مسطور صدور یافتہ در جواب عریضۃ الیشان معہ دیگر حالات متفرقہ عزیزان

بخدمت شریف صاحبزادہ والانسب حضرت ابوسعید و احمد سعید صاحب سلمہما اللہ تعالٰے از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام و نیاز واضح نماید عنایت نامہ برسید و رفع انتظار نمود از ارادۂ لکھنؤ مرقوم بود رسید مع الخیر بیت بر نگارند مدد اوقات مرجوہ والتجا بجناب حق سبحانہ بواسطہ مشایخ کبار رحمۃ اللہ علیہم برائے سعۃ مکان و کشادگی و تنگی ہائے بستہ لازم گیرند قمرالدین نیز طلبی اہم چند ماہ حاصل کردہ ورد مجددیہ بیعت نمودہ خلافت یافتہ اند یک و نیم ماہ بوطن خود رفت پیر محمد خان ملقب بشاہ آدم در کشمیر بغلبۂ کثیرہ قوت توجہ می نمایند در توجہ تاثیر قوی پیدا شدہ سبحان اللہ الحمد للہ گل محمد در ملک خود مرجع و مآب طالبان گشت ؛

مکتوب سی و ہشتم

بمولانا خالد رومی در نصیحت صدور یافتہ

انتقام لائق عنوان ما و شما نیست صبر و عفو کمینہ خوئے نیک متخلقان باخلاق الٰہی است اللہ تعالٰے عمل باین آیۃ کریمہ کہ ادفع بالتی ھی احسن کرامت فرماید عاقبت ہر امر را نیک ملاحظہ نمایند تا طریقہ بدنام نشود و نظر بارادہ یا بہ تقدیر الٰہی یا بفعل حق سبحانہ یا سزائے اعمال بد خود باید کہ ملکۂ راسخہ باشد والسلام ؛

مکتوب سی و نہم

باین بندۂ لاشے صدور یافتہ در استفسار احوال مستفیدان و آنکہ ہر کہ معہ فاتحہ بیعت نماید توقف نکنند و استخارہ و شہادت قلبی ہر دو مساوی اند

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ عنایت نامہ رسید مضمون دریافت شد در تحریر مطالب منشی گری

وشاعری بگذارند و بعبارت صاف احوال خود و احوال مستفیدان نبویسند و انوار دات و حالات باطن هر که مصافحه بیعت خواهد توقف نفرمایند استخاره هم معمول است شهادت قلبی هم کافی است بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام ؛

مکتوب چہلم

به صاحبزاده ابو سعید صاحب صدور یافته در تقید تعمیر اوقات باعمال و اذکار بکمال عبودیت و انکسار

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام اشتیاق واضح می نماید دو رقیمه شریفه بعد دو مسعود مسرت بخشید و عبارت مندرجه آن هر دو که مخبر تعمیر اوقات بوظائف اعمال صالحه و ظهور تاثیرات توجه موجه در دو نهاد دل را بسیار محظوظ گردانید اللهم زد فزد باتباع پیران کبار رحمة الله علیهم موکد باشند و با نکسار تمام و عبودیت عبدیت افتقار نظر معمور دارند بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام بدوستان سلام برسانند بر رسم لاطایل خود هیچ در دون مبارک نیاید ندالله تعالی خوش دارد ؛

مکتوب چہل و یکم

نیز به صاحبزاده مذکور صدور یافته در ممانعت مذکور در المعارف که ملفوظات حضرت ایشان است از جهت کمال انکسار خود

حضرت سلامت از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام مسنون واضح نماید رقیمه کریمه ورود فرمود مضمون او دریافت شد الله تعالی زیاده تر توفیق کرامت فرماید خرافات و مزخرفات که حضرت رؤف احمد جمع کرده اند مذکور آن روا نیست باآب یا بغیر آن شسته پاره نمایند مذکور نفحات و رشحات و عوارف و کلام حضرت امام غزالی رحمة الله علیه بسیار مناسب است تا غیرتے و جبرتے دست دهد سستی و کسل رخت بربندد و درویشی و مسکنت دامنگیر و حضور لازم گردد بخدمت صاحبزاده ها سلام شیا نندو فت کجا رفتند بسلام هم یاد می کنند والسلام و در تحریر مبالغه نباید نمود خود را بغیر وسیله و بنده را بهیمیت نسیم باید نوشت

مکتوب چہل و دوم

در جواب عرایض خوشنامی مولوی بشارت الله صاحب که در طلب

جناب مولوی مسطور ارسال حضور پرنور نموده حلیه تحریر یافت

بخدمت شریف صاحبه مشفقه مهربان سلمها اللہ تعالیٰ فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز و التماس دعا که درین وقت ضعف پیری بدعا مدد فرما باشند گذارش می نماید دو قطعه عنایت نامه بورود مسعود مسرت بخشید در طلب حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ مرقوم بود انشاء اللہ تعالیٰ عنقریب بخدمت میرسند اگرچه بنده بیکار و مددگاری مانم مولوی حسن علی جیو پیش ازین اند رفتن ایشان بسیار ملامت کرده اند که ایشان را از خود چرا جدا کرده اند لیکن خاطر عاطر مقدم است اللہ تعالیٰ ایشان را همه جانخوش و خرم و مروج طریقهٔ بزرگان و درستی علوم دینی دارا د آمین در حق ایشان و این پیر عمر ضائع کرده دعا فرموده باشند بخدمت عزیزان و دوستان سلام برسد:

مکتوب چهل و سوم

بجناب مولوی هادی احمد صدور یافته در ترغیب التزام صحبت جناب مولوی بشارت اللہ صاحب و تقید اذکار و اشغال فرموده مولوی صاحب را مع بعضے از نصایح

بخدمت شریف مولوی صاحب عالی مراتب حضرت مولوی هادی احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز میرساند عنایت نامهٔ سامی بورود مسعود مسرت بخشید از شوق ملاقات بنده مرقوم بود و دیدن حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بهتر از دیدن بنده است بالتزام صحبت شریف ایشان و آنچه از اشغال و اذکار فرموده اند مرتبه احسان کانک تراه بهم رسانند تا درین درست شود و نیز پایهٔ محبت که در دل جز محبت الٰهی هیچ نماند و معرفت نقد وقت سازند و واقعات را از تقدیر یا فعل الٰهی دیده راضی بقضا باشند و در اشتیاق لقا در عنا عمر بسر بریم والسلام:

مکتوب چهل و چهارم

بقاضی صدور یافته در تقید ذکر و دوام توجه و انکسار و تعمیر اوقات بمراقبات و اذکار

قاضی صاحب شمشیر خان صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز واضح می نماید رقیمه کریمه رسید مسرت بخشید مندرجات واضح گردید دریاد حضرت حق سبحانه عمر و انفاس متبرکه بگذرانند و ذکر و دوام توجه و نیاز و انکسار لازم گیرند بمراقبه و تلاوت اوقات خود را معمور دارند مردمان که برائے توجه پیش ایشان

بیایند باید که باین فقیر متوجه شده توجه نمایند و خود را درمیان نه بینند ع از ما و شما بهانه بر ساخته اند * و السلام و بدوستان سلام رسانند و تاکید نمایند که بر نماز و ذکر و استغفار و درود و تلاوت مواظبت کنند
شعر بسیار دیده ام که یکے را دو کرد تیغ * شمشیر عشق بین که دو کس را یکے کند * آن شمشیر الٰہی بشمشیر محبت خودی را بریده اتحادے پیدا می نماید *

مکتوب چہل و پنجم

به صاحبزاده میاں احمد سعید در تقید و تعمیر اوقات بوظائف و مراقبات و تحصیل علوم و مطالعه کتب صوفیه مثل عوارف و مکتوبات صدور یافته

برخوردار احمد سعید طال عمره وفقه الله سبحانه لکمال آبائه و سلّمه بالعافیت بعد دعا معلوم نمایند که کتاب شما رسید مسرور ساخت تکلف در خطاب و القاب نباید کرد و ہمیشه اوقات بوظایف و اعمال حسنه و دوام حضور و نسبت باطن و تحصیل علم و مطالعه مکتوبات شریفه بزرگان خود و کتب قدمائے صوفیه و عوارف المعارف و آداب المریدین رضائے الٰہی سبحانه و اشتیاق لقا کسب نمایند بدعائے خیر مرا نیز یاد دارند *

مکتوب چہل و ششم

بجناب شاه عبد اللطیف صدور یافته در بیان کلمات بشارت افزا درباره ایں کمترین کناسان آن آستانه علیا

شاه صاحب عالی مراتب والا مناقب حضرت عبد اللطیف عرف میاں نبھے شاه صاحب سلّمهم الله تعالے از فقیر غلام علی عفی عنه بعد سلام و نیاز گذارش می نماید عنایت نامه رسید و از مطالعه آن مسرت ها حاصل گردید حق تعالے آن والا مناقب را در ہر دو جہاں خوش و خرم دارد و سعید و مسعود و صاحبزاده عالی مراتب شاه رؤف احمد صاحب آں جا از مغتنمات است و شیوع طریقه انیقه عجیبه بواسطهٔ ایشان پیدا شده و زمینیان از انوار این طریقه انیقه فخر بر آسمانیان نمایند و السلام *

مکتوب چہل و ہفتم

بمیاں رسول بخش گنگوہی صدور یافته در تعمیر اوقات بزرگان فرموده اند که بما لا بد معاش قانع نیست ما اوقات بوظائف یک نفس معمور ندارد و از حضرت حق سبحانه غیر حق می خواہد قبولے نخواہد یافت

از آخر شب تا به اشراق بذکر و شغل پرداختن بعد توجه و فاتحه بحضرات مشایخ رحمة الله علیهم بعد از اشراق شغل علم و قرآن یا آنچه مفید باشد نمودن تا چاشت و بعد چاشت طعام خوردن بعد ازان بذکر و شغل مشغول بودن تا قیلوله به آگاهی نماید بعد ازان اول وقت ظهر خوانده تلاوت قرآن مجید نمودن بعد ازان شغل علم نمودن تا عصر و مغرب تهذیب قلب از خواطر ساختن بعد ازان مطالعه کتاب بچند مرتبه کردن بعد طعام نماز خوانده درود فرستادن بر حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم و خواب بر صفائی وضو و آگاهی قلب و بخواب رفتن کم از دو پهر و در هر لحظه توجه بدل به حضرت حق و انتظار فیض داشتن و از صحبت فساق و غافلان پرهیز نمودن و در گفتگو نرمی سخن ورزیدن و بمعارضه و مباحثه نیفتادن و عداوت و کینه در سینه نداشتن و واقعات از تقدیر دانسته پرخاش نکردن و اخلاق حسنه کسب نمودن بهر چه میسر باشد بعمل آید۔

مکتوب چهل و هشتم

حضرت سلامت بعد سلام نیاز می رساند الحمد لله که بنده بخیریت است و صحت و عافیت ذات مبارک مستدعی دعا است که با حوال ایشان اطلاع می نمایند و بتحریر آن رفع انتظار فرمایند و احوال صحبت حافظ ابوسعید صاحب و حضرت رؤف احمد صاحب و دیگر صاحبزاده ها ارسال نمایند و امیدوار است که بدعائے حسن خاتمه و عافیت یاد فرما باشند والسلام ؛

مکتوب چهل و نهم

به صاحبزاده شاه ابوسعید صاحب در بیان آنکه جلدی در مراقبات نباید کرد وقتیکه تحقیق و تا حصل در یک مراقبه نشود مراقبه دیگر نباید گفت که بدنامی طریقه است و ما نیاسب ذلک

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة الله رقیمه خیر لغید رسید مندرجاش واضح گردید دل بسیار خوش شد دعا ها در حق ایشان کرده شد الله تعالی قبول نماید اذکار و مراقبات و دیر اصطلاح که ایشان را گفته شد در آن جلدی نباید نمود تا وقتیکه تحقیق و تا حصل در یک مراقبه پیدا نشود مراقبه دیگر نباید گفت تا بدنامی طریقه نشود الهامات که بر قلب وارد و نفس عارض می شوند منشاء آنها نیز در آن وقت معلوم می شود والسلام بخدمت میاں محمد سعید صاحب سلمه الله تعالی بعد سلام واضح باد رقیمه کریمه رسید مندرجه اش واضح گردید احوال باطن خود نه نوشته‌اند لازم که بشغل باطن و توفل حدیث اوقات خود را مصروف دارند بدوستان سلام رسانند ؛

مکتوب پنجاہم

بہ صاحبزادہ شاہ ابو سعید صاحب و احمد سعید و بندہ لاشی رؤف احمد در نصایح ضروری صدور یافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب و احمد سعید صاحب و رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش می نماید قبیہ کریمہ در رسید بخیریت و سلامت نور و رود یافت و رفع انتظار شد بر طریقہ آبائے کرام رحمۃ اللہ علیہم استقامت دارند و مشغول بہ یاد حق باشند والسلام حضرت رؤف احمد جیو کسے میگفت الحال در دہلی دارند اگر استخارہ راہ دہد بیایند والا پرداخت نسبت باطن نمایند و بہر دم طریقہ بگویند۔

مکتوب پنجاہ و یکم

بنام بندہ لاشی جامع مکاتیب رؤف احمد عفی عنہ و استفسار احوال باطن و اخذ این طریقہ صدور یافت

حضرت سلامت فقیر عبد اللہ معروف غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز می رساند عنایت نامہ رنگین عبارت دقیق الاشارت رسید بر مضمون آن مطلع فرمود شاعری و منشی گری باید گذاشت و صاف عام فہم باید نوشت احوال باطن خود و اگر کسے برائے توجہ می آید چہ حال پیدا کردہ نبویسند و اوقات بذکر و فکر معمور دارند والسلام۔

مکتوب پنجاہ و دوم

بہ صاحبزادہ میاں ابو سعید صاحب صدور یافتہ در احوال خود

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ بیماری زکام و سرفہ تا یک و نیم ماہ لاحق شدہ ضعف قوی دریافت از دہ دوازدہ روز بواسیر بادی لاحق است و درد مزیل روح در گھڑی ذبح می نماید نشستن و برخاستن و جمیع حرکات و اکل و شرب و تلاوت قرآن موقوف ہیچ در دست خیر نیست و انفعال از گذشتہ و خوف آیندہ در احوال نامہ نیست خدائے کریم بواسطہ پیران کبار کہ از پنجاہ سال بدر ایشان برائے حصول سلامتی ایمان و دوام عافیت و مغفرت آشیان کردہ ام گناہان

بیامرزند وہر مشکل آسان تر فرماید

مکتوب پنجاہ و سیوم

باین بندہ لاشئے رؤف احمد عفی عنہ در کمال دید قصور خود

حضرت سلامت این بندہ فقیر غلام علی عفی عنہ ناچیز لیاقت ندارد کہ کسے برائے طلب طریقہ شریفہ تشریف فرما شود ستاری حضرت ستار است سبحانہ وعیب پوشی عزیزان است کہ باین ناخاستہ توجہ می فرمایند جزاہم اللہ خیر الجزاء این کمترین سگان کوئے مجددیہ میخواہد کہ صاحبزادہا برائے طلب این نسبت بیرنگ بے کیف بیایند آمدن آن حضرات را غنیمت میدانم لیک کار آہستہ آہستہ میشود معذور دارند بکار مشغول باشند ونسبت تمام طریقہ را از حضرت واہب العطیات سبحانہ طلب فرمایند

مکتوب پنجاہ و چہارم

نیز باین کمینہ خاکروبان خانقاہ امجد رؤف احمد در استفسار احوال باطن واحوال یاران طریقہ

صاحبزادہ والا منزلت نسبت حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ از فقیر عبد اللہ معروف غلام علی عفی عنہ بعد سلام مسنون واضح باد بیش ازین چند رقیمہ ایشان رسید مسرور ساختہ بودند وحالا از مدت صحیفہ شریفہ نرسیدہ لازم کہ احوال خود واحوال یاران خود نویسند کہ رفع تشویش گردد وبندہ را بدعا یاد دارند با احمد خان جیو وتمامہ مجددیان سلام رسانند

مکتوب پنجاہ و پنجم

بجناب خواجہ حسن مودود در جواب کتابت ایشان بکمال دید قصور خود صدور یافت

حضرت سلامت فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز معروض میدارد عنایت نامہ مشتمل بر تفصیلات بے نہایت ورود فرمود اطلاع بر مضامین آنکہ تمام لطف وکرم بود بسخت منفعل ومتاسف ساخت کہ عنایت نامہ حضور در بارۂ این فقیر لاشئے باین مرتبہ باشد خود را فرا یاد ضمیر مبارک نمیباید آدمیت دور از بزرگان عطا واز خوردان خطا انشاء اللہ تعالیٰ آئندہ مقصر نخواہد شد تقصیر تقصیر تقصیر تقصیر

مکتوب پنجاه و ششم

بایں بندہ نالائق رؤف احمد عفی عنہ مشتمل بر بعضے کلمات عنایت آمیز شکایت انگیز کہ از رحمت و رافت محرر شدہ اند صدور یافت

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی مراتب والا مناقب حضرت عبد الرؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز گذارش می نماید الحمد للہ تا نوزدہم ربیع الاول خیریت حاصل است و این ضعف مفرط لازم کبر سن و پیری اللّٰھم انی اعوذ بک من ان ارد الی ارذل العمر بدعاء حسن خاتمہ و مغفرت گناہان گذشتہ و آئندہ و فریاد بالتجاء مغفرت و رحمت سابقہ بواسطہ مشائخ رحمہم اللہ مشکل کشا نمایند و صحت و سلامت و عافیت و استقامت و توفیقات نیک برائے ہمہ عزیزان خصوصاً حضرات شما مسألہ می نماید اللہ تعالیٰ باجابت رسانداز رامپور کہ رقیمہ شریفہ فرستادہ اند رسیدہ مسرور فرمود و این راہ دور کہ این نالائق رسید کجا بود احتراز نمودہ براہ راست بمطلب رسیدہ الحمد للہ بکار مأمور یأس از خلق و امید از خدا محکم گذارند حسبنا اللہ وایاکم و نعم الوکیل والسلام بدوستان التماس دعا و سلام۔

مکتوب پنجاہ و ہفتم

بہ صاحبزادہ شاہ ابو سعید صدور یافتہ در بیان احوال رخصت شدن مولوی بشارت اللہ صاحب و آنکہ بودن یکے از شما ہر دو صاحبان دریں جا ضرور است

اللہ تعالیٰ بافاضات کاملہ جناب فیض مآب صاحبزادہ والا نسب حضرت حافظ ابو سعید صاحب سلمہ رب طریقہ شریفہ احمدیہ مجددیہ را رواج کرامت فرماید و دلہا را نورانی نمودہ منقطع و متبتل نماید فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز و اشتیاق واضح می گرداند رقیمہ کریمہ بورود مسعود فرحت فراوان رسانید تحریر الفاظ اشتیاق بکثرت ضرورے ندارد این عبارت کفایت کند کہ ایں جا خیریت است اللہ تعالیٰ ملاقات میسر آرد از بعد یکے عزیمت آنطرف کردہ اند ہمین یک خط رسیدہ باید کہ در ہر ماہ اخبار خیریت مرقوم بودہ باشد و سہ روز شدہ کہ خطے بدست برادرم میاں سید علی فرستادہ شد خدا کند کہ برسد بہ طریقہ شریفہ ظاہراً و باطناً بجد باشند از ماہ ذی الحجہ دو خط مولوی بشارت اللہ جیو رسیدہ اگر ملاقات شود بعد سلام ظاہر نمایند خانہ میاں نقش علی جیو از اصحاب مولوی نعیم اللہ جیو معلوم خواہد شد سالہا است کہ خط

نظر شده اند و جه آن معلوم به نقش علی جیو خواهد بود مولوی مرزا حسن علی جیو از رفتن مولوی بشارت الله صاحب بسیار ناخوش شده مرا ملامت کردند که تو ایشان را چرا از اینجا رخصت کردی نعم البدل طلب باید نمود و حضرت رفیع الدین جیو فرمودند که بودن یکی از شما صاحبان در اینجا ضرور است و السلام از دوستان سلام خوانند هندوستان آنجا سلام رسانند برخوردار احمد سعید طال عمره کسب طریقه و علم نمایند سلام خوانند بخدمت شیخ فضل امام جیو بعد سلام بگویند کتب خود بطلبند ؛

مکتوب پنجاه و هشتم

بشاه پیر محمد صدور یافته در بیان آنکه در راه خدا کمر جان و همت محکم بسته اوقات بیاد حق و اتباع حضرت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم گذرانند

بخدمت شریف صاحب والا مناقب مقبول بارگاه اله سلمه الله تعالی وجعله للمتقین اماما از فقیر عبد الله معروف غلام علی عفی عنه بعد سلام نیاز مواضع باد الحمد لله که اینجا خیریت است و خیریت آنجا مطلوب خداوند کریم بمحض فضل عمیم بکارے که سرفرازانه و ممتاز فرموده است شکر و سپاس آن مقدور این خاکسار ناچیز نیست استدامت و استقامت بر آن روزی باد صحیفه شریفه در رسید و نمود مسرتها رسانید و مندرجه اش واضح شد که در راه خدا کمر جان و همت محکم بسته اوقات بیاد حق و اتباع حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم مستغرق دارند و بحال مستفیدان توجهات بلیغه بکنند الله تعالی لا شمار ابواسطهٔ پیران کبار بسبب افادہ نسبت هائے عالیه خاندان شریفه بعز باید صبر و توکل و قناعت و رضا و تسلیم و دوام التجا بجناب کبریا و یأس از خود و ماسوا طریقهٔ دوستان خداست بنده را نیز در دعا یاد دارند والسلام ؛

مکتوب پنجاه و نهم

به صاحبزاده میاں ابو سعید صاحب در بیان خرید کتب احادیث و بعضی نصائح

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة الله صحیفه شریفه رسید مندرجه آن واضح شد اگرچه صحاح سته و مؤطا و کتاب لغت در کار است لیکن الله تعالی هر گاه قیمت آن میسر رسید گرفته خواهد شد و کتب تحصیلی نیز والسلام بخدمت احمد سعید جیو سلمه الله تعالی و دیگر دوستان سلام و طلب دعا به فکر آخرت و پرداخت نسبت باطن و دوام ذکر و ترک آنچه نه در کار است همه کس مواظبت دارند تا فردا حسرت نشود بخدمت شیخ فضل امام جیو سلام پیوسته در یاد حق باشند و بلغو و لا یعنی عمر خود ضائع نکنند روز حساب در پیش است و بے فرصتی قصد حضرت علی نکنند ؛

مکتوب شصتم

بجناب بادشاه ہندوستان محمد اکبر بادشاه در بیان دریافت نمودن سید اسمٰعیل مدنی که یکے از خلفائے حضرت ایشان اند ظلمت در جامع مسجد از راه کشف و آن تصاویر بودند که بادشاه نهاده بود و منع فرمودن از آن کار که بت پرستیست او و ما یناسب ذٰلک

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمة الله سبحان الله از عجائب حضرت او سبحانه چه نوشته شود این
سید که از مدینه منوره بکسب نسبت حضرت مجددیه رضی الله عنهم نزد این لاشے تشریف آورده امشب
شب جمعه در مسجد جامع در آثار شریف رفت گفت اینجا ظلمت اصنام معلوم میشود و این گفتن او از
محض نور ایمان است او چه داند که درین آثار چیست تحقیق شد که تصویر درینجا نهاده اند از بندگان و
تصویر پیغمبر خدا علیه السلام و ائمه اهل بیت و اولیاء رضی الله عنهم که ساختن و پیش خود داشتن آن در
شرع محمدی جایز نیست لتصویر حضرت ابراهیم علیه السلام را خود پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم بدست
مبارک شکسته اند تصویر پیر خود و تصویر پیغمبر خدا و تصویر جناب امیر المومنین علیهم السلام بتان اند
ترک تعظیم آن بکنند که صنم پرستی است تاب الله علیه و سنگے بران نقش قدم ساخته گویند که نقش قدم
پیغمبر است صلی الله علیه و آله وسلم بت است هائے مسلمانی و توحید وائے بادشاهی و متابعت اسلام
کجا شد تدبیرے نمایند و این بت پرستی موقوف نمایند چه نالم و چه گریه کنم بر خرابی مسلمانی و مداهنت
و سستی مسلمانان غلبهٔ کفر از ان است به تبان کافران محتاج اند الله تعالٰی هدایت فرماید در مسجد جامع و
قلعهٔ بادشاهی که هر دو جائے مسلمانان است بت نهادن چه معنی دارد والله اگر مراقبتے هوشنماید از شهر
بت پرستان هجرت نمایم آمین :.

مکتوب شصت و یکم

بخواجه حسن مودود در بیان علم الیقین و عین الیقین و وجه انا الحق گفتن که از بعضے صوفیه صادر شده است و ما یناسب ذٰلک

بجناب مستطاب مستغنی عن الالقاب حضرت خواجه حسن صاحب سلمهم الله تعالٰی آنچه ارشاد

فرموده اند ہمہ بجا و معقول و ضروری و تسلیم است کہ مشرب اولیائے کرام رحمتہ اللہ علیہم بیان کردہ
آن اکابر بریاضات شاقہ و جان بازیہا حاصل نمودہ اند از کثرت اذکار و مراقبات و غلبہ محبت
اسرار توحید واضح میشود بارک اللہ باین توضیح مسئلہ توحید ممنون ساختند جزاکم اللہ خیر الجزاء سخنے
اگر نگویم ترک حقوق کردہ باشم و اگر گویم در حضور بزرگان ترک ادب میشود لیکن برائے جواب امر کردہ
اند والأمر فوق الأدب آن سخن اینست مجددیہ میفرمایند علم الیقین و عین الیقین و حق الیقین اگر
گفتہ شود بر این معنی معقول میگردد و ظہور کیفیت و انوار در مراقبات ماذ کار علم الیقین است حضور
و توجہ کہ پر تو مرتبہ احسان است فروغے دل را عطا نماید عین الیقین است و حق الیقین تخلق باخلاق
الٰہی گفتہ اند گفتم من کہ از استغراق در مفہوم ذکر کہ لحاظ آن مذکر ضرور است تنورے پیدا شود و
متخیل گردد کہ باین مفہوم حاصل شد اتحادے و یگانگی حق الیقین بود حضرت سلامت کیست کہ انکار
معرفت می نماید معذ بہان بقلی و ملا علی قاری رحمہما اللہ در رد این معرفت اصرار کردہ اند و بندہ در جواب
گفتم و نوشتم مجنون عامری بغلبہ محبت کہ از ترک مالوفات و کثرت ذکر لیلی انا لیلی گفت و دیدہ کشف
اتحاد پیدا کردند تصفیہ بریاضات کہ اثرے از آثار جسم خلا کند و روح منزہ میگردد اگر بغلبہ ذکر اتحادی
بمرتبہ تنزیہ بہم رساند حسین ابن منصور رحمہ اللہ انا الحق گوید میسزد پس ما و اپس ماند گان مشتغل باین
معرفت نتوانیم شد انا احمد بلا میم و عرب بلا عین از حدیث نیست موافق مقصود خود تابعان
اہل توحید ساختہ اند عفا اللہ عنہم خطب نہج بلاغت صحت ندارد و اسرار توحید بر قلوب ارباب ریاضت
و غلبہ محبت فائز شدہ بمرتبہ کہ انکار آن نمیرسد پس تابعان این مشرب نصوص قرآن مجید و حدیث
شریف را برائے تائید مشرب متبوعان خود چہا تاویل فرمایند درین معرفت قشکی نیست بگمانیکہ ہمین دید را
مقصود داشتہ شود آیۃ لا یحیطون بہ علما منع نماید و علما از آن ابا میکنند در حق صوفیہ
علیہ نیز آنجناب ارشاد نکردند کہ بدون اعتقاد این معرفت وصول محال است ارشاد موقوف علیہ بودن البتہ
بقلم ہر دو باید فرمود کہ وصول چیست ÷

مکتوب شصت و دوم

بخواجہ حسن مودود در بیان نسبت این طریقہ شریفہ و آنکہ ہر کسے میخواہد

کہ از طریقہ خود بہرہ بردارد و الا بہ محض انتساب چہ فایدہ

زینت بخش مسند ہدایت و ولایت خواجہ حسن صاحب سلامت فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز
گذارش می نماید تفضل نامہ بورود مسعود مسرتہا بخشید شکر این الطاف بے غایت کہ قصور اہل تقصیر بنظر
چشم عفو ملحوظ نمودہ در خور بزرگی خویش سلوک می نمایند مقدور بیان نیست باین مہربانیہا سلامت

باشند بدعای حسن خاتمه و همت مشکل کشا وحصول این مدعا که از نسبت عزیزان ما آن معام توجه والتجا بجناب کبریا است ونسبت هائے احمدیه مجددیه که آن مشغول نور حضور است جمیع لطائف بلکه زیاده آنها این خاکپائے درویشان را عنایت فرمایند هر کسے میخواهد که از طریقۂ خود بهره یابد والا بمحض انتساب چه فائده اقرار توحید وتصدیق پیغمبر صلی الله علیه وسلم کفایت کنند الله تعالی عاقبت بخیر فرماید رباعی منگر که دل این یمین پر خون شد؛ بنگر که ازین سرائے فانی چون شد؛ مصحف بکف وپاره در دیده بدوست؛ با پیک اجل خنده زنان بیرون شد؛ الله تعالی این حالت بدعائے سامی نصیب فرماید والسلام:

مکتوب شصت وسیوم

بصاحبزاده شاه ابوسعید صاحب صدور یافته در بیان مکتوب صاحبزاده مذکور در منع نمودن از سفر حج وعمل فرمودن باستخاره که در حج نفل رضی حضرت امام ربانی نیست وبیان احوال خود وما یناسب ذلک

بسم الله الرحمن الرحیم

بجناب فیض مآب صاحبزاده ولایت نسب عالی حسب حضرت شاه ابوسعید صاحب سلمه الله تعالی علی مفارق الطالبین بعد سلام مسنون السلام علیکم ورحمة الله ودعائے عافیت وسلامت واستقامت جعلکم للمتقین اماما گذارش می نماید دیروز دویم رجب عنایت نامه رسید مندرجه واضح شد اراده حج نوشته اند استخاره ها نمایند اکثر در اعمال فتورے شود حج نفل مرضی حضرت مجدد رضی الله عنه نیست از ایشان استیذان کنند بعد هفت استخاره بلکه زیاده از ان آنچه باستر ضائے حضرت مجدد رضی الله تعالی عنه پیش آید مبارک خواهد بود ضعف قلب وضعف پیری برین فقیر مستولی است وشدت خارش آن قدر است می تواند مرض موت باشد بدعائے وهمت وتوجه ختمها مدد فرما باشند بسلامت ایمان حسن خاتمه مدوام عفو وعافیت واشتیاق لقائے جان فزا این فقیر وهمه را روزی باد آمین آمین دیگر آنچه احوال باطن خود و باطن مستفیدان نوشته اند بسیار مسرور وشادکام فرمود حق تعالی زیاده ازین رواج طریقه کرامت فرماید وطریقه از طرف شما تا قیامت باقی ومستدام بماند آمین واحمد سعید را دعا وسلام خوانند؛

مکتوب شصت و چهارم

بخواجه حسن مودود در بیان مذہب ارباب توحید وجودی صدور یافته

حضرت سلامت ہمہ اوست گویان چہ میگویند ہرگاہ ممکن را عین حی لایموت سبحانہ یقین میکنند مرگ بر ممکن چرا طاری شود امر بعبادت و جہاد چرا صدور یافت مراتب وجود ثابت کردہ ازین اعتراض بر آمدن معقول نیست عقل کے تجویز نمی نماید کہ شخص خود قاتل و خود مقتول گردد و خود را سجدہ کند ذابح و مذبوح یکے شود ممکن نیست حضرت سلامت آن مسئلہ مفصلاً نوشتہ میکنم کہ این شبہات زائل گردند در ذکر و دعا کہ انوار متموج میگردند ہمین نور بسیط است کہ محیط اشیاء است و آن انبساط حضرت وجود است مد نیہا کل ممکنات را ازین نور وجود زمین و آسمان و ہیچ چیز بیرون نیست پس این نور وجود در لحاظ داشتہ ادراک آن می نمایند و خود را واصل و موحد میدانند کہ حضرت حق سبحانہ محیط و ساری در ایشان معاذ اللہ سبحانہ لیس کمثلہ شیئ وھو السمیع العلیم حضرت سلامت بیعت خلفا و صحابہ کرام بر دست ہمدیگر محض برائے متابعت است مد ترویج اسلام ہا باین بیعت کسب فیوض ہم میکردند اگر نمیکردند فضل سابق بر لاحق چگونہ ثابت شود

مکتوب شصت و پنجم

بشاہ پیر محمد کشمیری در بیان آنکہ تاثیر کہ در مریدان شما ظاہر میشود از خود نہ فہمند این ہمہ از پیران کبار است و بعض نصائح ضروری

بخدمت شریف شاہ صاحب حقائق و معارف دستگاہ حضرت پیر محمد شاہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ و جعلہم للمتقین اماما از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام سنت الاسلام و دعاے کمالی استقامت و عافیت و سلامتی معلوم باد رقائم کرائیم بیک مضمون دو سہ بار رسید بعنایت الٰہی سبحانہ تاثیر قوی در توجہ پیدا شدہ و مردم طالبان تبع آمدہ اند اجازت و خلافت ہم دادہ اند الحمد للہ اللہ تعالیٰ زیادہ تر ترقیات کرامت فرماید این تاثیر از جائے دیگر است یعنی از پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم لازم شناسند و باین جمع مغرور نشوند مبادا استدراجے باشد معاذ اللہ ہمیشہ خائف و ترسان باشند بذکر و مراقبہ و پیوستن نسبت باطن بوظائف اعمال اوقات خود معمور دارند و یأس و ناامیدی از ماسوی و توقع از فضل خدا سبحانہ و خلوت و انزوا و اشعار خود و سرمایہ عزت و آبروئے خود نمایند از انکار دا قرار پروا نکنند اقرار از نعمتہائے الٰہی و انکار از

شامت اعمال ماست مستغفر باشند و منفعل دل شکسته و منتی این کار است [illegible] این فتح عجز شکست میسر نمیشود و در اجازت تامل بسیار باید نمود دوام حضور و جمعیت و ترک و اعمال و کثرت اعمال و تاثیر ضرور است آنچه از غیب برسد حصهٔ فقرا است و بر حاضرین و ساکنین در صحبت شما جمع باشند بخوش خوانندگی خوانند و میشوند نیز کتب تفسیر و حدیث و علوم صوفیه و مکتوبات شریف حضرت مجدد رضی الله عنه در مجلس شما باشند و حبیب شما سند خالف از خاتمه باشند متواضع و متذلل [illegible] فقیر را دعا [illegible] خود را بر کنار دارند مرا نیز در دعا یاد دارند و السلام کمالات را منسوب بحق سبحانه [illegible] عدم محض [illegible] لم یومی را از تقدیر الهی تعالی [illegible] و ترک رنجش‌ها نمودن شعار دوستان خدا است [illegible] وصفت از خود منتفی شود [illegible] باشند [illegible] حاصل زندگیست ؛

مکتوب شصت و ششم

در بیان تقید گذاردن نماز در اول وقت با جماعت و بعضی مسائل آن و نوافل و تلاوت و درود و استغفار که سبب ترقیات باطن است و ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و مجمل لطائف

بعد حمد و صلوة واضح باد که نماز اول وقت با جماعت ادا نمایند و ترتیل حروف در قراءة بکنند و قومه و جلسه در نماز فرض و نزد علماء حنفیه واجب و سیکه لسنیت قومه و جلسه رفته است آن قریب واجب سیدانند بترک آن نماز اعاده نماید و بترک آن بسهو سجده سهو واجب میشود قاضی خان مفتی حنفیه در فتاوی خود چنین مقرر کرده و پیغمبر صلی الله علیه و آله وسلم [illegible] ترک قومه و جلسه [illegible] فرموده اند صلوا کما رأیتمونی اصلی نماز خوانید چنانچه دیدید که من نماز میخوانم و بعد نماز تسبیح و تحمید و تکبیر چنانچه معمول است و درود خوانده متوجه بدل منتظر فیض از مبدء فیاض باید نشست و در نماز تحیة وضو [illegible] که ده اند تهجد و اشراق و چاشت و اوابین و وقت خفتن درود و استغفار و قراءة سوره تبارک الذی و هر سه قل معمول بزرگان است و واقعات روز مره را از تقدیر دانسته چون و چرا نکردن و امور خود را بوکیل کارساز سبحانه سپرده سعی در ادای وظائف و اعمال و دوام ذکر بدل و زبان نمودن در هر نفس توجه بدل و توجه دل بجناب حضرت حق داشتن و دل را از خواطر گذشته و آینده نگاهداشتن و بذکر اسم

ذات باشد یا نفی و اثبات با فتقار تمام پرداختن و ہیچ مقصود در خاطر نداشتن و خود را ناقابل و نالائق ذکر
حضرت حق سبحانہ دانستہ و یقین نمودہ منت حضرت کریم مطلق سبحانہ بر خود دیدہ از این اعمال و اذکار عوض
نخواستن توفیق ذکر و اعمال نعمتے است کہ شکر آن محال است در گفتگوہا مراء و جدال و بحث نکردن این ست
طریقہ اہل معرفت اللہ تعالے ہمہ مخلصان را و این فقیر حقیر عمر ضائع کردہ را نیز بایں سعادت مشرف دارد
آمین کلمہ تمجید و سبحان اللہ و بحمدہ و کلمہ توحید و تلاوت وظیفہ باید نمود آنچہ میسر شود و در ہر عمل توجہ بدل و
آگاہی حضرت حق سبحانہ ضرور است تا عمل قابل قبول گردد در روزہ از غیبت و دروغ و لغو و احتراز کردن
واجب است مراقبہ احدیت صرفہ و مراقبہ معیت لازم است تا وصلے پیدا شود و بعد فراغت از وظائف اشتغل
کتب حدیث و علوم صوفیہ کسب سعادت نمودن ضرور است و ترک عادات و حرکات و سکنات و ملاقات
مردم و اکل و شرب و خواب متوسط نمودن و رعایت اعتدال کردن ضرور است کسے را کہ در طریقہ حضرت مجدد
رضی اللہ تعالے عنہ مناسبتے بالطائف فوقانی دست دادہ و از مراقبات آن درجات خطے یافتہ التزام
آن مراقبات و نوافل نماز و طول قنوت بر ارکان نماز اطلاق می نمایند در نماز و کثرت تلاوت و درود
سعی نماید تا بہ ترقیات کثیرہ برسد **بیان طریقہ اول** از لطیفہ قلب کہ محل آن زیر پستان چپ مائل بہ
پہلو است ذکر اسم ذات اللہ اللہ نمایند تا کہ حرکت پر حلاوت پیدا شود باز از لطیفہ روح کہ محل آن زیر
پستان راست محاذی آن است ذکر میکنند باز از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ بفاصلہ دو انگشت
در وسط سینہ است باز از لطیفہ خفی کہ محل آن برابر پستان راست بفاصلہ دو انگشت در وسط سینہ است
باز از لطیفہ اخفی کہ محل آن عین وسط سینہ است باز از لطیفہ نفس کہ محل آن پیشانی است باز از تمام بدن
کہ آنرا سلطان الاذکار گویند دل را از خواطر گذشتہ و آیندہ نگاہداشتہ و توجہ بدل نمودہ ذکر می کنند باز نفی
و اثبات معمول است زبان را بکام چسپانیدہ و دم را زیر ناف بند نمودہ بزبان خیال کلمۂ لا بدماغ رسانیدہ
کلمہ الٰہ را بدوش رسانیدہ الا اللہ بر دل ضرب می نمایند بطورے کہ گذر آن بر لطائف خمسہ افتد و معنی
اینست کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک وقت مشغولی اول بست و پنج بار استغفار نمودہ و فاتحہ بزرگان
خواندہ ذکر می نمایند ہرگاہ کیفیت و جمعیت پیدا می شود آنرا نگاہ میدارند و اگر مستور شود باز ذکر می کنند۔

مکتوب شصت و ہفتم

در دفع شبہات بعضے منکران کہ بے تحقیق بر کلام فیض نظام حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رض نمودہ اند

بعد حمد و صلوٰۃ معلوم نمایند کہ بر کلام حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ بے تحقیق اعتراضہا می نمایند میگویند

که ایشان بجناب حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالیٰ عنهم آنچه نه لائق شان آدمی است نوشته اند
معاذ الله این چه دروغ بیفروغ است یاوه گویان میگویند غفر الله لهم ایشان در رساله مبدء و معاد که منسوب
است بایشان نوشته اند درین عروج اخیر که عروج در مقامات اصل است باین فقیر مدد از روحانیت حضرت
غوث اعظم محی الدین شیخ عبدالقادر بود قدس الله تعالیٰ سره الاقدس و بقوت تصرف از آن مقام گذرانید
و باصل الاصل واصل گردانیدند و نیز نوشته اند که از مشائخ عظام چشتیه روحانیت حضرت خواجه قطب الدین
پیش از دیگران امداد این درویش فرمودند رحمة الله علیهم و در رساله مکاشفات غیبیه که از مکشوفات ایشان
است میفرمایند رحمة الله علیهم باید دانست که واصلان ذات ازین بزرگواران را که بافراد ملقب اند نیز اقل
قلیل اند اکابر اصحاب و ائمه اثنا عشر از اهل بیت رضوان الله علیهم اجمعین باین دولت فائز اند و از اکابر
اولیاء الله غوث الثقلین قطب ربانی محی الدین شیخ عبدالقادر جیلانی قدس الله سره الاقدس باین دولت
ممتاز اند و درین مقام شان خاص دارند اولیاء دیگر از آن خصوصیت قلیل النصیب اند همین امتیاز و فضل
باعث علو شان ایشان شده است که فرموده اند قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله اگرچه دیگران
را هم فضائل و کرامت بسیار است اما قرب ایشان این خصوصیت از همه زیاده تر است در عروج بآن
کیفیت کسے بایشان نمیرسد و باصحاب و ائمه اثنا عشر درین باب مشارک اند ذالک فضل الله یؤتیه
من یشاء والله ذو الفضل العظیم و در جلد ثالث مکتوبات خود در آخر مکتوب آخر نوشته اند رحمة الله
علیهم هر کرا فیض و هدایت میرسد بتوسط ائمه اثنا عشر علی الترتیب بوده رضی الله تعالیٰ عنهم تا آنکه نوبت
بشیخ عبدالقادر رسید قدس سره منصب مذکور بایشان مفوض گشت و وصول فیوض و برکات درین راه بهرکه
باشد از اقطاب و نجباء بتوسط شریف او مفهوم میشود چه این منصب غیر او را میسر نشده تا معامله توسط فیضان
برپا است بتوسل اوست رحمة الله علیه در همان مکتوب خود را نایب و حضرت غوث الثقلین را منیب
نوشته اند و خلیفه خلف پیر خود می باشد چنانچه ماه از خورشید اما قول بے حرفه گویان که نزول حضرت
غوث الثقلین ناقص نوشته اند معاذ الله این افترا است که در هیچ جا این لفظ و نسبت نقصان بآنجناب
مستطاب تحریر نکرده مگر این عبارت که عروج شان از اکثر اولیاء برتر واقع شده و همین است سبب کثرت
ظهور خوارق آنجناب و در مکتوبات متبرکه اینست و اینهم است در کلام ایشان که هر کرا عروج بلند تر نزول
او کامل تر خواهد بود و نوشته اند چندانکه نزول کامل تر افاده فیوض از وی زیاده تر خواهد بود و افاضات و
اشاعت انوار طریقه سنیفه و شریفه که از جناب حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالیٰ عنهم بظهور آمده
مقدور بیان نیست بدانکه بے ادبی در جناب اولیاء رحمة الله علیهم فسق است و هیچ فاسق و مبتدع ولی
نمیشود و قال الله تعالیٰ ان اولیاؤه الا المتقون بدانکه اتباع سنت موجب فضل اولیاء و طرق میشود
حاصل در وے عقیده صحیح اهل سنت و جماعت و اخلاق و اعمال و احوال باطنی است در طریقه حضرت مجدد

که طریقهٔ حضرت بهاؤالدین رضی الله عنهما است بے مزج بدعت شائع است بے تعصب نظر نماید کرد در احوال متوسلان طریقه
این اکابر رضی الله تعالیٰ عنهم اللهم ثبتنا علی طریقهم المستقیمة آمین کسیکه ملاحظهٔ مکتوبات نماید هیچ اعتراض
نخواهد یافت و السلام امر بطلب صلوٰة ابراهیمی علیه الصلوٰة همه امت را صادر شده پس صلوٰة ابراهیمی
بهر معنی که باشد امت را در تحقیق آن دخلے است از یکے کم وار یکے زیاده و الله اعلم و انبیاء علیهم
الصلوٰة را بواسطه امت ثوابها میرسد الدال علی الخیر کفاعله و بیرفع توسط از مشائخ قائل شده اند حضرت
عائشه صدیقه رضی الله تعالیٰ عنها در وقت نزول آیة برائة الشیان فرموده اند حمد خدا میکنم و
بس در غلبهٔ احوال کلمات مصروف عن الظاهر بسیار صادر شده تأویلات آن کرده اند پس تاویل را در
کلام دخلے ثابت است والسلام:

مکتوب شصت و هشتم

دربیان تحقیق مسئله وحدت وجود و مایناسب ذلک

معلوم نمایند که مولوی نور محمد جیو از فقیر پرسیدند که بزد تو تحقیق مسئلهٔ وحدت وجود چیست گفتم
تهذیب باطن ضرور است و ازین گفتگو چه فائده در وقت پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم و اصحاب
کرام رضی الله عنهم ازین توحید ها هرگز نبود اقبال بآخرت و اعراض از دنیا و اتباع پیغمبر خدا صلی الله
علیه و آله وسلم ظاهراً و باطناً قبله همت داشتند در آخر قرن ثانی صوفیه پیدا شدند و مجاهدات قویه که آنرا
جهاد اکبر فرموده اند موافق این آیت شریفه والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا و
ترک و تجرید و خلوت و انزوا و کثرت اذکار طریقهٔ خود نمودند پس بکثرت اذکار و طاعات و تصفیهٔ
قلب و تزکیهٔ نفس محبت غلبه نمود و در غلبهٔ محبت و ذوق و حال این اسرار ظاهر شد هر کرا بریاضات
و مجاهدات و غلبهٔ محبت این معرفت مکشوف شود بر او حجت میتواند شد نه بر غیر او کسیکه بتقلید و
خیال پختن و غلبهٔ وهم و مطالعه کتب توحید این چنین سخن بر زبان راند قاضی مسلمانان او را
زجر نماید علما ازین معرفت انکاری نمایند شیخ علاؤ الدوله سمنانی و روزبهان بقلی از صوفیه
رحمة الله علیهما منکر اند این معرفت را آنچه مختلف فیه باشد اعتقاد آن روا نیست جاهلان و
غافلان را ازین گفتگو منع می باید کرد تا بجناب کبریا سبحانه بے باکی و بے ادبی نکنند گفت شیخ
علاؤ الدوله بشیخ ابن عربی در حاشیه فتوحات اے شیخ اگر کسے ترا عین فضله تو گوید بسیار
رنجه گردی بجناب مقدس منزه این چنین بے ادبی میکنی معاذ الله سبحان الله تب الیه حضرت مجدد
فرموده اند این معرفت که دیدن یک هستی است در ممکنات ندانستن و خیال پختن در سیر لطیفهٔ قلب
پیش می آید و از احوال قلبی است نه حقیقت امر در لطائف دیگر اسرار علیحده دست میدهد

ودرسیر لطیفۂ روح سلب نسبت صفات از خود وانتساب آن بحضرت حق سبحانہ ودرسیر لطیفۂ سر اضمحلال ذات سالک در ذات او تعالیٰ ودرسیر لطیفۂ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر ودرسیر لطیفۂ اخفی التخلق باخلاق الٰہی سبحانہ ودرسیر لطیفۂ نفس ظہور توحید شہودی و آن دیدن شہود حضرت حق سبحانہ است در مظاہر کونیہ ودرسیر لطائف عالم خلق حقیقت بندگی العبد عبد والحق حق جلوہ گر میگردد وچندانکہ نسبت باطن بلندتر میرود قوت در عقاید حقہ کہ معارف انبیاء است علیہم السلام ورسوخ در عبودیت دست میدہد حاصل فنا وبقا کہ در طریقت وحقیقت رو میدہد آن است کہ آنچہ نظری است بدیہی گردد وآنچہ استدلالی است کشفی شود وہوا تابع گردد چنانچہ آوردہ است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم لا یؤمن احدکم حتیٰ یکون ھواہ تبعاً لما جئت بہ پس ظہور سر توحید از احوال قلب است وآن یک لطیفہ است از لطائف عشرہ سبحان اللہ وبحمدہ کسیکے سلوک مقامات این طریقہ از مشائخ عظام کردہ بنہایت سلوک این طریقہ رسیدہ است بروے ظاہر است کہ توحید از احوال قلبی است حقیقت امر بگفت وشنود وسیر ومطالعہ مکتوبات علمے حاصل میشود نہ حالات وکیفیات وانوار واسرار

ع روز قیامت شود قیامت را ببین ؛ والسلام خود را منسوب نمودن بطریقہ حضرت مجدد بذکر قلبی باآنکہ آباؤ اجداد مجددی بودند بدون کسب جمیع مقامات وآنچہ دران طریقہ حاصل میشود دور است از عقل وطریقہ حضرت مجدد علماء وعقلاء کسب کردہ شہادت بہ صدق معارف وحالات وانوار واسرار آن دادہ اند دران شبہے وترددے نیست حق تعالےٰ بفضل خود روزی فرماید ع بوقت صبح شود ہم چو روز معلومت ؛ کہ باکہ باختہ عشق در شب دیجور ؛ ہر کہ باآن مقامات طریقہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ وبحالات واسرار وانوار وکیفیات ہر مقام فائز گردیدہ معارف الیشان بروے حجت است نہ بر غیر آن ؛

مکتوب شصت ونہم

در بیان آنکہ نسبت درمیان خالق ومخلوق مثل نسبت کوزہ وکلال است واسرار واتحاد وعینیت کہ بر جان بازان راہ الٰہی مکشوف شدہ اند باعث آن غلبۂ محبت است وکثرت ذکر وترک مألوفات وبیان شمہ از احوال حضرت مجددؒ کہ بخدمت

پدر بزرگوار خود نسبت توحید وجودی حاصل نمودہ بودند و باز بتوجہات حضرت خواجہ محمد باقی رضؓ توحید شہودی عیاناً دریافتند و آنکہ توحید وجودی مقتضائے لطیفۂ قلب است و در لطائف فوقانی ازین توحید ہیچ نیست آنجا اوّل توحید شہودی باز محض نسبت بندگی ثابت است بخواجہ محمد اکرم خان حیدر آبادی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

فقیر غلام علی عفی عنہ بعد حمد و صلوٰۃ واضح می نماید کہ از کتاب و سنت ثابت است کہ نسبت خالقیت و مخلوقیت مثل نسبت کوزہ و کلال فیما بین حضرت حق سبحانہ بے تاویل و تأمّل ظاہر است و مدار شرع شریف و بعثت انبیاء علیہم السلام بر غیریت است خلق غیر خدا است تعالیٰ اوامر حق سبحانہ تعالےٰ امثل جہاد و حج و نماز وغیرہ منبئی از محض غیریت است در اصحاب کرام و کلام ایشان رضی اللہ تعالےٰ عنہم بجز بندگی خود و معبودیت حق سبحانہ ہرگز دریافت نمیشود و آنچہ از جناب امیر المومنین خلیفہ رسول اللہ حضرت علی مرتضےٰ کرم اللہ وجہہٗ در اتحاد و توحید نقل کنند ثابت نمیشود و کمالے کہ در قرن اوّل از حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہٖ وسلم باہل آن رسیدہ مقتضی نسبت بندگی است با حق تبارک و تعالےٰ در قرون متاخرہ صوفیہ علیہ پدید آمدند و کمالے دیگر از ان حضرت حق سبحانہ برایں اکابر ظاہر شد و آن نسبت قلبی است مقتضائے آن ذوق و شوق و نعرہ و آہ است گرمی و حرارت محبت کہ از صوفیہ صافیہ مرویست از کثرت ذکر و ترک مألوفات غلبہ محبت ظہور یافت و آن باعث اتحاد و توحید گردید مجنون عامری از ترک مرغوبات و کثرت ذکر و خیال لیلی انا لیلی گفت دو جسم کثیف اتحاد پیدا کرد از ریاضت و ترک مرغوبات جسم حکم روح پیدا می نماید و از غلبہ محبت بمرتبہ تنزیہ متحد میشود در دید سالک نہ در واقع تعالےٰ اللہ سبحانہ عن ذلک آفتاب در آئینہ ہا بصفات خود منعکس میشود و غیریت در نظر تیزبین باقی است پیر ما حضرت مجدد رضی اللہ تعالےٰ عنہ از پدر خود رسائل توحید خواندہ توحید علمی حاصل کردند و در صحبت حضرت شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی باللہ رضی اللہ تعالےٰ عنہ این توحید شہوداً و عیاناً دریافتند باز ایشانرا از فیاض عنایت شد از ان جہت توحید شہودی بیان کردند در این توحید وحدت شہود است و جرم آئینہ کہ در آن آفتاب میتابد از شعشعان انوار و حرارت گویا در روے آفتاب موجود است

و او در خارج موجود است و در توحید وجودی ممکنات در دید امواج وجود حضرت حق است سبحانہ
معلوم نمایند که از کثرت ذکر و نوافل غلبۂ محبت میشود ازین غلبہ سکر و سکر برین توحید باعث میشود
و اہل سکر باین دید معذور اند و آنچه محض بخیال پخته کنند بکفر نزدیک است و الحاد و زندقہ اعتبارے
ندارد و از مقتضائے لطیفۂ قلبی است که این معرفت پیش می آید و در سیر لطائف فوقانی ازین توحید
ہیچ نیست آنجا اول توحید شہودی باز محض نسبت بندگی ثابت می شود ما للتراب و رب الارباب و
در صحبت این ناچیز اگر خدا خواہد در سیر قلبی توحید وجودی پرتوے اندازد اگر کسی بسیر لطائف فوقانی
میرسد ازین معرفت نام و نشان نمی یابد ہمہ اوست گویان اگر در غلبۂ سکر و احوال این توحید بر زبان آرند
معذور اند لیکن دار منصور موجود ست مارا و مسلمانان را نسبت بندگی و غیریت عقیدہ باید نمود و بوظائف
عبودیت عمر بسر باید برد اگر احیاناً بے اختیار طریقۂ صوفیه و کثرت محبت در سکر چیزے بر زبان آید لا بأس
به مگر عقیدہ موافق کتاب و سنت لازم باید گرفت و ازین ہذیان بازاریان و بنگیان استغفار باید نمود حضرات
ملا جامی و حضرت ابن عربی رحمۃ اللہ علیہما درین مسئلہ معذور اند اہل عقل و شرع بایشان اقتدا نمی کنند اگر مثل
آنہا از کثرت نوافل و اذکار چیزے یافته شود دم نباید زد نسبتہا که فیما بین خالق سبحانه و خلق و رائے علماء
ظاہر است نسبت مخلوقیت است که اہل سنت و جماعت گفته اند کشف و شہود بزرگان است حجت بر ایشان
است نه بر دیگران بدون کشف خلاف علماء محل خطر است ؀

مکتوب ہفتادم

در منشاء توحید وجودی و اثبات و اسرار آن در لطیفۂ قلب و بیان مقامات دیگر که فوق وحدت الوجود بمکاشفۂ حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالے عنه بثبوت پیوسته اند و بیان آنکه در حدیث شریف آمدہ که حاصل آن اینست که تا مردم در نظر مومن کمتر از پشک شتر نباشد مومن نشود و فرق در مکشوفات حضرت محی الدین ابن العربی و حضرت مجدد رضی اللہ عنه

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت خواجہ حسن ارشاد کردہ اند که معرفت توحید وجودی متفق علیہاے جمیع عارفان است خشک

نیست کہ طریقہ صوفیہ علیہ از کثرت نوافل وعبادات واذکار موجب غلبہ محبت میشود آن سبب اتحاد با محبوب میگردد مجنون عامری در غلبہ محبت مخلوقے ترک مألوفات خود کردہ بذکر وتصور مقصودش پرداخت دعوائے انا لیلیٰ کرد صوفیہ صافیہ راکہ ریاضات ومراقبات وتوجہ تام بحضرت ذات پاک دارند اگرچہ آنجناب قدسی قباب در غایت تنزیہ است از غلبہ محبت متخیل متیقن میگردد این ہمہ اوست غلبہ محبت است کہ دو بدن کثیف رایکے گردانید اگر روح لطیف را با مرتبہ مقدسہ الٰہیہ سبحانہ کہ معیت او از ایمانیات است متخیل باتحاد گرداند دور نیست پیران ما نیز باین معرفت اقرار دارند لیکن علاؤ الدولہ سمنانی ابو المکارم حضرت رکن الدین رحمۃ اللہ علیہ واتباع ایشان ازین معرفت تحاشا دارند با حضرت عبد الرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ چہ معارضہ ہا فرمودہ وآن رد وبدل در نفحات حضرت ملا جامی رحمۃ اللہ علیہ مذکور است و بزرگان سرہندی بعد اثبات این مسئلہ معارف دیگر بیان کردہ آرے آیۃ شریفہ قل رب زدنی علما اشارہ است بآنکہ کمال انسانی منحصر در حصول یک نحو علم نیست وجم غفیر مقر است بآنکہ صوفیہ کہ این دید را کمال دانستہ اند وہمہ بیش نیست علماء وعقلاء خلاف آن گفتہ اند وآن موافق است بشرع شریف کہ بنائے آن بر غیریت است کفر واسلام رایکے اعتقاد کردن نہ از عقل است غلبہ سکر است کہ باین اتحاد باعث شدہ باین غلبہ معذور ماند این عقیدہ را سبب حصول ووصول دانستن معلوم نیست کہ از کجا برآوردہ شدہ از حصول وصول بعد رفع حجب ظلمانی کہ رذائل نفسانی ووساوس شیطانی است ومستور شدن انوار صفات از نظر است مرتبۂ احسان دست میدہد کانا ری عین وکنا نتراء اللہ سبحانہ ھٰھنا از صحابہ کرام مروی است کہ کمّل عارفان اند رضی اللہ تعالیٰ عنہم وازین ائمہ ہدیٰ کسے نسبت اتحاد وعینیت ثابت نکردہ واز جمیع اولیاء در علم ومعرفت مرتبہ عالی دارند متاخران نقشبندیہ از طرف شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہم لطائف بسیار دریافتہ اند ودر سیر ہر لطیفہ علوم ومعارف جدیدہ بیان کردہ اند در سیر لطیفۂ قلبیہ اسرار توحید وجودی بیان نمودہ اند ودر لطائف فوقانی معارف دیگر یافتہ اند عالمے از اصحاب ایشان باین اسرار اعتراف کردہ ہرگز متصور نمیشود کہ این قدر جماعت مسلمانان بر ضلالت وباطل اجماع نمایند ارباب وحدت وجودی از کجا گذشتہ اند معاذ اللہ کہ بر بطلان جمع شوند باطل از سایۂ ایشان گریزان است رحمۃ اللہ علیہم ومعارف توحید واتحاد در کتب این اکابر موجود است ازین علوم برتر رفتہ باشند اگرچہ در کتب یافتہ نمیشود بجناب این کبرا اعتقاد درست داریم پس مقتضائے سیر لطیفۂ قلبی است کہ از سکر وغلبہ محبت باچنین اسرار تکلم فرمودہ این فقیر تابع اکابر احمدیہ مجددیہ است ذوقاً ووجداناً مقصود منحصر درین معرفت نیافتہ است وآنچہ بزرگان احمدی مجددی گفتہ اند ہمہ را حق دیدہ است ہر مقام این عزیزان انوار وعلوم علیحدہ دارد ومقامات عالم خلق ایشان چہ انوار ووسعت نسبت دارد چہ احوال ہائے لطیفہ بیرنگ می بخشد جزاہم اللہ خیر الجزاء تحریر این معانی بخدمت عالی

اگر ذوقاً و وجداناً نمی یافت ہرگز نمیکرد بخدمت بزرگان طول کلام از ادب نیست خدائے تعالےٰ مرا
بیامرزد و در حدیث شریف آمدہ کہ حاصل آن انیست کہ تا کہ مردم در نظر مومن کمتر از پشک شتر
نباشد مومن نمی شود یعنی در نفع ضرر النافع ہو اللہ سبحانہ الضار ہو اللہ جل جلالہ معنی این عبارت
شریف خود مفصل ارشاد فرمایند موجودات اگر غیر حق نباشند پس رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
و کعبہ شریف و قرآن مجید و صوم و امثال آنرا چہ ظن توان کرد و اشتغال باینہا چگونہ درست آید وجود
متبرکہ آنرا چگونہ چنین باید دید کہ سلطان المشائخ رحمۃ اللہ علیہم فرمودہ اند سلطان المشائخ قدس
اللہ سرہ العزیز عدم تأثیر خلق بیان فرمودہ اند نہ آنکہ رسول و کعبہ و قرآن مجید و صلواۃ و صوم را عین
حق گفتہ اند و کلام قدماء حضرات چشتیہ رحمۃ اللہ علیہم جز زہد و تعبد و ترک و انزوا نیست
از اسرار توحید سخن نکردہ اند متاخران خصوصاً جناب مبارک ابن عربی رحمہ اللہ درین باب بسیار
غلو دارند حضرت شیخ ابن عربی سند متاخران و حجت متقدمان اند علم توحید را بتفصیل بیان
فرمودہ جزاہم اللہ خیر الجزاء پیران ما از کلام ایشان استفادہ دارند چنانچہ استفادہ ابن حاجب
و ملا جامی و رضی در نحو از سیبویہ ثابت است و جزئیات مسائل زیادہ تر از سیبویہ بیان کردہ
اند این عبارت بحضرت خواجہ حسن در مکتوبے نوشتہ ام علوم و معارف صوفیہ علیہ ناشی از صفائے
وجدان است حجت است بر ایشان نہ بر غیر حضرت شیخ عبدالرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ جمیع
انبیاء را علیہم السلام بہ مشرب توحید وجودی و آن دیدن بیک ہستی است مثل امواج آب دریا در
ممکنات و نہ دانستن کہ یکے است بتقلید کہ توحید بے مجاہدات و ریاضات و کثرت اذکار حاصل
و معتبر نیست فرود آوردہ دلیلے از کتاب و سنت ندارد عبدالرزاق بر وفق مدعائے خود کہ ثبوت توحید
وجودی است ندارد و آنچہ گویند کہ بدون این اعتقاد حصول و وصول میسر نیست آنرا ہم اصلے نیست
از اصحاب کرام کہ ائمہ و اصلان اند رضی اللہ تعالےٰ عنہم این او ہام اہل سکر ہیچ مروی نیست اتّباع
اصحاب عظام رضی اللہ تعالےٰ عنہم اجمعین معمول نمودن واجب است حضرات مجددیہ مقامات
طریقہ خود را بسیار بیان کردہ اند در قلب این معرفت را یافتہ و در لطائف عالم امر معارف دیگر
تقریر کردہ اند و در ولایات کیفیات دیگر و در کمالات سہ گانہ حالات و علوم دیگر و در حقائق عالم
دیگر است و باین مقامات علماء و عقلاء ہزاران رسیدہ اند ہیچ اشتباہے دران نیست و در
این مقامات عالیہ ہیچ از توحید وجودی و شہودی مکشوف نمیشود ہمہ اینہا اہل صحو اند و متبع سنت
کثر اللہ سبحانہ امثالہم بطریق اصحاب کرام علیہم الرضوان مناسبت دارند جز عبودیت و صفائے
و یقین نقد حال شان نیست و در نسبتہا باطنی وسعتہا و بیرنگیہا و لطافتہا مشہود دارند۔

مکتوب ہفتاد و یکم

نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ در تعزیت برادر کلان ایشان خواجہ حسین مرحوم و احوال اولیاء اللہ کہ بعضے از غموم محزون میگردند و بعضے از آلام مسرور میشوند و بعضے را غم و شادی مساوی است و بیان نسبت چشتیہ و نسبت قادریہ و نسبت نقشبندیہ و نسبت احمدیہ مجددیہ و فرق درمیان نسبت طریقہ و ما یناسب ذالک

حضرت سلامت فقیر عبد اللہ المعروف غلام علی بعد سلام نیاز گذارش می نماید کرامت نامہ گرامی بورود مسعود بر الطاف شاملہ بشارت رسان گردید ازین تحریر عنایت تقریر صریح دریافت میشود کہ ہنوز غم این ماتم جگر سوز خاطر عاطر را مشوش میدارد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ امام مرسلان است فرمودا ئے ابراہیم کہ پسر آنحضرت است ما در غم تو غمناکیم و اشک از چشم مبارک میرفت در مقتضائے بشریت ناری جاری است حضرت سید محمد گیسو دراز رحمۃ اللہ علیہم از مرگ پسر خود بیخود بودہ در بیہوشی میفرمود بجناب مقدس قدوس منزہ از ادراکات سبحانہ ہندی اے پنوتے تو پوت کی قدر کیا جانے فارسی اے بے پسر تو قدر پسر چہ دانی یکے بود کہ در غمہا شادی نماید و دیگرے در غموم محزون تر گردد یکے را ہر دو برابر بود کسے را کہ اتباع حبیب خدا است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم او را افضل است بر دیگران محمد را بنمود کہ مراچنیں باید بود در عنایت نامہ الفاظ تفویض ہم بود آرے بے مقام تسلیم بندگی ثابت نشود تسلیم و رضا آخرین مقامات سلوک است کہ ولایت بدون این مقامات و مقام جذبی صورت نہ بندد و اللہ تعالے بعد حصول مقامات سلوک و مقام جذبی بولایت خاصہ کہ آن حصول معیۃ او سبحانہ است با دراک بیچون و از غلبہ شہود معیت صفات بشریت و دعوی ہستی استہلاکے یابد این پیر عمر ضائع کردہ را بواسطہ بزرگان مرحمت فرماید حضرت سلامت افادہ فرمایند کہ نسبت چشتیہ عبارت از چیست ذوق و شوق و نعرہ از تاثیرات نغمہ و گرمی جہر کہ لازم آن نسبت است میشود نہ ذات نسبت است این جہر بلکہ لازم نسبت است نسبت قادریہ عالیہ عبارت از چیست دیدن منامات و واقعات از لوازم آن نسبت است نسبت نقشبندیہ بعد حصول ذکر قلبی و جمعیت بخواطر عبارت از حصول توجہ و یاد داشت است کہ در دل گویا دیدۂ نگرانی پیدا شود و آن توجہ شمولے پیدا نماید تمام بدن را و نسبتہائے احمدیہ مجددیہ عبارت از پیدا شدن توجہ در ہر لطیفہ از لطائف سبعہ تا کہ این توجہ نہ ایکی گردد و حضور حق سبحانہ مانند حضور نفس سالک شود و

ذوق وشوق و توجہ نماند در لطائف عالم خلق وسعتے در انوار نسبت و لطافت احوال دست دہد و ظہور توحید از غلبہ محبت میشود از کثرت اذکار دست میدہد و در ہر خاندان معمول است والسلام والاکرام۔

مکتوب ہفتاد و دویم

بمیر فرخ حسین صدر و ریافتہ در مذمت طلب دنیا و قبائح کثرت شغل علم طب و علوم فلاسفہ و بعضے نصائح ضروریہ لازم گرفتن صحبت فقرا کہ بہتر از صدر نشینی اغنیا است و ما یناسب ذلک

بخدمت شریف میر صاحب عالی مراتب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام اشتیاق گذارش می نماید رقیمۂ کریمہ بورود مسعود مسرت رسانید تشریف شریف بآن سمت بروں مرا بوجوہ موجہ ساختہ اند ہمہ آن خیر موجب است آنچہ بخاطر می آید آنرا موجہ میفہماید گاہے منشی میشوند و گاہے محدث و گاہے خوش نویس گاہے حافظ گاہے طبیب در اصل طینت سامی را میلے بدنیا است طبابت فن نافع است اما نظری باسباب و تأثیر اندازد و موجب کسب صفائی صحبت ہر کس میشود لہذا باین دو امر طلب شغل آن بیش نگرفتم ہم چنین علوم فلاسفہ ظلمی است ازان اعراض کردم و شمار اطب و فلسفیت دور پیوا از قضائے ہمنشینی عزیزان است میخواہم کہ علم میراث کہ بوراثت از حضرت امیر المومنین علی و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالےٰ عنہم بدل ہائے اہل صفا رسیدہ بشمار سانیم و آن علم احوال است کہ از دوام ذکر و توجہ و تلاوت و درود و استغفار وغیرہ عنایت می نمایند اسرار توحید و تفرید و ترک و تجرید و یأس از محتاجان و امید از حضرت غنی سبحانہ داشتن بر رزق مضمون ساختن و در شہود حضرت حق سبحانہ استغراق داشتن وھو معکم اینما کنتم مطمح دل نمودن و آنچہ در کتب صوفیہ مرقوم است اگرچہ درین وقت کہ وقت کفر و فسق و بدعت است آن امور بسیار کم شدہ بہر حال چیزے نقد دلہا میشود کہ ممتاز میگرداند مرغے کہ قصد آسمان نماید اگرچہ نمیرسد سرفراز و از شر گربہ آزاد میشود این ہمہ از صدور اہل بیت عظام و اصحاب خیر الانام صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و صوفیہ کرام رسیدہ است شمارا لختان نعمت است ع
شب سمور گذشت و شب تنور گذشت ٭ نرمی سمور بجاسبہ نزدیک تر است و گرمی تنور از ماخذ معدہ آستان نشینی فقرا بہتر از صدر گزینی اغنیا وفقکم اللہ تعالی وایای لمرضیاتہ سبحانہ تعریف حکیم صاحب سلمہم اللہ سبحانہ للافادات با دعائے نیک دربارگاہ ایشان میشود سلامت باشند باکرامت احوال خود و اصلاح آن بدعائے جناب سامی است عمر بآخر رسید وقت تدارک نیست اندیشہ گناہان و ہول قبر و قیامت در نظر داریم امید کہ مغفرت نمایند تجار ان و آنگران و غیرہم ہمیشہ آیلد

میخواہند و بران استقامت دارند مگر این مردم از آن اجتناب دارند شیوع جہل از ان است :

مکتوب ہفتاد و سیوم

بخواجہ حسن مودود صدور یافتہ و احوال والد ماجد خود کہ نسبت قادریہ داشتند نور اللہ مرقدہ و احوال استفادہ خود بطریقہ انیقہ نقشبندیہ و جواب بعضے اعتراضات کہ ملا عبد الحق بر کلام حضرت مجددؒ نمودہ اند از کلام ملا مسطور

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حضرت سلامت این کمترین درویشان بلکہ ننگ و عار ایشان خانہ زاد قادریہ است و بزرگان من قادری بودند پدرم بولایت قادریہ مشرف گشتند مزار ایشان دلیلے است بر آن انکار شائع برین خاندان در بین ناہم اثری داشت ارادۂ الٰہی سبحانہ و تقدیرہ باین خاندان مستبعد ساخت لیک در دل گرفتگی بود پس بمطالعہ کلام و مقالات حضرت مجددؒ شرفے یافت و مناسبتے کہ بفیوض ایشان رسید آن اوہام زائل شد بلکہ رسالہ در جواب حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ کہ بے تحقیق محض باستماع سخنان بے صرفہ گویان در انکار و اعتراضات بر کلام حضرت مجدد نوشتہ زبان طاعنان دراز ساختند تحریر کردہ ام سبحان اللہ من جاہل کجا و مقابلہ حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ کجا از اینجا احوال اعتراضات دریافت میشود کہ جاہلے آن اعتراضات بر دارد پس اعتراضات قدرے ندارد حکیم ذکاء اللہ خان صاحب بعد مطالعہ آن رسالہ فرمودند کہ این رسالہ در رد اعتراضات کافی است و حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ در مکتوبات موسومہ بنام حضرت میرزا حسام الدین خلیفہ حضرت خواجہ محمد باقی باللہ رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ در دل چیزے از غیب افتادہ آن اعتراضات نماند کہ با چنین عزیزان بد نباید بود غشاوۂ بشریت نماندہ گفتم من سبحان اللہ آن اعتراضات از بشریت بود نہ تائید حقانیت چنانچہ خود اقرار کردند انیست حال کمل علماء اللہم اغفر جم غفیرے از مخلصان جواب انکار نوشتہ اند حضرت مجدد سید المرسلین صلی اللہ علیہ وسلم را نبی الانبیاء نوشتہ اند و ہمسری ما کفر نوشتہ اند میگویند آنچہ اللہ تعالیٰ مرا از قرب و کمال عطا فرمود بواسطہ سید انبیاء است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اتباع او و ہیچ ولی بادنیٰ نبی بلکہ ہیچ یک اصحاب کرام نمیرسد اویس قرنی باشد یا عمر بن عبد العزیز رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ ولایت و معرفت و

علوم باطن ہمہ را بواسطہ حضرت خواجۂ خواجگان پیر من محمد باقی است قدس سرہ از الف و با درین طریقہ
تصوف تا بملکہ مولویت در علم باطن بنظر عنایت پیر خود حضرت خواجہ محمد باقی رسیدہ ام اگر سر خود فدائے
آستانۂ مبارک ایشان ہمہ عمر نمایم ہیچ از خدمت نکردہ باشم درباب اولیاء عظام نوشتہ اند کہ این کمینہ
خوشہ چین و زلہ بردار ذیل ایشان است شکر نعمتہائے اینہا مقدور من نیست نوشتہ اند کہ از غلبہ دید
قصور و فنا خود را از کافر فرنگ بدتر می یابم تکلیف از کبراء دین درباب حضرت ابن عربی رحمۃ اللہ علیہ
نوشتہ اند کہ شیخ مقتدائے متأخران و سند متقدمان است ما نیز از خوان نعمت او بہرہ یافتہ ایم آنچہ از
معارف از حضرت شیخ باقی ماندہ آنرا بیان کردہ ایم چنانچہ در نحو سیبویہ و دیگران از قدما استاد اند و صاحب
کافیہ و رضی تابع آنہا و الوش خوران اکابر اند حضرت شیخ ابن عربی از مقبولان است منکر او در خطر
نوشتہ اند کہ حضرت غوث الثقلین واسطہ فیض ولایت اند گویا در زمرہ اصحاب کرام و اہل بیت عظام
اند رضی اللہ تعالیٰ عنہم نوشتہ اند کہ بتوجہ حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ
تعالیٰ عنہما من بترقیات رسیدہ ام حضرت سلامت معلوم نیست کہ مکتوبات حضرت مجدد بتفصیل
بمطالعۂ مبارک آمدہ است آن مکتوبات پیش این فقیر بود مولانا خالد رومی سلمہ اللہ تعالیٰ از فقیر
با خود برد این مولانا خالد نام این ناچیز شنیدہ از سلیمانیہ کہ بیست منزل آنطرف روم است پیش
فقیر حقیر آمدہ تا دہ ماہ در خلوتے نشستہ استفادہ کردہ رفت در ملک خود و بغداد شریف و آن
طرفہا مقتدائے طالبان حق سبحانہ است سبحان اللہ من ناچیز و علما ازین حقیر استفادہ نمودہ طریقہ باطن
تلقین نمایند ان اللہ یفعل بالضعیف ما یتحیر فیہ القوی اول انکار حضرت مجدد کرد و حرف
بیجا گفت آخر بعد حصول فیض طریقہ مجددیہ بسیار معتقد شد و مکتوبات حضرت مجدد با خود برد کہ عربی نمود
دفع منکران خواہم کرد از ان ملک یکے را از شاگردان خود با عرضی احوال خود و تحفۂ نیازے برائے
این فقیر فرستادہ و نوشتہ کہ پانصد عالم متبحر این ملک طریقہ مجددیہ از من گرفتہ بہ نسبت رسیدہ اند
سلمہ اللہ تعالیٰ لترویج الطریقۃ المجددیۃ مولوی ہراتی عالمے متبحر اول انکار داشت بعد کسب طریقہ
سخت معتقد حضرت مجدد شدہ در کابل و غزنی و قندہار سر آمد مرشدان این طریقہ است حالا پیر و ضعیف
شدہ ام کسل غالب است قصور در اوقات راہ یافتہ اللہ تعالیٰ عاقبت بخیر فرماید امید دار
دعا است حضرت سلامت حضرت خواجہ شمس الدین رحمۃ اللہ علیہ بحال بندہ بسیار مہربان بودند
از دور این فقیر را دیدہ از اسپ فرو می آمدند من گواہم کہ ایشان کیفیت باطن داشتند حضرت
سلامت چہ خوش باشد کہ آنحضرت برائے زیارت مزارات مقدسہ قدوم فرمایند و زیارت ضعفا
را حاصل شود حضرت سلطان المشائخ رحمۃ اللہ علیہ در وقت ملاقات حضرت شیخ رکن الدین
رحمۃ اللہ علیہ فرمودند کہ رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم محض برائے تربیت ضعفائے مسلمانان

در مدینہ تشریف فرمودہ اند شیخ رکن الدین فرمودند کہ بعضے ترقیات موقوف بر فقرا و ضعفاء مدینہ منورہ بود
ازین جہت رفتند حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ ازین توجیہ شیخ رکن الدین خوش نیستند عجب
چرا خوش نیستند نبی را بواسطۂ ہدایت امت ثواب ہا میرسد الدال علی الخیر کفاعلہ اللہ تعالے
این فقیر و آن حضرت را دریاد خود داشتہ عاقبت بخیر فرماید آمین زیادہ امیدوار دعا است والسلام
حضرت سلامت آنچہ حاصل است از اختیار طریقہ علیہ صوفیہ است عقیدۂ صحیحہ اہل سنت و جماعت و توفیق
اعمال موافق فقہ و اخلاق صبر و توکل و غیرہما و احوال باطن از حضور و یاد داشت وافر در اصحاب این
طریقہ موجود است از پیران کسب کردہ اند ؛

مکتوب ہفتاد و چہارم

در جواب بعضے طعنہا کہ بر این طریقہ شریفہ لطور ایہام نوشتہ بود و برمز و اشارت مع احوال بیعت حضرت مجدد و حضرت میرزا صاحب قبلہ و بیان توحید وجودی و شہودی نیز بخواجہ حسن صدر یافتہ

حضرت سلامت سلمکم اللہ تعالے لانتفاع المسلمین وابقاکم از جانب غلام علی عفی عنہ بعد
سلام و نیاز و تحیۂ اسلام السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ بعرض میرساند صحیفہ شریفہ بلکہ صحائف
منیفہ بورود مسعود ممتاز فرمود علوم صوفیہ علیہ و فوائد وافیہ سینہ دران رسائل اندراج یافتہ برائے
سالکان راہ کافی است اللہ تعالے این فقیر را نیز ازین افادات سامیہ بہرہ یاب فرماید ہرگز
معلوم نبود کہ این قدر از معارف و اسرار تصوف ملاذمان سامی را حاضر است تقریرے بجاو تحریرے
رسا دارند غالب است کہ دراین معلومات از ملہمات خود آنجناب نیز مندرج باشد اللہ تعالے
ہر کرا میخواہد بعلم و عمل و علوم و معانی سرفراز میفرماید الحق ذات سامی صفات درین وقت یادگار
اسلاف صالحہ است سلامت باشند باکرام و کرامت بندہ پیش ازین معروض نمودہ بود کہ آں چہ
در راہ خدا سبحانہ نافع باشد بہ تحریر آن ممنون باجابت سازند آن معروض این تحریرات نافع نمودہ
اند و آئندہ نیز تکلیف خواہند کشید اگرچہ برائے عمل حرفے کافی بود لیک ہر تازہ ذوقے دیگر دارد
در نسبت شریفہ حضرت خواجہ نقشبند قدس اللہ سبحانہ سرہ الاقدس از مغلطہائے نافہمان و بے
ادبی و نارسائی آنہا ارشاد نمودہ اند یعنی سامی باید کہ ازین ناشائستگیہا دور و از کسے کہ این چنین
بے ادب باشد نعوذ باللہ تعالے باین ارشاد سلامت دارد و توفیق اجتناب این ضعیف
را کرامت فرماید خلیفہ خدا نائب مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم امام المحققین مجدد الف ثانی رضی اللہ

تعالیٰ عنہم از والد ماجد خود طریقہ چشتیہ صابریہ و قادریہ رحمۃ اللہ علیہم تلقین یافتہ بخدمت امام الائمہ خواجۂ خواجگان حضرت محمد باقی باللہ قدس سرہ رسیدہ تربیتہا یافتند و ہمین انظار مرحمت آنحضرت در اندک مدت در مدارج کمال ترقیات بے اندازہ کردند ملفوظات حضرت خواجہ خواجگان بنظر شریف گذشتہ باشد بلندی استعداد و سیر مرادی ایشان بسیار میفرمایند شیخ احمد آفتابے است کہ مثل ما ہزاران ستارگان در سایہ ایشان گم اند میفرمایند در تفضل نامہ اسمی ایشان و للارض من کاس الکرام نصیب معلومات شما بسیار صحیح بہمین تربیت حضرت خواجہ ایشان را طریقہ نو کرامت کردند آنجناب مقامات و اصطلاحات جدیدہ در طریقہ خود بیان فرمودند ہر مقام علمے جدا و کیفیتے علیحدہ دارد ہزاران علماء و عقلاء بتربیت ایشان بآن حالات و کیفیات و اسرار اقرار کردند و بشہادت اہل علم و شرع در ان طریقۂ جدیدہ اشتباہے نماند و اعتراضات کہ بر کلام ایشان بے تامل کردہ اند بطور علماء صوفیہ مندفع است و در صدق آن معارف ہیچ شکے نیست در کلام الٰہی سبحانہ و کلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و کلام اولیا تاویلات جاری است این فقیر بیعت در قادریہ و تربیت در نقشبندیہ و محبت مفرط بچشتیہ دارد اللہ تعالیٰ بہمین انتساب آن اکابر سلامت ایمان و عافیت در دو جہان کرامت فرماید پیر و مرشد بندہ اول استفادہ از سید السادات سید نور محمد بدایونی چہار سال در حین حیات ایشان و شش سال از مزار مبارک ایشان کردند باز دوازدہ سال از شیخ الشیوخ شیخ محمد عابد استفادہ فرمودند و مدتہا صحبت داشتند بحضرت حاجی محمد افضل و حضرت حافظ سعد اللہ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین و این اکابر اربعہ بیک واسطہ بحضرت مجدد میرسند و خلعت اجازت طریقہ قادریہ در واقعہ در حضور حضرت رسالت مآب صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم از جناب حضرت غوث الثقلین پوشیدند و نسبت چشتیہ از روح پر فتوح حضرت خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہ یافتند و فیض چشتیہ و قادریہ کہ درین طریقہ بتوارث رسیدہ بعد ازین اجازت و ازین نسبت تقویت یافت اللہ تعالیٰ این ضعیف و نحیف را از فیوض این اکابر بواسطہ پیر و مرشد حقیقی بہرۂ وافر عطا فرماید آمین عضد الغفار در حق این ناچیز خطاب فرمودہ اند سبحان اللہ این پیر عمر برباد دادہ بکے لایق این خطاب است اللہ تعالیٰ بہمین عنایت آنحضرت سلامت ایمان فرماید شاہ عبد العزیز و برادران ایشان علماء ربانی با عمل و نسبت نقشبندیہ ہم دارند بدرس و تدریس علوم ممتاز اند این فقیر حقیر کہ جوانی در مستی و غفلت و پیری در سستی و ضعف گذرانیدہ میگذراند کے لائق آن است کہ رابع این اکابر ثلثہ باشد مردم نام این کمینہ غلط مشہور کردہ اند من دانم این ناچیز را غم ایمان و ماتم گناہان کہ بہ نسبت حضرت غفار سبحانہ و رحمۃ العالمین صلی اللہ علیہ وسلم و پیران خود و خلق خدا تمام عمر کردہ ام بابید داشت

آن حضرت دعاء سلامت ایمان و مغفرت گناهان درباره این خاکپا فرمایند جزاکم الله احسن الجزاء
حضرت سلامت نبی الانبیاء دانستن ایشان حضرت حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم و نوشتن
که همسری کفر است و هیچ ولی به ادنی نبی بلکه به ادنی صحابی نمیرسد و من کمینه خوشه چین و زلت
بردار نعم اولیاء کرام هستم و وصول آنها ور اربعه در خاندان ایشان عقیده صحیح و اعمال موافق فقه
و اخلاق و احوال نسبت ماخوذ طریقه ایشان شده و الا دین خود را کسے برباد نمی دهد کافر و فاسق
هرگز ولی نمیشود اللهم احینی مسلما و امتنی مسلما و احشرنی مسلما آمین مرید شدن قادریه و
نقشبندیه و اخلاص چشتیه برائے حصول اسلام است و بس بهر صورت بنده گنه گار رب عالمیان ۞
است و امیدوار عفو و مغفرت لا یضره المعصیة و شرمسار از ظهور قصور در جناب بندگان ۞
و متوقع صفح و مکرمت لا ینفد خزائن الرحمة بنده ضعیف امیدوار هست که همین الطاف
بزرگان بیاد حق محفوظ و محظوظ ۞ مصحف بلغت و پا به و دیده بدوست ٭ با پیک اجل خنده
زنان بیرون شد ٭ درباره این کمترین صادق آید بنده حال خود این دارد که در آخر این طریقه از
صفا و طمانیت دست میدهد محبوس است الله تعالی ازین حبس برآرد وقت حلقه و مراقبه و ذکر و
تلاوت همین صفا و اطمینان زیاده میشود و استغراق و بیخودی که در لطیفه قلبی لسکر بود حالا سکر
نیست و زوال خطرات است و قطع امید و طمانیت بصدق وعدهٔ الهی سبحانه و سلب نسبت افعال
و صفات از عباد و عدم توجه در لطائف حاصل سماع و آواز حزین و اشعار محبت و فکر اولیاء کرام
رحمة الله علیهم نسبت باطن را در اهتزاز می آرد و ذکر جهر متوسط و سماع غیر ممنوع نزدیک حضرت
سلطان المشایخ رضی الله تعالی عنهم اهل قلب را رقت می بخشد اطالت بحمد سید المرجو عفو کم
و السلام ارشاد کرده اند جمله الله وجود یا و شهود یا ظاهر است که وجودیه ما ئی و آئینه را
یکے یافته اند و شهودیه غیر ثابت می نمایند که جرم آئینه در نظر بصیرت مستور نیست و وجودیه از
غلبه سکر جرم آئینه را نمی بینند پس وجودی و شهودی بودن چگونه متحقق شود و بطور بزرگان احمدیه
مجددیه معرفت توحید وجودی از سیر لطیفه قلب بهم میرسد و معرفت توحید شهودی از سیر لطیفه
نفس حاصل شود پس مراد این باشد که هر دو معرفت نقد حال گردد اما بیا بیا بیائے حاصله در ظهور
توحید وجودی باقی کار در مراقبات و نوافل که پیدا می کنند مضمحل خواهد شد و باشد استعیذ حد خود
نگاه دارم و گویم لا اله الا الله محمد رسول الله من تا اهل ما از این حالات چه خبر نظهور و صفا و
کم خطر گی بسر بریم که حاصل پنجاه ساله عمر حبشی ثمن است اللهم انی اسئلک من خیر ما
سألک نبیک محمد صلی الله علیه و آله وسلم و اعوذ بک من شر ما استعاذک
منه نبیک محمد صلی الله علیه و آله وسلم هر کسے لائق ظهور اسرار نیست ۞ نه سلطان خریدار

زلت = السقطة

هر بنده است ؛ نه در زیر هر ژنده زنده است ؛ والسلام ؛

مکتوب هفتاد و پنجم

در بیان آنکه کمالات الٰهیه در هر خاندان برنگ دیگر ظهور نموده اند لیکن معیار آنها شریعت است و معنی بیت حکیم سنائی معه فوائد کثیره نیز بخواجه حسن صدور یافت

مکرر بجهت تنقید و سره ساختن قلمی میشود که حضرت حق سبحانه کمالات متنوعه خود را در خاندانهائے صوفیه علیه ظاهر فرموده ائمه آن طریق را هدایت تلقین اذکار و اشغال برائے کسب آن مراتب نمود مقامات و اصطلاحات در طریقه خاص خود بیان فرمودند پس آن مقامات و تجلیات مدارج قرب بکشف صحیح و وجدان صریح در کتب خود مدون ساختند باز حکمت بالغه الٰهیه طالبان را از علماء و عقلاء بتحصیل آن انوار و فیوض و مقامات معین گردانید تا آن حالات و کیفیات و علوم متنوعه در بواطن خود عیان یافتند و به تصدیق الوف اهل علم در آن مقامات شکے نماند و هر یک ازین طریق کسب کمالات الٰهیه محمدیه صلی الله علیه و آله وسلم شاه راه هست کشاده برائے تحصیل مقصود آماده از محبت و توحید و معرفت و صراط مستقیم محمدی صلی الله علیه و آله وسلم با این همه معیار قبول حضرت حق سبحانه اتباع نبی معصوم است صلی الله علیه و آله وسلم اهل هر خاندان را در عقائد خود و اخلاق حسنه و اعمال مرضیه و احوال سنیه اگر متابعت حبیب خدا صلی الله علیه و آله وسلم درین عزیزان یافته نشود هیچ طریقه رواجے نیابد مگر اطلاع بر حقیقت هر طریقه کماهی بے ورزش اذکار و اشغال و مراقبات خاصه آن و صحبت مکملان آن طریقه متعذر می نماید والعلم عند الله سبحانه معنی این بیت که حضرت مولانا روم رحمة الله علیه در مثنوی شریف بیان فرموده اند ؎ بهر چه از دوست وامانی چه زشت آن حرف چه زیبا ؛ بهر چه از راه دور افتی چه کفر آن حرف چه ایمان ؛ نزد فقیر آنست عزیزان بجز از ذکر و توجه از نوافل عبادات که از ایمان است و مخل میشود در کسب حضور و توجه در اول سلوک منع فرمایند حضرت شاه کلیم الله چشتی رحمة الله علیه همین طور تربیت مقرر نموده اند وگاه بود که در غلبه احوال ادائے فرائض هم متعذر میشود و اعمال ظاهر مشوش می نمایند و این همه از ایمانیات است و موحدان کذائی از تصدیق انبیاء علیهم السلام تبری کنند که اثبات غیریت است تاب الله علی وعلیهم این کمترین درویشان بلکه خاکپائے ایشان غلام علی عفی عنه بعد سلوک از علوم توحید که آنچه کبرائے دین در غلبه احوال فرموده اند عذرے دارند مجنون عامری در غلبه محبت انا لیلی گفت غلبه محبت و سکر و مستی عذر خواه است خود را به نسبت حضور جمعیت و آگاهی در

کم خطرگی یا بے خطرگی داده باتیان ظاهر اعمال مرویه از رسول کریم صلی الله علیه وآله وسلم پرداخت ایمان واحتیاط تصدیق می نماید بصبر و قناعت در رزق مقسوم چشم حرص و طمع کور ساخته بدنیا مزید خوش زندگی میکند فالحمد لله علی ذلک حمداً کثیراً طیباً مبارکاً فیه و مبارکاً علیه کما یحب ربنا و یرضی وصلی الله علی سیدنا و مولانا محمد وعلی آله وصحبه وبارک وسلم الله تعالی عواقب امور بخیر فرماید باطن بنور حضور و آگاهی که پرتو اشعات مرتبهٔ احسان است آراسته و همت از التفات ماسوا پیراسته ظاهر باعمال و اخلاق نیک تهذیب یافته و بصبر و توکل و قناعت و تفویض نیز از این و آن برتافته نعمتے است بزرگ کیفیات اذکار و محبت لازم عنایات حضرت او سبحانه است و بے شهود وحدت در کثرت نمکے در طریقه نیست و علامات آن اعراض است والسلام

مکتوب هفتاد و ششم

در بیان نسبت نقشبندیه واحمدیه مجددیه در تعزیت نیز بخواجه حسن صدور یافت

بعد سلام نیاز گذارش می نماید تفضل نامه بورود مسرتها بخشید یا این مهربانیها سلامت باشند بدعائے حسن خاتمه و همت مشکل کشا حصول این مدعا که از نسبت این عزیزان و آن دوام توجه والتجا بجناب کبریا است و نسبتهائے احمدیه مجددیه که آن شمول نور حضور است در جمیع لطائف بلکه زیاده آنرا این خاکپائے درویشان را عنایت فرمایند هر کسے میخواهد که از طریقه خود بهره بردارد والا از محض انتساب چه فایده ٭ اقرار توحید و تصدیق پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم کفایت کند الله تعالی عاقبت بخیر فرماید ٭ منگر کعل این یمین بر خون شد ٭ بنگر که ازین سرائے فانی چون شد ٭ مصحف بکف و پا بره و دیده بدوست ٭ با پیک اجل خنده زنان بیرون شد ٭ الله تعالی این حالت بدعائے سامی نصیب فرماید باستماع واقعه جانکاه صاحبزادهٔ عالی نسب خواجه یوسف صاحب دل بسیار متالم شد الله تعالی مغفرت فرماید حیاتی باند گاز بر اتباع قدمائے مشائخ خود موفق فرماید تا شرف بیعت ایشان آنها را حاصل میشود بسیار ضعیف و ناتوان گشته ام معاف فرمایند خط بدست دیگرے نویسانیده ٭

مکتوب هفتاد و هفتم

نیز بخواجه حسن صدور یافته در بیان آنکه مکشوفات اولیا حجت است بر ایشان نه بر دیگران و آنچه میگویند که بدون توحید وجودی حصول

وصول نسبت اصلے ندارد و بیان مقامات حضرت مجددؒ و جواز تکرار بیعت برائے کسب فیض باطن

علوم و معارف صوفیۂ علیہ ناشی از صفائے وجدان است حجت است بر ایشان نہ بر غیر حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی رحمۃ اللہ علیہ جمیع انبیا را علیہم السلام بر مشرب توحید وجودی و آن دیدن یک ہستی است مثل امواج آب در دریا در ممکنات دانستن است بتقلید کہ توحید بے مجاہدات و ریاضات و کثرت اذکار حاصل و معتبر نیست فرود آوردہ دلیلے از کتاب و سنت ندارد و آنچہ گویند کہ بدون این اعتقاد حصول و وصول میسر نیست آنہم اصلے ندارد از اصحاب کرام کہ ائمہ و اصلانند رضی اللہ تعالےٰ عنہم این اوہام اہل سکر ہیچ مروی نیست اتباع اصحاب عظام رضی اللہ تعالےٰ عنہم اجمعین معمول نمودن واجب است بزرگان مجددیہ مقامات طریقہ خود بسیار بیان کردہ اند در قلب این معرفت را یافتہ اند و در دیگر لطائف عالم امر معارف دیگر تقریر کردہ اند در ولایات کیفیات دیگر و در کمالات سہ گانہ حالات و علوم دیگر و در حقایق عالمے دیگر است و باین مقامات علماء و عقلاء ہزاران رسیدہ اند ہیچ اشتباہے دران نیست و درین مقامات عالیہ ہیچ از توحید وجودی و شہودی مکشوف نمیشود ہمہ آنہا اہل صحو اند و متبع سنت کثر اللہ سبحانہ امثالہم بطریق اصحاب کرام علیہم الرضوان مناسبت دارند جز عبودیت و صفای بروئے یقین نقد حال شان نیست در نسبتہائے باطنی وسعتہا و بیرنگی ہا و لطافت ہا مشہود دارند حضرت سلامت ہر کس از طریقہ خود بکمالے رسیدہ است بعضے توحید را بخیال پختہ خورسند اند و بعضے بذوق تار نغمہ مخلوظ و بعضے باشک گرم کہ از ذکر جہر و حبس نفس می آید احتظاظ دارند این ہمہ حالات بسیار خوب دل سرد از دنیا و فنا و بقا و ترک و تجرید وا نزوا لنعد و قت این عزیزان باد اھدا ھم اللہ سبحانہ و ایانا الی مرضیاتہ امیدوار است کہ آن حضرت برائے حصول شربے کافی و وافی ازین طریقہ مجددیہ دربارۂ این فقیر حقیر و حسن خاتمہ و رضا و شوق لقا و اتباع مصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بہمت مشکل کشا دعائے حاجت روا مدد فرمایند زیادہ والسلام والاکرام حضرت سلامت ہمہ اوست گویان چہ میگویند ہر گاہ ممکن را عین حی لایموت سبحانہ یقین می کنند مرگ بر ممکن چرا طاری است و امر بعبادات و جہاد چرا صادر یافت مراتب وجود ثابت کردہ ازین اعتراض بر آمدن معقول نیست عقل کے تجویز می نماید کہ شخص خود قاتل و خود مقتول گردد و خود را خود سجدہ کند ذابح و مذبوح یکے شود ممکن نیست حضرت سلامت در ذکر و دعا کہ انوار متموج میگردند ہمیں نور بسیط است کہ محیط اشیا است و آن انبساط حضرت وجود است بر ہیاکل ممکنات دازین نور وجود زمین و آسمان و ہیچ چیز بیرون نیست پس این نور وجود در لحاظ داشتہ ادراک آن می نمایند و خود را واصل و موحد می دانند کہ حضرت حق

سبحانہ محیط و ساریست در اشیاء معاذ اللہ سبحانہ لیس کمثلہ شیئ وھو السمیع العلیم حضرت سلامت بیعت خلفا و صحابہ کرام بر دست ہمدیگر محض برائے متابعت است در ترویج اسلام یا باین بیعت کسب فیوض ہم میکردند و اگر نمی کردند فضل سابق بر لاحق چگونہ ثابت شود فایدۂ تکرار بیعت اتباع اصحاب کرام است رضی اللہ تعالٰی عنہم علیکم بسنتی و سنت الخلفاء الراشدین فائدہ در تکرار بیعت بر دست حکام فساد انتظام است و در بیعت بر دست اہل باطن کہ تکرار گردد اصلاح پس قیاس یکے بر دیگر درست نباشد ؁

مکتوب ہفتاد و ہشتم

بخواجہ حسن صدور یافت در بیان جواز تکرار بیعت بدست شیوخ متعددہ برائے کسب تہذیب باطن

بعد سلام میرساند الحمد للہ کہ صحت و عافیت حاصل است و سلامت خیریت ذات بابرکات مستدعی عنایت نامہ بہ ورود مسعود را احتہار سایند و مندرجۂ آن واضح شد آنچہ قبل ازین تحریر یافتہ این کہ لبعد حصول انتساب بیک طریقہ بواسطۂ بیعت کردن بدست بزرگے اگر صلاحیت داشتہ باشد بعقیدہ و عمل و اخلاق و احوال و ترک و انزوا و تاثیر صحبت کثیر آثار بجہت این انتساب بیعت ثانی اصلی ندارد اگر در صحبت و اذکار معمولہ آنخاندان نسبت خاص و حالات در آنجا دست ندہد مجوز است کہ بخدمت مرشدے دیگر استفادہ نماید بلکہ واجب اگر طالب فیض الٰہی است سبحانہ باستر فنائے او بایجہت تاکید امر بیعت کند لازم بجہت استفسار و تنقید معلوم خود بود حالا از تحریرات لائقہ آنجناب امتناع تکرار بیعت دریافت شد در مقدمہ مسئلہ توجہ آنچہ ازین طریقہ احمدیہ مجددیہ وجداناً دریافتہ گذارش نمودہ معذور دارند عزم ایمان و انفعال معاصی ہفتاد سالہ و شہود استغنا و کبریائی این لاشی را دریافتہ است بدعاء ہمت سلامت ایمان و مغفرت و رضوان دربارۂ این ننگ درویشان مدد فرما باشند باز بخاطر می آید کہ منع از بیعت بر دست شخصے دیگر بعد زان کہ بیعت بر دست شخصے منعقد گشت و امنیت و انتظام در خلق ظاہر شد ازان جہت است کہ موجب فساد و زد و کشت خواہد گردید و در طریقہ بجہت اصلاح باطن ہست کہ از اول مرشد نسبت مع اللہ و حضور و محبت و معرفت و اخلاق و توفیق اعمال نیافتہ لپس منع بیعت در ظاہر ازان است کہ فساد و فتنہ نشود و جواز بیعت مکررہ در باطن از آن است کہ صلاحیت پیدا شود آنجا موجب فساد و اینجا موجب حصول صلاح پس قیاس صحیح نیست در بیعت امر موکد می شود بیعت مکررہ اصحاب کرام رضوان

اللہ تعالیٰ علیہم برائے امتثال و موافقت در امور اسلام است محتمل است کہ تکرار بیعت برائے فیوض ہم باشد و الّا سابق را افضل ثابت نمیشود واللہ اعلم پس تکرار بیعت بجہت فیوض استاد ے یافت علیکم بسنتی و سنت الخلفاء الراشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم مدد فرما باشند موت این چنین پیش آید آمین ہزار آمین ؎ مگر کہ دل ابن یمین پر خون شد ؛ بگر کہ ازین جہان فانی بچون شد مصحف بکف و پا بره و دیده بدوست ؛ با پیک اجل خنده زنان بیرون شد ؛

مکتوب ہفتاد و نہم

نیز بخواجہ حسن صدور یافتہ در معنی قلندر و صوفی و معنی فقیر کہ ہر حرف اشارت است بنکات عجیبہ و در توحید قالی و منع از بعضے امور نامشروع ایماءً و ما یناسب ذلک

سوز سینہائے مقتبسان انوار بزم جہان آرائے آن آفتاب ظلمت زدائے محبت الٰہی آتش افروز معرفت و آگاہی باد از جانب فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام نیاز آنچہ گذارش نمودہ می آید سپاس ہزار سپاس عنایات بے غایات آنجناب معلی القاب است کہ بتواتر ارسال التفات نامہا یاد این کمترین درویشان میفرمایند اللہ تعالیٰ باین ہمہ تفضلات سلامت باکرامت داراد کرامت نامہ در بیان معنی قلندر و صوفی و اقوال اولیاء کرام رحمۃ اللہ علیہم در معنی تصوف کہ ہر یکے موافق حالی خود تقریر نمودہ و دیگر مطالب ارجمند درج نمودہ بر تبحر طبیعت مبارک در علوم صوفیہ علیہ آگاہی بخشید بعد تفسیر و حدیث بہتر از علوم صوفیہ صافیہ شغلے نیست کہ جان را ضیاء و دل را صفا می بخشد و از اخلاق حسنہ حظے وافر کرامت می نماید و باعمال مرضیہ توفیق رفیق میفرماید و عبرتے و حیرتے نقد وقت میگردد ما اسیران نفس و ہوا را از احوال بزرگان اعلامے و تنبیہے است ما غافلان را اللہ تعالیٰ و بزرگان را جزائے خیر عطا نماید کہ از تفقد احوال خوردان نظر رحمت دریغ نمی دارند قلندر در تصفیہ باطن و محو و بیخودی سعی می نماید با اعمال ظاہر چندان پروا نمی کند صوفی در تصفیہ ظاہر و باطن و ازالہ شرک خفی ہمت می گمارد و وجود خلق از نظرش برخاستہ است نسبت فعل و صفت جز بحضرت حق سبحانہ نمی نماید صوفی را بر قلندر مزیتے ثابت است معلوم نیست کہ کدام معنی آن است کہ قلندر را بآن از صوفی فضلے پیدا کند ارشاد فرمایند ظاہر موافق شرع مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و باطن از دید ماسوا و از خواطر و آرزو مصفّا باشد این است حال صوفی پس بہتر باشد از کسیکہ رعایت ظاہر نکند وجہ ترجیح قلندر بر صوفی البتہ القا نمایند چون معنی قلندر و صوفی ارشاد می فرمایند

امید کہ ازین ہر دو مرتبہ بہ یمن تحریر معرفت تقریر حظے باین پیر عمر ضایع کردہ برسد ہر کسے از طریقہ خود حظے
وافر میخواہد بندہ حیران است کہ عمر بکسل گذشتہ و مرگ بر پیشانی نشستہ ضعف پیری دریافتہ و مرض پنجۂ توانائی
بر تافتہ بگرد دیگران طریقہ خود ہم نتوانم رسید فو اسفا اگر دستگیری از پا افتادگان نشود فو حسرتا دعا
ہمتے برائے حسن خاتمہ باین امنیہ ابن فارض رحمۃ اللہ علیہ ع اروم وقد طال المدی منک
نظرۃ دست دہد و بقیہ حیات در شہود مایۃ الحیاۃ بسر شود چون طریقہ نقشبندیہ دوام آگاہی و یاد داشت
است ہمت عالی ہمت دارند در ہر لحظہ و آن توجہ و حضور باری بخشش من ناتوان باد ع تو در او گم شو
کمال اینست و بس ؛ حقایق و افعال و صفات را با و سبحانہ منتسب دار و دل از جہان و جز او پاک کن ع
تو مباش اصلا وصال این است و بس ؛ محویتی بدست آر و آثار را بر خود اطلاق مکن امیدوار است کہ برائے
حصول این معنی باین ناچیز البتہ البتہ دعا فرمایند معنی تصوف آنچہ بخاطر عاطر آمدہ بسیار بجا است و معنی
فقیر ہر حرف اشارتے است برائے ما فہمان الفاء فضل حق اگر استقامت بر فاقہ نماید القاف قرب
او سبحانہ اگر قناعت اختیار کند الیاء یاری حق اگر بر یاد دوام نماید الراء رحمت و رویت اگر ریاضت گزیند
والا فضیحت و قہر رسیدہ یاس یافتہ راندہ بود از درجہ فقرائے باب اللہ سبحانہ معاذ اللہ ع ہر چہ از
دوست دور افتی چہ زشت آن حرف و چہ زیبا ؛ ہر چہ از راہ وا مانی چہ کفر آن حرف و چہ ایمان ؛ این شعر
از قصیدہ حکیم سنائی است رحمۃ اللہ علیہ در مثنوی شریف معنی آن فرمودہ اند دیگر از مکارم اخلاق سامی
نوشتہ میشود استفسار آجواب ارشاد فرمایند در قدمائے این خاندان عالیشان ذوق و شوق و استغراق
و کمال جہد و زہد معمول بود این توحید قالی کہ بمحض توہم و خیال بدون ریاضات و کثرت اذکار شیوہ ساختہ
اند اصلش از کجا است شرع شریف این خیالات را قبول ندارد و آنچہ از غلبات محبت کہ از کثرت نوافل و
اذکار وارد شود سکر عذر خواہ آن خواہد بود و این کثرت ملاہی و کثرت انعقاد مجامع اصناف خلائق و تجویز
رقص فواحش از کجا اختیار نمودہ اند آنچہ خلاف شرع است با وصف قدرت چرا ممانعت ازان نمی نمایند و
صحبت اغنیا داشتن و طعام اینہا خوردن کہ شرط میکردند بر مریدان خود امتناع ازان این عزیزان اعزہم
اللہ تعالیٰ چرا اختیار کردہ اند دل من ازین اختیار خلاف وضع مشایخ کرام علیہم الرحمۃ بسیار متاسف میشود
ع اندکے پیش تو گفتم غم دل ترسیدم ؛ کہ دل آزردہ شوی ورنہ سخن بسیار است ؛ فاضلے از روم پیش این
بندہ باستفادہ آمدہ جبراً ذکر ما در ینجا بودہ از دیدن اطوار اہل ہند کہ فسق و بدعت رواج دارد مضطرب بودہ
زود تر مراجعت کرد کہ عجب اہل اسلام این بلاد اند کہ از حدیث صحیح کہ منکر را بدست یا بزبان منع باید نمود
یا بدل بد یا بد برد اگر بدل بد می برند در خلاف شرع حاضر نمی شدند و فساق و مبتدع را پیش
خود راہ نمی دادند در چنین جا کسے می باشد ؟ بر تو ضرور است کہ ازین جا بیرون شو کسانیکہ علم ظاہری دارند
از صحبت اینہا مسایل دین استفادہ میشود و از صحبت ارباب فقر دوام ذکر و انوار و کیفیات محبت و تحقیق معارف

دست میدہد درین شہر کسے مشہور نیست کہ غلبۂ احوال باطن دارد حضرت خواجہ درد و شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ
علیہما از نسبت نقشبندی حظے وافر داشتند و مرشد بندہ مجددی بودند نسبت بیرنگ و بے کیف بوسعت
تمام بمردم میرسانیدند حضرت سلامت عمر بآخر رسید و جز انفعال در نامۂ اعمال نیست و لتنظر نفس ما
قدمت لغد چندانکہ نظر کردہ شود غیر از تقصیر و ندامت تقدیم نکردہ است الا ان یتغمدنی اللہ بسبق
رحمتہ امید است کہ توسل باذیال مکرمت و شفاعت بزرگان وسیلۂ نجات گردد میخواہد کہ بر طبق قطعہ ابن یمین
رحمۃ اللہ علیہ ازین جہان برود ؎ منگر کہ دل ابن یمین پرخون شد ؛ دانی کہ ازین سرائے فانی چون شد ؛
مصحف بکف و پا بره و دیدہ بدوست ؛ با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد ؛ برائے این مطلب بہمت مشکل
کشا و دعائے حاجت روا مدد فرما باشند و با این نا اہلی خود کہ نہ از اولاد حضرت غوث الاعظم رحمۃ اللہ علیہ و نہ
از نبائر حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ نہ علمے کہ قبولی عطا فرماید و نہ عملے کہ در معرفت کشاید باین اطوار
زندگی و تقسیم اوقات و باین و تیرہ حالات خوش باشم و خوش بزیم و خوش بمیرم موافق مضمون قطعہ مرقومہ والسلام

مکتوب ہشتادم

بمولوی ولی اللہ سنبھلی تحریر یافتہ در جواب عریضۃ الیشان کہ شکایت از بیرنگی نسبت باطن خود نوشتہ بودند و وجہ تفوق این بیرنگی بر نسبت ذوقیہ

حضرت سلامت ہر چند آنکہ نسبت باطن بلند تر رود ذوق و شوق و کیفیات کم میشود از اصحاب کرام
رضی اللہ تعالیٰ عنہم کہ در نسبت باطن از اولیاء عظام رحمۃ اللہ علیہم برتر بودند این کیفیات و استغراق و بیخودی
منقول نیست مگر مرتبہ احسان ان تعبد ربک کانک تراہ کہ جزو سیوم ایمان است از اولیا زیادہ داشتند۔
و مرتبہ احسان آن اکابر گویا شہود عینی بود و اولیا را آن مرتبہ کہ آنرا شہود و مشاہدہ و حضور و یاد داشت و آگاہی
گویند خیال است تا فضل اصحاب رسول خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ثابت گردد بلکہ در نسبت فوقانی توجہ و حضور
کم میگردد و حضور مثل حضور نفس و ذات خود میشود و سعت انوار بے کیف دا تباع ھوی لما جاء بہ المصطفی
صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نقد وقت میگردد و این است مختار حضرت مجدد والا ایشان فرمودہ اند آخر کار انتظار است
و حاصل کار انتظار است و این انتظار در لطیفۂ قلبی دست میدہد پس ازین بے کیفیتے شکایت نیست
لطافت و بیرنگی کمال طریقہ احمدیہ مجددیہ است کثر اللہ سبحانہ اہلہا و افاض علینا برکاتہم فی الدارین آمین ؛

مکتوب ہشتاد و یکم

بمولوی صاحب جامع علم و عرفان مولوی بشارت اللہ بہرائچی صدور یافتہ

دربیان اذکار و مراقبات لطائف عالم امر و لطیفۂ نفس و عناصر ثلثہ و منع فرمودن اجازت تعلیم طریقہ بدون حصول ملکۂ یادداشت و تہذیب رذائل

مولوی صاحب فضیلت و طریقت مرتبت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ و افرده لما خلق لہ از فقیر غلام علی عفی عنہ بعد سلام و دعائے سلامت و استقامت واضح باد طریقہ باطن کہ بشما گفتہ شدہ بران مواظب باشند از گفتن ذکر اسم ذات از ہر لطیفہ و ذکر نفی و اثبات بلحاظ معنی و لحاظ ہر لطیفہ چارہ نیست درویشی با خدا بودن است و بس در وقت ذکر ای ذکر یکان ملاحظہ مبدء آن لطیفہ ضرور است لطیفۂ قلبی را ناشی از تجلیات افعالیہ دانستہ و توجہ بروح پر فتوح محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نمودہ کہ از قلب آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیوض ولایت و تجلیات افعالیہ رسیدہ متوجہ لقلب بودہ بذکر و توجہ باید پرداخت تا کہ ملکہ یادداشت و حضور و جمعیت قوی گردد و سر توحید پرتو انداز د و توجہ کہ پیدا شدہ بود مستور و مضمحل گردد باز لطیفہ روح را ناشی از تجلیات صفات ثبوتیہ دانستہ و توجہ بروح محمد مصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم الف الف صلوٰۃ کردہ کہ از روح آنحضرت فیوض ولایت صفات ثبوتیہ بحضرت نوح و ابراہیم علیہما السلام وارد شدہ متوجہ بروح بودہ ذکر و توجہ باید نمود تا کہ جذب و نسایم کیفیات لطیفہ باطن را در گیرد و سلب نسبت صفات از خود و نسبت قیام آنہا بحضرت حق سبحانہ و تعالیٰ نقد وقت گردد باز لطیفہ سر را ناشی از شیونات ذاتیہ دانستہ و توجہ بسر حضرت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نمودہ کہ از لطیفہ سر آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیض ولایت بحضرت موسیٰ علیہ السلام رسیدہ متوجہ بسر بودہ ذکر و توجہ باید کرد ہرگاہ حالات و کیفیات ظاہر شود و اضمحلال ذات خود در ذات حضرت حق سبحانہ دریابد باز لطیفہ خفی را ناشی از تجلیات صفات سلبیہ دانستہ و توجہ بلطیفہ خفی آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کردہ کہ از لطیفہ خفی آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فیض ولایت صفات سلبیہ بحضرت عیسیٰ علیہ السلام فائض گردیدہ ذکر و توجہ بلطیفہ خفی باید کرد تا کہ تعزیہ جناب کبریائی از جمیع مظاہر مشہود شود و کیفیت مناسب آن لطیفہ حاصل شود باز لطیفہ اخفیٰ کہ ناشی از شانی است جامع این مراتب را و زیر قدم آنحضرت است و ولایت خاصہ آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باید پرداخت تا کہ حالات علیحدہ و تخلق با اخلاق الٰہی پیدا آید و سعی باید نمود کہ توجہ ہر لطیفہ رو بہ استتار و اضمحلال آرد و تخلق بصفت الملک آنکہ مالک ہوا و نفس خود گردد تا نامرضی حضرت حق سبحانہ ازو صادر نگردد و تخلق بصفت القادر آنکہ قادر گردد بر خود و نشود کہ قدرت را بہ ہیچ امر نسبت بخود نماید زیر قدم بودن لطیفہ یکے از انبیاء علیہم السلام بآن معنی است کہ صفتے از صفات حقیقیہ مربی آن نبی است صلی اللہ

علیہ وآلہ وسلم وآن صفت جزئیات بسیار دارد و یک جزئی آن مربی سالک است و باید کہ کیفیات وحالات ہر لطیفہ مشابہ حالات آن نبی باشد اگرچہ آن صاحب را مناسبتے بر نسبتہاے این لطایف حاصل است لکن برائے تقویت وحصول کیفیات و اسرار ہر لطیفہ بطریق ما سبق گاہے شغل لطایف کردہ باشند اولی بود یا دیگرے را بہیچ مسطور ارشاد فرمایند مناسب باشد و در ہر لطیفہ توجہ بحضرت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم برائے آن است کہ مناسبتے والتفاتے از ان حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ظاہر شود و مرا ناگوار می آید کہ توجہ بغیر آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کردہ شود اگرچہ ایمان ویقین بحضرات انبیا علیہم السلام حاصل است لیک در وحدت توجہ کہ اصل این راہ است قصورے می آید و مشایخ را رحمۃ اللہ علیہم مثل عینک تصور نمودہ بآنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وحضرت حق سبحانہ متوجہ باشند در ہر امر نیت متابعت آن سرور صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ضرور است و در ہر امر و ہر عمل کہ از ان حضرت بامت رسیدہ است از فرض ونفل و توجہ بآن حضرت باید نمود کہ آن حضرت مبدء العمل اند و در خوراک خوردن گوشت و سرکہ وکدو وشیرینی و خربزہ وتربوز آنچہ خوردہ میشود تیز توجہ بجناب مبارک باید کرد کہ آن حضرت فرمودہ وکردہ اند تا عنایت از جناب آن حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در رسد و منصبغ بانوار اتباع فرماید در تہذیب لطایف مستفید توجہات بلیغہ باید نمود تا کہ یاد داشت در ہر لطیفہ و کیفیات آن قوتے نگیرد و انقطاع و اعراض از دنیا و اہل آن وصبر وتوکل ورضا وتسلیم وتہذیب اخلاق وتبدیل رذایل دست ندہد و سر معیت بیچون و اقربیت بیچون ظاہر نشود وغلبات احوال در نگیرد کسی را اجازت نباید داد و در مراقبہ اقربیت جذبات وحالات ہمہ لطائف را میرسد تحصیل آن ضرور است و در مراقبہ محبت یحبہم ویحبونہ زوال انا و زوال رذایل صفات دست مے دہد سعی نمایند کہ این معانی نقد وقت شود و در دایرہ ثانی وثالث وقوس مراقبہ و توجہ باصول باید کرد و دایرۂ ثانی را اصل دایرۂ اول وثالث را اصل ثانی وقوس را اصل ثالث دانستہ و در ہر یک دایرہ توجہ وذکر وتوجہ بروح آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید نمود بعد حصول حالات وکیفیات اصول اصول صفات و اسما بتہذیب عناصر بمراقبہ مسمی الباطن وکثرت ذکر بالکلمہ وطول قنوت در شبانہ نوافل باید پرداخت نشود کہ بے حصول ملکہ یاد داشت وتہذیب رذایل وشکست ومسکنت ونیستی کسے را اجازت فرمایند تا طریقہ بدنام نشود کہ درین طریقہ الفاظ بے معنی مستعمل نیست معاذ اللہ غلبات احوال محبت وشہود حضرت حق سبحانہ وتعالے وکمال معرفت وتوحید پیدا باید کرد و افعال را منسوب بواحد حقیقی یافتن وصفات را پرتو صفات الٰہیہ دیدن از ذات خود نشانے نیافتن این ہمہ اقسام معرفت است و در وقت ظہور مخالفت طبع چین بر جبین نیفتد از خلق واگر ظاہر شود زود تر از ان مستغفر بودن این است راہ تصوف وشغل علم تفسیر وحدیث و علوم قدماء صوفیہ مثل رسالہ قشیری وعوارف وتعرف واحیاء العلوم البتہ می باید وکثرت علوم منطق و دیگر علوم خوب نیست والسلام :

در بیان اجازت

مکتوب ہشتاد و دوم

باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در تعبیر رؤیا کہ بشرف زیارت حضرت فاطمہ زہرا رضی اللہ تعالیٰ عنہا مشرف شدہ بود معہ بعضے نصائح و دعاء ترویج طریقہ و ما یناسب ذالک

بخدمت شریف صاحبزادۂ عالی نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد سلام مسنون واضح باد عنایت نامۂ سامی رسید باخبار خیریت مسرّت رسانید و مندرجہ دریافت شد الحمد للہ کہ بعنایت الٰہی سبحانہ صحت یافتند اللہ تعالیٰ ہمیشہ بصحت و عافیت و استقامت دارا د واقعۂ مبشرہ خوب است می تواند کہ آنجناب رضی اللہ تعالیٰ عنہا خود تشریف آوردہ باشند بد فیضے کہ از ایمہ اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم درین طریقہ رسیدہ است بصورت آنجناب متمثل شدہ بتسلیۂ شما آمدہ است الحمد للہ اللہ تعالیٰ شما را بعمر احمدی رسانیدہ مروّج طریقۂ انیقہ مفیدہ مفیضہ احمدیہ مجدّدیہ کثر اللہ امثالہم دارد اوقات باذکار و مراقبات و تلاوت و درود و استغفار و نوافل در خلوت وا تروا با مید از فضل خدا سبحانہ و یأس از ماسوٰی و التجا بحضرت حق عم نوالہ بواسطۂ مشایخ کرام رحمۃ اللہ علیہم معمور دارند والسلام آنجزوۂ آبگینہ کہ تحفۂ اغنیا است نہ فقرا رسید جزاکم اللہ۔

مکتوب ہشتاد و سوم

نیز باین جامع مکاتیب صدور یافتہ در تقید توجہات نمودن بجال مولوی حبیب اللہ صاحب معہ نصایح دیگر

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مولوی حبیب اللہ بخدمت میرسند بحال ایشان توجہات فرمایند تا حضور و جمعیت و جذبات و واردات و تہذیب لطایف و تبدل رذایل بحماید و تفویض و تسلیم و رضا و مقامات عشرہ صوفیہ حاصل شود و از احوال خود و مستفیدان نوشتہ باشند و از ورد واہب العطیات سر نیاز و التجا حرکت نکند انت حسبی فلا تکلنی الی نفسی طرفۃ عین موطاء امام محمد و سنن ابوداؤد و ابن ماجہ و ترجمہ حضرت عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ و آنچہ از کتب تحصیلی میسر شود در کار است بتوجہ و دعا و ہمت دین وقت پیری و ضعف مدد فرما باشند جزاکم اللہ خیر الجزاء۔

مکتوب ہشتاد و چہارم

نیز بایں جامع مکاتیب صدور یافتہ در بیان آنکہ شجرہ بزرگان خود خواندہ بجناب او سبحانہ عرض حاجات نمایند و ختم پیران لازم شناسند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام نیاز گذارش می نماید مدتہا شد کہ بر اخبار خیریت آنجناب اطلاع نیست بتحریر احوال شریف و احوال مستفید ان رفع انتظار فرمایند و شجرۂ بزرگان خود خواندہ بجناب او سبحانہ عرض حاجات و جمعیت ظاہر و باطن و متابعت آن اکابر کردہ باشند ختم حضرت شاہ نقشبند و ختم حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہما لازم شناسند والسلام۔

مکتوب ہشتاد و پنجم (رسالہ اوّل)

در بیان اقسام بیعت و شرائط پیری و آثار تاثیر صحبت بمریدان و بیان آنکہ ذکر اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بخیر باید کرد و تفضیل یکی از اولیا بر دیگری نباید نمود و مذکور سماع و درویشی و اقسام توحید و اجازت و خلافت و نماز و روزہ و نہی از بدعت و رسوم کفار

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد و صلوٰۃ فقیر عبد اللہ معروف غلام علی قادری نقشبندی مجددی عفی عنہ گذارش می نماید کہ دریابند کہ بیعت بمعنی عہد کردن است و استوار بودن بران و معمول است در طریق صوفیہ و آن سنت اصحاب کرام است رضی اللہ تعالیٰ عنہم بیعت سہ قسم است بیعت اوّل توبہ کہ بر دست بزرگے بر ترک گناہان بیعت نماید و آن بگناہ کبیرہ شکستہ گردد و باز مکرر بیعۃ کنند و در غیبت اختلاف است و تحقیر مسلمانی غیبت گفتن و بیان مناقص البتہ کبیرہ بود و بیان معائب استاذے کہ در وثوق اینہا قصور است و معایب مشائخ مبتدع لازم است تا مسلمانان پرہیز نمایند دوم بیعت برائے انتساب بخاندانے بجہت حصول بشارتے کہ دران خاندان است و امید شفاعت آنہا مثلاً قادری میشوند تا در بشارت حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہم کہ فرمودہ اند مریدان من بی توبہ نمیرند شامل شوند تکرار این بیعت ضرور نیست سیوم بیعت برائے استفادہ از خاندانی می نمایند پس

اگر اشغال و اذکار و مراتب اخلاص آن بزرگان چندے بجا آورد و فائدہ نیافت لازم صدق طلب است کہ بخاندانی دیگر رجوع نماید اگر مرضی مرشد باشد یا نہ باز بیعت بدست مرشد ثانی کند و از پیر اول انکار نکند کہ قسمت او آنجا نبود و اگر در شریعت و طریقت او فتوری یافتہ و با اہل دنیا و طلب دنیا مبتلا گردیدہ از مرشدی دیگر فیض باطن و محبت و معرفت حاصل نماید طفل کہ باتباع کسے بیعت کردہ است بعد رسیدن او بشعور و عقل مختار است ہر جا کہ خواہد بیعت نماید یا بہمان بیعت پیر اول باشد اگر شائستہ پیرے است پیر کسے است کہ متبع سنت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باشد ظاہراً و باطناً و تارک بدعت و بر عقیدہ بزرگان سلف مانند حضرت غوث الثقلین و شیخ الاسلام گنجشکر رحمۃ اللہ علیہم مستقیم بود و از علم ضروری فقہ بہرہ داشتہ باشد اگر حدیث مشکوٰۃ شریف و تفسیر قرآن مجید در مطالعہ دارد و بر کتب اخلاق صوفیہ منہاج العابدین و کیمیائے سعادت حضرت امام غزالی رحمۃ اللہ علیہ و مانند آن و کتب احوال بزرگان و ملفوظات آنہا مزاولت نماید برائے تصفیہ و تزکیہ بسیار مفید است و از دنیا و اہل آن احتراز نکند و تعمیر اوقات بوظائف اعمال نیک و خلوت و انزوا نماید امیدا ز خدا و یاس از ماسوی لازم شناسد یاد نمودن قرآن مجید اگر متعذر است چند جز آن تلاوت نمودہ باشد و بکثرت ذکر از کیفیات باطن بہرہ مند بود و توبہ و انابت و زہد و ورع و تقوی و صبر و قناعت و توکل و تسلیم و رضا طریقۂ خود دارد از دیدن او خدا سبحانہ یاد آید و دل را صفائی از خواطر دست دہد اگر چشتی است از صحبت او ذوق و شوق و گرمی و بے تابی دل و ترک و تجرید حاصل گردد و اگر قادری است صفائی قلب و مناسبت بعالم ارواح و ملائک و از گذشتہ و آیندہ علمے نقد وقت او شود و اگر نقشبندی است حضور و جمعیت و نسبت یادداشت و بیخودی و جذبات و واردات دست دہد و اگر مجددی است آنچہ در لطائف فوقانیہ کیفیات و صفا و لطافت نسبت باطن و انوار و اسرار کہ در طریقہ مجددیہ مقرر است پیدا شود و اگر در صحبت او این احوال ظہور نکند توان گفت ؎ صحبت نیکان ز جہان دور شد ٭ خان عسل خانہ زنبور گشت ٭ مرید کسے ہست کہ آتش طلب آرزوہا از باطن او بسوزد و درد محبت بیقرار دارد سحر خیز و از دیدہ حسرت اشک ریز باشد ناکامی و خاکساری شعار او از گذشتہ شرمساری و از آیندہ ترس کاری کار او تقسیم اوقات بر اعمال خیر مقرر نماید در قضا یا صبر و عفو و نظر بر مشیت حضرت حق سبحانہ لازم گیرد بہ تقصیر خود معترف باشد و مردم را عفو و مدانند و ہر نفس آگاہ از ذکر حق سبحانہ باشد مبادا کہ این نفس آخرین بود و بہ غفلت بر آید و در محاورات از خلاف و الزام خصم اجتناب نماید مبادا بہ لے آزار برسد کہ خانہ خدا است سبحانہ ذکر اصحاب کرام رضی اللہ تعالٰی عنہم اجمعین بخیر کند بلکہ موافق حدیث شریف در این واقعات سکوت اولی است کہ طعن اینہا تا وعید رسد ہر گاہ کہ حاضران تہذیب نیافتند و جانفشانیہا کردہ اند غائبان را چہ توقع و دوستی اینہا بدوستی حبیب خدا است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و در اولیاء کرام بگمان خود تفضیل یکے بر دیگرے نکند یکے را تفضل دادن بنص و اجماع صحابہ میشود رضی اللہ عنہم جنون محبت از اعتبار ساقط است سماع را بزرگان شنیدہ اند بے مزامیر بے حضور آمارد و نساء و اجتماع نا اہلان در صحبت مبارک حضرت سلطان المشائخ رضی اللہ تعالٰی عنہ ملاہی ہرگز نبود گریہ بود و سوز جگر جذب بکچہ

مزاولت: معالجہ

در فوائد الفواد و سیر الاولیا مفصل مذکور است خلاف پیران کبار دل را سیاہ مینماید قلت سماع برائے
بسط قبض باطن یا زیادتی انبساط یا برائے درد و معانی کہ در اشعار محبت و رقت قلب میشود مقرر نمودہ
اند نہ برائے اجتماع غافلان و این مجامع بر چنین سماع فسق است زنہار از ان پرہیز بکنند اگر کسے ملاہی را
جائز داشتہ از غلبۂ حال معذور است اتباع آن منع است مخالف شرع شریف ذکر جہر برائے علاج
دل مقرر نمودہ اند خفی اولیٰ است ہر وقت می شود فضل ذکر خفی بر جہر ثابت است از روئے حدیث شریف
جہر برائے حرارت دل و رفع کسل چند بار بتوسط جائز تواند شد از غلبہ محبت کہ بکثرت اذکار و ریاضات
میشود اسرار توحید ظاہر میگردد و آن دیدن یک ہستی است در ممکنات نہ دانستن ممکنات را عین ذات
حق سبحانہ گمان نمودن و بتقلید ارباب حال بوہم و خیال این معرفت بر زبان راندن و خود را موحد گرفتن دور است
از عقل و شرع حضرت رکن الدین ابو المکارم علاء الدولہ سمنانی و حضرت مجدد الف ثانی رحمۃ اللہ علیہما و اتباع
ایشان دیدہ اند و دریافتہ اند کہ معرفتے سوائے این معرفت نیز حاصل میشود و موافق مذاق انبیاء است علیہم
السلام **درویشی** با خدا بودن و حسن اخلاق و اتباع شریعت است دل از خاطر غیر پیراستہ و ظاہر باتباع
حضرت محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم آراستہ و دوام حضور کہ آنرا مرتبہ احسان گویند لازم باطن گردیدہ عجب
سعادتے است اگر عطا کنند و محروم ندارند توحید افعالی افعال را از فعل یک فاعل دیدن و توحید صفاتی صفات
را پرتو صفات حق سبحانہ یافتن و ذوات را در ذات او تعالےٰ محو دیدن از اولیاء کرام مرد لبیت
ے تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد **اجازت و خلافت** کسے اگر نسبت و حالات باطن کسب نماید
و بتہذیب اخلاق و صبر و توکل و قناعت و رضا و تسلیم و ترک دنیا کند و شائستہ این مرتبہ بلند باتباع سلف
صالح باشد باید داد و بحصول حالات و کیفیات باطن بمجرد تلقین اذکار اجازت دادن حرام است و خلاف
پیران کبار یکے را مغرور ساختن و دیگرے را محروم گردانیدن دور است از عقل و شرع اللہ تعالی اشمارا و این ہمہ
عمر ضائع کردہ را رضائے خود و رضاء حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و اشتیاق لقائے خود کرامت فرماید
ے الٰہی بحق بنی فاطمہ کہ بر قول ایمان کنی خاتمہ اگر دعوتم رد کنی ور قبول من و دست و دامان آل رسول
بدانکہ **نماز بجماعت و باطمانینت** در رکوع و سجود و قومہ و جلسہ از پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم ثابت است قومہ و جلسہ بعضے فرض گفتہ اند قاضی خان از مفتیان حنفیہ واجب گفتہ و بترک آن
بسہو سجدہ سہو واجب میگویند و اگر عمداً ترک کند باعادۂ نماز قایل است کسیکہ سنت مؤکدہ گفتہ است
آن قریب است بواجب ترک سنت باستخفاف کفر است و در قیام کیفیتے جدا است و در رکوع جدا و در قومہ
و جلسہ و سجود و قعود حالات و کیفیات متنوعہ دست میدہد نماز جامع انواع عبادات است تلاوت و تسبیح
و درود و استغفار و دعا شامل است اشجار گویا در قیام اند و حیوانات در رکوع و جمادات در قعدہ نماز
مشتمل بر عبادت اینہا است نماز در معراج فرض شدہ کسیکہ بطریق مسنون صاحب معراج صلی اللہ علیہ و آلہ

وسلم ادا نماید بعد وجے در مقامات قرب بہ سدار باب ادب وحضور عروج ہا در نماز می یابند خدا ورسول
احسانے بر امت کرده اند که نماز را فرض نموده اند پس او را است منت واحسان ودیا است صلوات وتحیت
وثناء در نماز عجب صفائی وحضوری حاصل میشود پیر ما فرمود رضی الله عنه در نماز اگرچہ رویت نیست
حالتی کالرویة می باشد این از مجربات است ووقتیکه حکم تحویل قبله از بیت المقدس بسوی قبله ابراهیم علیه
السلام شد یهود گفتند نماز ها که بطرف بیت المقدس کرده آید حکم آنها چیست آیة شریف نازل شد
ماکان الله لیضیع ایمانکم اے صلوٰتکم نماز را با یمان تعبیر فرموده است پس ضایع کردن نماز از طریق مسنون
ضائع کردن ایمان است وفرمود پیغمبر صلی الله علیه وآله وسلم گردانیده شده است خنکی وخوشی چشم من در
نماز یعنی در نماز ظهور وشهود حضرت ذات است که چشم مرا راحت میرساند فرمود پیغمبر خدا صلی الله علیه و
آله وسلم ارحنی یا بلال راحت رسان مرا اے بلال باذان واقامت نماز کسیکه راحت از غیر نماز فهمد مقبول
نیست کسیکه این تلاوت وانواع اذکار را متضمن است کسیکه نماز را ضائع می نماید امور دیگر را از دین
ضائع تر خواهد ساخت روزه بکلام لغو وغیبت بی ثواب میگردد وغیبت محبط ثواب اعمال است از ان احتراز
واجب است سخت بیعقلی بود که بجد وکد اعمال کرده شود وثواب آن حبط گردد واعمال بجناب کبریا وسبحانه
عرض میشوند بے ادبی بود که غیبت ولا یعنی بجناب پروردگار خود عم نواله روانه کند شنیدن سرود وتار ونغمه
وطنبور ودیدن رقص وساختن نقل مزارات مقدسه حضرات حسنین رضی الله تعالی عنهما که عزیزها اختیار
کرده اند ننگ وعار مسلمانی است تصویرات اکابر ساخته بزیارت آنها توسل بجناب کبریا میخواهند
از اسلام نیست نادیده صور بزرگان میسازند این افتراست تاب الله علیهم سید اسمعیل عالم ومحدث سلمه
الله تعالی وبارک فیما اعطاه از مدینه منوره برائے کسب طریقه مجددیه پیش بنده آمده بود او را برائے
زیارت آثار شریف در مسجد جامع فرستادم رفت زود تر برگشت گفت آنجا ظلمت بتان است اگرچه
انوار پیغمبر خدا هم است صلی الله علیه وآله وسلم از مجاوران پرسیدم که در درگاه شریف آثار کیست
گفت در صندوق تصویرات بزرگان نهاده شده جزم کردیم که این ظلمات تصاویر است آنحضرت صلی الله
علیه وآله وسلم تصویر حضرت ابراهیم علیه السلام را بدست مبارک خود شکسته اند باین عمل مبادا که این
آیة شریف صادق آید ما یومن اکثرهم بالله الا وهم مشرکون مرغ جنگانیدن وکبوتر بازی دهر
هم حرام است سنگ تراشیده آنرا قدم شریف پیغمبر خدا قرار دادن این هم مانند تصویر پرستی است بیجا
آوردن رسوم کفار هولی ودوالی وبسنت ونوروز مجوسان تشبیه بکافران است العیاذ بالله
هرگاه پیران باین قبایح مرتکب باشند مریدان را اندے حاصل شد پیری ومریدی بتقوی میشود کیفیت
باطن وکشف وخرق عادت کفار را هم مے شود ریاضات واشغال سبب تسخیر جاهلان میگردد چنانکه سیفیها
ونقش وتعویذ نوشتن برائے کسب دنیا است۔ اعتبارے ندارد واتباع پیغمبر خدا صلی الله علیه وآله

وسلم دین مسلمانی است و راہ قرب حق سبحانہ و این است طریق اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم و نزول قرآن مجید برائے ہمیں است اللّٰھم اھدنا الصراط المستقیم بر صراط پیغمبر خود و صراط اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ثابت دار آمین۔

مکتوب ہشتاد و ششم (رسالہ دوئم)

در بیان طریقہ شریفہ شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ و چیزے از احوال حضرت مجدد الف ثانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ معہ دفع اعتراضات کہ نافہمان بر کلام آنحضرت نمودہ اند

طریقہ شریفہ حضرت شاہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ دوام ذکر خفی و توجہ بقلب و توجہ قلب بحضرت حق سبحانہ است و نگہداشت خواطر و بازگشت بعد چند بار ذکر بگوید خداوندا مقصودِ من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ در رسالہ موصل مرید الی المراد فرمودہ نزد انصاف طریقہ بہتر از طریقہ نقشبندیہ نیست برائے حصول فنا و بقا انتہی و شیخ عبدالحق از طرق متعددہ استفاضہ فرمودہ رحمۃ اللہ علیہ و از طریقہ نقشبندیہ در صحبت شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ نسبت حضور و یاد داشت حاصل نمودہ قلت بالتزام ایں طریقہ اتباع شریعت و ترک بدعت دست میدہد و توسط در ہر امر از ماکولات و عبادات می نمایند و بمقامات بلند میرسند شصت رکعت نماز دو سیپارہ کلام اللہ ہزار بار درود اگر وقت عشا نزدیک بخواب باشد بہتر است و کلمات طیبات دآنچہ بحدیث صحیح ثابت شود معمول است در طریقہ حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ این طریقہ علماء پسند است محنت کم و نفع بسیار حضرت مجدد بعد تلقین اذکار چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد خود و اخذ طریقہ کبرویہ از حضرت یعقوب صرفی رحمۃ اللہ علیہما از جناب حضرت خواجہ محمد باقی رضی اللہ عنہ طریقہ نقشبندیہ گرفتہ بہمیں صحبت مبارک ایشان بکمالات و مقامات و حالات و جذبات و واردات و کیفیات و علوم معارف کثیرہ و اسرار و انوار بسیار رسیدند باز ببرکت تربیت آنجناب بطریق جدیدہ از موہبت حضرت حق سبحانہ اختصاص یافتند و حضرت خواجہ اثبات آن فرمودند درین طریقہ جدیدہ حضرت مجدد اصطلاحات و مقامات بسیار اند و در ہر اصطلاح کیفیات و حالات علیحدہ و اسرار و انوار جدا است این طریقہ ایشان بشہادت علماء و عقلاء [illegible] نے یافت و عالمے باین طریقہ از واصلان حق سبحانہ شد بر تو ظاہر است کہ در کلام بزرگان کلمات متشابہہ دفعہ از ظاہر بسیار است و آن کلمات را مخلصان تاویلات نمودہ اند ہمچنین آنچہ مورد اعتراضات در کلام ایشان باشد بتاویل شروع میگردد جناب حضرت غوث الثقلین را نوشتہ اند کہ ایشان واسطہ

فیض ولایت اند ور اصحاب کرام و اہل بیت عظام معدود اند در مقام خلتہ کہ امر بطلب زیادتی آن وارد شدہ ہمہ مسلمانان شریک اند برکات آن از بعضے کم و از بعضے زیادہ ہمسری جناب پیغمبر خدا کفر گفتہ اند رسالہ معراجیہ و مساوات در حاسدان شہرت دارد و در کلام ایشان ہیچ جائے اعتراض نیست ایشان جواب اعتراضات خود نوشتہ اند و مخلصان نیز بے تحقیق و بے علم انکار اولیا دلہا را سیاہ می نماید معاذ اللہ این کمترین درویشان بلکہ خاکپائے ایشان غلام علی عفی عنہ بیعت بخاندان عالیشان قادریہ دارد و باشغال و اذکار نقشبندیہ مجددیہ ترتیب یافتہ و نیازی بحضرات چشتیہ ہم حاصل است الحمد للہ کہ بحصول مناسبتی بہ نسبتہائے نقشبندیہ مجددیہ حظہا از کیفیات و حالات باطن یافتہ شکر و سپاس آن اکابر مقدور بیان نیست امیدوار است کہ چنانچہ از فیوض و برکات خود در دنیا این کمترین را مستفیض فرمودہ اند در عقبی نیز بشفاعت خود از مفلحان و اہل نجات و رفع درجات فرمانید آمین جزاہم اللہ عنی خیر الجزاء و صلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و صحبہ و بارک و سلم۔

مکتوب ہشتاد و ہفتم در رسالہ سیوم

در احوال حضرت خواجۂ خواجگان پیر پیران امام الطریقہ مرہم دلہائے دردمند حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ عنہ

سطری چند از احوال شاہ نقشبند رضی اللہ عنہ تبرکاً نوشتہ شد این احوال در مقامات[1] ایشان مذکور است مفصل امام اولیا صاحب الطریقہ خواجہ خواجگان حضرت خواجہ بہاؤ الدین نقشبند رضی اللہ

[1] انیس الطالبین مصنفہ صلاح بن مبارک بخاری بروایت حضرت خواجہ علاؤ الدین عطار قدس سرہ نقل کردند خواجہ علاؤ الحق والدین عطار اللہ تربتہ کہ در سال ابتدا کہ بحضرت خواجہ قدس اللہ روحہ نقیر پیوستم روزی با جمعے از درویشان در شہر بخارا در بیرون دروازہ کلاہے بود کہ امراء و حکام می پوشیدند حضرت خواجہ بسط عظیم داشتند چنانکہ ہمہ را از ان صفت ایشان ذوق پیدا شدہ بود در آنحال حضرت خواجہ برائے درویشانیکہ در صحبت ایشان بودند ہر یکے را کلاہے پوشیدند آنگاہ خواجہ فرمودند چون کلاہ اہل ملک بر سر نہادیم می باید کہ در مملکت تصرف کنیم اکنون خود را بر کدام اہل ملک زنیم از درویشان سلطان محمود علیہ الرحمۃ درویشی بود کہ در ان صحبت ذکر حاکمی کرد کہ در آن عصر در ما وراء النہر حاکم بود خواجہ فرمودند بہ وزدیم حاکم ان تاریخ آنرا ثبت کردند و در آن مجلس کسے بود کہ بکابل می رفت بنزدیک یکے از امرائے بخاری کہ از ین حاکم ما وراء النہر گریختہ بود خواجہ بدست آن رسندہ کابل مکتوبے بر امیر بخاری فرستادند کہ چنین حال چنین شد باید کہ پانصد دینار معاملہ بدست دارندہ مکتوب نزدیکے درویشان روانہ کنی بعد از چند روز خبر آوردند کہ آن حاکم ما وراء النہر کشتہ شد تفحص کردند در ہمان تاریخ بود ہمہ از ان حال تعجب کردند و گفتند حق تعالے و تقدس بندگان خواص خود را چنین (باقی بر صفحہ ۸۰)

عنہ از سادات کرام اند و نسبت مبارک ایشان میرسد بحضرت امام تقی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ولادت باسعادت آنجناب در محرم شش صد و هژده و سبعہ مایہ است اولیا رضی اللہ عنہم مثل حضرت حکیم علی ترمذی و حضرت خواجہ اسحاق یسوی رحمہما اللہ سبحانہ و غیر ہما از سالہا بشارت بوجود ایشان میدادند کہ در بخارا مجذوبی و محبوبی ظاہر میشود و عالم بنور ہدایت و ولایت او نورانی گردد حضرت خواجہ محمد بابا سماسی رحمۃ اللہ علیہ وقتیکہ در دیہ ایشان میگذشتند میفرمودند مرا ازینجا بوئے ولایت ولی خدا سبحانہ می آید نزدیک است کہ این قصر ہندوان قصر عارفان گردد روزے فرمودند آن بوئے زیادہ شدہ ما کہ آن ولی متولد شدہ باشد حضرت خواجہ را بخدمت ایشان بردند فرمودند این ہمان ولی است کہ ما بوئے او را از سالہا شمیدہ بودیم صاحب خاندان عالی گردد اولیا در خاندان او بسیار پیدا شوند حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ را در عمر ہژدہ سالگی جاذبۂ حق سبحانہ رسید روئے ہمت از ہمہ برتافتہ در راہِ سلوک طریقۂ علیہ صوفیہ در آمدہ ریاضت و عبادت پیش گرفتند تا ہفت ہفت روز فاقہ می نمودند تا تصفیہ دست دہد علوم دین خواندہ و علم حدیث از امام الہدیٰ بہاؤ الدین قشلاقی رحمۃ اللہ علیہ سند کردہ اند۔ مولانا بہاؤ الدین قشلاقی از اجلہ اولیا ء اند در اول ملاقات بحضرت خواجہ بہاؤ الدین فرمودند این جنبیدن مرغے کہ توئی دیگر عارف دیگرانی است میخواہی کہ ببینی او را عرض کردند البتہ پس بالائے بام آواز دادند کہ عارف بیا مولانا محمد عارف از شصت کروہ آواز مبارک شنیدہ دو بیک قدم بیامد و بخواجہ نقشبند ملاقی شدے از مستفیدان مولانا بہاؤ الدین قشلاقی اند و بعد مولانا از حضرت سید میر کلال فیوض بسیار داشتہ حضرت خواجہ نقشبند تعظیم او بسیار میکردند رحمۃ اللہ علیہم حضرت خواجہ نقشبند بصحبت مبارک سید السادات حضرت میر کلال رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ حضرت مولانا بابا سماسی کہ بچہار واسطہ بخواجہ جہان حضرت خواجہ عبد الخالق غجدوانی میرسند استفادہ نسبت خواجگان کردند حضرت میر موافق وصیت پیر خود بسعی بلیغہ تربیت ایشان بجا آوردہ پس بعد حصول نسبت حضرت میر فرمودند ہمت شما بلند افتادہ است مرغ روحانیت شما از بیضہ بشریت بر آمدہ ہر جا کہ بوئے ازین مطلب دریابند رجوع نمایند حضرت خواجہ تواضع نمودند و عرض کردند سر من خاک آستانہ شما است و آنچہ دریافتہ ام مرا کفایت کند فرمودند مرضی الٰہی ہمین است مشائخ از شما راضی اند و توجہ بتکمیل و علو درجات شما دارند پس حضرت خواجہ ناچار سفر در طلب مقصود گزیدہ آخر بصحبتِ

(حاشیہ بقیہ صفحہ ۷۹) تصرفہا دادہ است و آن واقعہ سبب مزید یقین جماعتے شد حضرت خواجہ فرمودند و در آن اوقاتیکہ این معنی از ما بظہور می آمد اے دوستان ما میانہ نیستیم بر بالے خواست می گذرانند و گرنہ از فقیر مفلس عاجز جز تقصیر چہ در وجود آید بیت ؎ زہے سلطان بے ہمتا کہ با چاکر کند سودا اگر خواہد دہد کالا و گر خواہد بماند بہا با وجود این کمال و قرب کہ حضرت محمدی را صلی اللہ علیہ وسلم بودہ با و خطاب آمد کہ و ما رمیت از رمیت و لکن اللہ رمی ازینجا معلوم کن کہ احوال بیچارگان امت او چہ خواہد بود ہر چہ از درویشان او صادر شود ایشان را در آن اختیار و خطی نیست بجہت راہ نمودن طالبان است ۱۲

شیخ قیشم کہ از اجلّہ مشایخ اند و میر سند سید احمد یسوی کہ آں حضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی از خلفا خواجہ
حضرت یوسف ہمدانی رحمۃ اللہ علیہ چندے استفادہ کردہ مے فرمودہ در بارہ حضرت خواجہ باین چنیں حرارت
طلب شوق و لی دبے آسامی زبخارا آمدہ و حضرت قیشم شیخ از خاندان یسویہ از اجلّہ عرفا است وقتِ انتقال
خود دریافتہ بے سبقت مرض فرمود آب گرم کبیند گورے کنند پس چند بارہ ذکر گفتہ جان بحق سپرد یکبار
حضرت خواجہ عرض کردند الٰہی از دریائے محبتِ خود کہ بر ارواحِ دوستان خود ریختی قطرۂ از آں بہ
بہاؤ الدین بدہ ندا آمد کہ اے دوں ہمت از ما قطرہ مے طلبی پس طپانچہ سخت بر کلہ خود زوم کہ مدد آں
تا مدتہا یافتم گفتم اگر آخر سلطان بایزید بسطامی اوّل بہاؤ الدین نہ باشد محبتِ خدا بر بہاؤ الدین حرام
پس بمجاہدات قویہ رسیدند آنجا کہ رسیدند آثار و انوار و حالات و کیفیات ولایت و تصرفات و خرق عادات
کہ از حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ صدور یافتہ از دو صد سال از ہیچ ولی مروی نیست وجہ تسمیہ ایشان
بہ نقشبند آنست کہ از آبائے کرام ایشان کسے نمالین باف بود نقشبندی میکرد یا گوئیم از دلہائے طالبان
نقش غیر باندک توجہ می شستند و انتساب طریقہ بایشان برائے آنست کہ جذبی دوام از نفی و اثبات حاصل
میشود در حضرات خواجگان معمول بود و جذبے از مراقبہ معیت پیدا می شود حضرت ایشان را رحمت شد
و ہر دو جذب را رواج دادند در صحبت ایشان در چند روز از غلبہ حالات امتیاز در تمکین و شیر بن نمی کردند
جزاہ اللہ خیر الجزا آثار ہدایت و رشد از طفلی از ایشان ظاہر بود کرامات و خرق عادات و تصرفات حضرت
خواجہ در مقامات ایشان مذکور است حدے ندارد چہار سالہ بودند فرمودند این گاؤ ما گوسالہ ما ہنجہ پیشانی[ل]
خواہد آورد آنچناں شد روزے مذکور احیاءؑ و اماتت کہ از اولیا ظاہر شدہ در میان بود بمجرد زاہد
فرمودند بمیر مرد فرمودند زندہ شو زندہ شد روزے بخسرو گفتند خود را فدا کن دریں راہ خود را بدریا بیفگند
پس خود را بدریا بیفگند مردم گفتند خود را در تہلکہ بیجا انداخت فرمودند خسرو بیرون آئی از دریا برآمد یک
موئے او تر نشدہ گفت در آنجا حجرہ بود مراقب بودم آنجا روزے مذکور پرواز اولیاء در ہوا شد فرمودند این
چہ کار است این زنبیل فرمودند در ہوا برشو از ان تودہ خاک کہ آنجا افتادہ بود خود را پر کردہ می آر زنبیل
در ہوا رفت و از ان تودہ خاک خود بخود پر کردہ می آورد چندین بار چنین کرد تا کہ فرمودند بس کن بس کرد
شخصے بزیارت حضرت خواجہ می آمد گفت ازیں دریا کہ در راہ بود پا بر آب نہادہ خشک پا بگذرم پس
انچنیں شد گذر کرد در راہ قطارے از آہوان دید گفت پیش من بیائید آہوان نزدیک او آمدند
اینہا را تماشہ نمود گفت مرا طعامی گرم می باید دیگچہ پر از طعام گرم پیدا شد وقتیکہ بحضور حضرت خواجہ
رسید فرمودند از روزنیکہ از خانہ برآمدہ منتظر بر تست دست زیر پائے تو ما نہادیم از دریا خشک پا
بگذشتی آہوان را ما بتماشہ تو آوردیم طعام گرم ما پیش تو نہادیم این احوال کہ در باطن تست اگر خواہیم بگیریم پس
توجہ بسلب آن نمودہ او را خالی کردند باز القائے آن در باطن او فرمودند باز گرفتند باز فیض حالے بلند

لے نفحی صفحہ ۱۲

[ل] حقیقت این کرامات بر حاشیہ صفحہ ۷۹ مکتوب انجا باید دید

از خود باحوال او عنایت فرمودند و فرمودند اللہ تعالیٰ مارا قدرت بسلب و عطاء احوال کرامت فرمودہ است
شخصے گفت کہ عم من مرد فرمودند مردہ است من نمیخواہم کہ بمیرد و مرے فرو بردہ گفتند زندہ شد بعد ازاں روح او را
از فرشتہ گرفتم ببدنش در آوردم ہمت و توجہ طالبان را بمقصود رسانیدن خاصۂ حضرت خواجہ است کہ دلہا را
بتوجہ ذاکر مے نمایند و بالقائے فیوض جمعیتے خواطر و جذبات و واردات
عنایت مے فرمایند و از حالے بحالے و از مقامے بمقامے برتر میبرند و طالب
را در آں دخلے نیست مگر بمراقبہ و ذکر در آں درجات قوت و تثبیت پیدا می نمایند خلیفۂ ایشاں حضرت خواجہ
علاؤ الدین عطار عرض نمودند کہ درمعیشی گفتہ است احوال دل بیش من مانند ماہ چہاردہم است فرمودند احوال
نورانیت دل خود گفتہ است قلب کبیر کہ آنرا حقیقت جامعۂ انسانیہ گفتہ اند آن دیگر است پس گریبان
ایشان گرفتہ توجہ نمودند ایشان عرش و مافیہا را در خود مشاہدہ کردند و بحقیقت قلب کبیر باندک التفات
حضرت خواجہ رسیدہ باین وسعت کمال نسبت باطن فائز شدند حضرت خواجہ فرمودند دل این است نہ آن حضرت
خواجہ عطار میفرمودند بہمین عنایت خواجہ ہمہ عالم را بولایت توانیم رسانید لیکن مرضی حق نیست سبحانہ اصحاب
حضرت خواجہ در چند روز از غلبۂ حالات در نمکین و شیرین امتیاز نمیکردند یک بار بر کنیزکے توجہ نمودند شرارہ
و بیخودی در دید بخانہ رفت مالکہ اش بدیدن او بیہوش افتاد زن ہمسایہ آمد بدیدن مالکہ اش مغلوب غلبات
بیخودی و سکر گردید ؎ سکہ کہ بیثرب و بطحا زدند ٭ نوبت آخر بہ بخارا زدند ٭ از خط آن سکہ نشد بہرہ مند ٭
جز دل بے نقش شہ نقشبند ٭ این گوہر پاک نہ ہر جا بود ٭ معدن او خاک بخارا بود ٭ اول او آخر ہر منتہی ٭ آخر
او جیب تمنا تہی ٭ اندراج نہایت در بدایت کہ خاصۂ حضرت خواجہ است پرتوے است از تصرفات
پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم در اول صحبت آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم دلہاے بدوال چشمہ
حکمت میشد و افضل می گشت از اولیا علیہم الرحمۃ ہرگاہ دوام توجہ و حضور در صورت بے خطرگی یا کم
خطرگی با دوام کیفیت قلبی حاصل شود این را اندراج نہایت در بدایت گویند حضرت خواجہ میفرمودند
مرا آن کرامت کردہ اند کہ بواسطۂ من بلا برگردد در بلا التجا بما کن و حاجت را روا بہ بین سی سال است
آنچہ بہاؤ الدین میگوید خدا می کند مزار حضرت خواجہ مطاف عالم حاجت روائی زائران است یکے را
بامر بادشاہ از منارۂ بلند بزیر انداختند ہیچ آسیبے با و نرسید گفت توجہ بمزار خواجہ نقشبند مشکل کشا کردم دستے از مزار
بر آمد و مرا گرفتہ اینجا ایستادہ کرد او زنکے گفت یا حضرت خواجہ ریش ندارم بعنایت حضرت خواجہ ریشے گرد بر
روئے او پیدا شد قاضی جاہل گفت یا حضرت خواجہ علم ندارم فوراً بعنایت حضرت خواجہ عالم فقیہ گردید الحق دولت نہد
خدا کسے را بعبث حضرت خواجہ فرمودہ اند کہ ما طریقہ غنایت کردہ اند کہ البتہ موصل است کہ در آں طریقہ محرومی نیست یافت
بسیار است بفضل الٰہی فیضہا میرسد و در طریقۂ من مجاہدہ نیست ے باتباع سنن و عمل بعزیمت کامیاب می شود ما فضلیانیم
ما مرادانیم اتباع سنت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و عمل بعزیمت و ذکر خفیہ طریق من است از کثرت ذکر بندہ

از پیران کبار خود یافتند و بمراقبہ معیت کہ جذبہ قویہ عنایت میشود حضرت را نواختہ اند خواجہ بتمیز دسائین دو جذبہ امتیازے یافتند و طریقہ بالیشان انتسابے گرفتہ ملا جامی رح میگوید وفات ایشان شب سیوم ربیع الاول است اندکے از احوال خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ نوشتہ شد کہ اندک و لیل بسیارے بود و مفصل در مقامات ایشان مذکور است وصیت کردند کہ پیش جنازہ ما کلمہ و آیتہ نخوانند چرا کہ بے ادبی میشود این ابیات بخوانند مفلسانیم آمدہ در کوئے تو شیئاً للہ از جمال روئے تو خانقاہ بدان و یا دیگر ہر گاہ در بے خطرگی یا کم خطرگی دل را حضورے و توجہے یا کیفیتے از کیفیات قلبیہ حاصل گردد اینحالت را اندراج النہایت در بدایت گویند این حضور و کیفیت در نہایت طرق دیگر اگر دست دہد کبریت احمر است و این حضور و توجہ درجات دارد ہر گاہ حضور شش جہت را احاطہ نماید آنرا نسبت نقشبندی گویند و در نسبت مجددی ہر لطیفہ را از لطائف عشرہ این حضور پیدا شود کذا قالوا و ما فقیران بواسطہ پیران این ہمہ احوال را دیدہ و نمودہ ایم فالحمد للہ سبحانہ

مکتوب ہشتاد و ہشتم (رسالہ ششم)

در جواب اعتراضات کہ ملا عبد الحق دہلوی بر کلام حضرت مجدد رسالہ نوشتہ اند

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بدانکہ حضرت مجدد رضی اللہ عنہ جواب اعتراضات کہ نا فہمان بر کلام ایشان می نمایند در مکتوبات خود خود تحریر کردہ اند حاجتے ندارد کہ دیگرے جواب آن نویسد و ہمہ مخلصان و فرزندان ایشان نیز متصدی دفع آن شدہ اند حضرت شاہ یحیی پسر ایشان و حضرت محمد فرخ و حضرت عبد الاحد نبیرہ ہائے ایشان و میرزا محمد بیگ بدخشی در مکہ شریف و حضرت شاہ ولی اللہ محدث و قاضی ثناء اللہ و دیگر عزیزان از مخلصان ایشان برد آن پرداختہ اند کسے کہ تأویل عبارت بطور صوفیہ عالیہ میداند نزد او ہیچ اعتراض نیست و حضرت شیخ عبد الحق بتجربہ اعتراضات زبان بے صرفہ گویان را در طعن دلیر ساختہ سخن بطور علمائے ظاہر فرمودہ اند و کلام حضرت مجدد بطور علمائے باطن است آن از عالمے دیگر و این از مقامے دیگر است اعتراض کجا است بدانکہ جناب شیخ حضرت عبد الحق بعد استفادہ از اکابر قادریہ و چشتیہ وغیرہم از حضرت خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ استفاضہ نمودہ اند بیمن صحبت حضرت خواجہ حضور نسبت نقشبندیہ حاصل نمودند و این مطلب در رسالہ بیان سلاسل مشایخ خود نوشتہ اند و در رسالہ موصل المرید الی المراد نوشتہ اند کہ نزد اہل انصاف طریقہ نقشبندیہ اقرب طرق است و برائے حصول فنا و بقا بہتر ازین طریقہ نیست و در رسالہ انکار حضرت مجدد نوشتہ اند مجلسے کہ مرا با شما است کسے را با شما نخواہد بود شما عزیزید و طریقہ شما عزیز حضرت خواجہ اثبات شما بسیار میکردند و نیز نوشتہ اند کہ یکبار در بارہ شما بجناب الٰہی سبحانہ متوجہ بودم کہ این مقامات کہ ایشان میگویند حق است یا اصلے ندارد و آیتہ شریف کہ در رفع اشتباہ حقیقت موسیٰ علیہ السلام نازل شدہ در حق حضرت مجدد بر دل حضرت عبد الحق نازل شد پس تامل ضرور است آیتہ شریف اینست ان یک کاذباً فعلیہ کذبہ و ان یک صادقاً یصبکم بعض

مقامات معصومیہ مسطور

الذی یعد کفر الخ موسیٰ علیہ السلام برحق بودند فرعون بانکار بعض جزا رسید غرق شدن وتباہی ملک و باستیفاء جزاؤ دوم چنانچہ آیۂ شریفہ برآن دلالت مینماید آیت فاخذہ اللّٰہ الآیۃ قلت ازین آیۂ شریفہ مفہوم میشود کہ اتباع حضرت مجدد مانند موسیان برحق اند ومیتوان گفت کہ نافہمان مراد کلام ایشان نمی فہمند مانند آل فرعون بر ناحق معاذ اللہ کہ در رفع اشتباہ حقیقت موسیٰ علیہ السلام نازل شدہ در حق حضرت مجدد بر دل حضرت شیخ عبدالحق نازل شد پس تامل ضرور است در بارۂ شما در باطن فقیر وارد شدہ در مکتوبے مرسل بحضرت میرزا حسام الدین خلیفہ حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہما نوشتہ اند کہ غبارے کہ فقیر را بخدمت حضرت شیخ احمد بود رفع شد و غشاوۂ بشریت نماند بذوق و وجدان در دل چیزے افتادہ کہ باچنین عزیزان بد نباید بود سبحان اللہ مقلب القلوب است ظاہر بینان استبعاد خواہند نمود حاصل آنکہ اگر حضرت شیخ عبدالحق مطالعہ مکتوبات حضرت مجددی نمودند و بعد حضرت خواجہ ملاقات ایشان میکردند ہرگز انکار نمیکردند آنچہ از زبان زیادہ گویان شنیدہ اند بر آن پرداختہ اند گو شبہتے نداشتہ باشد قول شریف ایشان غشاوہ بشریت در میان نماندہ اشارت می نماید کہ تحریر اعتراضات از بشریت و نفسانیت بود نہ از راہ حقیقت سبحان اللہ این است احوال علماء و اولیاء رحمۃ اللہ علیہم وا ے بر حال جہال حساد و معاندنا فہم معاذ اللہ حسن عقیدہ موافق اہل سنت و جماعت و عمل بر سنت و تخلق باخلاق صوفیہ و اشاعت کثرت انوار نسبت باطن و کمال استقامت کہ حضرت مجدد بآن موصوف بودند دلیلے است واضح بر حقانیت طریقہ ایشان کہ بہمین تربیت حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ بطریقہ و مقامات و حالات و علوم و معارف آن امتیاز یافتہ اند و آنحضرت تحریر آن فرمودہ و علماء و عقلاء بر صحت آن شہادت دادہ بعضے علوم ایشان بظاہر در فہم نیاید بتاویل درست می شود تاویل معمول است در طریق مستقیم صوفیہ بعضے اقوال حضرت شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ علیہ باجوبہ آن نوشتہ می شود **قولہ** شما ترک ادب بجناب پیر خود کردید جواب این ثابت نمی شود حضرت مجدد میفرمایند در بعضے از مکتوبات خود آنچہ مرا از علم و معرفت حاصل شدہ ہمہ بہ برکت تربیت حضرت خواجہ است قدس سرہ در علم باطن الف با تا بلکہ مولویت بمحض توجہات علیہ ایشان رسیدہ ام بیک توجہ عنایت ایشان آن یافتہ ام کہ اہل مجاہدہ را در سنین حاصل نیست ؎ ہر کہ بتبریز یافت یک نظر شمس دین ؛ طعنہ زند بر دہہ و خندہ کند بر چلہ ؛ و بخدمت ہر دو پیرزادہ خود حضرت خواجہ کلان و خواجہ خورد رحمۃ اللہ علیہما کہ ایشان ارادت و بیعت و اخذ فیوض نسبت مخصوص از حضرت مجدد دارند در مکتوبے میفرمایند "در ادای احسان ہائے والد ماجد امجد شما اگر سر خود را بر آستان شما بخاک برابر کنم ہیچ نکردہ باشم آنچہ از کمالات و مقامات قرب و علوم و معارف این حقیر را چیزے حاصل شدہ ہمہ بواسطہ خواجہ خواجگان شیخ المشایخ امامنا و مرشدنا ہادینا حضرت خواجہ محمد باقی است رضی اللہ تعالیٰ عنہم **قولہ** شما نزول حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ ناقص نوشتہ ایجاب ایشان و غیرہ کثرت خوارق عادات از جناب غوث الثقلین نوشتہ اند

که عروج ایشان از اکثر اولیا و بلند تر واقع شده و جهت کثرت ظهور خوارق گردیده و هیچ جا نسبت
نقصان نزول بآنحضرت نکرده اند معاذ الله آنچه مفتریان میخواهند میگویند معلوم نیست که حضرت
شیخ عبد الحق نقصان نزول از کجا نوشته اند چندانکه در کلام ایشان تجسس کرده شد در هیچ جا نسبت
نقصان بآنجناب نکرده اند در صورت نقصان نزول افاضه کم میشود و افادات جناب مبارک
حضرت غوث الثقلین بمرتبهٔ نیست که در احصائے یاد شما آید حضرت مجدد نوشته اند که حضرت غوث الثقلین واسطه فیض
ولایت اند و در اعداد اصحاب کبار و اهلبیت عظام داخل اند رضی الله تعالی عنهم و خود را نائب و آنجناب را منیب نوشته
اند که خلیفه قائم مقام پیر میشود **قوله** شما خود را همسری پیغمبر خدا میگویند جواب. بدان که در آیت شریف بر این دو جماعت
جماعت اصحاب امر بحق سبحانه تعالی امیفرماید و آیت شریف يد الله فوق ايديهم نیز اصحاب کرام را امر بحق سبحانه تعالی
می نماید پس آنچه از آیات ثابت شود جائے اعتراض چرا گردد و آنچه میگویند که ایشان میفرمایند در فیض
فیض وهبی واسطه نیست الحق در فیض کسبی واسطه را دخل است نه در فیض وهبی اگر منصب
دارے که بواسطه وزیر معروضات خود بپادشاه میرسانید تا آنکه بے واسطه بحضور معروض نماید
این همه از کمال تقرب وجاه وزیر است در حضرت بادشاه که بندهٔ او باین مرتبه رسیده است
ولا محذور برفع توسط حضرت عائشه صدیقه رضی الله تعالی عنها و خود حضرت شیخ عبد الحق رحمة
الله علیه و دیگر علمائے صوفیه قایل اند از این بیان حضرت شیخ همسری و مساوات فهمیده معترض
شده اند ایشان خود نوشته اند همسری کفر است پس تهمتِ همسری با خاتم المرسلین صلی الله علیه و
آله وسلم بر ایشان بستن دور از انصاف است و قول حضرت عائشه صدیقه وقت نزول آیة برأت
ایشان از افک در جواب مادر خود گفته احمد الله لا غیره و آیته شریف ما من حسابك عليهم
من شيءٍ رفع توسط می نماید قلت بدانکه توسط پیغمبر خدا صلی الله علیه وسلم در اتباع عقاید و اعمال
و اخلاق حسنه و معاملات نیک همیشه ثابت است ثبوت رفع توسط در کلام بزرگان از غلبه احوال است
که حیطولیته ذات پاک واسطه کائنات علیه افضل الصلوات در آخر مشهود نمی شود نه که در واقع نیست چنانچه
عینک موجب صفائی نگاه و روشنی حروف است لیکن در وقت توجه بحروف ملحوظ نیست معاذ الله علم و عمل
و اخلاص و محبت و قرب همه بواسطه آنجناب مقدس است صلی الله علیه وسلم **قوله** شما خود را شریک دولت نوشته
اند و آن مستلزم مساوات پیغمبر خدا است صلی الله علیه وآله وسلم جواب ایشان خود در مکتوب نفی مساوات می نمایند می
فرمایند شریک دولتم نه شرکتی که از آن همسری خیزد که آن کفر است بلکه شرکت خادم با مخدوم بدانکه در دولت
توحید و ایمان و انوار ولایت که پیغمبر ما صلی الله علیه وآله وسلم خازن و قاسم آن است هر که شریک نیست مسلمان
نیست پس شریک شدن بآن مرضی حق سبحانه است اما در نبوت که ختم است بر خاتم الرسل صلی الله علیه وآله وسلم
هیچ مسلمان در آن شرکت نمی گوید و نمی اندیشد و آنچه میگویند که ایشان نوشته اند بعضے از درجات خلة پیغمبر خدا را

بواسطۂ فردی از افراد امت حاصل شده و از ان ذات خود مراد داشته ایشان ہیچ جا از ان فرد خود را مراد نوشته اند بلکه امر بطلب صلوٰۃ ابراہیمی با زیادتی آن بہ امت را وارد است حصول آن از بعضے کم و از بعضے زیاده چنانچه ثواب حسنات امت موافق این حدیث الدال علی الخیر کفاعلہ از ہمہ امت حاصل شده از بعضے کم و از بعضے زیاده پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرموده اند که مفاتیح خزائن زمین مرا عنایت کردند و آن خزائن زمین و تسلط بر ملک بعد پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بواسطۂ خلفاء راشدین رضی اللہ تعالیٰ عنہم و سلاطین نامدار رحمۃ اللہ سبحانہ علیہم حاصل شده و می شود تسلط بر ممالک و محاربات برائے دفع کفار که موجب ظہور اسلام و ایمان است واسطۂ حصول ثواب است برائے پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم که امر کرده اند باین امر در رواج دین آمر و مامور ہر دو در ثواب شریک اند و این ثواب بواسطۂ خلفاء و سلاطین بآنجناب حاصل شد و ترقی درجات بعد انتقال ازین عالم ثابت است پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم را خدا خلیل خود اختیار فرموده پس امر بصلوٰۃ ابراہیمی و اتباع ملت ابراہیم علیہ السلام برائے زیادتی این مرتبہ میتواند شد و ثواب بواسطۂ امت موافق حدیث الدال علی الخیر کفاعلہ حاصل است پیغمبر را صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تا قیامت دقایق فقہ و دقائق اسرار تصوف بواسطۂ مجتہدان و صوفیہ ظہور یافته بے تاملے مبادا بلفظ حصول گوید معاذ اللہ ۔ بعد از خدا بزرگ توئی قصہ مختصر صلی اللہ علیک و بارک وسلم آنچه میگویند ایشان خود را مجدد نوشته اند درین چه قباحت است در حدیث شریف آمده که بعد ہر مائۃ مجددی پیدا می شود که امر امت را تازه می نماید مجدد در سلاطین چنانچه عمر بن عبد العزیز و مجدد در امور دین در علماء چنانچه امام شافعی و مجدد در صوفیہ معروف کرخی و در اسرار علم امام غزالی و مجدد در افاضۂ فیوض با کثرت خوارق حضرت غوث الاعظم این مجددان امر امت را تقویت فرموده اند و شیخ جلال الدین سیوطی در حدیث مجدد است و علم حدیث را رواج بخشیده و حضرت مجدد الف ثانی در بیان مقامات طریقت و حقیقت ممتاز اند رسوخ رواج دادن در علم دین با کثرت افشائے انوار فیوض دلیل است بر مجدد بودن آن اکابر ہم چنین کثرت فیض و افادات که صحبت مبارک ایشان و اسرار توحید و شہود وحدت در کثرت و نسبت حضور و یادداشت و مراتب کمالات نبوت و حقائق الٰہیہ و حقایق انبیاء علیہم السلام که بے مجاہدات و ریاضات در صحبت ایشان در اندک زمان دست مید اد سالکان را بر درجات ولایات ترقی حاصل میشد از دلائل مجدد بودن ایشان است رضی اللہ تعالیٰ عنہم آنچه میگویند ایشان خود را از امیر المومنین ابوبکر صدیق رضی اللہ تعالیٰ عنہم افضل نوشته اند معاذ اللہ این افترائے مفتریان است ایشان ادنی صحابی را از اولیا بہتر میدانند میفرمایند بشرف صحبت مبارک آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم که صحابہ را رضی اللہ تعالیٰ عنہم حاصل بود اویس قرنی و عمر بن عبد العزیز به ہیچ صحابی نمیرسند بجناب حضرت خواجه نوشته اند که مقامی بس شگرف مرتفع منقش و ملون بنظر آمد و محاذی آن مقامی دیگر که بانعکاس نقوش و الوان آن رنگین است ظاہر شد

آن مقام مرتفع از حضرت خلیفهٔ اوّل است رضی اللہ تعالیٰ عنه و ثانی از من ظاهر است هر کمالیکه در پیری
باشد باطن مرید بانعکاس آن ملوّن میشود و مرید مقتبس است از انوار پیر مگر این مقام اندکے رفعتی حاصله
چنانچه صفحه را ارتفاع باشد پس هیچ فضل ثابت نشد و دیگر حضرت خواجه حسین عبید الیشان علاجی نکرده اند آنچه
میگویند که ایشان در رساله در معراج خود نوشته اند و سبقت اسپ خود از اسپ پیغمبر خدا ثابت نموده این همه
از مفتریات دروغ گویان است هیچ جا این چنین نفرموده اند ایشان از اولیائے خدا اند و افترا و کذب صفت
اولیا نیست آنچه میگویند که ایشان در طریقهٔ خود مقامات عالیه بسیار بیان نموده اند و آن مستلزم قصور بزرگان
است حضرت غوث الثقلین در غنیة الطالبین که تصنیف ایشان است در فصل ادب مرید با شیخ
زیادتی مرید بر شیخ نوشته اند حاصل آنکه گاه باشد که مرید را بعد رسیدن بعلوم و مقامات شیخ حضرت حق سبحانه
متولی تربیت میگردد و بکمالات و حالات دیگر میرسد قولهم فی الغنیة رضی اللہ تعالیٰ عنهم فیتولی الحق عز و جل
تربیته و تهذیبه و یوقفه علی معنی خفیت علی الشیخ فیستغنی مرید عن الغیر انتهی پس باین تقریر
حضرت غوث الثقلین زیادتی مرید بر شیخ ثابت شده ایشان خود را می نویسند این کمینه رذیل زله خوار خوان نعم
این اکابر است بانواع نعم این حقیر را تربیت فرموده اند و نوشته اند که این فقیر را که حضرت خواجه قطب الدین
مددگار ترقی شده اند حضرت غوث الثقلین بتوجهات شریفه امداد ها فرموده اند بدانکه درین کلام شریف رفع توسط
ثابت میشود ظاهر است که از ملّت محمدی که جامع کمالات عالیه است بملل انبیا علیهم السلام هیچ منقصتے راه
نیافته حق تعالیٰ موافق حکمت بالغهٔ خود هر کرا خواست بکمالے ممتاز فرموده هر کمال الٰهی واجب التعظیم است
حضرت مجدد در طریقهٔ جدیدهٔ خود که متضمن ده لطیفه است در هر لطیفه کیفیات و علوم و انوار جدا جدا بیان
فرموده سوائے آن هم تحریر کرده اند و عالمے را از علماء و عقلاء بهره یاب ساخته اند و آن اصطلاحات و مقامات
بشهادت جماعت کثیره ثابت شده که احتمال وهم و خطا نماند جزاهم اللہ تعالیٰ خیر الجزاء مقامات قرب را
در ذوق و شوق و استغراق و بیخودی منحصر داشتن خلاف آیهٔ شریفه است ولا یحیطون به علما افضل
ثابت است مگر تمام مقامات طریقهٔ ایشان همه متوسلان را حاصل نمی شود لهذا در احوال متوسلان طریقهٔ ایشان
اختلاف بسیار است و از مراتب مزید قرب کسے کسی را اطلاعے نیست مگر پیشینیان را بر متاخران فضل ثابت
است بسبب تربیت و تلقین با این همه گفته اند که حضرت غوث الثقلین و حضرت شیخ شهاب الدین و حضرت
علاء الدوله سمنانی و حضرت سلطان نظام الدین و حضرت شاه نقشبند رحمة اللہ علیهم در کمالات سبقت
داشتند از پیشینیان اگر کسی در متاخرین بوفور فیوض و حالات ممتاز باشد در شرع شریف منعے ندارد و
آنچه میگویند که ایشان اولیا را در ظلال تجلیات الٰهیه گفته اند بر تو ظاهر است که اصحاب کبار رضی اللہ
تعالیٰ عنهم باقصی درجات قرب رسیده اند و آن درجات اصول تجلیات است و هیچ ولی بمرتبهٔ صحابی
نمیرسد پس سیر اصحاب کرام در اصول مقامات باشد و سیر اولیاء عظام در ظلال آن و سیر تجلیات ظلال

اسماو صفات را در اصطلاح خود ولایت صغریٰ مقرر کردن و سیر اصول تجلیات را در ولایت کبریٰ
تام نمودن در شرع و عقل منع نیست محبت ہم مانع نتواند شد بدانکه موافقت این آیه شریفه رب زدنی
علما امر بحصول ترقی است در مراتب علم و علمے که نقد وقت باشد ازان اعراض ضرورتا علم و مشاہده و معرفت
در درجات عالیه قرب او سبحانه دست دہد آنچه میگویند ایشان کلمات فخر و مباہات خود بیان کرده اند
کلمات مباہات از بزرگان بسیار مرویست در وقت ظہور نسبت بقائیه و عروجات افتخار و مباہات ظاہر
میشود در وقت ظہور نسبت فنائیه غلبه دید تصور پیدا می شود حضرت مجدد میفرمایند کاتب ہمین خود را بیکار
می یابم و خود را از کافر فرنگ بدتر فکیف از کبراء دین ؎ من آنخاکم که ابر نوبہاری ٭ کند از لطف برمن
قطره باری ٭ و آنکه میگویند که ایشان انکار توحید وجودی می نمایند ایشان ہرگز انکار توحید وجودی نکرده اند می گویند
که این معرفت در راه می آید و معارف دیگر بعد زان دست می دہد ایشان از حال خود چنین نوشته اند که از صحبت والد ماجد خود
که از خلفاء حضرت شیخ عبد القدوس بوخند رحمة الله علیہم رسایل توحید خوانده علم این معرفت حاصل نموده بودم
پس ہمین تربیت حضرت خواجه قدس سره علم آن معرفت معائنه شد و از دانستن بشہود عیان مبدل شد مدتے
مغلوب الاحوال این معرفت بودم الله تعالےٰ بفضل خود معرفتے دیگر عطا فرمود که آن موافق کتاب و
سنت است بے تاویل پس این معرفت در راه پیش می آید و از غلبه محبت عذرے دارد و حضرت شیخ
ابن عربی را رحمة الله علیه سند و تمسک متقدمان و متاخران نوشته اند میفرمایند که ما را نیز از کلام ایشان
فواید رسیده است و حظے حاصل شده جزاه الله بدانکه در کلام الٰہی سبحانه و کلام پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله
وسلم سخنہا است که بے تاویل فہم دران قاصر است و ہم چنین در کلام اولیا سخنہا است که آنجا تاویل باید
نمود تا گمان نیک که مامور به است از دست نرود و ہر تاویلے که در کلام اولیاء کرام نمایند از غلبه سکر یا تحدیث
نعمت یا ترغیب طالبان یا عدم مساعدت الفاظ بمعنی و آن در کلام حضرت مجدد نیز جاریست صلی الله
تعالےٰ علی خیر خلقه محمد و آله و اصحابه و بارک وسلم حضرت شیخ عبد الحق رحمة الله در شرح فارسی رساله فتوح
الغیب تصنیف حضرت غوث الثقلین رضی الله تعالےٰ عنہم نوشته اند گاه اسرار دقیقه و علوم غامضه
بر قلوب عرفا وارد میشود عبارت بآن کفایت نمی کند پس تسلیم و تفویض آن بعلم حضرت علیم مطلق سبحانه
باید نمود و زبان انکار نه باید کشود بدانکه حاصل اخذ طریقه صوفیه کرام عقیدهٔ صحیح اہل سنت و جماعت موافق ز کمش
تحریر نقول و تخلق باخلاق بطور صوفیه علیه و عمل موافق فقه و اجتناب بدعتہا و حصول احوال سنیه است که
ہر دو ہلے اہل محبت وارد میشود الحمد لله که بعنایت الٰہی درین طریقه این مراتب دست میدہد الله تعالےٰ
این کمینه را نیز ازین طریقه شریفه فیوض نسبتہا کرامت فرماید بلکه جمیع طالبان حق را نصیب باد که کمالات باطن
را نہایتے نیست و الحمد لله اولاً و آخراً و الصلوٰة و السلام علی محمد و آله و اصحابه اجمعین تکفیر کسے بے دانستن
مراد کلام او سخت منع است گفته اند اگر در شخصے ہفتاد وجه کفر باشد و یک وجه اسلام او را کافر نباید گفت

تکفیر کسے کہ تکفیر سزاوار نیست بقایل عاید میگردد این چنین است در حدیث شریف علی صاحبہ افضل
الصلوات والتحیات وآلہ واصحابہ اجمعین معترضان حضرت علیہم الرحمۃ اعتراض دارند کہ شما درجات
متابعت بسیار میگوئید و نظر باعمال آنحضرت از مجاہدات وغزوات در شما ہیچ نیست جواب در فرایض
وواجبات وسنن مؤکدہ اتباع لازم است وازین مجاہدات وریاضات بمقدور کسے مقصر نیست بلکہ گوییم
این غلبات جوع وطول قیام وقنوت در تہجد کہ قدم مبارک ورم می نمود وسبقت در محاربات خاصۂ آنحضرت
است فرمود امیر المومنین علی رضی اللہ تعالے عنہم ما در شدت حرب پناہ بآنحضرت میگرفتیم پس در جہاد
اصغر ودر جہاد اکبر استطاعت شرط است معترضان ومقتدایان شما نیز مقصر اند مگر بمقدور یسّروا ولا
تعسّروا وخذوا من الاعمال ما تطیقون یرید اللہ بکم الیسر اللہ تعالے المحن ومشاق را آسان نمودہ است
فالحمد للہ دیگر آنکہ ایشان نفرمودہ اند کہ در جمیع اعمال آنحضرت متابعت کردہ میشود در عقاید واعمال فقہ
واذکار قلبیہ واحوال باطن ودر ہبوط وعروج نسبت باطن متابعت داریم بر تو پوشیدہ نیست کہ بدون
این درجات متابعت کسے ولی نمیشود واین شور وغوغائے از نافہمی کلام ایشان است مگر این لفظ
کہ از کمال متابعت اتحادے بہ متبوع پیدا می شود عزیزان فنافی الشیخ فنافی الرسول فنافی اللہ اصطلاح مقرر
دارند از فنافی الرسول انصباغ برنگ کمالات آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مراد داشتہ اند وہمین مراد
کلام ایشان است بے محابا وبے لحاظ خود را وممکنات را خدا میگویند تاب اللہ علیکم وضع شرع شریف
ونزول قرآن مجید بر غیریت است کلام اہل سکر حجت نیست ایشان از ظہور پرتو کمالات آنحضرت در تابع
اتحاد با آنجناب فرمودہ اند ومشہور است کہ محمد را بنمود کہ مرا چنین باید بود ایشان بہ بندہ خاص اتحاد ثابت می
نمایند وشما اتحاد بخدا سبحانہ تعالے اللہ عن ذالک جناب معترض چشمے پوشیدہ بے تأمل اعتراضات می
نمایند تا مردم را از طریقہ ایشان کہ صراط مستقیم است باز دارند وبرین مشک خاشاک نتوان افشاند کہ بوے
خوش مشک پنہان نماند معترض رحمۃ اللہ علیہ افادہ می کند کہ درویشان اول عہد بر فضل فقر از غنا می گرفتند
ایشان میل بغنا واسباب دنیا دارند این غلط است ثابت نیست پیغمبر باید آستان نشینی فقرا بہ از صدر
آرائی اغنیا است می فرمایند درویشان اینجا اگرچہ وجہ معلوم ندارند برزق مضمون فرا اعتماد دارند گوییم کہ برائے
حاجات ضروری خود وتفقد حال فقرا طلب غنا محمود است حضرت سلیمان علیہ السلام وامیر المومنین
عثمان وعبد الرحمان بن عوف وصحابہ بعد آنحضرت اسباب دنیاوی بسیار داشتند ودر مراتب قرب
آنجماعۃ ہیچ منقصتے راہ نیافت این است عقیدۂ اہل سنت وجماعۃ اختلاف است در فضل فقر مع
الصبر وفضل غنا مع الشکر آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کہ طاقت بار فاقہ داشتند فقر اختیار کردہ
اند پیغمبر باید ابیت عند ربی فیطعمنی ویسقینی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پس اگر ضعف در عبادت
از فقر باشد غنا کہ موجب قوت در طاعۃ گردد افضل باشد از فقر کہ بر اغنیاء شاکرین زبان دراز فرمودہ

غافل شدن است ازین حدیث ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء کہ دربارۂ دولت مندان شاکر فرمودہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کمترین درویشان بلکہ خاکپائے ایشان عبداللہ معروف بغلام علی عفی عنہ مصافحہ بیعت در طریقہ شریفہ قادریہ نمودہ و بحضرات چشتیہ نیاز و اخلاص دارد اما اذکار و اشغال و مراقبات و کسب نسبت باطن از خاندان عالیشان بزرگان نقشبندیہ مجددیہ رحمۃ اللہ علیہم نمودہ است پس حق بزرگان مجددی برین فقیر ثابت است لہذا این رسالہ مختصر را برائے مخلصان این طریقہ تحریر نمودہ در دفع اعتراضات کافی است وحاجت رسایل مبسوط نیست اللہ تعالےٰ بہمین توسل بذیل عنایت حضرات این خاندان علیہم الرضوان این عمل این عاجز را قبول نمودہ سزاوار رضا و عطائے این اکابر فرماید و دوام رضائے خود و شوق لقاء روح افزا و اتباع حضرت مصطفےٰ و حسن خاتمہ کرامت نماید آمین صلی اللہ تعالےٰ علیہ وآلہ واصحابہ اجمعین وبارک وسلم۔

مکتوب ہشتاد و نہم

در فوائد جلیلہ کہ دانستن آن نقشبندی مجددی را ضرور است

بسم اللہ الرحمن الرحیم

ظاہر است کہ تخیلات متبعان خیال و اوہام از اعتبار ساقط است آنچہ یافتہ شدہ است و نمودہ میشود نوشتہ می آید بدانکہ امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد سرہندی رحمۃ اللہ علیہ میفرمایند کہ رسایل توحید از والد ماجد خود خلیفہ حضرت عبدالقدوس رضی اللہ عنہ خواندہ علمے بمعرفت توحید وجودی پیدا کردم باز بتوجہات شیخ المشایخ خواجہ عبدالباقی و تلقین و تربیت ایشان آن علم مبدل بشہود و عیان گردید و اتصال تجلی حضرت حق جل وعلا کہ قبلہ ہمت حضرت ابن عربی است حاصل گشت و علوم بسیارے ازین معرفت دست داد و مغلوب ساخت پس بعنایت الٰہی بواسطہ حضرت خواجہ ترقیات بسیارے واقع شد و از علم و شہود کہ آن دید و یافت ہستی حضرت حق است در مجالی ممکنات ہیچ نماند و معرفتے دیگر حاصل شد و آن وحدت شہود حق است سبحانہ در مرایائے ممکنات درین معرفت غیریت باقی است چنانچہ آئینہ از نور و لمعان و شعشعان آفتاب ممتلی است و جرم آئینہ باقی چنانچہ آئینہ معرفت اولی در سیر لطیفہ قلب پیش می آید و آن از غلبہ محبت است صاحب این معرفت از غلبہ سکر و محبت معذور می تواند شد و معرفت ثانیہ در سیر لطائف فوقانی ظاہر می گردد باز بجذبات عنایات الٰہی ترقیات دست داد و معارف موافق مذاق انبیاء علیہم السلام پیش آمد درین معرفت ثالثہ اثری از توحید وجودی و شہودی نیست چنانچہ در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و اصحاب کرام رضی اللہ تعالی عنہم ازین ہر دو توحید مذکورے نبود توحید وجودی و توحید شہودی را مقصود دانستن از تخیلات است کہ مدار شریعت بر غیریت است آیات و احادیث را کہ علما بتفسیر آن کردہ اند بطور مذاق

انبیاء برادہام وخیال فرود آوردن از شرع نیست وکسیکہ بتطبیق آن ہر دو معرفت قایل شدہ از قوت ملکہ علمی است آن از جائے دیگر ناشی است واین از جائے دیگر انیست اجمال طریقہ حضرت مجدد کہ موافق مذاق انبیاء است علیہم السلام طریقہ مجددیہ بشہادت علماء وعقلاء ثبوت یافتہ دران شبہ نیست کسیکہ نسبت تمام خاندان حضرت مجدد کہ آن ولایات وکمالات و حقائق است حاصل نماید این معارف را بیقین میداند این علوم از ظن وگمان نیست واقعی ونفس الامر ثبت پس آن چہ از غلبۂ احوال سکر باشد اعتقاد در آن نشاید آنچہ علماء فرمودہ اند اعتقاد آن واجب است العبد عبد والحق حق اگر غیریت ثابت نشود تکلیف شرایع برائے چہ فرمودہ اند بدانکہ انتساب وبیعت بطریقہ برائے حصول فیض خاص آن طریقہ است اگر حاصل نشود جائے دیگر بیعت کند اگر طالب صادق است والسلام بحث آنچہ نہ ضرور دینی است بیفائدہ است وکسے را کافر گفتن بے امر شرعی جایز نیست اگر ہفتاد وجہ کفر داشتہ باشد ویک وجہ اسلام اورا کافر نباید گفت الحق یعلوا ولا یعلی ؛

مکتوب نودم درایضاح الطریقہ

دربیان احوال بیعت وارادت خود در خاندان قادریہ وکسب سلوک نمودن در نقشبندیہ وفواید ضروریہ از کلام حضرات خواجگان نقشبندیہ واکابر احمدیہ مجددیہ وسلوک وتسلیک مجددیہ کثر اللہ امثالہم مع فواید دیگر بہ تکلیف بعض عزیزان صدور یافتہ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمد وصلوٰۃ فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ گذارش می نماید کہ بست ودو سالہ بودم کہ ہدایت وعنایت غایت الٰہی شامل حال این فقیر گردیدہ بجناب فیض مآب فرید زمان وحید دوران مطلع انوار منبع اسرار محیی سنن نبویہ تمیم طریقہ احمدیہ مجددیہ شمس الدین حبیب اللہ حضرت مرزا جان جانان قدس اللہ سرہ العزیز رسانید ومستفید شرف ارادت وبیعت نمودن مبارک حضرت ایشان در خاندان علیہ قادریہ گردانید آنحضرت اگرچہ افادہ والقائے نسبت نقشبندیہ مجددیہ میفرمودند واین نسبت واجازت آن از سید السادات سید نور محمد بدایونی گرفتہ اند رحمۃ اللہ علیہ وایشان از خلفائے معرفت افزائے شیخ سیف الدین خلیفہ وخلف الصدق عروۃ الوثقی

حضرت ایشان محمد معصوم بودند قدس اللہ اسرارہم لیکن اجازت طریقہ علیہ قادریہ از روح پر فتوح حضرت
غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ نیز دارند میفرمودند بعد انتقال حضرت سید بامر ایشان استفادہ از شیخ
الشیوخ حضرت محمد عابد رضی اللہ عنہ کردیم و ایشان از خلفائے ہدایت فرمائے دلیل الرحمن حضرت شیخ
عبد الاحد سجادہ نشین خازن الرحمۃ حضرت محمد سعید بودند رضی اللہ عنہ میفرمودند بخدمت حضرت شیخ
بجہت طلب اجازت خاندان عالیشان قادریہ عرض نمودیم قبول فرمودند و بحال فقیر توجہی نمودند غیبتے دست
داد و در آن غیبت بجمال جہان آرائے رسول خدا صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم مشرف شدیم دیدیم کہ حضرت شیخ
رضی اللہ عنہ بحضور مبارک برائے اجازت آن خاندان برائے فقیر عرض می نمایند رسول خدا صلی اللہ علیہ و
آلہ وسلم می فرمایند کہ بحضرت غوث الثقلین عرض بکنید حضرت شیخ رضی اللہ عنہ بآنحضرت معروض داشتند
پذیرا فرمودند و بخادم خود برائے عطائے تبرک خرقہ اجازت امر نمودند خادم خلعتے از سندس گران بہا آوردہ برگردن
فقیر نہادہ و در باطن فقیر عجب برکتے و کیفیتے تازہ وارد شد کہ در بیان راست نمی آید بعد مشاہدہ این واقعہ
بامر حضرت شیخ قدس سرہ از غیبت افاقتے دست داد حضرت شیخ مبارکباد این عطاء کرامت فرمودند الحاصل
نسبت قادریہ کہ ہدایں خاندان از مشائخ کرام متوارث است بحصول این اجازت زیادہ تر گردید میفرمودند
از جناب مبارک حضرت خواجہ قطب الدین رضی اللہ عنہ نسبت چشتیہ نیز مارا رسیدہ است کیفیت آن نسبت
شریفہ گاہ گاہ خود بخود ظہور می نماید و شوق و ذوق و سوختگی کہ از لوازم این خاندان است دل را باہتزاز می
آرد و درین وقت میل بسماع و رقت و گریہ پیدا می شود ؎ بر سر بازار صرافان عشق ؛ زیر ہر دارے دکان
دیگر است ؛ حضرت ایشان قدس سرہ جامع نسبت نقشبندی و مجددی و نسبت قادری و چشتی بودند لیکن نسبت
بزرگان مجددی بر ایشان غالب بود برعایت آداب خاندان نقشبندی استعمال اذکار و اشغال این طریقہ
شریفہ می نمودند عالمے از موائد فیوض و برکات ایشان بہرہ یاب گردید تا آنکہ خلفاء و خلفائے خلفائے ایشان در اطراف
عالم ہدایت طالبان راہ خدا می نمایند این فقیر مسکین بذکر و شغل باطنی از حضرت ایشان تلقین یافتہ بر ہمین
طریقہ مواظبت نمودم و تا پانزدہ سال اقتباس انوار صحبت حلقہ و ذکر و توجہ و مراقبہ حضرت ایشان داشتم و
بہمین توجہات روح افزائے حضرت ایشان مناسبتے بحالات و واردات این طریقہ علیہ بہم رسید و ادراک
و وجدان و کیفیات مقامات و اصطلاحات آن حاصل شد فالحمد للہ علی ذالک و درین ایام گذشتہ ہجرت
مقدس ہزار و دو صد و دوازدہ است بتکلیف بعضے عزیزان این چند فوائد از کلام مبارک حضرات خواجگان ۱۲۱۲ھ
نقشبندیہ و اکابر مجددیہ رضی اللہ عنہ التقاط نمودہ جمع کردہ آمد و این ہمہ تحریر و تقریر این فوائد از برکت صحبت
کثیر البرکت حضرت ایشان است رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ والا سخن از مقولہ بندگان راندن کار این بے
سر و سامان نیست ؎ جمال ہمنشین در من اثر کرد ؛ و گرنہ من ہمان خاکم کہ ہستم ؛ بدانکہ طریقہ مجددیہ مبنی
است بر اصول طریقہ نقشبندیہ و آن وقوف قلبی و توجہ بمبدء فیاض و نگہداشت خاطر و دوام ذکر و عصام

بصحبت شیخ مقتدا است در ہر مقام لحاظ مورد فیض و مأخذ آن می نمایند و بر اذکار و اشغال ہمان طریقہ مواظبت میفرمایند تا مقامات بلند و اصطلاحات ارجمند این بزرگواران چیزے دیگر است چنانچہ در ضمن این فوائد ملخص آن باختصار مذکور میگردد الحمد للہ کہ بیمن صحبت پیر دستگیر قیم طریقہ احمدیہ مجددیہ محیی سنن نبویہ کسیکہ مستفید ازین طریقہ شود و نہایات سلوک این اکابر برسد میداند کہ این مقامات چلیست و منبع این بحار فیوض و برکات کیست ؎ آنچہ بیش تو بیش ازین رہ نیست ؛ غایت فہم تست اللہ نیست ؛ میفرمایند کہ حاصل این طریقہ شریفہ دوام حضور و دوام آگاہی است بحضرت ذات الٰہی سبحانہ بالتزام عقیدۂ صحیحہ موافق اہل سنت و جماعت و اتباع سنت نبویہ علی صاحبہا الصلوٰۃ و ہر کہ یکے ازین امور ثلثہ ندارد دو از طریقہ ما می برآید نعوذ باللہ منہا این حالت را در طبقۂ صحابہ رضی اللہ عنہم احسان میگفتند و در اصطلاح صوفیہ شہود و مشاہدہ و یادداشت و عین الیقین میگویند و برائے حصول این دولت کہ سرمایہ صحت عبودیت است سہ طریقہ مقرر نمودہ اند اول طریقہ دوام ذکر است بشروط آن و ذکر بر دو قسم است اول اسم ذات است طریقش آنکہ زبان بکام چسپانیدہ و بزبان دل کہ محل آن زیر پستان چپ بفاصلۂ دو انگشت است اسم مبارک اللہ را بگوید و مفہوم آن در لحاظ داشتہ کہ ذاتیست موصوف بصفات کاملہ و منزہ از سمات ناقصہ کہ بران ایمان آوردہ ایم و این لحاظ را پرداخت وجود ذہنی گویند در وقت ذکر حرکت در زبان و بدن پیدا نشود و در تمام اوقات بر این ذکر مواظبت نماید تا دل جاری شود پس از لطیفہ روح کہ محل آن زیر پستان راست است بفاصلہ دو انگشت است ذکر نماید پس از لطیفہ سر کہ محل آن برابر پستان چپ کہ مائل وسط سینہ بفاصلہ دو انگشت است ذکر نماید باز از لطیفہ خفی کہ محل آن برابر پستان راست است بفرق دو انگشت مایل بوسط سینہ ذکر کند باز از لطیفہ اخفی کہ محل آن در عین وسط سینہ است ذکر نماید تا آنکہ لطائف خمسہ جاری شوند بذکر باز از لطیفہ نفس کہ محل آن در وسط پیشانی است و از لطیفہ قالبیہ نیز ذکر اسم ذات معمول است دوئم ذکر نفی و اثبات است طریقش آنکہ اول نفس خود را زیر ناف بند کند پس زبان بکام چسپاند و بزبان خیال کلمۂ لا را از ناف تا بدماغ رساند لفظ الٰہ را بر دوش راست فرود آوردہ لفظ الا اللہ را بر دل ضرب کند بوجہیکہ اثر ذکر بلطائف خمسہ رسد و لفظ محمد الرسول اللہ را در وقت نفس گذاشتن بخیال بگوید شرط است در ذکر لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک و معنی لازم است ہر لفظ را پس لفظ بی معنی متصور نشود و نیز از شروط است در وقت نفی نفی ہستی خود و جمیع موجودات و در وقت اثبات اثبات ذات حضرت حق سبحانہ ملحوظ داشتن اگرچہ نفی متعلق بتمام مقصودات شدہ اما لحاظ او سعتہا است و نیز از شروط است در ہر دو ذکر بعد چند بار بزبان دل بکمال خاکساری و نیازمندی مناجات والتجا نمودن کہ خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو ترک کردم دنیا و آخرت را از برائے تو

محبت خود و معرفت خود دہ اگر طالب صادق ضعیف باشد ترک کردم دنیا و آخرت را نگوید و الا ہر دو جملہ را گفتن لازم گیرد و نیز شرط است توجہ بقلب بے آنکہ شکل صنوبری دل یا نقش اسم ذات در تصور آرد و این توجہ را وقوف قلبی گویند و این توجہ قائم مقام ضرب است که در طرق دیگر در ذکر شایع است و نیز شرط است توجہ بذات الٰہی داشتن نگران بجہت فوق باشد کہ بذات الٰہی نگران متوجہ و منتظر فیض است رعایت جہت فوق بپاس ادب است کہ اللہ تعالٰی فوق ہمہ اشیاء است بلکہ وقوف قلبی و توجہ بمبدء فیاض از ارکان ذکر و طریقۂ علیہ است کہ حصول نسبت حضور بے این دو رکن محال است و نیز شرط است دل را از خواطر و وسوسہ ہا باز داشتن بمجرد خطور خطرہ دل را نگاہ باید داشت تا خواطر استیلا نیابد و این را نگہداشت گویند حبس و حصر نفس در ذکر مفید است شرط نیست حرارت قلب و شوق و رقت قلب و نفی خواطر و ذوق و محبت از فوائد حصر نفس است و می گویند کہ موجب حصول کشف باشد و در ذکر نفی و اثبات رعایت عدد طاق معمول است لہٰذا این را وقوف عددی گویند فرمودہ اند کہ وقوف عددی سبق اول است از علم لدنی باین معنی کہ حصول کیفیات و علم آن و کشوف و اسرار و دریافت آن ہمہ ازین ذکر است و این ذکر ماثور است از حضرت خضر علیہ السلام با رعایت حبس نفس پس اگر در یکدم تا بست و یکبار رسانیدہ است و فایدہ بر آن نشد عملش باطل است در طریقہ محسوب نیست از سر گیرد و شروط را نیک احتیاط نماید طریق دوم مراقبہ است و آن نگہبانی دل از خواطر و نگرانی فیض الٰہی است بیواسطۂ ذکر و بے رابطہ مرشد باید کہ در جمیع اوقات بہ نیاز و شکست تمام متوجہ ذات الٰہی باشد تا توجہ الی اللہ بے مزاحمت خواطر ملکۂ دل گردد و این لحاظ ذات تقدس و تعالٰی و دوام توجہ قسم اعلائے ذکر است کہ مقصود اہم از اذکار حضور مسمّٰی مطلوب است بحضور اسم کہ آن واسطہ است لحصول مطلوب را میفرمایند مراقبہ اقرب است بجذبہ از نفی و اثبات از دوام مراقبہ بمرتبۂ وزارت توان رسید اشراف بر خواطر و تصرف در ملک و ملکوت از مراقبہ است اما ملکۂ مراقبہ بے کثرت ذکر و صحبت ارباب جمعیت دشوار است طریق سیوم استفادہ از صحبت صاحب کمال است کہ بہمین توجہ و اخلاص او دل از غفلت پاک گردد و بجاذبۂ محبت او انوار مشاہدۂ الٰہی بر دل درخشیدن گیرد در حضورش برعایت ادب و رضائے خاطر در غیبت بنگاہداشت تصور او فیض یاب شود گفتہ اند کہ این امر تمام ادب است و ہیچ بے ادب بخدا نرسد من ضیع الادب الادنی لم یصل الی الادب الاعلی میفرمایند این طریق موصل تر و آسان تر است از طریق ذکر و طریق مراقبہ و این را ذکر رابطہ گویند پیر کسے ہست کہ ظاہرش باتباع سنت آراستہ باشد و باطنش از التفات ماسوا پیراستہ در صحبت او باطن از نقوش ماسوا مصفا و ہمت او دل متوجہ جناب کبریا گردد اما ظہور تاثیر بمقدار سعی و اخلاص است و بتدریج تا ثمرۂ تاثیر زیادہ میشود رباعی با ہر کہ نشستی و نشد جمع دلت

وز تو نومید زحمت آب و گلت ؛ زنہار زصحبتش گریزان می باش ؛ ورنہ نکند رُوح عزیزان بحلت ؛
معتبر در تأثیر حصول جمعیت خواطر و توجہ بجناب الٰہی و انجذاب قلبی است تدریجاً کہ علامت خرق
حجب است و ظہور گرمی و حرارت اگرچہ مفید و ذوق افزا است اما در قرن اول نبود بدانکہ مفید تر و
معمول در طریقہ شریفہ آنست کہ طالب ہرگاہ خواہد مشغول شود اولا چند بار توبہ و استغفار از معاصی
نماید و مرگ را حاضر داند پس صورت درویشے کہ ازو طریقہ ذکر یافتہ روبروئے دل خود بادب تمام حاضر
نماید تا جمعیت و کیفیت پیدا آید باز بذکر بشرائط آن مشغول شود اول باسم ذات کہ موجب حصول حرارت
و شوق است پس بنفی و اثبات و اگر دل از حصر نفس ماندہ شود بحصر نفس ذکر کند و عدد ذکر و مراقبہ توجہ
باحدیت صرفہ حضرت ذات نماید ذکر بے توجہ و وسوسہ بیش نیست ذکر تہلیل زبانی اگرچہ تا حصول ملکہ حضور
معمول نیست لیکن بشرائط مذکورہ نیز مفید است کثرت ذکر می باید و دل بے ذکر کثیر نمی کشاید ہیچ وقت
از اوقات بے ذکر و توجہ و نیاز بجناب الٰہی نگذرد و در انجمن و ملاقات مردم نیز بذکر و آگاہی مشغول
باشد فیض حق ناگاہ برسد لیکن بر دل آگاہ برسد ؎ یک چشم زدن غافل ازان ماہ نباشی ؛ شاید
کہ نگاہے کند آگاہ نباشی ؛ این حالت را خلوت در انجمن گویند الصوفی کائن بائن بدانکہ از تعلق
خاطر بما سوی و رسوخ ذمائم در باطن سدہ در فیض می افتد پس بکلمۂ لا نفی آن باید نمود مثلا برائے زوال
حسد لا الٰہ نیست حسد در من الا اللہ مگر محبت خدا باین لحاظ کثرت نفی و اثبات و تضرع بجناب الٰہی
برائے ازالہ آن نماید تا آنکہ ذمیمہ زائل گردد ہم چنین ہر مانع را از باطن ازالہ کند تا تصفیہ و تزکیہ حاصل
شود ورزش این شغل قسمے است از سفر در وطن ذکر است کہ موجب حصول فنا و بقا است ذکر است
کہ موصل بخدا است ؎ ذکر گو ذکر تا ترا جان است ؛ پاکی دل ز ذکر یزدان است ؛ واذکروا اللہ
کثیرا لعلکم تفلحون چون کیفیتے در ذکر حاصل شود بحفظ کیفیت پردازد و چون مستور شود باز
بر سر ذکر رود تا آنکہ کیفیت و حضور ملکہ گردد ہرگاہ جذبہ قبول میرسد نسایم فیوض و نفحات رحمانیہ
باہتزاز می آید گاہ گاہ وارد فیض ناگہان دل را می رباید و نیستی رو نماید چون این حالت تواتر و تکاثر نماید
امید دوام حضور و حصول فنا است ؎ وصل اعدام گر توانی کرد ؛ کار مردان مردانی کرد ؛ بحصول و دوام حضور
طالب بحقیقت ذکر فائض گردد و پیش ازین صورت ذکر بودنہ حقیقت آن این حالت را اندراج نہایت در بدایت
گویند و حصول این معنی طالب را درین طریقہ مانند اخذ ذکر و اشغال است در طرق دیگر از مرشد حصول این حالت موقوف
بر قوت توجہ مرشد است کسے را زود تر و کسے را دیر حاصل میشود نزد قدمائے این طریقہ علیہ علیہم الرحمۃ لطائف عبارت از درجات
استیلاء حضور حضور حق اگر با حضور خلق برابر بود ذکر قلب گویند و حضور حق اگر بر حضور خلق غالب است ذکر روح و
اگر حضور حق با غیبت از حضور خلق است ذکر سر و اگر حضور حق با غیبت از خود و حضور خلق است ذکر خفی
؎ فیض رُوح القدس ار باز مدد فرماید ؛ دیگران ہم بکنند آنچہ مسیحا میکرد ؛ و نزد حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ

یعنی کائن حقیقت و بائن صورۃ ۱۲

عنہ ہر لطیفہ جدا است و سیر و سلوک و فنا و بقاء و علوم و معارف ہر یک ازان جدا است لہذا آنحضرت رضی اللہ عنہ طالبان راہ حق را تہذیب و تسلیک لطائف جدا جدا میفرمودند می فرمودند این طریق کہ ما در صدد قطع آنیم ہمگی ہفت گام است پنج ازان در عالم امر و دو ازان در عالم خلق می افتد و دو قدم گفتن باعتبار عالم امر و عالم خلق است اما فرزندان ایشان قدس اللہ اسرارہم بعد حصول فنائے قلب تہذیب لطیفہ نفس مقرر نمودہ اند کہ در ضمن سلوک قلب و نفس این چہار لطیفہ را نیز فنا و بقا حاصل میشود و درینوقت ہمین معمول است کہ اہل طلب را فرصت نیست و کار دیگر در پیش است میفرمایند کہ چون سالک بدل خود متوجہ شود و دل خود را بحق سبحانہ جمع یابد این حالت دوام حضور است و حضور حاصل است اگرچہ علم بحضور در تمام اوقات حاضر نیست چنانچہ علم بحضور نفس خود در وقت اشتغال باموری کم میشود علم است و علم علم نیست لیکن چون دوام بے خطرگی و دوام کیفیتے از کیفیات قلبی و دوام نگرانی و انتظار کائنک تراہ در حالت بیداری و خواب در سخن گفتن و غضب راندن و در جمیع اوقات لازم قلب شود و حضور بے غیبت ملکہ گردد و معتبر در دوام آگاہی اینست و اینست یادداشت و غیر ازین ہمہ پنداشت این حالت را عین الیقین گویند رباعی

تا دوست بچشم سر نہ بینم ہر دم ؛ از پائے طلب کجا نشینم ہر دم ؛ گویند خدا بچشم سر نتوان دید ؛ آن ایشان اندمن چنینم ہر دم ؛ این رباعی اشارت است بحالت مذکورہ اما از غلبہ حال فرق در رویت بصر و مشاہدہ بصیرت نمی تواند کرد والا رویت الہی سبحانہ بدیدۂ سر در دنیا واقع نیست بعد از آن مراقبۂ معیت وھو معکم اینما کنتم و ذکر تہلیل زبانی میفرمایند و این مراقبہ در ولایت صغری کنند کہ ولایت اولیا است رحمۃ اللہ علیہم درین ولایت سیر در ظلال اسماء الہی ہاست و مقام حصول جذبہ است درینجا جذبات و غلبات نسبت و طپش و شوق و آہ و نعرہ و رقت و گریہ و ذوق و وصول و یافت مقصود و دید سلب نسبت افعال از عباد و توحید فعلی و تجلی برقی و شہود وحدت در کثرت و دیگر حالات انس و وحشت و ہیجان و حیرت نقد وقت میشود و سر معیت و احاطہ اگر دیدۂ بصیرت بینا است مکشوف میگردد والا بوجدان خود معیت حق سبحانہ مدرک میشود کما لا یخفی علی ارباب ھذہ الولایۃ الثابتۃ لھم فی الخارج لا المحصلۃ فی الخیال ؂ خواجہ پندارد کہ مردے واصل است ؛ حاصل خواجہ بجز پندار نیست ؛ استغراق و سکر و مستی و قطع علاقۂ علمی و حبی و جہل و نسیان ماسوا و سلامت قلب کہ خطرہ ہرگز در دل نفوذ نکند دست دہد و فنائے قلب کہ عبارت از دوام بیشعوری از ماسوا است حاصل آید ؂ کے بود خود ز خود جدا ماندہ ؛ من و تو رفتہ و خدا ماندہ ؛ فنا را چہار قسم گفتہ اند اول فنائے خلق کہ امید و بیم از ماسوا منتفی شود دویم فنائے ہوا کہ در دل آرزوئے بجز ذات مولی نماند سیوم فنائے ارادت کہ صفت بالیست و خواست از سالک زائل گردد چنانچہ از اموات چہارم فنائے فعل کہ بی یبصر و بی یسمع و بی ینطق و بی یبطش و بی یمشی و بی یعقل نقد وقت گردد ؂ علم صوفی عین ذات حق بود ؛ علم حق از خود صفات حق بود ؛ علم حق در علم صوفی گم شود ؛ این سخن کے باور مردم شود

رسیدن بمقام ولایت بغیر حصول مقامات عشرہ کہ توبہ[۱] و انابت[۲] و زہد[۳] و قناعت[۴] و ورع[۵] و شکر[۶] و صبر[۷] و توکل[۸] و تسلیم[۹] و رضا[۱۰] است متصور نیست کہ درین مقامات اگر قدم گاہے راسخ نشود بارے گذرگاہ خود ضرور است کہ درین خاندان نسبت اجمالی وجذبی است حصول این مقامات بتفصیل در سلاسل دیگر است کہ سیر در انجا تفصیلی و سلوکی است بدانکہ از کلام اکابر متقدمین این طریقہ شریفہ قدس اللہ اسرارہم کمال عبارت از رسوخ ملکہ حضور و حصول فنا و بقا معلوم میشود میفرمایند آخر کار انتظار است پس اگر طالب بدوام حضور و وسعت نسبت قلبی مشرف شود و حضور جہات ستہ را احاطہ نماید و توجہے باشد بے کیف در ہمین بس نمودہ پرداخت آن نماید بدرجات حضور کہ بیان کردہ شد البتہ برسد و از دوستان خدا است مستغرق دریائے وحدت و قابل اجازت طریقہ اما در طریقہ علیہ مجددیہ تا بفنائے نفس و کمالات ولایت کبری ازیں اجازت مطلقہ نمی شود در فنائے قلبی خطرہ از دل برود اما از دماغ ریزان شود و بعد فناء نفس از دماغ نیز منتفی گردد و بعد ازان در ادراک خطرہ کہ از کجا می آید حیرت است انتفائے خطرہ از دل و دماغ پیش ارباب عقل معقول نیست لیکن طریقہ دوستان خدا ورائے نظر و عقل است پس بعد تمام شدن معاملہ قلب تہذیب لطیفہ نفس کہ محل آن پیش حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ پیشانی انسانست معہود است و علم بتمامی احکام قلب کہ ولایت صغری است ارباب کشف و معرفت را آسان است اما اہل وجدان و ذوق را بالہام و القا از جناب الٰہی یا حضرات مشایخ رحمۃ اللہ علیہم معلوم میشود می تواند کہ آثار آن حصول وسعت در انوار نسبت باشد گویا سینہ از انوار ہم چو پیالہ پر از آب لبریز گردد و جہت فوق کہ در توجہ نگرانی متوہم می شود مستور شود و لبساطتے در حضور پیدا آید و العلم عند اللہ اینجا مراقبہ اقربیت حضرت ذات نحن اقرب الیہ من حبل الورید می نماید و ذکر تہلیل بشرائط آن ترقی می بخشد و حضور و نگرانی و عروج و نزول و جذبات چنانکہ در مقام قلب بود درین جا نیز نقد وقت مے شود بلکہ انجذاب تدریجاً بتمام بدن را درمی یابد و بدن مشمول انوار نسبت می شود و کیفیات و حالات اینجا نسبت بمقام قلب بے مزد و کم حلاوت است اما چون درین نسبت قوتے پیدا شود حالات سابقہ فراموش گردد مورد فیض اینجا بالاولیت لطیفہ نفس است این مقام را ولایت کبریٰ گویند کہ ولایت انبیاء است علیہم الصلوات والسلام این ولایت علیہ متضمن سہ دائرہ و یک قوس است نصف سافل دائرہ اولی مشتمل اسماء و صفات زائدہ و نصف عالی متضمن شیونات و اعتبارات ذاتیہ است و دائرہ ثانیہ متضمن اصول آن و دائرہ ثالثہ متضمن اصول آن اصول و قوس متضمن اصول اصول آن اصول است این اصول سہ گانہ اعتبارات اند در حضرت ذات کہ مبادی صفات و شیونات شدہ اند

روئے جانان را نقاب اندر نقاب دیگر است ہر حجابے را کہ طے کردی حجابے دیگر است

فنائے حقیقی و حقیقت اسلام و شرح صدر و مقام دوام شکر و رضا کہ بوجہ ابر حکم قضا بر می خیزد در قبول تکلیفات شرعیہ احتیاج دلیل نماندہ و استدلالی بدیہی گردد و اطمینان از شورشہائے کتمام جذبہ و قوت یقین بمواعید الٰہی و استہلاک

واضمحلال چنانچہ برف در آفتاب یکبارگی از مواد توحید صفاتی و انتفا آنا کہ وجود و توابع وجود را منسوب
باو سبحانہ یابد و در اطلاق لفظ انا بر خود مسامحت نتواند کرد و متہم داشتن نیات و دید قصور کہ بغیر شر و
منقصت در خود نہ بیند و تہذیب اخلاق کہ حاصل سلوک است و تزکیہ از رذائل حرص و بخل و حسد و حقد و
کبر و حب جاہ و عجب وغیرہ درین مقام بلند دست و ہدے تا بار کرا خواہد مثلش یکہ باشد؛ در دائرۂ
دوئیم وغیرہ نگرانی و توجہ کہ متوہم میشد مدرک نمیگردد کہ نفس صاحب توجہ فنا یافتہ نگران کہ باشد درینجا مطمئنہ
بر تخت صدر ارتقامی نماید و انجذاب صدر را مدرک میشود درینجا مراقبہ حضرت ذات من حیث المحبۃ
یحبہم و یحبونہ تا ولایت علیا می نمایند تعبیر از مقامات قرب کہ مرتبہ بیچونی و تنزیہ حاصل است و در عالم
مثال مشہود میشود بدائرۂ مناسب نہ بہ اناو الا جائے کہ خدا است دائرہ کجا است بعد تمام شدن ولایت
کبریٰ و سیر در اسم ہو الظاہر سیر و سلوک در ولایت علیا است کہ ولایت ملاء اعلیٰ است علیہم السلام
درایں ولایت کار بعناصر ثلثہ سوی عنصر خاک افتد درینجا مراقبہ ذاتی کہ مسمی ہو الباطن است می نمایند و ذکر تہلیل
و صلوٰۃ نافلہ درینجا ترقی می بخشد و توجہ و حضور و عروج و نزول عناصر ثلثہ را بہم میرسد و گاہے بدن مانند
یک چشم نگران مدرک می شود و در وقت سلطان الاذکار کہ مبتدیان را حاصل میگردد و بدن را صفائی دست
دادہ بود آن صفا دیگر است و این تصفیۂ عناصر دیگر حالات و کیفیات اینجا با لطافت و نزاکت است و وسعتے
عجیبہ در باطن پیدا می شود و مناسبتے با ملاء اعلیٰ حاصل می گردد و می تواند کہ ملائکہ کرام ظاہر شدن گیرند و اسرار ے
کہ لائق ستر و خفا است مدرک گردد ع ہنیئاً لارباب النعیم نعیمہا؛ بعد حصول سیر اسم ہو الظاہر
و اسم ہو الباطن دو جناح برائے سیر بسوئے مقصود کہ ذات بحت است حاصل می شود پس بانجام رسانیدن
معاملہ ولایت علیا اگر فضل الٰہی شامل حال شود سیر در کمالات نبوت واقع خواہد شد و آن عبارت است از دوام
تجلی ذاتی بے پردۂ صفات و اسما درین مقام شگرف کہ قطع یک نقطہ درینجا بہتر از جمیع مقامات ولایت است
حضور بے جہت می شود و نگرانی و توجہ ہائے سابقہ و طپش طلب و بیتابی شوق زائل می شود و برد و یقین دست
میدہد و دست حال و مقام و معرفت ازینجا کوتاہ است لا تدرکہ الابصار بر صدق حال گواہ است
ے بطراز دامن نازاو چہ زخاکساری مارسد؛ نزد آن مژہ بہ بلندی کہ بگرد سر مہ دعا رسد؛ در اینجا یافت
و ادراک علامت نارسائی است نکارت و جہالت نسبت و وصل عریان حاصل می شود و وصول است حصول
نیست ے اتصالے بے تکیف بے قیاس؛ ہست رب الناس را با جان ناس؛ صفائے وقت و حقیقت
اطمینان و اتباع ہوی لما جاء بہ المصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و کمال وسعت نسبت باطن و بے کیفیتی و یاس
و حرمان دست می دہد معارف و حقایق اینجا شرائع است و بس کہ این مقامات انبیاء است علیہم السلام و تابعان
را بہ تبعیت و وراثت حاصل شدہ توحید وجودی و شہودی از معارف ولایت بود در راہ می ماند اما عروج و نزول
و جذبات لطیفۂ خاک سرا بالاصالۃ و بہ تبعیت لطائف ثلثہ را میسر می شود مورد فیض در اینجا بالاصالت

لطیفۂ خاک است و بہ تبعیت تمام بدن و رینجا مراقبہ ذات بحت مجرا از جمیع اعتبارات و حیثیات سابقہ مینماینید و تلاوت قرآن مجید و طول قنوت در نماز درکمالات ثلثہ و حقائق سبعہ جز آن کہ من بعد پیش خواہد آمد ترقی می بخشد ہمیں بیرنگیہا و لطافتہا در پیش می آید کہ این مقامات بلند درجات و امواج بحر نامتناہی ذات بحت الٰہی است جل جلالہ درکمالات رسالت وکمالات اولوا العزم و حقائق سبعہ و جز آن مورد فیض ہیئت وحدانی سالک است کہ بعد تنویر و تکمیل لطائف عشرہ حاصل شدہ و عروج و نزول و انجذاب تصیب تمام بدن است سے این کار دولت است کنون تا کرا رسد ۞ از کمالات رسالت وکمالات اولوا العزم چیزے نوشتہ نشد و حقیقۃ کعبہ عبارت از ظہور سر او قات عظمت و کبریائی ذاتیہ الٰہیہ است و حقیقت قرآن عبارت است از مبدء وسعت بیچونی حضرت ذات و حقیقت صلوٰۃ عبارت از کمال وسعت بیچونی حضرت ذات فرمودہ انداز کلام حضرت مجدد قدس سرہ مستفاد میشود کہ معبودیت صرفہ کہ بعد از حقیقت صلوٰۃ مشہود بود بیچونی صرف ذات بود کہ از ان نصیبہ بمقبولان برسد و بر آن داخل دائرۂ قیومیت می شود و از ذاتے کہ قیام جمیع حقائق امکانی بآن توانند بود بہرہ می یابند مقامات عابدیت و سیر قدمی و سلوک بانتہائے این حقائق تمام میشود بعد از ان معبودیت صرفہ است و بس و اینجا سیر قدمی ممتنع گفتہ اند و سیر نظری جائز داشتہ مقام خلت حقیقت ابراہیمی است علیہ السلام و آن مقام است بس شگرف کثیر البرکات انبیاء درین مقام تابع اند حضرت خلیل را حبیب الرحمٰن علیہ و علیہم السلام بأمر فاتبع ملۃ ابراھیم حنیفا مامور است لہذا در صلوٰۃ و برکات مطلوبہ خود را تشبیہ میفرماید بصلوات ابراہیمی علیہ السلام اللھم صل علی محمد و علی آل محمد کما صلیت علی ابراھیم و علی آل ابراھیم انک حمید مجید از نیجا در باب خیر و برکت این مقام عالی را مرکز این مقام محبت صرفہ ذاتیہ حقیقت موسوی است علیہ السلام و بسیارے از پیغمبران بمتابعت او باین مقام رسیدہ اند و در قرب و معیت ممتاز اند علیہ السلام این مرکز بتدقیق نظر کشفی دائرۂ عظیم می نماید و مرکز این دائرہ محبیت و محبوبیت ممتزجتین حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم گویا دو میم اسم مبارک محمد باین محبیت و محبوبیت اشارہ میفرمایند و نیز درین مرکز کہ بغور نظر رفتہ می شود و مثل دائرۂ رفیع الشان بنظر می آید مرکز این دائرہ محبوبیت صرفہ ذاتیہ حقیقت احمدی است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و میم اسم مقدس احمد ازین معنی رمزے وا می نماید بدانکہ این عظمت و کبریا و این وسعت و این محبت و درجات آن می تواند کہ در نفس حضرت ذات باشد کہ حصول این مراتب بعد تحصیل تجلیات ذاتیۂ دائمیہ کہ درکمالات نبوت حصول میشود پیش می آید با عظمت و وسعت بودن و محب و محبوب خود شدن تحقیق آن موقوف بر اضافت غیر نیست محض وجود و اعتبارات است مر حضرت ذات حق را تعالت و تقدست و نیز مقتضائے محبت کہ در سیر ظلال و صفات پیدا شود اذواق و اشواق قلبی است و محبتے کہ در این مقامات محض بفضل الٰہی دست دہد موجب

کمال اطمینان و وسعت و بیرنگی باطن و ارادۂ طاعت و استوائے ایلام و انعام محبوب می گردد چنانچہ شہادت وجدان اہل وصول این مقامات مصداق این معنی است حصول این معنی در کمال مقامات سافلہ نیز می شود فارق قطع و خاصہ این مقام چہ باشد بلکہ انصاف آن است کہ ہر مقامے را آثار خاصہ کہ مطلقاً در دیگرے حاصل نشود و ہمہ را کہ در آن مقام شامل باشد و بآن استدلال بر حصول آن مقام توان کرد نیست توقع آن ہم نباید داشت و اگر از صفات اضافیہ باشد و آن در اوّل درجۂ ولایت کبری گذشتہ رجعت قہقری لازم می آید فتامل بالجملہ حقیقت محمدی و حقیقت احمدی با حضرت ذات نزدیک تر اند و آن حضرت رئیس محبوبان گشت و تابعان او خیر الامم صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اللہم ارزقنا حبک وحبہ واتباعہ وشفاعتہ ورضاک ورضائہ بعدہ حب صرف و لاتعین است کہ سیر قدمی انجا کوتاہ است و سیر نظری روا باد آنکہ نزد حضرت مجدد رضی اللہ تعالٰی عنہ تعین اوّل تعین حبی است و مرکز آن تعین حب باعتبار محبوبیت ذاتیہ حقیقت احمدی است و تعین روحی آنحضرت است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و باعتبار محبوبیت و محبیت ممتزجتین حقیقت محمدی است و تعین جسدی آنحضرت است صلی اللہ علیہ وسلم و باعتبار محبیت صرفہ حقیقت موسوی است و تعین موسی علیہ السلام و محیط آن مرکز کہ مثل دائرہ است در صورت مثالی خلت است و آن حقیقت ابراہیمی است علیہ السلام و تعین ثانی تعین وجودی است و مانند ظل است تعین اوّل را تعین حضرت ابراہیم است علیہم السلام و مبدء تعین ہر پیغمبری و رسولے حصہ است از حصص این تعین وجودی و از امتان نیز اگر کسے را ببرکت متابعت انبیاء علیہم الصلوات والتسلیمات درین تعین وجودی نصیبے باشد و حصۂ یا نقطہ آن تعین مبدء تعین آن کسے بود مجوز است بلکہ واقع ملائکہ علیین را علیہم السلام نیز مبادی تعینات در ہمین تعین شہود است و حقیقت امیر المومنین حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ کہ مبدء تعین اوست بے توسط امری ظل حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بر نہجی کہ ہر چہ دران حقیقت کاین است بطریق تبعیت و وراثت دران ظل ثابت است ازینجا است کہ حضرت صدیق رضی اللہ عنہ ضمنیۂ کبرے داشتند کہ از کمال محبت و معیت در ضمن حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم سیر مقامات قرب میفرمودند ماصب اللہ فی صدری شیئا الا صببتہ فی صدر ابی بکر و این مرتبۂ عالیہ شیخ الشیوخ حضرت محمد عابد رضی اللہ عنہ بہ تبعیت و وراثت حاصل شدہ بود و حضرت شیخ رضی اللہ تعالٰی عنہ حضرت ایشان مارا رضی اللہ عنہ بضمنیت خود ممتاز فرمودہ اند چنانچہ روزے حضرت شیخ رضی اللہ عنہ فرمودند کہ اللہ تعالٰی امشب مارا بہ نسبت تازہ سرفراز فرمودہ است حضرت ایشان مابعرض رسانیدند کہ از فلان وقت این نعمت عظمی کرامت کردہ فرمودند آرے شما ضمنیت ما دارید شما را نیز باین دولت سرفراز فرمودہ اند سبحان اللہ زہے قبول و صحت کشف و ادراک حالات و مقامات در حقائق انبیاء کرام علیہم السلام کثرت درود بابرز خیت روح مبارک پیغمبرے کہ با حقیقت او اتصالے بہم رسیدہ ترقی افزا است اللہم صلی علی سیدنا محمد حبیبک

وابراھیم خلیلک وبارک وسلم یا درود ے کہ در تشہد معمول است تا سہ ہزار بر ورسانند دریں مقامات انوار نسبت وارواح طیبۂ آن اکابر علیہم التسلیمات ظہور کنند و در ایما نیات قوتہا بیفزاید بدانکہ ایں ولایات ثلثہ وایں کمالات ثلثہ وحقائق سبعہ و دیگر مقامات کہ نمے ازان دریا دریں قرطاس تراوشے یافتہ ہمہ متوسلان ایں خاندان شریف را میسر نیست بعضے بولایت قلبی بلکہ در دائرۂ امکان و بعضے بولایت کبریٰ و قلیلی بکمالات ثلثہ و نادری بحقائق سبعہ و جزآن فائز می شوند ازیں است کہ در حالات و تاثیرات ایں عزیزان تفاوتہا است کہ حالات و علوم ہر مقام جدا است چنانچہ نمونۂ ازان تحریر یافتہ بالجملہ در ولایات خصوصاً در ولایت قلبیہ تاثیر و حالات با ذوق و شوق و حرارت ظاہر شود و در کمالات نبوت و حقائق سبعہ جمعیتے با صفا و لطافت بیرنگ پیدا گردد کہ دریں جا تجلیات ذاتیہ بے پردۂ اسماء و صفات ظہور دارد و کمالا یختص علی اھلہا و تفصیل ایں مقامات و معارف در مکتوبات حضرت مجدد مذکور است رضی اللہ تعالیٰ عنہ و بالفعل دریں کمالات ثلثہ و ایں حقائق سخن نمودن رسمے بیش نیست استعداد کجا و کرا لیاقت ایں مقامات بلند است ؎ نہ ہر کہ سر تراشد قلندری داند ٭ نہ ہر کہ آئینہ سازد سکندری داند ٭ بشارات معمولۂ ایں خاندان بے تحقق آثار و علامات آن در خارج و باطن سالک مسموع و معتبر نیست ؎ مگر موشی بخواب اندر شتر شد ٭ آنچہ مشہور است کہ علم احوال ضرور نیست مراد علم تفصیل احوال یا کشف احوال است واگر فرضاً عدم تغیر باطن از ورود حالات باشد پس بیخطرگی و دوام نگرانی و فنار ہوا و فنار ارادہ و فنار انا ضرور است حضرت ایشان ما رضی اللہ تعالیٰ عنہم میفرمودند قریب است کہ راہ تسلیک جمیع مقامات مجددیہ مسدود شود و اشارہ بقرب انتقال خود فرمودند و فرمودند معلوم نیست کہ بر روئے زمین کسے را قوت تسلیک تمام مقامات باشد محمد احسان در روضۃ القیومیت کہ در مناقب حضرات مجددیہ رضی اللہ عنہ نوشتہ نیز نقل ایں معنی نمودہ پس جذبات و کیفیات ولایات و وسعتہا و بیرنگیہائے کمالات نبوت و دیگر مقامات گواہ صدق حصول مقامات کافی است از وہم و خیال چہ پیشود بہ بشارات بے حقیقت مغرور ساختن و مردم را در غلبیت انداختن چہ فائدہ فائدہ نیست مگر ظاہر را باتباع سنت آراستن و باطن را بدوام حضور و توجہ بجناب الٰہی سبحانہ منور داشتن درویشی چیست یکسان زیستن و یکسو نگریستن ؎ تا ز قید خود پرستیہا دمے آسودمے ٭ ہمچو مظہر کاش راہے با خدا بودے مرا ٭ اسرار توحید وجودی و احاطہ و سریان ارباب فنار قلب را کہ بتعمیر اوقات بوظائف عبودیت و کثرت ذکر بتربیت حضرات مشائخ بمقام جذبہ و سکر و مستی و غلبۂ محبت و تجلی برقی مشرف شدہ اند پیش می آید اما توحیدے کہ بمحض مراقبہ سریان وجود و ہمہ اوست و ہمہ الموجود متخیل گردد و استیلاء و اہمہ بیش نیست از حیز اعتبار ساقط است و علوم توحید شہودی اہل فنار نفس را کہ بعد حصول فنار قلب در غلبات انوار حق با نتفاء انا و توابع وجود استہلاک یافتہ اند مکشوف میشود و در کمالات نبوت و دیگر مقامات مجددیہ کہ دوام تجلی ذاتی و تمام صحو و ہشیاری است حقائق و معارف

نگیرد

[illegible]

علوم شرائع است و پس ارباب توحید وجودی عالم را بحضرت حق جل و علا نسبت اتحاد و عینیت ثابت کنند
و اہل توحید شہودی نسبت ظلیت مقرر نمایند و کسانیکہ ازین ہر دو مقام گذشتہ اند بکمالات نبوت بہ تبعیت
و وراثت رسیدہ اند از غایت تنزیہ مقصود را از اثبات ہر نسبت تبرّی فرمایند الا نسبت مخلوقیت و مصنوعیت
ما للتراب و رب الارباب این معرفت ذوقی و وجدانی است نہ تقلیدی اما ظہور این اقسام علوم ہر سالکے
را میسر نیست ذالک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء واللہ ذو الفضل العظیم می تواند کہ سالک بولایت
و کمالات نبوت فائز شود و ازین علوم او را ہیچ نکشاید ؎ نہ سلطان خریدار ہر بندہ ایست ٭ نہ در زیر ہر ژندہ
زندہ ایست ٭ اما حاصل سیر و سلوک حصول فنا و دوام حضور و تہذیب اخلاق و اخلاص تمام و رفع کلفت در ادائے
احکام شرعیہ با دیگر حالات بے انکشاف اسرار توحید دست میدہد حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ سیر و سلوک
نسبت نقشبندیہ اختیار فرمودہ اند کہ بنور شرع بسیار آراستہ است و نسبت احراریہ کہ خواجہ احرار از آبائے کرام
خود دارند قدس سرہ و منشاء اسرار توحید وجودی است گذاشتہ کہ در آن مزلّت اقدام پیش می آید و آنکہ درین وقت
اکثر ارباب سلوک از ذوق و وجدان ہم بہرہ تمام ندارند می تواند کہ از دوری زمان نبوی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
و قرب قیامت و فتور استعداد باشد پس آنچہ بزرگان دین از معارف بیان فرمودہ اند ہمہ اش حق است ہر کس را
آنچہ پیش آمدہ وا نمودہ است تفاوت در معارف از جہت اختلاف در مقامات الٰہیہ راہ یافتہ معاذ اللہ کہ کذب
را مدخلے باشد تا کسے تکذیب صدیقان نماید اما تغلیط وجودیہ اہل توحید شہودی را چنانکہ گویند زعمت طائفۃ ان
التوحید شہودی لا وجودی فما وصلوا الی حقیقۃ المقام از عدم ظہور معارف مقامی است کہ در
آنجا علوم توحید شہودی منکشف میشود و این مشرب صافی از ظاہر نصوص روشن و بکشف کمل تابعان کہ از سکر
و شطح برآمدہ از صحو ہشیاری کہ مشرب انبیاء است علیہم السلام حظ وافر دارند مبرہن است ہیچ شنیدی کہ
کسے از صحابہ کرام کہ افضل از اولیاء عظام اند ہمہ اوست گویا شدہ باشد عبارات را بر مشرب خود فرود
آوردن از غلبۂ حال است ہم چنین تطبیق معارف مختلفہ باہم از قوت تأویل عبارات است تا اختلاف از میان
برخیزد والا اتحاد مقتضیات متباینہ مقامات مختلف چگونہ صورت پذیرد و اگر عبارات بتأویل متحد نمایند
حالات و اذواق مقامات متفاوت کے یکے میشود اگر گوئی ہوائے زمستان و تابستان در نفس ہوائیت یکے
است برودت و حرارت ہوا متحد نتواند شد با این ہمہ علوم و معارف ہر مقام جدا است و انوار و فیوض ہر مرتبہ
جدا پس این ہمہ تطبیق از قوت ملکہ مقال بود نہ از غلبۂ واردات حال والعلم عند اللہ تحریر و تقریر سخن بزرگان
در خور لیاقت این بے سر و سامان نیست ؎ حرف درویشان بدزدد مرد دون ٭ تا بخواند بر سلیمے زان فسون ٭
اما از تعطشے کہ باحوال بزرگان دارم سخنے چند از کلام عزیزان التقاط نمودہ ؎ لعل اللہ یرزقنی صلاحا
گر ندارم از شکر جز نام بہرہ ٭ زان بسے خوشتر کہ اندر کام زہرہ ٭ اگر طالبے بیاید تکرار استخارہ موافق حدیث تا شہادت
قبول قلب در بارۂ او ضرور است و درین افادہ جز اشتراک در فیوض یکدیگر منظور نباشد تا فایدہ بران مترتب

شود بعد تلقین توبه و استغفار ذکر اسم ذات میفرمایند و توجه نمایند دل خود را مقابل دل او نموده همت القاے ذکر کنند تا دلش ذاکر شود و حرکت در وی پیدا آید کسے که دلش متأثر نشود محض بوقوف قلبی بپردازد هم چنین هر لطیفهٔ خود را برابر لطیفهٔ او داشته توجه القاے ذکر باید نمود و هر لطیفه را جدا جدا چند روز توجه نمایند تا لطائف سبعه بفضل الٰهی گویا بذکر خدا گردد پس بذکر نفی و اثبات و مراقبهٔ احدیت صرفه ارشاد نمایند و همواره بر دل او توجه القاے انوار نسبت که از بندگان رسیده است و جذبے لفوق نموده باشند انشاء الله تعالےٰ در چند روز دل سالک نورانی گردد و درین ضمن دیگر لطائف نیز متلون بانوار میشود رنگ نور قلب زرد و رنگ نور روح سرخ و رنگ نور سر سفید و رنگ نور خفی سیاه و رنگ نور اخفی سبز و رنگ نور لطیفهٔ نفس بیرنگ است و ازین رنگها در و منعکس میشود و دیدن انوار مقصود نیست انوار بیرونی چه کمی دارد که کسے سعی برائے تماشائے انوار درونی نماید و منامات و واقعات جز مبشرات نیستند ع نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم ؛ چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم ؛ از اجلهٔ واقعات رویت باری تعالی و زیارت آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم اگر از شائبهٔ وهم و خیال مبرا باشد وجه اشتباه حقیقت بموهوم آنکه لمعان انوار ذکر یا محبت و اخلاص یا مناسبت استعداد بجناب آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم یا رضاء مرشد یا نسبت باطنی او یا کثرت درود یا خواندن بعضے اسماء یا احیاء سنت یا ترک بدعت یا خدمت سادات یا توغل بعلم حدیث بصورت آن حضرت صلی الله علیه وسلم متصور مے شود پندارد که بشرف زیارت مشرف شده است و آنچنان نیست بلکه به نمے از ان دریائے رحمت سیراب شده ازین است که بصورت مختلفه آنحضرت صلی الله علیه و آله وسلم را می بینند اگر صورت مبارک که در مدینهٔ منوره موجود است و صاحب شمایل آنرا بیان نموده ببیند البته سعادتیست بزرگ و موجب ترقی در باطن و ازدیاد توفیق میشود و الا دل بوهم و خیال خوش میشود و همبرین قیاس است زیارت ارواح طیبهٔ مشایخ کبار رحمة الله علیهم هم چنین صحت کشف کونیات بسیار متعذر است معتقد و متخیل خود یا خبر مشهور که در مردم قرار یافته یا معامله عمرو بصورت معاملهٔ زید یا القاے شیطانی یا هواے نفسانی در مرآت خیال منعکس میشود پندارد که صورت عمرو در عالم مثال دیده است و گاهے از شروط وقوع امر معلوم نمیشود لهذا غلط واقع میشود پس راه رضا و تسلیم پیش گرفته متوجه بجناب احدیت باید شد و باین و آن نباید پرداخت و افوض امری الی الله ان الله بصیر بالعباد و سعی باید نمود و جانفشانی باید کرد تا شاهد مقصود از گوش بآغوش برسد شهودے که جان را بیش تر گرفتاری بیدان بود و در ظلمات جسمانی آنرا گم نموده پیدا باید کرد و کسے را که بعنایت کشف می تواند انوار و سیر خود را بنظر بصیرت مشاهده می نماید و الا جمعیت خاطر و توجه بقلب و نگرانی بمبدء فیاض رفته رفته ترقی می یابد در چند مدت لطیفهٔ قلب منور شده از قالب می برآید ارباب وجدان را جذب و کشش لطائف مدرک میشود که سلوک عبارت از رفتن است و رفتن متضمن است جذب را و چون لطیفهٔ قلب از قالب

برآید کسے را از قلب ببالا راہے کشادہ وکسے را مثل تبہ نور منارۂ بالائے سر ایستادہ دریافت میشود گاہے حالت عروج کہ دل را بجانب فوق کشان وگاہے حالت نزول کہ گویا قلب را بجہت تحت رواں می یابد تا آنکہ تدریجاً لطیفۂ قلب را با اصل خود کہ آنرا قلب کبیر و حقیقت جامعہ انسانی گویند و بالائے عرش مجید است واصل و متحد می یابد خیال نکنی کہ اینجا قلب را فنا حاصل شد این از مغلطہ کشفی است تا اینجا نصف دائرۂ امکان وسیر آفاقی تمام می شود و نصف دیگر کہ عبارت از سیر در عالم امر است و بلا مکانیت موصوف ہنوز در پیش است بعد اتمام دائرۂ امکان وسیر در ولایت صغری قلب را صورت فنا حاصل میشود کسے کہ از غلطی کشفی رسیدن بقلب کبیر را حصول فنا وسیر در اصول لطائف را ولایت کبری وفنائے نفس واند ظاہر است کہ مستفیدان او را از کیفیات وجذبات ودیگر احوال کہ در ولایت صغری پیش می آید و رسیدن باین ولایت شرط است وصول ولایت کبری را چہ حاصل خواہد بود محض بجہول در کوہ ایام گذاری نمودہ اند فنا کو و ولایت کجا اللہ تعالے مراد ایشانرا بجذبات فضل عمیم خود بمقامات ارباب تحقیق رساند آمین چون بجذبات عنایت الٰہی و توجہات مشائخ ہر دو قوس دائرۂ امکان تمام شود وحد یافت تمامیت سیر موقوف بر کشف صریح یا وجدان صحیح است وعلامت آن حصول حالت دوام حضور است در بیداری وخواب یا بعضے از دیگر کیفیات سیر در ولایت صغری پیش می آید وجذبات قویہ ودیگر حالات و اسرار نقد وقت میشود و نور این ولایت مشابہ بنور ماہتاب است ودرین مقام چون رسوخے و قوتے پیدا کنند قابل اجازت مقیدہ میشود و در ولایت کبری کہ نور آن مشابہ آفتاب نیم روز است اجازت مطلقہ می فرمایند **فصل** بعد حصول حقیقت فنا و بقا بہر خاطرے کہ متوجہ میشود اللہ تعالے آنرا سر انجام میسر نماید پس برائے القائے توبہ بر کسے کہ بر شریعت استوار نیست متوجہ حال او بودہ ہمت نمایند کہ ملکۂ صلاحیت کہ نفس شمار است بفضل الٰہی راسخ شدہ در نفس او حاصل شود ہم چنین چند وقت متوجہ باشند یا خود را ہمان کس گنہ گار در خیال خود تصور نمودہ چند روز توبہ واستغفار نمایند انشاء اللہ تعالے بر شریعت ثابت گردد وبجہت حل مشکلات آنچہ مقصود است در لحاظ داشتہ ہمت نمایند تا مطلوب حاصل گردد مریض را صحیح وتندرست ملحوظ نمودہ ہمت نمایند یا قصد ازالہ مرض فرمایند تا بفضل الٰہی شفا یابد دریافت خاطر باطن غیر کسے را کہ صید دل بخطرہ با صفا حاصل است چندان متعذر نیست بعد مقابل داشتن دل بدل غیر متوجہ بوجدان خود شوند ہر خطرہ کہ در دل قرار گیرد خطرہ از باطن اوست وخواطر کہ در باطن می آید بر اقسام است از چپ پائے دل بطول امل وتسویف عمل وجرأت بر گناہ وغرور مغفرت الٰہی خطرۂ شیطانی است واز راست پائے دل بطاعت وذکر وامر خیر خطرۂ ملکی است واز بالائے دل بجمعی وخود آرائی وعار ونگ خطرۂ نفسانی است واز فوق ہمہ بترک ہمہ وترک مقامات وحالات نیز خطرۂ رحمانی است برائے دریافت امور مغیبہ بعالم مثال و ملاء اعلی اتطلع نمایند در غیبت یا در خواب چیزے واضح خواہد شد اما حکم بعد تکرار توجہات نمایند برائے ادراک باطن

اہل اللہ دل خود را از حالتے کہ دارد خالی تصور نمودہ مقابل دل آن بزرگ دارند ہر حالتے کہ در باطن پیدا شود انعکاس احوال شریفہٴ او ست اکثر از ارباب خاندان چشتیہ حرارت و شوق و از بزرگان قادریہ صفا و لمعان و انوار و از اکابر نقشبندیہ بیخودی و اطمینان مدرک می شود و احوال بزرگان سہروردیہ مشابہت بحالات نقشبندیہ دارد قدس اللہ تعالیٰ اسرارہم اجمعین فیض نسبت اہل اللہ مثل نور خورشید کہ از روزنے می تابد یا مانند ابرے کہ محیط گردد یا مانند نسیم خنکے می وزد یا مانند باران یا مانند آب روان یا مانند چادر باریک کہ تمام بدن را شامل گردد یا مانند شبنم لطیف مدرک میشود و اہل ادراک را احوال ارباب قلب بر قلب با ذوق و شوق و حرارت محبت و نسبت اہل ولایت کبریٰ بر لطیفہٴ نفس نیز با طمینان و استہلاک و اضمحلال ظاہر شود بلکہ تمام بدن را در گیرد و نسبت ارباب کمالات نبوت و دیگر مقامات مجددیہ بلطافت و بیرنگی و وسعت تمام لطایف را محیط میشود بلکہ از ادراک آن نزدیک است کہ نزدیکان دوری نمایند تا بدوران چہ رسد لہٰذا از غایت لطافت و بیرنگی از نسبت این خاندان شریف مردم اعراض نمودہ طلب نسبتے کہ ذوق و شوق دارد و ناشی از مقام قلب و تجلی افعالی است می نمایند و ندانند کہ این لطافتہا از کجا است و حال آنکہ در وسط رہ درین طریقہ اذواق و اشواق عجیبہ و جذبات غریبہ در پیش می آید و احوال اہل این طریقہ استمراری است و کمل این طریقہ را در مقام تجلی ذاتی دائمی بے پردہٴ اسما و صفات و درجات آن قدم گاہے است راسخ پس بیرنگی و غایت لطافت وصف نسبت باطنی ایشان آمد کہ دست ادراک ازان کوتاہ گشتن نارسیدگان گویند کہ در صحبت ایشان جمعیت تامّی و صفائی حاصل است و کسے را کہ درین طریقہ سیر بمرتبہٴ ظلال اسماء و صفات یا تجلی صفاتی است البتہ تاثیر توجہ او با کیفیت تیز و قوت مدرک شود پندارند کہ باطن ایشان قوی است نے بلکہ رسیدگان بدوام تجلی ذاتی در افاضہٴ فیوض و برکات شانے عظیم دارند و مستفیدان ایشان در اندک مدت حرارت و شوق و حضور پیدا کنند ھو الذی جعل لکم من الشجر الاخضر نارا ۔ در نیابد حال پختہ ہیچ خام ؛ پس سخن کوتاہ باید والسلام ؛ در طرق دیگر کہ از کثرت ذکر جہر و حبس نفس و اشتغال سماع حرارت قلبی و ذوق و شوق اکثر ظاہر شود و کیفیاتے کہ در مقام جذبہٴ نقشبندیہ و حصول فنا حاصل گردد در ہر دو قسم حالات فرقہا است اینجا وسعت نسبت باطن و دوام حضور و کثرت انوار و برکات نقد وقت است و توحید حالی بے استیلائے وہم ظاہر شود و آنجا محض حرارت و تپش قلبی است کہ از بعض عوارض لاحق گردیدہ است اگر حالت توحید است از غلبہٴ واہمہ و مراقبہ توحید است اما اگر این نسبت شریفہ بفنا و بقا برسد اکسیر اعظم است در احیائے دلہائے طالبان راہ خدا ۔ تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ؛ بدانکہ از کثرت مراقبہ کہ آن عبارت از نگہبانی دل از خواطر و انتظار فیض الٰہی است در نسبت باطن عمقے و قوتے پیدا شود و از کثرت ذکر تہلیل کہ آن عبارت از نفی ہستی خود و ہستی جمیع موجودات و اثبات ہستی حق تعالیٰ است با رعایت شروط مقررہ فنا و نیستی قوی گردد و از کثرت تلاوت قرآن مجید نورانیت

وصفا و از کثرت استغفار و نماز تضرع و نیاز و از کثرت درود منامات و واقعات عجیبه ظاهر شود و اگر
بنسبت فنائیه خود متوجه شوی حالتے دیگر و اگر بنسبت بقائیه خود توجه نمائی ذوق دیگر روے نماید در وقت
بسط حالت اگرچه یکسر مو متغیر شود شکر پیش گیرد اندک مدان مو، وقت قبض بعد غسل بآب سرد و الا بآب گرم
دوگانه نماز و استغفار کنی و اگر قبض نرود باز غسل یا وضو بر وضو تضرع و التجا بایزد سبحانه نمائی تلاوت قرآن مجید
بترتیل و تذکر موت و زیارت گورستان کهنه و حضور در مواقع خیر و صدقه از احب مال و توجه بمرشد دافع قبض
است از لقمهٔ حرام قبض و بے حلاوتی تا سه روز و از لقمهٔ شبهه تا تحلیل آن و از صغائر ذنوب تا وضو و ادای
نماز می ماند و از تجلی هو القابض رفع قبض بارادهٔ الٰهی است کوشش میکوش و کشائش را چشم میدار ؎
عاشق که شد که یار بحالش نظر نکرد ✿ اے خواجه درد نیست وگرنه طبیب هست ✿ میفرمایند هر که را ضبط اوقات
بدوام ذکر و وظائف عبودیت و قناعت بلا بد معاش نیست و از خدا غیر خدا سبحانه میخواهد در راه خدا ناقص است و
حضرت خواجه بزرگ امام طریقه خواجه نقشبند رضی الله تعالے عنه وظائف و اوراد طریقه خود را بر آنچه از احادیث
صحیحه ثابت شود قصر فرموده اند پس اهل این طریقه را از کمال اتباع سنت ناگزیر است وقت صبح بادعیهٔ ماثوره بقدر
میسور باید پرداخت ده بار درود و ده بار استغفار و ده بار اعوذ بالله من الشیطان الرجیم و آیة الکرسی یکبار
سورهٔ اخلاص و معوذتین سه سه بار سبحان الله و بحمده صد بار وقت شام و خفتن نیز بخوانند پس بعد فاتحه و رجوع
بارواح طیبه حضرات مشائخ قدس الله تعالے اسرارهم بذکر و مراقبه مشغول شود و در وقت اشراق دوگانه شکر نهار
و دوگانه استخاره باین نیت بگذارد الٰهی از علم تو استخاره میکنم که آنچه از مرادات روز و شب درباره من بهتر باشد
مرا پیش آید و از سوء قضا مرا نگاهدار و رضا بقضا کرامت فرما بعد ازان بدرس کتاب و امور ضروریه بپردازند در وقت
چاشت چهار رکعت که در حدیث صلوة الاوابین همین نماز ضحی است انه کان للاوابین غفورا پس اگر میسر
شود قیلوله نماید که گویند قیام لیل است و وقت فی زوال چهار رکعت بطول قنوت بخوانند بعد سنت مغرب شش رکعت
که بصلوة الاوابین در مردم مشهور است و اولی بست رکعت است و شب را اگر میتوانند تثلیث نمایند ثلث اول
و آخر برائے ادائے حقوق مولی جل و علا و ثلث وسط بجهت استراحت نفس خود مقرر نمایند و الا تربیع لیل از مهمات
دانند و یک ربع خواب کافی است نماز تهجد که آن بعد از خواب برخاستن است و مغلوب النوم را پیش از خواب هم
جائز است و بے توفیق را وقت چاشت تدارک آن ضرور است دوازده رکعت یا ده یا هشت آنچه تواند
بخواند در نوافل قرات سوره یٰسین معمول است و الا سوره اخلاص بخواند وقت سحر دعا و استغفار و ذکر و مراقبه
نماید اگر از ثلث شب بیدار شود بعد فراغت از اذکار اندکے بخواب رود که آنرا خواب مشاهده گویند نماز صبح
در اول وقت که ستارگان درخشان باشند بخوانند اورادے که در احادیث ثابت شده وظیفه باید نمود و تلاوت
قرآن مجید حافظ را دو جزو بهتر است و غیر حافظ قرآن بعد نماز اشراق یا نماز ظهر بتلاوت بترتیل و تحسین صوت
بپردازند و بمقدار [illegible] و ذوق مطلوب باشد [illegible] نماید کلمه تمجید صد بار

بکلمۂ توحید صد بار و درود صد بار بعد از نماز خفتن و الا ہر وقت کہ میسر شود معمول ہزار بار است ہر قدر کہ توانند بخوانند استغفار رب اغفر لی وارحمنی وتب علی انک انت التواب الغفور صد بار رب اغفر وارحم واہدنی السبیل الاقوم صد بار اللہم اغفر لی وارحمنی ولوالدی ولمن توالد وللمومنین والمومنات بست و پنج بار بخوانند بدانکہ این نمازہا و تلاوت و اوراد بے حضور قلبی صحیح نیست لہذا فرمودہ اند سالک بعد ادائے نماز فرض و سنن مؤکدہ بجز ذکر و مراقبہ نپردازند تا کہ حضور ملکہ گردد و فنائے نفس و تہذیب اخلاق مشرف شود پس ہر وردے از اوراد و امرے از امور معاش و درس و تدریس کہ پیش گیرد بپرداخت وقوف قلبی و یادداشت لازم شناسد اما در علوم دقیقہ توغل مضر است و شغل علم دینی ممد نسبت باطن فرمودہ اند خصوصاً علم حدیث کہ جامع است تفسیر و فقہ و علوم تصوف را بشرط توجہ بروحانیت مقدس و مطہر آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و حفظ ادب کلام رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این چند فقرہ جامعہ برسم تبرک از کلام مبارک حضرت خواجہ عبدالخالق غجدوانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ ناگزیر ہمہ سالکان است نوشتہ می شود اللہ تعالے کاتب را نیز توفیق عمل بران کرامت فرماید **نصائح** حضرت خواجہ عبدالخالق رحمۃ اللہ علیہ میفرمایند وصیت می کنم ترا ای پسر کہ من بعلم و ادب و تقویٰ در جمیع احوال بر تو باد کہ تتبع آثار سلف کنی و ملازم سنت و جماعت باشی و فقہ و حدیث آموزی و از صوفیان جاہل بپرہیزی و نماز بجماعت گذاری بشرطیکہ امام و مؤذن نباشی، ہرگز طلب شہرت مکن کہ شہرت آفت است بمنصبے مقید مشو دایم گمنام باش در قبالہا نام خود منویس بمحکمۂ قضا حاضر مشو و ضمان کسے مباش بوصایائے مردم در میا و با ملوک و ابنائے ایشان صحبت مدار خانقاہ بنا مکن و در خانقاہ منشین و سماع بسیار مکن کہ سماع بسیار دل را بمیراند نفاق پدید آرد و نیز بر سماع انکار مکن کہ سماع را اصحاب بسیار اند کم گو کم خور کم خسپ از خلق بگریز چنانچہ از شیر بگریزند و ملازم خلوت خود باش با امردان و زنان و مبتدعان و توانگران و عامیان صحبت مدار حلال بخور از شبہ بپرہیز تا توانی زن مخواہ کہ طالب دنیا شوی و در طلب دنیا دین بباد دہی بسیار مخند و از خندۂ قہقہہ اجتناب کن کہ خندہ بسیار دل را بمیراند باید کہ ہمہ کس را بچشم شفقت نگری و ہیچ فردی را بحقیر نشمری ظاہر خود را میارا کہ آرایش ظاہر از خرابی باطن است با خلق مجادلہ مکن از کسے چیزے مخواہ و کسے را خدمت مفرما و مشائخ را بمال و تن و جان خدمت کن بر افعال ایشان انکار منما کہ منکر ایشان ہرگز رستگاری نیابد بدنیا و اہل دنیا مغرور مشو باید کہ دل تو ہمیشہ اندوہگین بود و بدن تو بیمار چشم تو گریان عمل تو خالص دعائے تو بتضرع جامۂ تو کہنہ رفیق تو درویش مایۂ تو فقر خانۂ تو مسجد مونس تو حق سبحانہ تعالے باشد **احوال** حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ امام ربانی مجدد الف ثانی صاحب الطریقہ حضرت شیخ احمد فاروقی رضی اللہ عنہ طریقۂ چشتیہ از پدر بزرگوار خود گرفتہ اند و از ارواح طیبۂ این سلسلہ علیہ قدس اللہ تعالے اسرارہم فیضہا و اجازت و خلافت یافتہ و در خوردی باز منظور نظر عنایت حضرت شاہ کمال قادری قدس سرہ بودند و خرقۂ تبرک حضرت شاہ کمال

از دست شاہ سکندر رحمۃ اللہ علیہما در واقعہ حضرت شاہ کمال بالباس آن ایشاں را تاکیدات فرمودہ پوشیدند و از ارواح مقدسہ اکابر خاندان قادریہ و روح پر فتوح حضرت غوث الثقلین رضی اللہ تعالیٰ عنہ بفیوض و برکات و اجازت و خلافت فائض شدہ اند و اجازت طریقۂ کبرویہ از مولانا یعقوب صرفی کہ در خطۂ کشمیر بکمالات ایشان مشہور است داشتند اما نسبت حضرات خواجگان نقشبندی قدس اللہ اسرارہم کہ از خواجۂ آفاق حضرت خواجہ باقی اللہ یافتہ اند بر حضرت ایشان غالب است و ذکر و شغل و وضع و آداب ہمین طریقہ معمول داشتندپس تحریر ہر چار شجرہ ضرور است برائے تبرک و تیمن تا موجب برکت متوسلان این سلسلہ علیہ باشد و باوجود اخذ و کسب فیوض ہر چار خاندان عالیشان از جناب الٰہی بمواہب جلیلہ و عطایائے نبیلہ سرفراز شدہ اند کہ عقل در ادراک آن کمالات و حالات حیران است حضرت خواجہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ در بارۂ حضرت ایشان فرمودہ اند کہ ہم چون ایشان زیر فلک نیست و درین امت مثل ایشان چند کس معلوم میشود و معلومات و مکشوفات ایشان ہمہ صحیح و قابل آن است کہ بنظر انبیاء علیہم الصلوات والتسلیمات در آید و از مکاتیب شریفہ حضرت خواجہ قدس اللہ سرہ العزیز کمال حضرت ایشان معلوم میشود و ملا بدر الدین در (حضرات القدس) و محمد ہاشم کشمی در (برکات احمدیہ) و محمد احسان در (روضۃ القیومیہ) و دیگر عزیزان مقامات و طاعت و عبادات حضرت ایشان مفصل تحریر نمودہ اند و حضرت شاہ ولی اللہ رحمۃ اللہ علیہ بعد تحریر مناقبات حضرت ایشان نوشتہ اند لا یحبہ الا مؤمن تقی و لا یبغضہ الا منافق شقی محمد ہاشم کشمی در برکات احمدیہ نوشتہ و قتیکہ حضرت خواجہ رضی اللہ تعالیٰ عنہ اصحاب خود را بجہت استفادہ از حضرت ایشان ترغیب نمودہ بسر ہند فرستادہ اند یکے از امتثال امر شریف ابا نمودہ پس در خواب می بیند کہ آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم خطبہ در مدح ایشان میخوانند میفرمایند کہ مقبول میان احمد مقبول ما است و مردود میان احمد مردود ما است حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ در خاتمہ رسالہ کہ از سوالات بر کلام شریف حضرت ایشان نمودہ می نویسد کہ مراد در بارۂ شما این آیۂ شریفہ و ان یک کاذباً فعلیہ کذبہ و ان یک صادقاً یصبکم بعض الذی یعدکم الخ گردیدہ مخفی نیست کہ این آیۂ کریمہ در رفع اشتباہ حقیت حضرت موسیٰ علیہ السلام است مر فرعون و فرعونیان را سبحان اللہ حضرت ایشان موسوی المشرب بودند اگرچہ حضرت شیخ را از فرط غضب رفع شبہات از این کریمہ نشدہ اما بعد چندے بحقیت کمالات حضرت ایشان اقرار نمودہ اند چنانچہ در مکتوب مرسل حضرت شیخ عبد الحق بخدمت حضرت مرزا حسام الدین احمد کہ از اجلۂ خلفائے حضرت خواجہ باقی باللہ اند رحمۃ اللہ علیہما مذکور است کہ حضرت شیخ از انکار خود باز آمدہ و میفرماید کہ چنین عزیزان را ابد نباید پنداشت و انکار و اقرار کسے کہ ترجمہ لفظ عربی ندانستہ سخن از تعصب گوید و با معارف دقیقہ مسئلہ ندارد اعتبار نیست کسے کہ دیدۂ بصیرت او بینا و نظر کشفی او در تدقیق حقائق رسا باشد اگر در سخن اولو الابصار خوض کند جا دارد و با اینہمہ مولانا محمد بیگ بدخشی در رفع اعتراضات کہ بر کلام حضرت ایشان متعسفان می نمایند دو

چار مذہب رسانیده و بالفعل درینجا موجود است و دیگر مخلصان حضرت ایشان نیز بر چیدن این اذی از
سلوک راه خدا سعادت یافته و حضرت ایشان خود نیز دفع اعتراض فرموده اند پیش اہل انصاف و دور از
حسد و اعتساف اجوبه حضرت ایشان کافی و شافی است میفرمایند کلام ما خالی از سکر نیست صحو خالص نصیب
عوام است میفرمایند درین راه اشتباه بسیار است از اشتباه ظل با اصل و عروج به نزول الا من عصمه
الله تعالی میفرمایند کشوف و معارف خلاف کتاب و سنت مقبول نیست نزد خرد دقیقه یاب ازین سه جمله
کلام شریف حضرت ایشان جواب ہر اعتراض می تواند شد و تفصیل ہر جواب در مکتوبات شریفه حضرت ایشان
مسطور است فارجع الیها اما از تحریر معارف غریبه و مقامات جدیده و بعد تقریر تثبیت معارف متقدمین
نقصانے بجناب آن اکابر عاید نیست چنانچه از ظہور ملت محمدیه علی صاحبها افضل الصلوات و التسلیمات
بملل سابقه منقصتے لاحق نشده از مذہب جدید شافعی که تلمید حضرت امام مالک است بمذہب امام مالک
قصورے راه نیافته میفرمایند که معرفت خدا بران کس حرام است که خود را از کافر فرنگ بہتر داند فکیف از
اکابر دین میفرمایند که من کمینه خوشه چین خرمنہائے دولت ایشانم و در ذیل ذلة بردار خوانہائے نعم اینہا ایشانند که
بانواع تربیت مربی ساخته اند و باصناف کرم و احسان مرا منتفع گردانیده حقوق این اکابر قدس الله اسرارہم بر خود
لازم دارم میفرمایند که این علوم و معارف از وحدت وجود و احاطه و سریان ذاتی و غیر ذلک این اکابر را در
وسط راه پیش آمده باشد و ازان مقام ترقی فرموده باشند اگر تتبع کلام اولیاء کرام رحمة الله تعالی علیہم
نمائی به بینی که چه سخنہائے بلند ازین اعزه بر زبان آمده است بزرگے میفرماید سبحانی ما اعظم شانی
لوائی ارفع من لواء محمد دیگرے میگوید قدمی علی رقبة کل ولی الله دیگر گفته قدمی علی جبهة کل
ولی الله و درین کل اصحاب عظام و حضرت امام مہدی رضی الله عنہم که بالاتفاق افضل اولیاء کرام اند
داخل اند و دیگری گفته که قدمے در مقامات قرب از خود بیشتر دیدم غیرتم آمد که ہیچکس بر من سابق نیست گفتند
قدم مبارک آنحضرت است صلی الله علیه و آله وسلم خاطر من تسکین یافت و دیگرے فرموده که در مقامات قرب از
دریائے گذشته ام که انبیاء علیہم السلام ایں طرف آن در مانده اند و حضرت شیخ محی الدین رحمة الله علیه خود را
ختم ولایت نوشته اند فرموده اند که ختم رسالت از ختم ولایت استفاده می نماید پس ہر توجیہے که تابعان این اکابر
در چنین کلمات افاده میفرمایند از غلبه حال یا مامور بودن باظہار آن مقامات یا تحدیث نعمت الہی یا ترغیب
طالبان راه یا صرف عبارات از ظاہر که گاہے الفاظ این بزرگان بمعانی مقصود مساعدت نمی نماید پیش انصاف
ہمان توجیه جواب اعتراضات است که اہل ظاہر را بر کلام حضرت ایشان مظنون می شود فلا تکن من الممترین
علوم و معارف ہر که موافق کتاب و سنت بیشتر است در بعضے غیر معقول خود تاویل تفویض باید نمود و زبان اعتراض
نباید کشود و منکر این طایفه علیه قدس الله اسرارہم در محل خطر است حضرت عبدالله انصاری رحمة الله علیه فرموده
اند انکار مکن که انکار شوم است انکار آن کند که ازین کار محروم است الله تعالی ما و شما را محبت خود و محبت دوستان

خود عطا فرماید آمین المرء مع من احب ؛

مکتوب نود و یکم

به منشی امین الدوله احمد خان صدور یافته در مواعظ عبرت انگیز و نصائح حسرت آمیز بعنوانے که مرتکبان کبائر را راه توبه کشاید از ضلالت دلالت بهدایت فرماید در پرده نفس نفیس خود جلوه ظهور داده

منشی صاحب والامراتب عالے مناقب سلمهم الله تعالے السلام علیکم و رحمة الله حضرت منشی نعیم الدین خان صاحب مناقب آنجناب بسیار بیان فرمودند لهذا اگذارش میرود که بگوشه چشم عنایت یاد دوران فرمایند و توجه نمایند که عمر این پیر در گناهان بگذشت گناهان محضه از گله و غیبت و طعن و لعن و حیفے بحال عزیزان یا مخلوطه بنماز بے حضور و بی ترتیل قرات و روزه مشوب بلغو و لایعنی و تلاوت بدون تدبر معنی و اوقات خالی از خشیت و حضور حق سبحانه و انفاس در غفلت مصروف اعمال نامه را سیاه ساخت فوا اسفا در باغ جهان برائے گل آمدیم و خار و بار داریم فوا حسرتا صحت و عافیت و کامیابیها مرحمت فرمودند در شکر آن همه قصور فوا ندامتا بقرآن مجید و نبی حمید صلی الله علیه و آله وسلم عنایتها شد در سپاس آن این همه غفلت معاذ الله حیرتها است که فردا بچه رو پیش خدا و رسول صلی الله علیه و آله وسلم قبولی پیدا شود و چه نافهمیها است بدرجه شفاعت و مغفرت رسیدن باین عدم لیاقت متعذر مگر سابقه رحمت دریابد تدارک مافات الله تعالے بفضل خود می تواند فرمود والا هیچ عذرے نیست انا لله مرگ بر سر و قیامت نزدیک کدام عمل بکار آید نیکان بجنت برند و بتنعمات و دیدار حضرت حق برسند و ما غافلان در محاسبه در روزے که مقدار آن پنجاه هزار سال است گرفتار هاے هاے یا لیتنی لم اخلق تأمل ضرور است که فردا حسرت نشود التزام اعمال چنانچه سحر خیزی و از دیده حسرت اشک ریزی و مجاهدات و جانفشانی از مقربان بارگاه الٰهی سبحانه مرد لیست الله تعالے غیرت و حمیت مرحمت فرماید حضرت منشی نعیم الدین خان و آنجناب مهربان در اوقات خاصه خود یاد پیران شکسته بال در راه مانده فرمایند ؎ سبک پے جوانان چو منزل رسند نخسپند کز واماندگان در پس اند ؎ دعائے غایب برائے غایب اسرع است در اجابت از شب نهم جمادی الثانی بدرویشان برائے دعائے خیر برائے آنجناب گفته شد بعد ختم نیز دعا کرده میشود و بنده نیز از دعا غافل نیست الله تعالے بکامیابی دارین فائز فرماید و بنده را نیز آمین والسلام والاکرام ؛

مکتوب نود و دوم

در بیان آنکہ آن حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم جامع جمیع کمالات الٰہیہ اند و ہر علومے و معارفے کہ در امت ظاہر شدہ پرتو ییست از کمال او صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کہ ظہور او موقوف بر وقت خاص آن شخص خاص بود و بیان نیاسبت فلک

بدانکہ پیغمبر ما صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم سید المرسلین جامع کمالات الٰہیہ است و علوم و فیوض کہ در علما و اولیا رحمۃ اللہ علیہم رواج دارد پرتوے است از کمالات او صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم کمالے از افاضات آنجناب بر دلہائے اصحاب کرام تافتہ آنہا را باقصی مراتب قرب الٰہی سبحانہ رسانید و آن ظہور تجلیات ذاتیہ دائمہ است پس باعلی درجہ احسان و بر و یقین و محبت و معرفت حضرت حق سبحانہ رسیدند و اعراض از دنیا و اقبال بآخرت و اتباع سنن ہدی بلکہ سنن عادی آنحضرت سجیہ رضیہ خود ساختند حظہا از نماز بطریق مسنون کہ معراج مومن است و تلاوت قرآن و اذکار ماثورہ می یافتند وطن و ملک و املاک گذاشتہ ہمت بمحاربات کفار و آرزوئے شہادت فی سبیل اللہ داشتند نسبت سکینہ طمانیت گویا بسرہائے ایشان طیور نشستہ اند و از کمال حضور گویا رویت عینی نقد وقت اینہا بود می گفتند کنا نترای اللہ ھا ھنا اولیا را شہود خیالی میشود و اصحاب کرام را رویت غیبی از انعکاس مشاہدہ قریبۂ آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و این از وجوہ فضل ایشان است بر اولیائے امت از کمال مجاہدات در راہ خدا و ترک دنیا و رغبت آخرت از خود خبرے نداشتند کمال مرتبہ احسان و صفا و لطافت حالات کہ دست ادراک از آن کوتاہ است سرمایۂ ایشان بود و فنا و بقا و استغراق و بیخودی و اسرار توحید وجودی و کثرت خوارق عادات ازین اکابر منقول نیست باز کمالے از دل پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اللہ تعالیٰ در امت ظاہر فرمود قابل این کمال کبرائے صوفیہ مثل حضرت ذو النون مصری و حضرت ابو یزید بسطامی و حضرت جنید و امثال اینہا رحمۃ اللہ علیہم شدند و از مقتضیات این کمال ذوق و شوق و استغراق و بیخودی و آہ و نالہ و اسرار توحید و استماع اشعار نغمہ و وجد و رقص و میل بحسن و جمال و کم خوردن و کم خفتن و غیر ہا و متحیر در شہود حق سبحانہ بودن و سکر و مستی و فنا و بقا و عالم را مظہر وجود حق و توابع آن یافتن از معارف این کمال است این کمال از اسرار قلبی است درینجا تجلیات افعالیہ و صفاتیہ ظہور دار د ازین ذوق و شوق قلبی و دید نور توحید ہر طرف انجمن ہا آراستہ شد و ولولہ و طنطنہ و شورش و گرمی و بےتابی دل درجہان پیدا آمد و غلغلۂ آہ و نالہ دل گداز در گنبد دوار پیچید و جو آسمان پر شد آتشگی ہائے آثار محبت جان سوز ساکنان ملاء اعلیٰ حیران وجد و تواجد دل سوختگان گردید ہمہ ہائے تجلی غلبات

عشق و اشتیاق و احراق جانہائے از خود رفتگان پرداخت صبر و خرد رخت قرار و آرام بیرون
انداخت و اشعار محبت و شوق انداخت و حیرانی ارواح خبر داد سے اے عجب آن عہد و آن سوگند کو؟
و عدہ ہائے آن لب چون قند کو؟ چہ بہانہ میدہی شبدات را؟ اے بہانے شکر لبہات را؟ ازین
گرمی ہائے نالہ و آہ و بیتابیہائے و نعرہائے جانکاہ ملائک سرگردان و مقدسان در فہم این معنی نہادان
ملک را از سوز آتش عشق آدم چہ خبر و جن را ازین گرمی ہائے جانسوز چہ اثر از تعینات و انواع
اذکار اگرچہ از جوگیہ باشد اختیار نمودند سبحان اللہ عما یصفون لاکن طریقہ اصحاب کرام کہ آن
صفاء مرتبہ احسان و اقتصار اذکار ماثورہ بود تا پیدا شد بہمین حالات قلبی ولایت را بر نبوت فضل دادند کہ در
ولایت توجہ و روے بحق است و در نبوت توجہ بخلق بدانکہ ولایت از تجلیات افعالیہ و صفاتیہ فائض است و
نبوت از تجلیات ذاتیہ دائمیہ کہ صاحب آن نہایات مقامات قرب رسیدہ توجہ و انتظار ندارد و در ولایت
توجہ باقی است کہ علامت نارسائی بکمال مقصود است اللہم ارنا الحق حقا و اھدنا الصراط المستقیم
از نبی اولیاء بر آمدہ اند باتباع او و ولی محتاج است در صعود مقامات بہ نبی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باز کمالے
از لطیفۂ نفس مقدس پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ظہورے یافت و ازین کمال حظے وافر بحضرت شاہ نقشبند
عنایت فرمودند بلکہ این کمال خاصہ حضرت شاہ نقشبند است رحمۃ اللہ علیہ درین کمال حضور توجہ و مشاہدہ کہ
از خلو قلب از آرزو و دوام آگاہی بحضرت حق سبحانہ حاصل میشود و جذبات و واردات و شمول توجہ جہات
ستہ را لازم میگردد و تورع و تشرع و عمل بعزیمت پیش نہاد میشود بعضے را اسرار توحید واضح میگردد و الا
دوام توجہ و کیفیات در بے خطرگی یا کم خطرگی حاصل وقت می شود توسط در امور از ماکولات و عادات و عبادات
طریقہ حضرت خواجہ است و ہمت و لہا را ذاکر و نورانی ساختن و از خواطر پرداختن نہ کارہا سر انجام فرمودن از
خصائص شاہ نقشبند است جزاہ اللہ ذکر خفی با توجہ بقلب و حضرت حق سبحانہ و التزام صحبت مرشد مختار
ایشان است مرشد باید کہ کثیر الاحوال بکسب کمالات قلبیہ و حالات لطیفۂ نفس از استہلاک و اضمحلال وغیرہ باشد
و الا ناقص است و از ناقص کامل نیاید چنانچہ شریعت سمحہ نافعہ از آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ظہور یافتہ بنی آدم را مقرب
بارگاہ الٰہی سبحانہ ساختہ طریقہ حضرت خواجہ خواجگان شاہ نقشبند بکمال یسر و سہولت در افاضہ احوال باطن را کامیاب فرمودہ سبحان
اللہ و بحمدہ و این طریقہ اسہل طرق در افاضہ احوال باطن و کثیر النفع و علما پسندہ است باز کمالے از جناب پیغمبر
خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم حق تعالے بحضرت مجدد را کرامت کردہ در طریقہ حضرت مجدد تصفیہ قلب و لطایف
عالم امر و تزکیہ نفس و استقامت بدن و لطافتہائے نسبتہائے کمالات و حقایق ہر کرا حق تعالے میخواہد عنایت
این طریقہ می نماید بسبب کثرت نسبتہا و علو مقامات ہمہ کس را حاصل نمیشود و ہر جا خدا خواستہ است میرسند
لہذا در علوم و حالات اختلاف دارند توحید وجودی و توحید شہودی در سیر بعضے درجات این طریقہ اگر حق تعالے
فضل نماید ظاہر میشود و باز بجذبات و عنایت الٰہی تا آن درجات عالیہ فایز میگردند کہ اسرار و سکر و بیخودی

صوفیہ را آنجا راہ نیست سبحان اللہ این نالائق سزاوار تقریر مراتب قرب اولیا نیست رحمۃ اللہ علیہم لیکن
برائے حصول افتخار و سعادت حرفے چند از مقامات بزرگان نوشتہ ام سہ گر ندارم از شکر جز نام بہرہ
زاں بسے خوشتر کہ اندر کام زہرہ کثرت کمالات الٰہی کہ بواسطہ حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم امت
را بآن نواختہ چہ مقدور بیان است و ہر یکے را از اولیا خصائص بسیار ست و ہر فرد را از انسان سیر
انواع تجلیات بیشمار یعنے از کمالات را آنچہ برگزیدہ شد بدانکہ در طرق اولیا طریقہ حضرت شاہ
نقشبند بطریقۂ اصحاب کرام مناسبت تمام دارد اللہ تعالے مرا و ترا در اتباع این طریقہ و احوال مقامات
آن بہرہ ور دارد و حظے وافر نصیب فرماید و عنایت از شاہ نقشبند و خلفائے ایشان شامل حال ما پس
ماندگان گرداناد لعلیے دلکشا و ہمتے کار فرما داریم مگر ارشاد حضرت خواجہ "ما مرادانیم با فضلیانیم" ما را امید
وار میدارد فالحمد للہ علی ذلک نوشتہ شما رسید کہ اگر شخصے اعتقاد حقیقت توحید وجودی با توحید
شہودی نماید حکم او چیست بدانند کہ قرآن مجید و شریعت برائے تصحیح عقائد و ایمانیات و اعمال صالحہ و
اخلاق حسنہ و معاملات بتراضی یکدیگر ورود یافتہ و از انہ بغور رفتن و باستدلال یقین توحید ایمانی قوی
داشتن و تصدیق نبی در آنچہ آوردہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و خوف قیامت و واقعات را از تقدیر حق
تعالے دانستہ رضا یا صبر بآن حاصل نمودن و دوام ذکر و مرتبۂ احسان در عبادات لازم دل و جان داشتن
و نیت جہاد در دل راسخ نمودہ و توکل و قناعت و تسلیم و تفویض و وثوق بر وعدہ ہائے حق سبحانہ قوی
ساختہ خشیت و رضا را مددگار استعداد موت کردن از مامورات الٰہی و مختار اکابر دین است ہر کرا
درین امور ظاہر و باطن قصورے باشد قصور است در دین او و تمام امت بہمین طریق مامور اند آنچہ مردمان
بکثرت اذکار و پیوست بریاضات در خیال بستہ آنرا وحدت وجود مقرر کردہ اند مامور بہ نیست و این
اوہام مستولیہ قابل اعتقاد نتواند شد مبنائے شرع بر غیریت است و در مقامات عالیہ تجلیات ذاتیہ
دائمہ کہ اصحاب کرام رضی اللہ عنہم بآن درجات رسیدہ اند ازین خیالات ہیچ نبود و آن اوہام ازالہ کامیہ ہرگز مردی
نیست ما مردم اتباع امام العرفاء المحققین حضرت مجدد داریم کہ آنچہ علوم و معارف از جناب قائل
قول صدق سبحانہ ذہب ذوقی علما ایشان را مرحمت می شد بعلما و عقلا می نمودند سخن بتقلید و وہم گفتن
اعتبارے ندارد ایشان میفرمایند کہ رسائل توحید از والد ماجد خود حضرت شیخ عبد الاحد خلیفہ حضرت
شیخ عبد القدوس رحمۃ اللہ علیہما خواندہ علمے بایں معرفت حاصل نمودم باز بہمین تربیت و تلقین و صحبت
شیخ المشائخ حضرت خواجہ محمد باقی قدس سرہ العزیز آن بعیان و شہود مبدل گردید و اتصالے و تجلی ذاتی
برقی کہ قبلہ ہمت حضرت شیخ ابن العربی است رحمہ اللہ دست داد و علوم و اسرار این معرفت بسیار حاصل
شدہ مغلوب گردانید باز بعنایت الٰہی و توجہات حضرت خواجہ بترقیات کثیرہ فائز شدم و معرفتے ورائے
معرفت مذکورہ بحصول آمد و آن وحدت شہود حضرت حق است سبحانہ در مرایائے ممکنات درین معرفت

غیریت باقی است چنانچہ آئینہ از لمعان آفتاب ممتلی گردد و حرارت و قرص شمس پیدا شود اگر آئینہ انا الشمس بگوید بظہور طبقات و انعکاس قرص آفتاب کاذب نتواند شد اما جرم آئینہ باقی است این است غیریت آئینہ از اتحاد با آفتاب معرفت اولی در سیر لطیفۂ قلب ظاہر میگردد و آن از غلبۂ سکر و محبت است و صاحب این معرفت از سکر معذور می تواند شد و معرفت ثانیہ در سیر لطایف فوقانیہ پیش می آید و سکر بصحو مبدل میگردد باز بجذبات عنایات الٰہی ترقی واقع شد و معارف موافق مذاق انبیاء علیہم السلام پیش آمد و از توحید وجودی کہ در سیر تجلیات افعالیہ ظہور می نماید و از توحید شہودی کہ در سیر تجلیات صفاتیہ واضح میگردد اثرے نماند تجلی ذاتی دائمی ازین معانی ہیچ نگذاشت محض عبودیت و ذل عبدیت نقد وقت گشت قلتُ اعتماد تخیلات متصوفہ خلاف طریق شرع است اعتقادات مقررات علماء از واجبات است تا دین درست حاصل شود آیات را کہ معانی آنہا علماء موافق مذاق انبیاء علیہم السلام فرمودہ اند بتأویل بر خیالات فرود آوردن موافق غلبۂ اوہام ہرگز مرضی نتواند شد و تطبیق وحدت شہود با وحدت وجود و آنرا تابع این معرفت ساختن از قوت ملکۂ علمی است معرفتے از مقامے ناشی میشود و معرفتے از مقامے دیگر حاصل میشود ہر دو در نفس الأمر یکے نتواند شد توحید وجودی در سیر لطیفۂ قلب و توحید شہودی در سیر لطایف فوقانی و ازین ہر دو توحید اثرے نیافتن در تجلیات ذاتیۂ دائمہ و جز عبودیت و عبدیت حاصل نداشتن کسے کہ بجمیع مقامات طریقۂ حضرت مجددؒ رسیدہ و وجدان صحیح و علمے صریح دارد بروظاہر است و محض انتساب طریقۂ حضرت مجددؒ ناکسب نورے از انوار این طریقہ بمعارف ثلٰثہ مذکورہ نمیرساند و سخن بظن و تخمین و بتقلید گفتن اعتبارے ندارد غرض از طریقۂ صوفیہ آن است کہ فیض باطن حاصل شود و کیفیات قلبیہ نقد وقت گردد الا جائے دیگر بیعت نماید والسلام تحریر رقعہ پیش از ورود خطے است کہ پانزدہم رجب نوشتہ شدہ حضرت سلامت بزرگان دین و طالبان حق الیقین بسبب غلبات محبت ترک و تجرید و کثرت ریاضات و اذکار طریقہ خود ساختہ موافق مو توا قبل ان تموتوا از حظوظ خود دست برداشتہ بفنا از خود و بقا بحق سبحانہٗ باخلاق او عم نوالہ تخلق قوی پیدا نمودہ باین معرفت کہ از سکر محبت است رسیدند و رسائل در اثبات آن نوشتند و آیات را بتأویل بر مقصود فرود آوردند درین معرفت کہ با دوست یکے بودن بہتر است از بندگی و غیریت شورے در جہان افگندند مغلوبان جانباز استہلاکے در خیال محبوب بہم رسانیدہ از خود رفتند بو الہوسان تکیہ بذکر لا الہ الا انا و انا اللہ کردہ بوہم ہمہ اوست توحید متخیل را رواج دادند پیر ما باین معرفت رسیدہ مقتدائے ماست پیروی او ضرور بنائے پیروی پیر اول کہ پیشوائے انبیاء است عند اللہ منظور اگر رسیدگان بلطائف فوقانی مجددیہ در معرفت قلبیہ استغراری نمودند مجنون وار انا لیلےٰ بر خیال او شان استیلائی نمود و گرفتاران سیر قلب اگر ترقی میکردند از اتحاد و عینیت تبری میفرمودند سوائے معرفت

معروفہ کہ در عالم شہرت یافتہ در ہر زبان موجود است اِتّ وَل تُوں اُتّ وَل تُوں توھیں
تون توھین تون ھین وی تون ھوسیں وی توں معارف علوم دیگر است بر قلوب وارواح عارفان فائض
گردیدہ است موافق انبیاء علیہم السلام ولا یحیطون بہ علما اللھم ارنا الحق حقاً این ننگ
وعار درویشی سخت حیران است وپشیمان تا انجام چہ شود اللھم اَحْیِنی مؤمنا وَاَمِتْنِی مؤمنا و
احشُرْنِی مؤمنا توسل بطریقہ حضرت غوث الثقلین وحضرت شاہ نقشبند وحضرت مجدد الف
ثانی رضی اللہ تعالےٰ عنہم محض برائے آن است کہ مردن برکمال ثبات ایمان شود ؎ مصحف بکف وپا
برہ دیدہ بدوست ؛ باپیک اجل خندہ زنان بیرون شد ؛ امیدوار دعا است ؛

مکتوب نود وسیوم

بحضرت خواجہ حسن مودود صدور یافتہ در تطبیق این دو حدیث شریف الفقر فخری والفقر سواد الوجہ فی الدارین بر تقدیر ثبوت اینہا

مرقوم بود کہ درین دو حدیث کہ مردم مشہور می نمایند تناقض است تطبیق بکنند والا آنحضرت تطبیق
خواہند فرمود ازین چہ بہتر افادہ فرمایند ومعانی بیان نمایند تا مستمعان مشتاقان بفائدۂ جدیدہ بہرہ یاب
گردند حدیث الفقر فخری گویند اصلی ندارد وثابت نمیشود حضرت شیخ سعدی آنچہ شنیدہ نوشتہ اند
کہ از فقر یاد آرد بلے افتخار در صورتے کہ ثابت باشد گوئیم کہ فقر دو قسم است فقر محمود وفقر
مذموم فقر مذموم آنکہ از عدم اسباب بے صبری نماید معاذ اللہ سیاہ روئی در آخرت است خلاف امر خدا
تعالےٰ ورسول صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم کردہ باشد کہ امر بصبر وقنوع یافتہ ودر دنیا بشکایت واظہار تنگی بے
آبروی است الفقر سواد الوجہ فی الدارین ثابت شد وفقر محمود آنکہ از عدم اسباب صبر بلکہ رضا بلکہ
التذاذ بآن نماید ودر باطن عدم آرزو وعدم التفات بغیر وثوق بر جا وخوف وتوجہ بحضرت کبریا سبحانہ
کانک تراہ ملکہ قوی باشد واین نگاہ ومرتبہ احسان آنچنان غلبہ کند کہ ہر جا مشہود او حق باشد الفقر
اذا تم ہو اللہ یعنی عدم التفات بغیر بلکہ غلبہ شہود استیلا یافتہ ہر جا در ظاہر وباطن مشہود حقیقت الحقائق
گردد بس این صبر ورضا واین چنین شہود وتصفیہ مقصود اولیاء کرام است رحمۃ اللہ علیہم وفخر اینہا واین
اسرار ومقامات از تجلی صفاتی سر زدہ است تجلی صفاتی وآنچہ آنجا حاصل شود از تجلی ذاتی دائمی کہ بعد قطع
تجلیات افعالیہ وصفاتیہ وبسیر اسم الظاہر واسم باطن وہر چہ ازین قرب بر بواطن انبیاء علیہم السلام وامرد
نبی بسیار افزونتر است اللہ تعالےٰ از فقر مذموم نگاہ داشتہ بکمال فقر محمود رساند واز آنچہ اولیاء را آن
افتخار میسر بہرہ یاب گرداند ما واین ماندگان کہ عمر ببطالت بسر بردہ ایم ودرین ضعف پیری کہ جز

حسرت وندامت ازگذشتہ وبرہان از آیندہ کہ دربیشانی چہ نوشتہ شدہ وکسل وسستی در اعمال نداریم چہ کنم رب انی مستنی الضر وانت ارحم الراحمین ؁

مکتوب نود وچہارم

دربیان مراقبات واذکار واشغال لطیفہ قلب ولطیفہ نفس وحالات وکیفیات آنہا وتوحید وجودی وتوحید شہودی ومایناسب ذلک

بعد حمد وصلوٰۃ معلوم نمایند کہ اختیار طریقہ شریفہ صوفیہ علیہ برائے حصول غلبہ محبت است ومعرفت وافعال وصفات وذات را از حضرت حق سبحانہ دانستہ چون وچرا را راہ ندہد بغیر او تعالےٰ بپرد ازد ومحبت ومعرفت بدون اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم وبے ذکر کثیر ودوام توجہ والتجا بجناب الٰہی در ہر امر حاصل نمیشود پس جمیع اوقات بلکہ جمیع لمحات بذکر وتوجہ معمور داریم وغفلت از یاد حق سبحانہ نورزیم اعمالے کہ از حدیث شریف ثابت است وتلاوت واستغفار ودرود وتسبیح وتحمید وتقدیس ورد سازیم وصبر وقناعت وتحمل وتوکل وتسلیم ورضا کہ از اخلاق مرضیہ اولیاء رحمۃ اللہ علیہم است عادت مستمرہ گردانیم تا نسبتے بطریق دوستان خدا پیدا شود بدانکہ درطریقہ شریفہ مقامات واصطلاحات مقرر کردہ اند ودر ہر جا انوار واسرار وعلوم وکیفیات اگر فضل الٰہی شامل شود دست میدہد بیاد شما دوام ذکر ومراقبہ واتباع سنن وآداب مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرض طریقہ محبت است سے مانیستانیم عشق آتش است ؏ منتظر کان آتش اندر نے زنند ؏ در دائرہ امکان کہ اول دوائر است مراقبہ احدیت صرفہ کہ مسمی اسم مبارک اللہ است وموصوف بجمیع صفات کمال ومنزہ از جمیع سمات نقصانات می نمایند ہرگاہ کیفیت وجمعیت تا چہار گھڑی برسد باز دائرہ ولایت صغریٰ کہ ولایت اولیاء است مراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم می کنند ودرین ولایت سیر در تجلیات افعالیہ آلہیہ کہ ظلال اسماء وصفات است پیش می آید وحالات وکیفیات دائرہ بسیار حاصل میشود بعد ازاں کہ حظے درین مرتبہ در باطن پیدا شود در اغلب اوقات توحید وجودی ظاہر میگردد وآن یافتن ودیدن است وجود ممکنات را موج دریائے ہستی حق تعالےٰ بعین ہستی او سبحانہ است در کثرت امکان نمودے پیدا کردہ واین دید از غلبہ محبت ظاہر میشود وبسبب کثرت ذکر ومراقبہ ونوافل لازم باطن میگردد وآنچہ باستیلائے واہمہ وبمراقبہ ہمہ اوست عادت نمایند اعتبارے ندارد وپیش خواہد آمد دائرہ ولایت کبریٰ متضمن سہ دائرہ وقوس است واین ولایت کبریٰ ولایت است علیہم السلام ودرین ولایت سیر در تجلیات اسماء وصفات واصول آن بیان نمودہ اند در دائرہ اولی مراقبہ اقربیت نحن اقرب الیہ من حبل الورید معمول است وفیض بر پیشانی بر لطائف اربعہ روح وسر وخفی واخفیٰ

ولطیفهٔ قلب نیز وارد میشود هرگاه درین مراقبه جذبات وواردات وحالات حاصل میشود ومراقبه محبت یحبہم ویحبونہ در دائرهٔ ثانی این ولایت باید نمود درین مراقبه مورد فیض لطیفهٔ نفس است وحالات وکیفیات تمام بدن را در میگیرد دائرهٔ ثانی را اصل دائرهٔ اولی دانسته مراقبه محبت می کنند بعد ازان که بهرهٔ وافی درینجا دست دهد در دائرهٔ ثالثه مراقبه محبت نمایند دائرهٔ ثالثه را اصل دائرهٔ ثانی دانسته مراقبه محبت می نمایند وانجا هرگاه حالات فائز شود وبهرهٔ تمام دست دهد بعد ازان مراقبه در قوس می کنند این قوس را اصل دائرهٔ ثالثه دانسته مراقبه محبت می نمایند بحصول این دوائر سیر اسم الظاهر تمام میشود ــــ تا یار کرا خواهد ومیلش بکه باشد؟ درین مقامات ترقی نسبت باطن بکثرت ذکر تهلیل بخیال باشد یا بلسان شود درین دوائر توحید شهودی پیدا می شود وآن ظهور شهود حق است در مرایای ممکنات در توحید وجودی وجود ممکن در نظر نمی آید ومستور میگردد ودر توحید شهودی وجود ممکن آئینهٔ شهود حق سبحانه می شود هرچند در شعشعان نور آفتاب آئینه مستور میگردد جرم آئینه باقی است ودر توحید شهودی وجرم آئینه مستور نمی شود بر صفائهٔ خود باقی است چنانچه در غلبه شعشعان نور آفتاب ستاره ها بنظر نمی آیند نه که وجود ستاره هائے زائل شده این چنین فرموده اند بزرگان رحمۃ اللہ علیهم وسیر تجلیات اسم الباطن در پیش است بعد از حصول تجلیات وحالات اسم الظاهر واسم الباطن کمالات سه گانه وحقائق سبعه درین طریقه بیان کرده اند اللہ تعالی عنایت فرماید بدانکه در سیر ولایات حالات وکیفیات واسرار دیگر است ودرین کمالات وحقائق انوار وکیفیات وعلوم ومعارف علیحده طریقهٔ حضرت مجددؒ عبارت ازین ولایات وکمالات وحقائق است آنچه جناب حضرت ایشان شیخ المشائخ خواجه محمد باقی باللہ را رضی اللہ عنه عرض کردہ اند که بنده را بواسطه عنایات آنجناب مبارک طریقهٔ جدیده کرامت فرموده اند حضرت خواجه این معروض ثابت داشته همین طریقه است متعنا اللہ سبحانه وایاکم ببرکاتها وحالاتها واسوادها آمین ؛

مکتوب نود وپنجم

در بیان مراقبات تمام طریقهٔ مجددیه از ابتدا تا انتها

بعد حمد وصلوٰة معلوم نمایند که بزرگان این طریقه از مقامات قرب تعبیر بدوائر میفرمایند که بے جهت است وسیر وسلوک در بے جهتی است در سیر قلب دو دائره گفته اند دائرهٔ امکان درینجا ذکر اسم ذات ونفی واثبات ووقوف قلبی ترقی می بخشد دویم دائرهٔ ولایت قلبی درینجا اگر خدا خواهد اسرار توحید وحالات وکیفیات وغیرها واضح گردد سیوم دائرهٔ ولایت کبریٰ واین ولایت متضمن سه دائره ویک قوس است در دائرهٔ اولی مراقبهٔ اقربیت حضرت ذات تعالت می کنند ومورد فیض اینجا پیشانی

ولطایف خمسہ است مفہوم اقربیت در لحاظ داشتہ مراقبہ نمایند در دائرۂ ثانی وثالث وقوس مراقبۂ محبت یحبہم ویحبونہ می کنند. درینجا مورد فیض لطیفۂ نفس است دایرۂ ثانی را اصل دائرۂ اولی دانستہ وثالث را اصل دایرۂ ثانی وقوس را اصل ثالث دانستہ مراقبۂ محبت بلحاظ مورد می نمایند ہر گاہ درجائے حظے وکیفیتے دست دہد توجہ بجائے دیگر باید نمود درینجا فنائے نفس وزوال انانیت وتہذیب اخلاق وتبدیل رذایل بحمایدہ وغیرہ حاصل می شود وباز بمسمی اسم الظاہر متوجہ شود ومورد فیض این لطائف عالم امر وجمیع اصول را در لحاظ دارد فیض بسیار دریابد بحصول این ہمہ درجات سیر اسم الظاہر تمام می شود باز سیر تجلیات اسم الباطن در پیش می آید واین سیر را دایرۂ ولایت علیا گویند واین ولایت ملائکۂ ملاء اعلیٰ است علیہم السلام اینجا مورد فیض لطائف ثلثہ است سوائے عنصر خاک باز سیر تجلی ذاتی دائمی است وآن درجات دارد درجۂ اولی را کمالات نبوت فرمودہ اند نبوت عبارت از تشریع احکام است وکمالات آن انوار وتجلیات است کہ بواسطۂ متابعت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم پرتو بر باطن می افتد حضرت ذات را منشاء کمالات نبوت دانستہ متوجہ گردد ومورد فیض درینجا عنصر خاک است باز سیر تجلیات کمالات رسالت است باز سیر تجلیات کمالات اولوالعزم بیان نمودہ اند درینجا مورد فیض ہیئت وحدانی است کہ بہ تہذیب لطائف عشرہ حاصل شود تا آخر طریقہ مورد فیض ہیئت وحدانی است ہرگاہ حظے درین مراقبہ دست دہد مراقبہ در کمالات رسالت باید نمود باین لحاظ کہ حضرت ذات منشاء کمالات رسالت است توجہ بحضرت ذات نماید باز مراقبہ در کمالات اولوالعزم کہ حضرت ذات را منشاء کمالات اولوالعزم ملاحظہ نمودہ مراقبہ بکند باز سیرے دیگر است وآن سیر در حقیقت کعبہ است حقیقت کعبہ عبارت از مسجودیت حضرت ذات است ذات را باین لحاظ کہ مسجود ممکنات است توجہ بکند باز حقیقت قرآن فرمودہ اند منشاء آن مبداء وسعت بیچونی حضرت ذات است توجہ بحضرت ذات باین لحاظ کہ منشاء حقیقت قرآن است مراقبہ انتظار فیض ازین مرتبۂ مقدسہ نماید باز حقیقت صلوٰۃ می گویند توجہ بحضرت ذات باین لحاظ کہ منشاء حقیقت صلوٰۃ است باید نمود حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت بیچونی حضرت ذات وحقیقت صلوٰۃ عبارت از کمال وسعت بیچونی حضرت ذات فرمودہ اند باز معبودیۂ صرفہ گفتہ اند بحضرت ذات بلحاظ معبود بودن آن توجہ می نمایند حقیقت ابراہیمی علیہ السلام ومقام خلت آن جناب عبارت از انس وموانست حضرت ذات است بخود پس توجہ بحضرت ذات کہ منشاء خلت حضرت ابراہیم است بجہت استفاضۂ فیوض خلت باید نمود حقیقت موسوی عبارت از محبت حضرت ذات است خود را توجہ بحضرت ذات بلحاظ محب بودن خود را کہ منشاء حقیقت موسوی است

باید نمود حقیقت محمدی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عبارت از محبّیت و محبوبیت ذاتیہ است پس توجہ باین مرتبۂ عالیہ محبیت و محبوبیت ممتزجۂ ذاتیہ کہ حقیقت محمدی ست صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم باید نمود حقیقت احمدی عبارت از محبوبیت صرفۂ ذاتیہ است توجہ بحضرت ذات باعتبار محبوبیت ذات خود را کہ منشأ حقیقت احمدی است باید کرد علیہ افضل الصلوات والتسلیمات باز مقام حب صرف حضرت ذات است باز مقام لاتعین گفتہ اند کہ در ولایت علیا کثرت نوافل با طول قنوت و در کمالات ثلثہ و حقائق الٰہیہ قرأت و تلاوت قرآن مجید و در حقائق انبیاء کثرت درود اللھم صل علی سیدنا محمد و اخوانہ من الأنبیاء خصوصا علی سیدنا ابراھیم یا علی سیدنا موسی و بارک وسلم این ہمہ درجات را تعبیر بدوائر کردہ اند در سیر لطائف عالم أمر کیفیات و اسرار و درین دوائر کمالات ثلثہ و حقائق سبعہ لطافت و بیرنگی در باطن و قوت در عقاید حقہ حاصل میشود این سلوک دوائر در سالہا می شود و انوار و حالات ہر مقام در مدتہا دست میدہد أمر سہلے نیست بذکر لا الہ الا اللہ وصدم بار محمد رسول اللہ عروج و جذبہ حاصل میشود اگر بعد چند بار محمد رسول اللہ گوید عروج و نزول در می یابد و اگر تمام کلمہ بخواند جملہ نزول میشود در کثرت ذکر اسم جذبہ می آید و از کثرت تہلیل فنا دست دہد خواطر و آرزو کم گردد از کثرت درود خوابہائے نیک می بینند و از کثرت تلاوت انوار بسیار میشود و از کثرت نماز تضرع دست دہد۔

مکتوب نود و ششم

در بیان تعمیر اوقات باذکار و اشغال و علوم تحصیلی و ادعیۂ ماثورہ و نوافل روز و شب و عمل برائے برآمدن حاجات و دوگانہ تفویض و دید قصور و ترغیب جود و أدائے حقوق خدا و رسول و تعظیم سادات و احترام علماء و آنکہ اصل کار اتباع پیغمبر است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و فوائد دیگر و اعتراضات کہ نافہمان بر کلام حضرت مجدد نمودہ اند بشیخ اللہ داد صدور یافتہ

از فقیر عبد اللہ عرف غلام علی عفی عنہ معلوم نمایند حاصل زندگانی جمعیت علم دین و یاد حق سبحانہ است و محبت خدا و رسول است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و از اسباب آن عمل موافق علم و علما

ذکر است پس اوقات تحصیل علم و انفاس بیاد او سبحانہ آراستہ دارند از آخر شب تا نماز اشراق
بعد از نماز تہجد و استغفار و دعا و تلاوت و ذکر بپردازند دو رکعت شکر النہار و دو رکعت
استخارہ گذاردہ شغل کتاب نمایند بعد حصول علم صرف و نحو و تلویح و توضیح و از معقول تا قطبی و
شرح عقاید و خیالی ہرچہ میسر شود تحصیل باید نمود و ہمت در تبحر در علم حدیث و تفسیر و علم صوفیہ دارند
در شغل کتاب از آگاہی بذکر الٰہی سبحانہ و یادداشت غفلت نکنند بعد نماز چاشت قیلولہ نمایند بعد
زوال برخاستہ اگر توفیق باشد چہار رکعت نماز بطول قرأت ادا کنند و این نماز مانند نماز ے
است کہ در سحر خواندہ شود تا نماز عصر شغل کتاب در پیش دارند بعد عصر وقت ذکر و شغل و استغفار
است بعد نوافل نماز مغرب مطالعہ کتاب قریب ربع شب بعد از نماز عشا وقت خواندن درود مقرر
است و قرأت سورہ و آیات قرآن مجید سورہ تبارک و الم تنزیل سجدہ و آخر سورہ بقرہ و آل عمران
و چہار قل سہ سہ بار و آیت الکرسی وقت خواب معمول دارند سبحان اللہ و بحمدہ سبحان
اللہ العظیم صد بار و استغفار برائے مسلمانان بست و پنج بار اللہم اغفر لی و ارحمنی
و لوالدی و لمن توالد و لجمیع المومنین و المومنات باید از وظائف کلمہ تمجید صد بار و کلمہ توحید صد بار سبحان
اللہ و بحمدہ سبحان اللہ العظیم صد بار و درود ہزار یا پانصد بار ہر قدر میسر شود استغفار اللہم اغفر لی و ارحمنی
و عافنی و تب علی انک انت التواب الرحیم صد بار و یا یازدہ بار مقرر نمایند سید الاستغفار این است
اللہم انت ربی لا الہ الا انت خلقتنی و انا عبدک و انا علی عہدک و وعدک ما استطعت
ابوء بذنبی فاغفر لی فانہ لا یغفر الذنوب الا انت و اعوذ بک من شر ما صنعت
اللہم مغفرتک اوسع من ذنوبی و رحمتک ارجیٰ عندی من عملی اکثر بہ زبان رود سید
الاستغفار ہر کہ وقت صبح بخواند اگر بمیرد دران روز داخل بہشت گردد و اگر وقت مغرب بخواند و بمیرد
دران شب داخل بہشت گردد پس اکثر باید خواند سبحان اللہ و بحمدہ عدد خلقہ و رضاء نفسہ و زنۃ عرشہ
و مداد کلماتہ چند بار سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر و لا حول و لا قوۃ
الا باللہ العلی العظیم عدد ما خلق فی السماء سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ
و اللہ اکبر عدد ما خلق فی الارض سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر
عدد ما بین ذلک سبحان اللہ و الحمد للہ و لا الہ الا اللہ و اللہ اکبر عدد ما ہو خالقہ
و درود اللہم صل علی سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ صلوٰۃ تکون لک رضاء و لحقہم اداء
شی سہ بار اللہم صل علی سیدنا محمد و آلہ و اصحابہ و بارک و سلم بعدد کل معلوم
لک برائے حصول مرتبۂ احسان و یادداشت دوام توجہ بدل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ کہ بران
ایمان آوردہ ایم و نگہداشت دل از خواطر گذشتہ و آیندہ و بازگشت بعد چند مرتبہ ذکر بزبان خیال گفتن

قیلولہ

خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ و معنی کلمہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک
دوام ذکر اسم ذات باشد یا نفی و اثبات اللہ اللہ المقصود هو اللہ المعبود و هو اللہ المحبوب
هو اللہ المحبین فرمودہ اند برائے ذوق و شوق جہر متوسط با حبس نفس مقرر است شنیدن اشعار
محبت بے مزامیر و بدون صحبت اغیار و غافلان جائز است برائے آمدن حاجات در نفل خواندہ ثواب
آں بارواح پیران گذرانیدہ بواسطہ آں کابر بحضرت قاضی الحاجات التجا باید نمود تفویض امور بحضرت کارساز نمودہ
فاتخذہ وکیلا تحصیل ملکۂ یاد داشت و علم دین باید کرد در دوگانہ بعد از نماز اشراق و نماز
مغرب حسبنا اللہ و نعم الوکیل نعم المولی و نعم النصیر و افوض امری الی اللہ ان اللہ
بصیر بالعباد بعد سورۂ فاتحہ و سورۂ اخلاص ۳ بار این آیات باید خواند و در دوگانہ این آیات
ربنا ظلمنا انفسنا و ان لم تغفر لنا و ترحمنا لنکونن من الخاسرین ربنا لا تزغ قلوبنا بعد
اذ ھدیتنا و ھب لنا من لدنک رحمۃ انک انت الوھاب ربنا اتمم لنا نورنا و اغفر لنا انک
علی کل شیئ قدیر بعد از سلام سبحان اللہ الخ عدد ما ھو خلقہ یا من یجیب المضطر
اذا دعاہ و یکشف السوء لا الہ الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین با کسے کالے نداشتہ و
امید مذاشتہ بر صدق وعدہ ہائے الٰہی دل قوی داشتہ زندگی باید نمود واقعات را از تقدیر حق سبحانہ
دانستہ لب چون و چرا نگشودن خلق را مصدر آثار قدرت و حکمت الٰہی دیدہ ترک جدال نمودن
دید قصور خود و رانیست و عدم یافتہ ہمہ را بتعظیم پیش آمدن کہ مظہر پرتو وجود و توابع و آثار وجود
حق اند سبحانہ و بہ آنچہ میسر شود بہمہ کس بمروت پیش آمدن گرسنہ را دو نان و کوزہ آب دادن برایں
نماز پر وسوسہ ما ست و تجافی از دنیا و انابت بعقبی و استعداد موت شعار خود ساختہ خلق نیک
و رفق و عفو و گذاشت و اغماض و اعراض سیر خود ساختن و ادائے حقوق خدا و رسول خدا صلی
اللہ علیہ و آلہ وسلم و تعظیم سادات کبار و احترام علما و فقرا لازم گرفتن از حق خود گذشتن و حق غیر را
ادا نمودن و تجافی از دنیا و انابت بآخرت استعداد الموت قبل نزولہ وصف خود ساختن از کثرت
ذکر و توجہ و نگہداشت حضور و آگاہی دست میدہد علامت آن خشیت از حق سبحانہ و دوام تضرع
و انکسار است گویا لشاقہ اعمال ہمین دم را خو ذیلیشود عظمت و کبریائی او سبحانہ باطن را احاطہ
کردہ باشد و اصل کار تقوی و اتباع حبیب خدا است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اعتقاداً و اخلاقاً و اعمالاً
و احوالاً سعی باید نمود تا تقوی در ہر امر و شرف متابعت مصطفٰے صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم در ترک و تجرید
و توکل و تسلیم و رضا ملکہ و عادت گردد آمین اللہ تعالیٰ این پیر عمر ضائع کردہ را و شما را توفیق عمل باین
طالب کرامت فرماید بمنہ و کرمہ ذکر مشاجرات اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم و تفضیل مذہبے
بر مذہب دیگر و تفاضل مشائخ عظام باہم ہرگز نباید نمود از ذکر عقاید سنی و شیعہ لب باید بست

وسماع که مختلف فیه علما و صوفیه است نباید کرد و بدون مزامیر اکابر اولیا شنیده اند اگرچه در قرن اول نبوده مذکور حضرت مجدد رضی الله عنه و اصطلاحات ایشان نباید کرد تا نافهمان بوهم خود افتراها ننمایند هر که طریقهٔ ایشان کسب کرده است در صحبت آن مقامات مشاهده می نماید و جواب اعتراض ها حضرت مجدد خود کافی و شافی بیان فرموده اند از مطالعه مکتوبات شریفهٔ ایشان واضح میشود حاجت رد اعتراضات که مخالفان بالبشان نموده اند نیست و دلیل صحت طریقهٔ ایشان همین کافی که هر که طریقهٔ ایشان ورزد توفیق اتباع سنت می یابد و از اتباع سنت نسبت باطن قوی میگردد فالحمد لله اولاً و آخراً و ظاهراً و باطناً والصلوٰة والسلام علی رسوله و صحبه بعدد کل معلومات الله ؛

مکتوب نود و هفتم

در بیان طریقهٔ مجذوبان سالک و آنکه طریقه که در اهل الله شایع است و موصل بمقصود طریق ذکر است اسم ذات باشد یا نفی و اثبات و ما یناسب ذلک

بعد سلام اشتیاق گذارش می نماید محبت و احوال محبت بدون دوام ذکر مشهود نیست که کسے را شده باشد آرے کسے بود که جاذب عنایت الٰهی او را خود بخود در می یابد و بذوق و شوق غلبات محبت منکشف شود ؎ این کار دولت است کنون تا کرا رسد ؛ و این طریقه مجذوبان سالک است که بعد حصول جذبه محض بموهبت الٰهی سبحانه کثرت ریاضت و اذکار و عبادات اختیار می نمایند و از محبوبان و مجذوبان خدائے تعالیٰ می شوند الحمد لله تعالیٰ میشوند الله تعالیٰ ایں همین رحمة عامهٔ خود این پیر عمر ضائع کرده را نیز باین موهبت سرفراز فرماید لیک طریقے که در اهل الله شائع است و بایں طریق بمقصود میرسند بفضل وهاب مطلق عم نواله طریق ذکر است اسم ذات باشد یا نفی و اثبات با حاضر کردن مذکور مفهوم مسمی اسم مبارک الله سبحانه در لحاظ داشته که بران ایمان آورده ایم توجه بقلب کرده که محل آن زیر پستان چپ بفاصله دو انگشت مائل به پهلو است و دل را از خواطر گذشته و آینده نگهداشته ذکر اسم ذات بزبان خیال باید نمود الله الله بعد چند بار باید گفت المقصود هو الله المعبود هو الله المحبوب هو الله باز ذکر باید نمود و لفظ الله آنچنان بگوید گویا در دل در آمده و تمام دل را گرفته و این ذکر بعد فاتحه پیران قادری اگر قادری است و بارواح پیران نقشبندی اگر نقشبندی است خاتمه ایشان را وسیله ساخته طلب فیض محبت از جناب الٰهی سبحانه باید کرد و صبح و شام و آخر شب اگر میسر شود بسیار باید نمود و در هر وقت این ذکر و توجه بقلب نگهداشت خواطر باید کرد این

راہ محبت است و در محبت غفلت حرام تا کہ دل جاری شود بعد ازان از ہر لطیفہ بہمین طور ذکر می نماید اول لطیفۂ قلب دوم لطیفۂ روح زیر پستان راست محاذی آن بفاصلۂ دو انگشت سیوم لطیفۂ سر برابر پستان چپ نزدیک وسط سینہ چہارم لطیفۂ خفی برابر پستان راست نزدیک وسط سینہ بفاصلۂ دو انگشت پنجم لطیفۂ اخفی در وسط سینہ ششم لطیفۂ نفس محل آن پیشانی انسان ہفتم لطیفۂ قالب کہ مرکب از عناصر اربعہ است با عتبار عناصر دہ لطیفہ میشود بعد ذاکر شدن این ہمہ لطائف ذکر نفی و اثبات می نمایند و طریقش آن است کہ زبان بکام چسپانیدہ اند کہ نفس بند کردہ کلمۂ لا از ناف تا بدماغ کلمۂ الہ تا بدوش راست میرسانند و الا اللہ را بر دل بلکہ بر لطائف خمسہ ضرب می کنند و معنی کلمۂ لا الہ نیست ہیچ مقصود الا اللہ بجز ذات پاک وقت گذاشتن نفس محمد رسول اللہ میگویند در یک نفس یکبار یا سہ بار ہر قدر نفس کفایت کند میگویند و انفاس متعددہ می باشند نفی و اثبات بے حبس دم ہم معمول است ذکر بسیار می باید دل بے ذکر کثیر نمی کشاید طریق معمول اینست ہر گاہ میخواہند کہ مشغولی نمایند اول استغفار می کنند بار فاتحہ بارواح بزرگان میخوانند باز صورت مرشد حاضر می نمایند پس ذکر می کنند اسم ذات باشد یا نفی و اثبات توجہ بدل و توجہ دل بحضرت حق سبحانہ و نگہداشت خواطر و بازگشت ضرور است خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ ہر گاہ کیفیتے ظاہر شود آن کیفیت را نگاہ می نمایند و اگر مستور شود باز ذکر می کنند تا کہ آن کیفیت ملکہ شود پس حضور و معیت و بیخودی و جذبات و واردات شامل حال میگردد و اگر شہود و مشاہدہ و یادداشت لازم جوہر دل گردد کار یک لطیفۂ قلب کردہ باشد و معاملات لطائف دیگر و دیگر حالات در پیش است تا بار کرا خواہد و میلش بکہ باشد و نوافل تہجد و اشراق و چاشت و بعد مغرب و تلاوت و درود و استغفار و کلمات طیبہ ممد نسبت باطن است و توجہ بدل و توجہ بحضرت حق سبحانہ و نگہداشت خواطر و بازگشت و دوام ذکر طریق دوستان خدا است این طریق سالکان مجذوب است غرض با خدا بودن است خواہ جذبہ مقدم باشد خواہ سلوک ؎ یکہ چشم زدن غافل ازان ماہ نباشی ؛ شاید کہ نگاہے کند آگاہ نباشی ؛

مکتوب نود و ہشتم

در بیان معنی حدیث شریف انہ لیغان علی قلبی وانی لاستغفر اللہ کل یوم سبعین مرۃ و فی روایۃ مایۃ مرۃ صدر یافتہ

دوام استغفار از غشاوہ و غینے کہ از صفات بشریت و صحبت اغیار و غفلت از ذکر بسبب مداخلت در امور ضروریہ بر دل طاری میشود لازم اوقات سالکان است آنقدر کہ صفا و حضور و خشیتہ بجائے آن نشیند و فی الحدیث الشریف انہ لیغان علی قلبی وانی لاستغفر اللہ کل یوم سبعین مرۃ و فی

روایۃ مائۃ مرۃ ہر گاہ آں سرور اصفیا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم چنین فرماید احوال ماخاک آلودگان کدورات بشریت چہ خواہد بود مگر تضرع و ابتہال اللہ تعالے نصیب فرماید و از غینے کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم از طریان آں بر دل مبارک خبر دادہ اند سکوت اولی است کہ از چہ بود و چہ بود اصمعی رحمۃ اللہ علیہ گفتہ کہ در ینجا دم نتوانم نزد از غین قلب دیگران سخن توانم گفت بعضے از عارفان در کنہ آن غین سخن گفتہ اند باین وجہ کہ روزے جبرئیل علیہ السلام بخدمت آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عرض نمود کہ نہایت درجات قرب من در حضرت صمدیت آن بود کہ زیادہ بران ہرگز نبودہ است کہ میان من و پروردگار من ہفتاد ہزار پردہ از نور بود پس آنحضرت را صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم در ہر لمحہ و ہر آن پردہ از نور جلال مشہود می گشت و تجلی نوری بالاتر از ان برطرف می شد و بتوقف در مقام اول پیش از انکشاف مقام ثانی استغفار میکرد پس طریان غین بر شہود و مشاہدۂ بصیرت قلبی باشد بعضے گویند کہ این غین پردۂ رقیق و لطیف است و بحکم بشریت از ملابستہ کثرت اہتمام مہام دین و ملت بمقدار طرفۃ العین فترتے و غفلتے بر دیدہ شہود آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم می نشست بانہ بظہور نور وحدت اضمحلال می پذیرفت و بعضے گفتہ اند کہ این پردۂ غین از جہتہ غم امت و خوف خاتمہ الیشان بود و استغفار ہم از برائے امت ؛

مکتوب نود و نہم

در بیان ترغیب طریقہ علیہ نقشبندیہ در ضمن حدیث الدین النصیحۃ و دیگر فوائد کثیرہ از اذکار و اشغال و مراقبات و اخلاق و اعمال و اعتقاد و فنا و بقا و دیگر مقامات مجددیہ و دفع شبہات کہ نافہمان بر کلام آنحضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنہ نمودہ اند صدور یافتہ

بعد حمد و صلوٰۃ فقیر عبداللہ معروف غلام علی عفی عنہ واضح می نماید قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم الدین النصیحۃ فرمودہ است پیغامبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم درود خدا باو برود و سلام دین عبارت از خیر خواہی است پس وصیت می کنم دوستان خود را کہ طریقہ علیہ نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم موافق است بطریق اصحاب کرام رضی اللہ تعالے عنہم اتباع سنت و اجتناب از بدعت لازم گرفتہ اند اگرچہ آن بدعت مفید باشد موافق این آیۃ شریف الیوم اکملت لکم دینکم دین متین کمال یافتہ پس عقاید و اعمال و اخلاق و احوال و آن ورود دوام سکینہ و انوار و کیفیات باطنی است بر باطن

طالب و صدق معاملات کہ از حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم مرویست کافی است در حصول نسبت
مع اللہ سبحانہ وحاجت باختیار اربعینات شاقہ وتشدد در طاعت واعمال جوگیہ نیست حضرت
شیخ عبدالحق رحمۃ اللہ تعالیٰ بعد استفادہ از طریقہ عالیہ قادریہ رحمۃ اللہ علیہم بخدمت حضرت خواجہ
خواجگان خواجہ محمد باقی رحمۃ اللہ علیہ رسیدہ نسبت حضور وآگاہی از ایشان کسب کردہ در رسالہ
موصل مرید الی المراد نوشتہ اند کہ نزد انصاف بجہت کسب حالات فنا وبقا بہتر از طریقہ نقشبندیہ
طریقہ نیست واستفادہ خود از حضرت خواجہ محمد باقی باللہ در رسالہ کہ سلاسل طرق پیران خود بیان
فرمودہ اند تحریر نمودہ پس بر تو باد بتحصیل نسبت یادداشت کہ آنرا در طبقہ اصحاب کبار رضی اللہ تعالیٰ
عنہم مرتبۂ احسان می گفتند وصوفیہ دوام آگاہی وحضور وشہود ومشاہدہ کہ دل را توجہے بسیط بحضرت
حق سبحانہ پیدا شود میگویند وآن توجہ اکثر اوقات باجمال می باشد وگاہے تفصیل پیدا نمودہ ہر ذرۂ ممکنات
را مرآت شہود حضرت حق سبحانہ می کند ہر گاہ توجہے وآگاہی در بیخطرگی یا کم خطرگی با کیفیتے از کیفیات
قلبیہ دوام پیدا کند این حالت را اندراج نہایت در بدایت گویند وہر گاہ توجہ وحضور جہات ستہ را
احاطہ نماید وتوجہ بفوق نماند نسبتہ نقشبندیہ عبارت ازین حضور بے جہت است واین نسبت شریفہ
در طریقہ نقشبندیہ احراریہ رحمۃ اللہ تعالیٰ علی اہلہا از طرف خواجہ خواجگان محمد باقی باللہ قدس سرہ
شیوع یافتہ عالمے را از خاصان بالفتح ساختہ جزاہ اللہ عنا خیر الجزاء واین نسبت حاصل میشود
از پنج چیز یکے دوام توجہ بدل دوئم دوام توجہ دل بجناب حضرت حق سبحانہ واین ہر دو توجہ را وقوف قلبی
گویند سیوم دوام ذکر اسم ذات باشد یا نفی اثبات خفیہ مفید تر است از زبانی بلحاظ معنی کہ نیست
ہیچ مقصود بجز ذات پاک وذکر زبانی بشرط ہر دو توجہ فائدہ می بخشد چہارم نگہداشت دل از خواطر
دل را از خواطر گذشتہ وآئندہ بمجرد خطور خطرہ نگاہ باید داشت تا خواطر ہجوم ننمایند برائے
دفع خواطر توجہ بمرشد ونگہداشت صورت او مقابل دل اثر تمام دارد واین توجہ بصورت مرشد را ذکر
رابطہ گویند والتجا وتضرع بجناب حضرت حق سبحانہ دافع این بلیۂ عامہ است یا نقش اسم ذات اللہ
سبحانہ در نظر دارد وپنجم بازگشت بعد چند بار ذکر بزبان خیال بکمال تضرع وانکسار بگوید کہ خداوندا مقصود
من توئی ورضائے تو محبت خود ومعرفت خود دہ این پنج امر ضرور در ہر لمحہ وہر لحظہ فرض راہ محبت است حبس
نفس مفید است شرط نیست بدانکہ بناسے این طریقہ بر این اصطلاحات مقرر داشتہ اند وبدون عمل
بر این نسبت شریفہ حاصل نمی شود الا ان یشاء اللہ سبحانہ پس دل سالک را محض بموہبت خود انجذاب
فرماید وباطنش را از ماسوا بریدہ وآن اصطلاحات این است یادکرد عبارت از ذکر است زبانی باشد یا قلبی
ودرین طریقہ ذکر قلبی را اعتبار کردہ اند کہ ہر وقت میشود ہوش دردم عبارت از آگاہی سالک است ادنی
از ذکر قلبی کہ آنرا یادداشت اسمی گویند ہیچ نفس بے ذکر قلبی نہ برآید ہر گاہ دل را توجہ وآگاہی حضرت

حق سبحانہ دست دہد و دیدۂ بینائے در دل پیدا شود باز پرداخت و نگہبانی این توجہ در ہر نفس باید نمود با توجہ بقلب ہر گاہ ذکر قلبی با نگہبانی آگاہی و حضور در خلوت و جلوت یکسے شود و کثرت و غوغائے خلق سبب فتور نشود خلوت در انجمن گویند و آیۃ شریف رجال لا تلہیہم تجارۃ ولا بیع عن ذکر اللہ ایمائے باین حالت میفرماید و وقوف زمانی واقف بودن سالک است از احوال خود کہ اگر بیاد و حضور گذشتہ است شکر نماید و اگر در غفلت گذشتہ استغفار بکند و باز بر سر غفلت نرود و یاد داشت عبارت از دوام توجہ و آگاہی است بے مزاحمت فتور نظر بر قدم باید کہ نظر سالک از پشت پا در رفتن پریشان نشود بلکہ در نشستن نیز و وقوف عددی در وقت ذکر نفی و اثبات حبس نفس باید نمود و نفس را بر عدد طاق بگذارد و وقوف قلبی و نگہداشت و باز گشت معنی این ہر سہ کلمہ پیش ازین نوشتہ شدہ سفر در وطن عبارت از کسب اخلاق حمیدہ است از رذائل بحمائد باید رفت تہذیب اخلاق حاصل سیر و سلوک است چنانچہ حدیث شریف تاکید فرمائے بتحصیل مکارم اخلاق است قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم بعثت لاتمم مکارم الاخلاق تفحص احوال خود کنی تا کدام رذیلہ بر تو غالب است پس از نفی و اثبات آنرا ازالہ بنمائی مثلاً حسد را از دل بلا نفی کنی باین طریقہ لا الہ نیست حسد در من الا اللہ مگر حب الٰہی در چند روز ببرکت نور ذکر الٰہی حسد زائل گردد و ہم چنین ہر خوئے بد با نوار ذکر مستور و منکسر شود و میتواند کہ باستیلائے ذکر و یاد داشت کہ تمام بدن ظاہر و باطن را احاطہ می نماید رذایل زوال یابند رذائل مثل حسد و حقد و بخل و دنارت و حب جاہ و کبر و سمعہ و ریا و عجب و تعلق بغیر و حرص و طمع و ہوا و طول امل و فضول کلام و غیبت و عیب بینی از اینہا پرہیز واجب است بدانکہ تخلق باخلاق الٰہی مامور بہ است پس تہذیب اخلاق خود باید نمود و بحسن اخلاق موصوف باید شد خلق ملکہ ایست کہ بآن کارہائے نیک و آداب پسندیدہ و پرہیز از رذایل مانند خلقت میگردد بغیر تکلف و از حسن خلق است تحبب بسوئے مردم در گفتار و کردار و شگفتہ روئی و تساہل و تسامح در حقوق و ترک تقاطع و برداشتن ایذا از ادنی و اعلی منہا الحلم[۵۱] و التواضع[۵۲] گفتہ اند نظر بامر تکوینی کہ ہر شئے مخلوق و مرزوق و محفوظ و مظہر آثار قدرت حق سبحانہ تعالٰی و مقسم علیہ او سبحانہ است تعظیم ہر ممکن واجب میشود و بامر تشریعی حفظ مراتب واجب باید داشت منہا النصیحۃ و الشفقۃ گنہگار را بنظر شفقت بینی کہ معذور است گرفتار است در دست نفس و شیطان

---

۵۱ وہی التحمل و عدم الخفۃ بالعجلۃ فی العقوبۃ و الحلیم من اسمائہ الکریمۃ منہ قولہ تعالٰی انہ کان حلیما غفورا و قد ورد الحلیم سید فی الدنیا و سید فی الآخرۃ رواہ الخطیب عن انس لان العلم فرع الحلم ۱۲

۵۲ اے سمع الفقراء اذ ورد التکبر مع المتکبر صدقۃ و من تواضع لغنی ذہب ثلث دینہ و قد ورد من تواضع للہ رفعہ اللہ رواہ ابو نعیم فی الحلیۃ عن ابو ہریرۃ رضی اللہ عنہ ۱۲

و برائے او استغفار کنی و توبہ خواہی و امر معروف برفق در خلوت احتمال قبول دارد منہا الموافقۃ در
امریکہ موافق شریعت و طریقت باشد موافقت با رفیقان باید نمود و الا اجتناب ازان لازم باید
دانست منہا الاحسان نیکی بہر چیز کردن و از ایذاے دلہا دوری جستن منہا المداراۃ با مردم مساہلہ
کردن و تنگ ناگرفتن منہا الایثار خاطر غیر برخود مقدم داشتن و ایصال نفع نمودن منہا الخدمت آنچہ
رضائے کسے باشد اگر گناہ دران نباشد سعی در آن نمودن منہا الألفۃ با دوستان ربط نمودن
و ہر کہ از تو قطع کردہ است وصل نمودن منہا البشاشۃ بطلاقت وجہ با مردم پیش آمدن و شگفتہ
روئی کردن منہا الکرم عطا و بخشش بے سبقت سوال کردن منہا الفتوۃ حق خود بخشیدن و حق غیر ادا نمودن
منہا بذل الجاہ جاہ علم یا علو نسب و حسب یا وجاہت در خلق ہر چہ باشد در تعظیم خلق صرف نمودن منہا
المروۃ پاس دلہا داشتن و با آنچہ کسے را ایذا برسد ازان احتراز کردن اگرچہ ترا دران ضررے عاید شود
اگر مردے احسن الی من اساء منہا التودد تلطف و تفقد نمودن جستجو کنی کہ شخصے در چہ حال است
پس رعایت آن واجب دانی منہا المودۃ دوام محبت با صلحا داشتن منہا الجود بخشیدن بے سوال و بسوال منہا العفو
از گناہان درگذشتن منہا الصفح از عتاب رو گردانیدن منہا السخا عطا بعد سوال منہا الحیا بسبب شرم از حضرت حق
سبحانہ یا ملائکہ کرام علیہم السلام یا عرض اعمال بحضور رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم یا اندیشہ اطلاع مردم از ناشائستہا باز ماندن منہا
وفاء العہد اگر در ایفائے عہد فائدہ بغیر باشد یا ضرر و دفع تواند نمود وفا در آن واجب است و الا مستحب منہا السکینۃ
سکون دل زیر حکم قضا واجب است و جزع و فزع ممنوع نظر بحکم الہی دل را صبر یا رضا حاصل باشد اگرچہ
بسبب ایذا آہ و نالہ از دہان بر آید منہا الوقار کار ہا را بتمکین و تأنی نمودن و طمانیت در مجاری احکام تقدیر لازم
دانستن منہا الثناء و الدعاء ہر نعمتے از ہر کہ بتو رسد از منعم حقیقی دانستہ حمد و ثناے او سبحانہ فرض باید دانست
و مکافات واسطہ اگر ممکن باشد بہتر و الا در حق او دعاء خیر کنی اللّٰہم اجزہ عنا خیر الجزاء منہا حسن
الظن بتاویل نیک سیآت غیر را حسنات پندار اری و حسنات خود را قابل قبول ندانی منہا
تصغیر النفس یقین کنی کہ نفس محل شرور است از وے نیکی نیاید اگر نیکی متوہم شود مستعار است از حق سبحانہ و تعالیٰ
منہا استحقار ما ہو من عندک و استعظام ما ہو من عند غیرک حقیر دانستن آنچہ از تو بود کہ نفس
دران چہ آمیختہ است از نیت بد و عُجب و غرور و بزرگ داشتن آنچہ از غیر باشد کہ او دران عمل چہ نیت صالحہ
کردہ است و بدرگاہ الٰہی بسبب اخلاص چہ قدرے داشتہ باشد و قد ورد بسند حسن عن حسن انہ
روی الحسن عن ابی الحسن رضی اللہ تعالیٰ عنہ عن جد الحسن صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ان احسن
الحسن اللہ تعالیٰ المراد و ترا متخلق باین اخلاق فرماید اما مقامات مقام عبارت است از قیام بندہ در عبادات اول آن
انتباہ است و آن بر آمدن بندہ است از حد غفلت آگاہ می شود کہ برائے چہ کار آمدہ ام و در چہ

ل و قد ورد ان اللہ یحب السہل الطلق ۱۲

عمر تباه میکنیم ثم التوبة و آن ترک گناه است به پشیمانی از گذشته و در آینده عزم جزم بر ناکردن معاصی
ثم الانابة و آن رجوع است از غفلت بذکر ثم الورع و آن ترک مشتبهات است و درین وقت ترک آنچه صریح حرام
است تقوی گفته اند شبهات رواج یافته و حلال پیدا نیست در آنچه شبه غالب و صریح باشد از آن باید گذشت کفایت کند ترا پاره
نانے و قرت آبے و آنچه ستر عورت باشد ثم محاسبة النفس و آن تفقد نفس است از آنچه برو لازم است
تفحص حال خود کنی که برمن چه واجب است و وقت در چه میگذرانم ثم الارادة و آن دوام جهد در ترک راحت
است نوعے که میسوزد و هر اندیشه را ثم الزهد و آن ترک حلال است و گوشه گیری از دنیا طلب حلال بر مسلمانان
فرض است و ترک آن بر طالبان حق سبحانه واجب تا در هوائے نفسانی گرفتار نشود ثم الفقر و آن نبودن
املاک است و خالی بودن دل از آنچه در دست نیست فاء فقر[1] اشارت بفاقه و قاف بقناعت و راء
اشارت بریاضت اگر برین اشاره عمل کنی پس فاء اشاره بفضل و قاف بقرب و راء بروئیت و رحمة و الا
پس فاء فضیحت قاف قهر راء رسوائی اعوذ بالله منها ثم الصدق و آن استوائے سر و علانیه است در اعمال
ثم التصبر و آن اختیار مکاره و تجرع المرارات ثم الصبر و آن ترک شکوی است الی الغیر و تجرع المرارات
بلا عبوسیة الوجه ثم الرضا و آن التذاذ است در بلا ثم الاخلاص و آن بر آوردن خلق است از معاملات حق
سبحانه ثم التوکل و آن اعتماد است بر وعده الٰهی که رزق و محبت و نصرت و معیة اوست سبحانه و ازاله طمع
از ما سوی اما احوال و آن معاملات دلها است با حضرت حق سبحانه و حال از صفاء اذکار بر دل فرود می آید
الحال نازلة تنزل علی القلب ولا تدوم[2] فمن ذلک المراقبة و آن دیدن است بصفاء یقین بسوئے
مغیبات در ابتدا ممکنات را مرآت مظاهر فعل الٰهی یابد و در توسط حالات بجمالی صفات حضرت حق سبحانه
و در انتها مشاهدات حضرت ذات را تعالت و تقدست هر جا جلوه گر بیند و دیدن ملائکه کرام و ارواح جهت
اعتبارے ندارد ثم القرب و آن جمع همت است در شهود حضرت حق سبحانه با غیبت از ما سوی ثم المحبة و آن
موافقت محبوب است در مرغوبات و مکروهات ثم الرجاء و آن تصدیق حق است سبحانه در وعده هائے او ثم الخوف و آن
مطالعه دل است بسطوات الٰهی و نقمات او ثم الحیاء و آن حصر قلب است از انبساط زیرا که قرب میخواهد
این احوال را پس کسے می باشد از سالکان که در حال قرب می بیند بعظمت حضرت حق سبحانه و هیبت او
پس غالب می آید برو خوف و حیا و کسے بود که می بیند تلطف حضرت حق سبحانه و احسان قدیم او پس غالب می آید
بر دل او محبت و رجا ثم الشوق و آن هیجان دل است عند ذکر المحبوب ثم الانس و آن

---

[1] فاء فقر اشاره بفاقه صبر بر آن واجب قاف اشاره بقناعت راء اشاره بریاضت اگر عمل برین اشاره کرده شود فاء بفضل
حق سبحانه قاف قرب را رحمة و در مرتبه الا فاء فضیحت و قاف قهر و راء رسوا. بنام مثنوی حضرت بگیر ۱۲ -

[2] قول حضرت جنید است رحمة الله علیه ۱۲

آرام دل است بخداوند و خواستن از و در جمیع امور ثم الطمانیت و آن آرام دل است و افتقار بخدا از زیر مجاری
اقدار ثم الیقین و آن تصدیق دل است بارتفاع شک در وجود حق سبحانہ و مواعید او ثم المشاہدۃ و آن
حالتے است و بینائی دل غیر رویۃ بیقین و رویت عیان و آن آخر احوال است لقولہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
اعبد اللہ کانک تراہ فان لم تکن تراہ فانہ یراک این ترجمہ بزبان فارسی است عبارت عربی
را کہ حضرت شیخ المشائخ ضیاء الدین ابو نجیب عبد القاہر سہروردی رحمۃ اللہ علیہ در کتاب آداب المریدین
اخلاق و مقامات و احوال را بآن بیان فرمودہ اند بدانکہ طریقہ قدمائے صوفیہ علیہ تقدیم مقامات سلوک
است بر طریق جذبہ کہ از کثرت ذکر و توجہ حاصل میشود مقامات سلوک را بتفصیل حاصل می نمودند و
بریاضات و مجاہدات تہذیب نفس میفرمودند و اکابر نقشبندیہ طریق جذب ذکر و توجہ را بر سلوک مقدم
داشتہ میفرمایند بعد رعایت مقامات سلوک باجمال اوقات بذکر و توجہ معمور باید داشت و مشاہدہ و شہود
و یادداشت حاصل باید نمود و خلاصہ مقامات سلوک در طریقہ ایشان مندرج است کہ ولایت بی مقامات
سلوک و جذبہ حاصل نمی شود و در طریقہ حضرات مجددیہ در ہر لطیفہ از لطائف عشرہ شہود و مشاہدہ دست
میدہد بدانکہ شرط است در ذکر توجہ بمبدء فیاض و لحاظ معنی داشتن لہذا مراقبات مراتب قدس ذات
اللہ سبحانہ مقرر نمودہ اند در لطیفہ قلبی مراقبہ ذات جامع جمیع صفات کاملہ و منزہ از سمات جمیع نقصانات
کہ بران ایمان آوردہ ایم مسمی اسم مبارک اللہ است سبحانہ می نمایند پس این مفہوم در لحاظ داشتہ توجہ
بقلب نمودہ ذکر باید کرد و اشارہ اللہ در اسم ذات و در نفی و اثبات اشارہ الا اللہ بہمین مفہوم باید کرد تا
این مفہوم در لحاظ داشتہ استقرار گیرد و ہرگاہ توجہ در این مراقبہ قوت گیرد و آثار جمعیت ظاہر شود و جذبات
و واردات در رسد و این واردات را وجود عدم گویند و این واردات از تواتر بتواصل انجامد مراقبہ معیۃ
باید نمود و اشارہ نہائے الا اللہ بمعیۃ حضرت حق سبحانہ بہستی خود و ہستی جمیع ممکنات کہ آنرا در لحاظ
میدارند باید نمود تا معیت در آئینہ بصیرۃ جلوہ گر گردد و مراقباتے کہ بعد سیر قلبی مقرر است آنجا ذکر و توجہ
بمبدء و مورد فیض اشارۃ ہائے اللہ و الا اللہ بآنچہ در لحاظ ملحوظ است ضرور است و طریق مشغولی آنست
کہ اول استغفار نماید و فاتحہ بارواح مشائخ رحمۃ اللہ علیہم کہ واسطہ فیوض الہی اند سبحانہ خواندہ صورت
مرشد مقابل دل بدارد باز ذکر بشرائط آن و صحت الفاظ و لحاظ معنی و افتقار تمام نماید و ملاحظہ منت حضرت
حق سبحانہ کہ بتوفیق یاد خود سرفراز ساختہ ضرور است و خود را نالائق ذکر پاک خدائے پاک دیدہ انکسار و
شکست لازم داشتن واجب ہرگاہ کیفیتی و جمعیتی و بیخودی دست دہد آنرا نگاہدارد و اگر مستور شود
باز بر سر ذکر رود ہم چنین لازم گیرد تا کیفیت ملکہ گردد و دوام پذیرد و طرق موصلہ برائے دوام حضور
و مشاہدہ سہ است ذکر است بشرائط آن و استفادہ از صحبت مرشد است برعایت ادب و خدمت
او و کیفیت و توجہ کہ از صحبت او حاصل شود آنرا نگاہداشتن و در غیبت او صورت او را در دل محافظت

نمودن بان ضرور نیست یا محض مراقبه که عبارت است از انتظار فیض از مبدء فیاض لازم است که بر توجه بمرشد و وقوف قلبی و ذکر مواظبت نماید بعد حصول ملکه یادداشت و نماندن توجه بجهت فوق اگر بهر لطیفه از لطایف سبعه بترتیب مشغول شود و بذکر و توجه بر هر یک مداومت نماید در هر لطیفه آگاهی و یادداشت و کیفیات و انوار و اسرار جدا جدا العنایت الٰهی سبحانه ظاهر گردد و صحبت عزیزے که همنشینی او سبب جمعیت خاطر و توجه باشد مقوی نسبت یادداشت است بمراقبه معیت وهو معکم اینما کنتم کثرة ذکر لا اله الا الله بلحاظ نفی وجودات جمیع ممکنات و اثبات هستی حق سبحانه و وقوف قلبی بهر دو معنی شوق و ذوق و استغراق و بیخودی و آه و ناله و گریه دست میدهد و بگر حالات لفذ وقت میگردد و اسرار توحید وجودی در سیر لطیفه قلبی ظاهر میشود مجنون عامری بترک مالوفات خود لیلی لیلی می گفت تا که پرتو از صورت لیلی هر جا جلوه گر گشت وانا لیلی گفت مجنون در طریقه محبت که بکثرت ذکر و ترک مرغوبات خود مختار صوفیه علیه است درین راه مقتدا است مجنون بر خیال فانی جان باخته از کمال غلبات محبت اتحادی با محبوب خود پیدا نمود وائے بر ما مدعیان که دعوے محبت لایزالی که هر جا که حسن و خوبی است پرتو از تجلی جمالی اوست می نمائیم و جانفشانی در درد طلب و ترک خودی خود نمی کنیم آه صد آه ظهور توحید وجودی عبارت است از یافتن و دیدن ممکنات عین وجود حضرت حق سبحانه تعالےٰ وجود ممکنات را امواج دریائے هستی مطلق بیند و تعین نقوش غیر را بر صفحه هستی مطلق مثل تعینات نقوش بر صفحه موم دریابد و این دریافتن و دیدن بسبب کثرت ذکر و نوافل عبادات و ریاضات دست میدهد و بخیال و وهم توحید وهمی پیدا نمودن در شرع شریف منع است از شامت این عمل سستی در اتباع شریعت می زاید و در ارتکاب محظورات محتمل است که مبادرت نماید معاذ الله نقل است که ملحدے خود را موحد گرفته بنگ میخورد می گفت مرا با هیچ مذهب مزاحمت نیست بزرگے در جواب گفت مگر با مذهب محمدی صلی الله علیه وآله وسلم مخالفت می کنی خجل شد جواب نیامد این است احوال چنین بے ادبان خود را صلح کل و با هر مذهب همرنگ قرار داده در خانه فواسق می در آیند که ما ظهور حق می بینیم و می شنویم این چنین بے حرمتی شرع شریف معاذ الله که از هیچ یکی از متقدمین مروی باشد آنچه از کثرت ذکر و مراقبات و عبادت که اکابر اولیا رحمة الله علیهم بسبب آن باین اسرار رسیده آنرا از نااهلان پوشیده اند تا که ظاهر نشود و معتبر است از کثرت ذکر و توجه محبت غلبه می نماید این توحید حاصل می شود و این توحید از احوال قلبی است از مقاصد نیست در سیر هر لطیفه معرفتے دیگر است و کیفیات علیحده نسبتهائے کمالات نبوت و حقائق الٰهیه و حقائق انبیا علیهم السلام که حضرت مجدد رضی الله تعالےٰ عنه در طریقه خود بیان فرموده اند و عالمے بآن حالات و معارف رسیده آنجا جز نسبت بندگی ثابت نمی شود و نسبت توحید و سریان وجود در هستی ممکنات و ذوق و شوق و وصل و اتحاد

فرو میریزد بدانکه از نسبتهائے این خاندان شریف اگر درین وقت نسبت قلبی حاصل شود با حالات و اسرار آن
و نسبتے که در سیر لطیفہ نفس دست بہمدہد با کیفیات و علوم آن حاصل شود بسیار غنیمت ست و از لوازم این نسبت
است استہلاک و اضمحلال انانیت و صفات خود از خود مسلوب و منسوب یافتن بحضرت حق سبحانہ وجود خود
و توابع وجود خود را ظل وجود حضرت حق سبحانہ یابد و پرتوے از صفات حضرت حق سبحانہ می بینند در حصول این
نسبت توحید شہودی حاصل میشود و آن عبارت مقصود است در مجالی و مرایائے ممکنات مثل ظہور آفتاب در آئینہ
ہائے مقابلہ درین دید و دریافت جرم آئینہ در حدت نظر باقی است و در توحید وجودی از غلبہ محبت مستور در
فنار قلبی که عبارت از نسیان ماسوا است از قلب و بے شعوری از دیدن ماسوی ہر گاہ متوجہ بدل شود و دل را
مستغرق انوار و جمع با حق یابد سبحانہ فنا خلق میشود و امید و بیم از غیر نمی ماند و فنا ہوا و فنا فعل میشود آرزو جز خدا
نمی باشد و صدور افعال از یک فاعل حقیقی می یابد و در فنا لطیفہ نفس فنا ارادہ میشود این قدر بے شعوری
از ضروریات طریقہ است سعی نمایند که دوام این حالت و دوام توجہ و تواتر ورود حالات لازم نسبت باطن
شود ۔ تا دوست بچشم سر نہ بینم ہر دم ؛ از پائے طلب کجا نشینم ہر دم ؛ گویند خدا بچشم سر نتوان دید ؛ ایشان
آنند من چنینم ہر دم ؛ دعوائے رؤیت بصری نمودہ است معتقد اہل سنت و جماعت است که رؤیت در دنیا واقع
نیست این از غلبات حضور و توجہ است در اشتباہ افتادہ دعوے خلاف اہل حق می نمایند ہائے ہائے چہ
بودے اگر این ہیچکارہ که از ہیچ با این اسرار و حالات فائز شدے آرے ۔ ہر گدائے مرد میدان کے بود ؛ مور لنگ
با این اسرار و حالات کفایت کند ۔ گر ندارم از شکر جز نام بہر ؛ زان بسے خوشتر که اندر کام زہر ؛ **وصیت**
بدانکه توحید وجودی از مقتضیات سیر لطیفہ قلبی است و توحید شہودی در سیر لطائف فوقانی پیدا می گردد و تطبیق
این ہر دو دید و یافت متعذر است آن معرفت از مقامے دیگر است و آنجا احوال و کیفیات و علوم جدا است و این
از مقامے دیگر پیدا اینجا حالات و واردات علیحدہ در پیش می آید ہر دو احوال متباینہ و اسرار متفاوتہ و دید و یافت
مخالفہ را یکے گردانیدن بسیار تعجب است اما آنچه اہل معرفت بیان فرمایند ادراک اہل جہل از ان کوتاہ خواہد
بود **وصیت** بدانکه تمام نسبتہائے خاندان حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ با کیفیات و حالات و انوار و علوم
آنہا که ہر مقام احوال و اذواق و اسرار جدا دارد و درین وقت نایاب است این نسبتہائے عالیہ در فرزندان
ایشان و کمل خلفاء آن اکابر جلوہ گر بود حضرت محمد زبیر در صاحبزادہ ہا ختم المشائخ بودند و حضرت مرشد ما در
خلفاء خاتم این مقامات بلند که از خصائص حضرت مجدد است این ہر دو بزرگ تسلیک سالکان تا نہایات طریقہ
احمدیہ مجددیہ می نمودند ۔ فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ؛ دیگران ہم بکنند آنچه مسیحا می کرد ؛ بدانکه
حاصل سیر و سلوک که در صوفیہ صافیہ معمول است انصباغ است بصبغۃ اللہ و فنا ر رذائل و اتصاف
و بقا بحمائد و تنور بانوار و کیفیات که در مقامات جذبیہ پیش می آید و ہر یکے را که از فنا و بقا و حالات قوت
بمقامے که رسیدہ است بقوت دست دادہ و بشریت خودے یافتہ و جہت حق غالب آمدہ تسلیم و رضا

وتوکل وصبر بوجہ احسن بہم رسانیدہ اور افضل وشرف ثابت است بر غیر خود کہ درین امور شباہتے ندارد اللّٰہم وفقنا لما تحب وترضیٰ بدانکہ برائے رفع قبض باطن وتیرہ شدن حالات وکیفیات باطن تلاوۃ یا استماع قرآن مجید باترتیل وتحسین صوت وحزن وطول قنوت در نماز باکمال خضوع وخشوع مقرر است واصحاب کبار رضی اللہ عنہم بہمین اعمال قرب خورسند بودند ومعمول نبود کہ انعقاد مجلس قصاید واشعار نمایند اگر کسے ارتکاب این امور میکرد مطعون وملام بود استماع نغمہ وتار وجہر ذکر بامد شد در قرون متاخرہ ظہور یافتہ محدث است ودر استماع نغمہ در صوفیہ نیز اختلاف است حضرت ابو الحسن شاذلی وحضرت حماد دباس رضی اللہ عنہما سخت انکار داشتند وحضرت شیخ عبد الحق محدث رحمۃ اللہ علیہ در بعضے رسائل خود این اختلاف نقل کردہ اند لیکن بے مزامیر بدون انعقاد مجلس غافلان شنیدن اشعار محبت در خلوت گاہ گاہ مضائقہ نیست حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ وعلیہم فرمودہ اند کہ ما نہ انکار کنیم ونہ این کار کنیم در وقتیکہ نائے وچنگے بحضور مبارک ایشان آوردند این کلام فرمودند زیرا کہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این کار نکردہ اند واز بعضے مشایخ این امر ولیست انکار بزرگان چرا کنم در نسبت مجددیہ استماع نغمہ را اثر نیست شنیدن قرآن مجید کہ معمول حضرت مجدد بود صفا وجمعیت می افزاید ونغمہ وتار اہل قلب را ذوق می بخشد در مجلس مبارک مقدس حضرت سلطان المشایخ نظام الدین اولیا رحمۃ اللہ علیہ ملاہی ومزامیر ہرگز نبودہ ومجمع اہل غفلت انعقادے نداشت در فوائد الفواد وسیر الاولیا این چنین مسطور است ذکر جہر متوسط بآواز حزین برائے ذوق وشوق وگرمی باطن احیانا لا بأس بہ ہرگاہ در دل انجذابے پیدا شود وبے اختیار آواز ذکر بدرد وحزن بلندی بر آید این چنین جہر را کسے مانع نیست ذکر خفی را فضل است بر جہر بچندین مراتب ذکر خفیہ ہر وقت می شود وذکر جہر مانند حبس در نفی واثبات برائے حصول گداز وگرمی مقرر کردہ اند مثل دوا است ازالہ سستی وکسل را بدانکہ نصیحت اتباع عقاید سلف صالح مثل حضرت غوث الثقلین وحضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہما باید نمود ودر شان اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم جز بہ نیکی لب نباید کشود ونفوس ایشان بفیض صحبت خیر الاخیار صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم تہذیب تمام یافتہ واز نفسانیت پاک گردیدہ وواقعات اینہا ہمہ بہ نیت صالح بودہ الا لازم می آید کہ صحبت خیر البشر صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در جماعتہ کہ مال وجان در راہ خدا ورسول درباختہ اند وقرآن مجید از ثنائے این ہا مبشرت تاثیرے نبخشد وحب دنیا ومحبت جاہ از دلہائے آنہا نرفتہ پس ماوایس ماندگان را چہ توقع باشد دین وعقاید واعمال واخلاق پیغمبر خدا وکلام خدا ورسول ومناقب ائمہ اہل بیت نبوت رضی اللہ تعالے عنہم ایشان رسانیدہ اند در صورت تفسیق وتکفیر معاذ اللہ اعتماد از دین بر می خیزد ودینے کہ فساق وکفار رسانیدہ باشند بر آن وثوقے واعتمادے نتواند شد حضرت امیر در وقت خود امام بحق ونائب حضرت رسول بحق بودند مخالفان را اشتباہے افتادہ وآن اشتباہ موجب لعن اہل مصر وشام گردیدہ فتنہ برپا شد واصحاب باہم یکے بودند آیہ شریفہ رحماء

بینهم در شان اصحاب کرام وارد است و رحماء صیغهٔ صفت مشبهه است و صفت مشبهه دلالت بر دوام دارد پس الفت و دوستی آنها باهم ازین آیهٔ شریفه ثابت شد و کُلًّا وَّعَدَ اللّٰهُ الْحُسْنٰى در بارهٔ ایشان است وعدهٔ حسنی برائے نیکان بود رضی اللہ تعالٰی عنهم واجب است سکوت و عدم خوض درین واقعات برائے رعایت جانب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم که همه را شرف صحبت و قرابت بآن حضرت ثابت است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حضرت ابن عباس رضی اللہ تعالٰی عنهما فرموده اند که آنحضرت را با جمیع قبائل عرب پیوندے و قرابتے بود متقدمان مشائخ را رحمۃ اللہ علیهم که بر متاخرین حق تربیت و تلقین ثابت دارند فضل ثابت است پاس ادب آن اکابر لازم است و غلبهٔ جنون محبت مفرط در حفظ مراتب ساقط است در ترجیح مذهبے بر مذهبے تفضیل مجتهدے بر مجتهدے طریقے بر طریقهٔ فضولی نباید نمود آنها همه را انیات صالحه و همت و تحقیق اتباع سنت و رضاء الٰهی بود سبحانه و رحمۃ اللہ علیهم و از تحقیر مسلمانے و عیب بینی و سخن چینی و خود را قدرے نهادن اجتناب لازم باید که خود را محض عدم یافتن و کمالات را باصل آن دادن و حسنات خود را قابل قبول ندیدن و سیئات خود را مثل کوهے بر سر گرفتن و بدیهائے غیر را بتاویل نیک انگاشتن و وقائع روزمره را از ارادهٔ حق سبحانه دانستن و لب بچون و چرا نکشادن و با کسے بحث و جدال نکردن این قدر مناقشه و لهابا می خراشد که مخالف میگوید چنین است و تو گوئی آنچنان او تکرار نماید نی این چنین است تو گوئی مسلمانا من بر خطا بودم نه زیاده ازین سخن تکرار نکشد تا فتنه و غوغا پیدا نشود و دل مکدر نگردد و این است طریقهٔ اهل معرفت رحمۃ اللہ علیهم نقل است چند درویش بخدمت حضرت شیخ شکر گنج قدس سره آمدند که مارا باهم ناخوشی در میان است قصهٔ ما را بشنوند و انفصال فرمایند ایشان فرمودند مارا دماغ شنیدن قضایا نیست مولانا بدر الدین اسحاق و بابا نظام الدین شما فیصل نمایند اینها نزد آن هر دو بزرگ در جائے نشسته سخن نزاع شروع کردند یکے بدیگرے گفت شما در این مقدمه چنین ارشاد کرده اید دیگرے گفت نی شما چنین فرموده بودید اهل منازعت نقل سخنهائے یکدیگر را بالفاظ حسن ادب بیان کردند سلطان المشائخ و مولانا بدر الدین اسحاق بسیار گریه کردند هر گاه کلمات ناخوشی شما همه ادب و تعظیم یکدیگر باشد در صورت خوشی چه قدر رعایت یکدیگر کرده باشید ایشان بحضور حضرت گنج شکر عرض کردند که این عزیزان برائے تربیت آمده اند که درویشان را باهم درشتی و سخت گوئی نمی باشد اللہ تعالٰی اتباع این بزرگان عطا فرماید بدانکه نماز را در اول وقت با رعایت طمانیت رکوع و سجود و رعایت قومه و جلسه بجماعت ادا باید نمود قومه و جلسه پیش بعضے فرض و نزد بعضے واجب پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم گاهے نماز بے قومه و جلسه نکرده اند هر که عمداً ترک می نماید اعادهٔ نماز بروے واجب است و اگر سهواً ترک نموده سجدهٔ سهو بجا آورد و در عقائد اهل سنت و جماعت داخل است که استخفاف سنت کفر است و صیت در هر ماه سه روزه و عرفه و روزهٔ عاشوره و روزهٔ پانزدهم شعبان در حدیث ثابت است و شش روزه شوال

در روزہ احتیاط از غیبت و دروغ و طعن و فضول کلام ضرور است و الّا روزہ قابل ثواب نیست احمقی
بود کہ رنج گرسنگی و تشنگی بردارد در روزہ باین امور برباد دہدش بعضے غیبت را مفسد روزہ است و این است
مذہب اوزاعی و پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وسلم غیبت گر را باعادۂ روزہ و وضو امر کردہ اند و اسبال ازار و قمیص
و غیرہما کبیرہ است پیغمبر خدا مسبل ازار را امر باعادۂ وضو فرمودہ اند کہ نماز مسبل قبولے ندارد و جمعیت
و بدانکہ حصول نسبت جمعیت و توجہ بے اعمال ظاہر محال است نور اعمال را در اطمینان باطن اثرے تمام
است اندرون از التفات و عظمت غیر پیراستہ و بیرون با اعمال و اخلاق نیک و شکستگی و انکسار آراستہ
بالاتر ازین کمالے نیست پس برتو باد با اعمال کہ از ان حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در احادیث صحیحہ ثابت
است التزام آن کنی تا از اہل سنت حبیب خدا باشی ان المحب لمن یحب یطیع حضرت خواجہ نقشبند
رحمۃ اللہ علیہ در طریقہ خود اوراد و اعمال مقرر نکردہ اند کہ آنچہ باحادیث ثابت شود از اعمال برائے
حصول محبت و قرب حضرت حق سبحانہ کافی است پس اعمال و عادات آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم تحقیق نمودہ متابعت
نمائی حرکات و سکنات کہ بہ نیت اتّباع و توجہ بآنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ادا کردہ شود تمام
عبادت می شود در ادائے فرائض نیت ادائے فرض و سنت متابعت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ
وسلم کنی کہ این فرض بجہت فرض بودن آن از حق سبحانہ برمن و باتّباع حبیب خدا ادا می کنم مکافات
تحائف بیکدیگر و رسوم و زیارت دوستان و ماکولات مثل گوشت و کدو و سرکہ و شیرینی و مشروبات
مثل شیر و آب سرد و عسل و ملبوسات مثل پیراہن و قمیص و ازار و حلۂ سبز و سرخ کہ علماء حنفیہ آنرا
مخطط تحقیق کردہ اند بہ نیت اتباع عبادت میشود و نور ایمان می افزاید کہ این ہمہ از رسول خدا صلی
اللہ علیہ وآلہ وسلم ثابت است نماز تہجد و اشراق و چاشت و اوابین و سنت عصر چہار نفل بعد
سنت عشاء و دو نفل بعد وتر نشستہ بقراۃ سورۂ اذا زلزلت و قل یا ایہا الکافرون در حدیث شریف
بہ ثبوت پیوستہ است و تلاوت قرآن مجید وقت تہجد اولی و کلمہ تمجید صد صد بار در روز و سبحان اللہ
و بحمدہ صد صد بار وقت صبح و شام و صد بار وقت خفتن درود و استغفار در حدیث وارد است
و ادعیہ صبح و شام وقت خفتن و وقت غیر معین ہر قدر بران مواظبت توان نمود از احادیث صحیح
دریافتہ بران عمل نماید و درین ہمہ اعمال و عادات نیت متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ
وسلم بکنند وصیت بدانکہ توجہ باطن بحضرت حق سبحانہ درین طریقہ معمول است و آن دوام
آگاہی است بحضرت حق سبحانہ و بعد از توجہ و حضور باطن دیدن صدور افعال از فاعل حقیقی سبحانہ
؎ رود روگم شو وصال این است و بس ؛ این معنی دارد و بعد تبری از حول و قوت خود تدبیر و
اختیار بکارساز مطلق سبحانہ تفویض باید نمود این است مراد ازین مصرعہ ؎ تو مباش اصلا
کمال این است و بس ؛ و ہر گاہ در ہر امر نیت اتّباع رسول خدا کنی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و توجہ

بآنحضرت داری صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم توجہ دو قسم پیدا شد پس برتو باد کہ این ہر دو توجہ را حاصل زندگے دانی
واین ہر دو توجہ را لازم گیری وصیت کسے کہ ذکی و فارغ باشد علم صرف و نحو و منطق تا قطبی و علم کلام و
فقہ و اصول بخواند و درس علم حدیث و علوم صوفیہ علیہ کہ در آداب و اخلاق و مقامات سلوک و احوال تالیف
رسایل نمودہ و مکتوبات حضرت شیخ یحیی منیری رحمۃ اللہ علیہ و کتب پیر دوستان حق سبحانہ در تہذیب نفس
اثر تمام دارد و رسایل حقایق چندان مفید نیست کہ ہر کہ در طریقہ سعی و مجاہدہ و کثرت ذکر می کند اسرار و معارف
برو واضح میشود اکثر اولیاء کرام رحمۃ اللہ علیہم روش جود و زہد و جہد و عبادات نافلہ لازم گرفتہ بودند و
غلبات احوال و کیفیات بسیار داشتند و در بیان اسرار و معارف سکوت میفرمودہ اند و این است طریقہ
اسلم از مطالعہ مکتوبات شریفہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ توفیق متابعت حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
بتحقیق معارف و روشنی دل و جان حاصل است و جواب اعتراضات کہ بر کلام ایشان می نمایند واضح میشود
کہ ایشان جواب اعتراضات خود فرمودہ اند عزیزان کلام زیادہ گویان را تحقیق نکردہ سوء عقیدہ بخدمت ایشان
بہم رسانند مکتوبات شریفہ ایشان را درس و مطالعہ نمایند اگر مطالعہ بکنند و انصاف بدہند چہ قدر فوائد شریعت
و طریقت و حقیقت و معرفت و اسرار آلہیہ در یابند ؎ این سعادت بزور بازو نیست ؎ سبحان اللہ چہ
معانی و معارف و حقائق موافق شرع شریف در ان مندرج است حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی
رحمۃ اللہ علیہ پیر ایشان کہ از ائمہ عارفان اند میفرمودند در جواب استفسار ایشان کہ معارف شما قابل
آن است کہ بمطالعہ انبیاء در آید میفرمودند بواسطہ شیخ احمد دریافت شد کہ توحید کوچہ تنگ است و شاہ
راہ دیگر مثل ایشان زیر فلک نیست و این چنین مدح ایشان در مکاتیب حضرت خواجہ موجود است رحمۃ اللہ
علیہم حضرت مجدد میفرمایند کہ بعد حصول توحید وجودی کہ از غلبہ محبت و کثرت ذکر و طاعت نافلہ دست
میدہد معرفت دیگر پیش می آید و آن موافق کتاب و سنت است و در طریقہ ایشان کسے کہ از سیر لطیفہ قلب
برتر رفتہ و بسیر لطیفہ نفس رسید و از آنجا ترقیات نمودہ بسیر لطیفہ قالب خاک راہ یافتہ آنچہ حضرت
مجدد از اسرار و معارف فرمودہ اند آنرا عیان می بیند ایشان امام صدیقان اند و پیشوائے عارفان آنچہ
فرمودہ اند بہزاران کس نمودہ اند رحمۃ اللہ علیہ رحمۃ واسعۃ کافیۃ وافیۃ و نادانان گویند
ایشان بخدمت دوستان خدا سخن بے ادبانہ نوشتہ اند از عدم خوض در کلام ایشان است ایشان میفرمایند کہ معرفت
خدا بر کسے حرام است کہ خود را از کافر فرنگ بدتر نہ بیند این کمینہ زلہ بردار خوان نعمت ایشان است و ہمہ ما را
بانواع نعم تربیت فرمودہ اند حضرت غوث الثقلین راضی اللہ عنہ واسطہ فیض ولایت و ہدایت نوشتہ اند و خود را نائب ایشان
کہ خلیفہ قائم مقام پیری باشد میفرمایند حضرت غوث الاعظم گویا در شمار اصحاب کبار و اہل بیت عظام اند و این عبارت
در رسالہ مکاشفات غیبیہ مندرج است و ہیچ جا لفظ بے ادبی بآنجناب تحریر نکردہ اند مردم بے تحقیق آنچہ میخواہند میگویند
کبرت کلمۃ تخرج من افواھم ان یقولون الا کذبا حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ

زمانی بی حرفہ گویان آنچہ شنیدہ اند بخدمت ایشان نوشتہ کہ شما دعوائے ہمسری با انبیا می نمایند ایشان صریح فرمودہ اند کہ ہمسری کفر است مگر شرکت خادم با مخدوم و ہیچ ولی بمرتبہ ادنی انبیا نمیرسد و ہیچ ولی بمرتبہ صحابی نمیرسد اگرچہ اویس قرنی و عمر بن عبد العزیز مروانی باشد و برائے تنقید معلومات خود آنچہ در واقعہ دیدہ اند بخدمت پیر خود نوشتہ اند مقام خود را بانعکاس انوار و الوان مقام حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ تعالے عنہ رنگین یافتہ اند کہ این مقام بہ نسبت آن مقام شریف بلند دیدم ہرگاہ مقام ایشان بانعکاس الوان این مقام متلون باشد ہیچ جائے اعتراض نیست باطن مریدان بانعکاس انوار پیران خود منور می باشد برائے طلب صلوٰۃ ابراہیم علیہ السلام ہمہ امت مامور است اگر بعضے را درین امر دخل زیادہ باشد خلاف دین و ملت نیست از اعمال نیک امۃ ثواب بجناب انبیاء علیہم السلام حاصل است از یکے زیادہ و از یکے کم پیغمبر خدا را مفاتیح خزائن زمین کرامت کردند و آن بواسطہ خلفاء و سلاطین حاصل شد و برفع توسط حضرت شیخ عبد الحق رحمۃ اللہ علیہ قائل است مردم نافہم کہ از علوم و اقوال صوفیہ خبر ندارند و بے لحاظ انکار می نمایند تاب اللہ علیہم ایشان استفادہ خود از حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ قطب الدین رحمۃ اللہ علیہما بیان نمودہ اند و فرمودہ اند کہ کبرائے طریقہ قادریہ و چشتیہ و سہروردیہ و کبرویہ رحمۃ اللہ علیہم مرا بخلاصۂ نسبتہائے شریفہ خود سرفراز فرمودہ اند اگر خواہم نسبت ہر یکے ازین اکابر سالکان را جدا جدا تربیت نمایم اما طریقہ جدیدہ کہ بعنایت حضرت خواجہ خواجگان خواجہ محمد باقی نقشبندی احراری رحمۃ اللہ علیہ بایشان مرحمت شدہ کیفیات و علوم آن جدا است سالکان بآن طریقہ کم رسیدہ اند بسیار بے کیف و بے رنگ است دست ادراک ازان کوتاہ است لہٰذا زبان انکار پیران دراز است نارسیدن و نافہمیدن سبب انکار می شود کسے کہ بجمیع اصطلاحات مقامات این طریقہ علیہ برسد ادرا ہیچ انکار نمیشود آیۃ شریفہ بر بے نہایتی کمالات الٰہیہ دلالت میفرماید قل رب زدنی علما و لا یحیطون بہ علما حضرت مجدد رضی اللہ تعالے عنہ تسلیک نسبت نقشبندی اختیار نمودہ اند کہ موجب تشرع و تورع میشود و بہ نسبت اصحاب کرام رضی اللہ تعالے عنہم بسیار مشابہ است و نسبت احراری کہ حضرت خواجہ احرار را از آبائے کرام رسیدہ و منشاء اسرار توحیدی میشود آن منزلۃ اقدام است سلوک آن موقوف داشتہ اند اما اسرار توحید در ہر نسبت در سیر قلب واضح میگردد و ظہور این علوم از اہل سلوک قلب کم پنہان می ماند وصیت بدانکہ اگر بعنایت الٰہی سبحانہ قناعتہ بما لابد معاش و ثقہ بمضمون حاصل شود بہتر ازین راحتے و فراغتے نیست و الا اختیار وجہ معاش را بجہت ضرورات بشریت موافق شرع شریف مانعی نیست اللہ تعالے این فقیر حقیر و جمیع دوستان را در یاد خود و اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم از کیفیات محبت و معرفت و حسن خاتمہ در ہر امر بہرہ یاب داراد وصیت بدانکہ طریقہ درویشی راہ محبت است و محبت شعلۂ جان سوزے است کہ ہر ترس و بیم را می سوزد و حصول محبت بر دوام ذکر

وخلوت وعزلت وترک آرزوہا می شود ؎ قعر چہ بگزید ہر کو عاقل است ؛ زانکہ در خلوت صفاہائے دل است ؛ جان بازان راہ حق ترک ما لوفات ومرغوبات گوہر زندگی نثار قدم محبوب خود نمودہ اند برگ درختان قوت ایشان بود عمرہا خواب نکردند ذکر وتلاوت آرام بخشیہائے اینہا میکرد حضرت غوث الثقلین کہ محبوب او سبحانہ است رضی اللہ عنہ ہفتدہ سال در برج عجمی انزوا نمودہ بیخ گیاہ معاش خود داشتند در ایام مشیخت خود یک ختم قرآن مجید وظیفہ داشتند سلطان المشایخ نظام الدین اولیا چہار صد رکعت می نمودند وقت سحر طعام اہل میخوردند حضرت عبد القدوس ہشت صد رکعت وظیفہ داشتند حضرت خواجہ محمد باقی قدس سرہ پیرامون اکثر شبہا احیا میفرمودند می فرمودند افسوس شب کوتاہی کرد رحمۃ اللہ علیہم اجمعین اللہ تعالے مرا وترا شرمے وندامتے کرامت فرماید کہ اتباع بزرگان دین لازم حال ما گردد آمین وصیت بدانکہ آنچہ از حال ومقال کبرائے دین علیہم الرحمۃ در رسائل سیر ومقامات ومعارف آن پیشوایان طریقت وحقیقت دریافت می شود آن است کہ حاصل سیر وسلوک جذب وشہود وحدت در کثرت وتوحید وجودی است وفنائے فعل وصفت واستہلاک ذات سالک است در غلبات مشاہدۂ حضرت حق سبحانہ واین معارف را کمال گفتہ اند مگر حضرت علاؤ الدولہ سمنانی رحمۃ اللہ علیہ واتباع ایشان رحمۃ اللہ علیہم میفرمایند ظہور اسرار وحدت وجود در وسط راہ سلوک پیش می آید وجواب وسوال عبد الرزاق کاشی کہ در توحید وجودی غلو دارد بخدمت ایشان در نفحات حضرت ملا جامی مذکور است واز معارف حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ وتابعان ایشان آن است کہ توحید وجودی در سیر لطیفۂ قلبی پیش می آید وغلبات محبت وآہ ونالہ واستغراق وبیخودی ومستیہا از لوازم سیر این لطیفہ است ودر سیر لطیفۂ روح سلب نسبت صفات از خود ونسبت آن بحق سبحانہ ودر سیر لطیفۂ سر اضمحلال ذات سالک در شہود حضرت ذات تعالت وتقدست ودر سیر لطیفۂ خفی تنزیہ جناب کبریا از جمیع مظاہر ودر سیر لطیفۂ اخفی تخلق باخلاق الٰہی سبحانہ ودر سیر لطیفۂ نفس زوال عین واثر وانتفا وانا حضرت حق سبحانہ کرامت میفرماید واین معارف در سیر لطایف عالم امر مندرج اند ودر سیر لطائف ثلثہ عالم خلق حیثیت ظہور تجلی ذاتی دائمی دست میدہد ودر سیر لطیفۂ خاک تجلی ذاتی دائمی وفقدان این ہمہ معارف وکمال لطافت وصرافت وبے رنگی وبے کیفیتی نقد وقت میگردد وکمال عبودیت وقصور ونیستی واتباع ہوی لما جاء بہ المصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم حاصل می شود العبد عبد غفر اللہ لہ والحق حق سبحانہ ما للتراب ورب الارباب بعد ازین در کمالات رسالت واولو العزم وحقائق الٰہیہ وحقائق انبیاء علیہم السلام معاملات بہیات وحدانی کہ از لطیفۂ قلب وتزکیہ

لہ اے لیاقت وقابلیت

نفس و عناصر حاصل شده می افتد و اردات در غایت تنزیه و احوال و انوار لطیفه و کمال یقین ایمانیات
گانا را ای علیٰ پیش می آید کسے را که کشف صریح باشد سیر خود درین مقامات بدیدهٔ بصیرت می
بیند و الّا در انتقال مقامے از مقامے تغیرات صریح در احوال باطن خود از روئے ذوق و وجدان
دریافت می نمایند و آنچه بشارات درین طریقه رواج دارد اگر صاحب بشارت سیر و کیفیات در
باطن خود عیان نه بیند یا بوجدان و ذوق تغیرات صریح در خود نیابد از اعتبار ساقط است و افترا
است بر حضرت حق سبحانه تاب الله علیهم بدانکه شمهٔ از سلوک جدیده مقامات که بحضرت مجدد رحمة الله
علیه مرحمت شده نوشته شد و تصویرے ازان کرده اند با این همه مقامات و معارف خود را ذیل مشرب
خوار اکابر اولیا نوشته اند و هیچ از مراتب ادب فرونگذاشته ع دولت نه دهد خدائے کس را بعبث
بیخبران ایشان را منکر اولیا مقرر کرده اند غفر الله لهم از حسد است معاذ الله یا از عناد است استغفر الله
از بے خبری است و بس حسد و عناد هر دو از کبائر است مسلمانان از ارتکاب کبائر بری و پاک اند اگر
بدیدهٔ انصاف مطالعه کلام ایشان نمایند هیچ اعتراضے و انکارے نمانند وصیت بدانکه اختیار طرق
صوفیه که از مقربان بارگاه الٰهی اند سبحانه برائے آن است که بیمن صحبت ایشان عقائد صحیحه اهل سنت
و جماعت با قوتے و صفائی در آن حاصل شود و توفیق تقدیم اعمال صالحه و اخلاق حسنه مساعد گردد و احوال
نیک و ذوق و شوق و حضور و آگاهے و یاد داشت و محبت خدا و رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم و توحید
و تخلیص دل از التفات غیر و کیفیات و معرفت وغیره که آن کبار در کتب خود بیان نموده دست دهد و تصفیه
دل از آرزو و غفلت و تزکیه نفس از رذائل حاصل شود و دل را بتری و نفرت از بدعت و معصیت پیدا شود
و الّا مریدی بیفائده بود مریدی برائے آن نیست که باعتماد شفاعت پیران بدعت اختیار نمایند و آنچه بزبان
آید بگویند و بیباکی در افعال بکنند الحمد لله که بیمن توسل مشائخ کبار مخلصان صادق را این امور موافق مقتضائے
این وقت دست می دهد نقل است که بزرگے بجناب الٰهی سبحانه نالید که الٰهی بیمن توفیق فضل تو در اعمال
و اذکار قصور نمی کنم و احوال و کیفیاتے که در ایام جوانی من بود درین پیری نمی یابم هاتفے گفت. جوانی تو
نزدیک بود بزمان پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم پس بعد از زمان حبیب خدا صلی الله علیه و آله
وسلم موجب بعد ما بعیدان شده است انا لله و انا الیه راجعون بدانکه این مقامات و درجات که
در طریقه علیه احمدیه مجددیه مسلوک بود درین زمان معلوم نیست که کسے در عالم موجود باشد که بآن تواند
رسانید پس لائق ما و اپس ماندگان است که بعد توبه و انابت در رعایت زهد و ورع و صبر و قناعت
و توکل و تسلیم و رضا و مقاماتی که در صوفیه علیه معمول است طریقه توسط در مأکولات و ترک مألوفات
و عادات پیش گرفته اوقات بوظائف اعمال از نماز که در شب و روز شصت رکعت میشود و
تلاوت قرآن مجید و درود و استغفار و کلمات طیبات معمور داریم و وقوف قلبی و ذکر اسم ذات باشند

یا لنفی و اثبات جناناً و لساناً و نگہداشت دل از خواطر و کمال توجہ بحضرت حق سبحانہ بکمال افتقار و انکسار و بازگشت و سفر در وطن حاصل زندگانی بدست آریم و عمر بخسارت نگذاریم و درویشی چیست بیکسان زیستن بکمال استقامت بر اتباع حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و یکسو نگریستن ملکۂ آگاہی و حضور و یادداشت را راسخ داشتن کہ صاحب شرع را انکارے بر اعمال ظاہر و سالک را طعنے بر حضور باطن نماند ہو تابع مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و دیدۂ دل بمشاہدۂ حضرت حق سبحانہ بینا باشد اللہ تعالےٰ این پیر عمر ضایع کردہ را و جمیع دوستان را توفیق عمل برین طریقہ کرامت فرماید و دوام ہر دو توجہ بحضرت حق سبحانہ و توجہ بحضرت حبیب خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم نقد وقت فرماید آمین آمین آمین -

مکتوب صدم رسالہ پنجم

دربیان مقامات تمام طریقہ انیقہ مجددیہ از دائرہ امکان تا بدائرہ لاتعین و مراقبات آنہا من ابتداء الی انتہا صدور یافتہ

بعد حمد و صلوٰۃ واضح باد کہ اکابر ایں طریقۂ شریفہ مقامات قرب در عالم مثال بکشف صحیح و معاینہ صریح دیدہ تعبیر ازان مقامات بدائرۂ مناسب یافتہ اند کہ آن مقامات بے جہتہ و بے چون اند و دائرہ ہم بے جہت است و الا جائے کہ خدا است دائرہ کجا است دائرۂ اولی دائرۂ امکان است در نصف سافل آن سیر آفاقی دست مید ہد و آن عبارت از دیدن انوار است بیرون یا طن خود بر نگہا ے مختلفہ و در نصف عالی آن سیر و سلوک انفسی است و آن مشاہدۂ انوار و تجلیات است در باطن خود و امنامات و واقعات را اعتبار نہادہ سعی و جہد در حصول دوام حضور و آگاہے باید نمود دریجا ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و تہلیل لسانی ترقی می بخشد و مراقبہ احدیت صرفہ حضرت ذات کہ مسمیٰ اسم مبارک اللہ است می نمایند و وقوف قلبی توجہ بدل و لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک با صحت الفاظ ذکر و نگہداشت دل از خواطر علی الدوام می باید کہ دل بے ذکر کثیر نمی کشاید توجہ بدل و توجہ دل بحضرت ذات او سبحانہ و نگہداشت خواطر و ذکر بہ صحت الفاظ و لحاظ معنی کہ نیست ہیچ مقصود بجز ذات پاک و بازگشت کہ "خداوندا مقصود من توئی و رضائے تو محبت و معرفت خود دہ" با ملاحظہ نیستی خود و اثبات ہستی حضرت ذات پاک با نکسار و تضرع باید کہ دائمی باشد چون کم خطرگی یا بے خطرگی کہ مانع توجہ و کیفیت نشود تا بچہار گھڑی برسد مراقبہ معیت وھو معکم اینما کنتم در ہر لحظہ و ہر دم باید نمود و ذکر تہلیل لسانی نیز و این مراقبہ در ولایت صغریٰ می کنند کہ دائرۂ ثانی

است و اینجا سیر تجلیات افعالیه الٰہیه ظلال اسماء و صفات است درینجا توحید وجودی و ذوق و شوق و آه و ناله و استغراق و بیخودی و دوام حضور و توجه وغیره حاصل میشود و چون توجه احاطهٔ شش جهت نماید و انتظار سے نماند شروع سیر در دائرهٔ ولایت کبری می نمایند و این دائرهٔ ثالث است متضمن بسه دائره و یک قوس در دائرهٔ اولی مراقبهٔ اقربیت نحن اقرب الیه من حبل الورید می کنند و ذکر تهلیل بزبان موجب ترقی می شود و بخیال نیز مورد فیض درینجا لطائف خمسه اند بشرکت لطیفهٔ نفس نصف سافل دائرهٔ اولی مشتمل بر تجلیات اسماء و صفات زائده است و نصف عالی آن متضمن اعتبارات و شیون ذاتیه و دائرهٔ ثانی اصول آن تجلیات و دائرهٔ ثالثه اصول آن اصول و قوس اصول آن اصول اصول درین دائرهٔ دویم و سیوم و قوس مراقبهٔ محبت یحبهم و یحبونه می نمایند مورد فیض درینجا لطیفهٔ نفس است هرگاه دائرهٔ اول تمام گردد مراقبه و ذکر در دائرهٔ ثانیه باز در دائرهٔ ثالثه باز در قوس ذکر و مراقبه معمول است در این ولایت کبری که ولایت انبیاء است علیهم السلام توحید شهودی و فناء انا و استهلاک و اضمحلال در نسبت باطن و اسلام حقیقی و شرح صدر و عالم را ظل وجود و توابع وجود حضرت حق سبحانه یافتن و فنا از رذائل صفات و تخلق باخلاق نیک دست میدهد و بحصول این همه تجلیات ظلال اسماء و صفات و تجلیات اسمائی و صفاتی و اصول این سیر اسم ظاهر تمام می شود و من بعد سیر تجلیات اسم الباطن و حالات آن پیش می آید و این دائره رابع مقامات است و این سیر را ولایت علیا مقرر کرده اند درینجا نماز نافله باطول قنوت و مراقبهٔ مسمای اسم الباطن موجب ترقی میشود بعد ازین سیر تجلی ذاتی دائمی دست می دهد و این تجلی ذاتی دائمی را تعبیر بکمالات نبوت کرده اند و این دائرهٔ خامسه است و تجلیات ذاتیه درجات دارد اول کمالات نبوت است و در این جا مراقبهٔ ذات بحت از اعتبارات می نمایند و لطیفهٔ عنصر خاک درینجا مورد فیض است تلاوت قرآن مجید درینجا ترقی می بخشد و نکارت حالات باطن و بے رنگی و بے کیفیتی نفوذ وقت می شود و درینجا در بنیات و عقاید قوتها حاصل می شود و استدلالی بدیهی میگردد و کشف اسرار حروف مقطعهٔ قرآنی بمحققان این درجات حاصل میشود و درجهٔ دوم دائرهٔ کمالات رسالت است و این دائرهٔ ششم است و درجهٔ سیوم دائرهٔ کمالات اولو العزم است این دائرهٔ هفتم است درین دو دائره مورد فیض هیئت وحدانی سالک است که بعد تصفیهٔ حصول فنا لطائف خمسهٔ عالم امر و تهذیب لطائف خمسهٔ عالم خلق ترکیبے دیگر یافته و در حقائق سبعه بعد ازین پیش خواهد آمد نیز مورد فیض هیئت وحدانی است و تلاوت قرآن مجید خصوص در نماز ها موجب ترقی میشود بعضے اکابر بعد حصول کمالات ثلثه سیر حقائق انبیاء علیهم السلام مقرر فرموده اند دائرهٔ خلت این دائرهٔ هشتم است حقیقت ابراهیمی است علیه السلام و درینجا مراقبهٔ حضرت ذات بلحاظ آنکه حقیقت ابراهیمی علیه السلام از آنجا ناشی است می نمایند و صلوٰة ابراهیمی بسیار می خوانند دائرهٔ محبت ذاتیه این دائرهٔ نهم حقیقت موسوی است علیه السلام در اینجا مراقبهٔ حضرت ذات پاک که منشاء حقیقت موسوی است می کنند درود

اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی اخوانه من الانبیاء خصوصا علی کلیمک موسیٰ وبارک وسلم ورد می کنند دائرہ محبت ذاتیہ ممتزجہ با محبوبیۃ ذاتیہ حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این دائرہ دہم است دریجا مراقبہ حضرت ذات پاک بلحاظ آنکہ منشاء حقیقت محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم می نمایند و دائرہ حقیقت احمدی این دائرہ یازدہم محبوبیۃ صرفہ ذاتیہ است دریجا مراقبہ حضرت ذات او سبحانہ بلحاظ آنکہ منشأ حقیقت احمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم باید نمود و در دائرہ حب صرف ذاتیہ این دائرہ دوازدہم است مراقبہ حضرت ذات بلحاظ آنکہ منشاء حب ذاتیہ است می نمایند و کثرت صلوٰۃ اللهم صلِّ علیٰ محمد وآلہ واصحابہ افضل صلواتک عدد معلوماتک وبارک وسلّم کذلک درین مقامات ترقی می بخشد بعد ازین مرتبہ لاتعین واطلاق حضرت ذات است سبحانہ من بعد دائرہ حقیقت کعبہ حسنیٰ این دائرہ سیزدہم کہ آن عبارت از ظہور عظمت وکبریائی حضرت ذات است سبحانہ دریجا مراقبہ حضرت ذات باعتبار مسجودیت آن ممکنات را می کنند باز دائرہ حقیقت قرآن واین دائرہ چہاردہم است حقیقت قرآن عبارت از مبدء وسعت حضرت ذات است دراینجا مراقبہ حضرت ذات باعتبارے کہ منشاء حقیقت قرآنی است می نمایند این دائرہ پانزدہم است باز دائرہ حقیقت صلوٰۃ کہ عبارت از کمال وسعت بیچون حضرت ذات است سبحانہ دراینجا مراقبہ حضرت ذات کہ منشاء حقیقت صلوٰۃ است باید نمود من بعد مرتبہ معبودیت صرفہ است دراینجا سیر نظری می تواند شد نہ سیر قدمی کہ آن در مقام عابدیت میشود این است اسامی مقامات ومراقبات طریقہ احمدیہ مجددیہ کہ تفصیل آن در مکتوبات شریفہ مندرج است در ولایات ثلاثہ ظہور کیفیات میشود از بیخودی واستغراق وتوحید وجودی واستہلاک واضمحلال وتوحید شہودی وفناء انا وکیفیات لطیفہ قالبیہ در تجلیات ذاتیہ دائمی کہ در کمالات ثلاثہ ودر حقائق سبعہ لطافت وبساطت ووسعت وبے رنگیہا وبے کیفیہا نسبت باطن وقوت در ایمانیات وعقاید حقہ بہم می رسد وکسے کہ کثرت مراقبات دراین مقامات عالی می نماید در بساطت وبے رنگی ہر مقام فرق می تواند کرد واللہ اعلم بالصواب والیہ المرجع والمآب[1]

---

[1] فائدہ بدانند کہ حضرت مجدد رضی اللہ عنہ تہذیب وتسلیک لطائف خمسۂ عالم امر جدا جدا میفرمودند بعد حصول فنا وبقاء واحوال واسرار ہر لطیفہ بہ ترتیب وتہذیب لطائف عالم خلق می پرداختند اما فرزندان گرامی آنحضرت با بزرگان دیگر سیر لطیفہ روح وسر وخفی واخفی موقوف داشتہ تزکیہ لطیفہ نفس اہم دانستہ اند کہ در ضمن سیر لطیفہ قلب آن لطائف را تہذیبے حاصل می شود ومنشاء ومقام فنا وبقاء لطیفہ روح تجلیات ثبوتیہ الٰہی است ومنشا ومحل فنا وبقاء لطیفہ سر تجلیات شیونات ذاتیہ الٰہی است ومنشاء وجائے حصول فناء وبقائے لطیفہ خفی تجلیات صفات سلبیہ الٰہی ومنشاء وجائے حصول فنا وبقا لطیفہ اخفیٰ شانے است جامع از شانہائے (باقی صفحہ ۱۴۲)

مکتوب صد و یکم

بخواجہ حسن مودود صدور یافتہ در جواب اعتراضات اوّل آنکہ مرشد باید کہ موافق طبایع مختلفۂ طالبان بانواع متنوعہ اشغال تربیت فرماید دویم آنکہ حضرت مجدد پرداخت نسبت حضرت خواجہ محمد باقی نکردند و ریاضات نہ نمودند و در نسبت فتورے راہ یافت کلمات عالیہ چگونہ صادر می شد سیوم آنکہ تفضیل طریقۂ علیۂ چشتیہ چہارم آنکہ اولیاء بمرتبۂ غوثیت رسیدہ اند بسیار اند در چشتیہ و در نقشبندیہ در نظر نمی آید و در قادریہ یک ذات مبارک حضرت غوث الاعظم رضی اللہ عنہ است و ما یناسب ذلک

بجناب بفیض مآب صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب حضرت خواجہ حسن صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ قولکم مرشد موافق مختلفۂ طبائع طالبان بانواع متنوعہ اشغال تربیت فرماید ارباب بصیرت و کشف ہمیں طریقہ تسلیک کردہ اند اما این کلیہ نبیست انبیاء علیہم السلام بیک طور شریعت کہ ایمانیات و عملیات و خلق نیک و تراضی در معاملات است اصلاح بنی آدم میفرمایند و آن اعراض از دنیا و اقبال بآخرت است و اہل اسلام باین یک طور صلاح و فلاح یافتہ اند حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ بیک شغل کہ توجہ بقلب توجہ بحضرت حق است سبحانہ و آنرا مرتبہ احسان گویند و ذکر خفیہ و اتباع سنت و ترک بدعت عالمی را کامیاب فرمودہ اند و آن حصول مرتبہ احسان است کہ جزو سیوم دین است بسبب نور قلب بدوام ذکر و توجہ اخلاق و اعمال را مرضی فرمودند آن توجہات سنۃ را احاطہ میفرماید و سر توحید واضح میگردد و اگر واضح نشد دین خالص بمرتبہ

(بقیہ حاشیہ صفحہ ۱۴۰) الٰہی سبحانہ در سیر لطیفۂ قلب ظہور اسرار توحید وجودی و در سیر روح سلب صفات از خود و نسبت آن بحق سبحانہ و در سیر لطیفۂ سر اضمحلال ذات در ذات او سبحانہ و در لطیفۂ خفی تفرید جناب کبریا از جمیع مظاہر و در لطیفۂ اخفی تخلق باخلاق او سبحانہ نقد وقت سالک شود و تا یار کرا خواہد و میلش بکہ باشد ۱۲ منہ

احسان حاصل است و انوار ذکر ظاہر و باطن را مستنیر میدارد بہ صحبت مرشد و دوام ذکر و توجہ این مرتبہ دست می دہد و ریاضات و عبادات اہل این طریقہ ہمین اتباع شریعت است و بس عمل بعزیمت نسبت باطن را درخشان میدارد قولکم دربارہ حضرت مجدد رضی اللہ تعالی عنہ کہ نسبت حاصلہ از شیخ المشایخ حضرت خواجہ محمد باقی باللہ انعکاس است بہ ساختن آن نکردند و ریاضات نہ نمودند دران فتورے راہ یافت و نسبت باولیا و صحابہ ترک ادب کردہ مساوات بخیر البشر نمودند صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اگر در نسبت فتور راہ می یافت کلمات عالیہ ہیچگونہ صادر می شد حضرت خواجہ کہ امام اہل معرفتہ اند دربارۂ ایشان میفرمایند علوم شما ہمہ صحیح و قابل ملاحظہ انبیاء است علیہم السلام مثل ایشان زیر فلک نیست مانند ایشان چند کس گذشتہ باشند شیخ احمد آفتابی است کہ مثل ما ہزاران ستارہ ہا در سایہ او گم اند و علماء و عقلاء بصحبت معلومات و مقامات طریقہ ایشان شہادت دادہ اند و در سیر لطیفۂ قلب اسرار توحید وجودی و در سیر دیگر لطائف علوم و کیفیات متنوعہ و در سیر لطیفۂ نفس توحید شہودی و در سیر لطائف عالم خلق العبد عبد و الحق حق مشہود می شود این است مشرب انبیاء علیہم السلام و مبنائے شریعت بر غیریت است این معانی از مکشوفات و تسلیکات ایشان بطالبان است سہ ولایت و سہ کمالات و ہفت حقائق در طریقۂ خود بیان کردہ اند و بآن درجات طالبان را رسانیدہ این حقیر و کمترین اگر طالب خوش استعداد ے کہ تارک و خلوت گزین باشد و اوقات بمراقبات و اذکار معمور دارد او را باین مراتب تواند رسانید بواسطہ عنایت پیران کبار بمحض فضل الہی سبحانہ بلکہ چندین کسان باین درجات رسیدہ اند فالحمد للہ سبحانہ و این از کمال صدق و نہایت کمالات حضرت مجدد است رضی اللہ عنہ غرض کہ حضرت مجدد معدن فیض چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ و کبرویہ و نقشبندیہ و نسبتہائے جابجا کہ بمحض برایشان فائز شدہ بودند خاص کنند بندہ مصلحت عام را چون این طریقہ جامع فیوض خاندانہائے خمسہ بلکہ ستہ است از ہر نسبت برشحے سیراب توانیم ساخت شکر و سپاس نعمتہائے آلہی سبحانہ و انعامات حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و افاضات جناب ارشاد دستگاہی حضرت مقدور بیان این مجمع جرایم غیر متناہی نیست در برابر نعمتہائے متکاثرہ جز انفعال و عذر تقصیر من مقصر نقد وقت ندارم سالہا شدہ کہ این چنین عبارات در حق حضرت مجدد نوشتہ بودند و حالا نیز از مکارم اخلاق دور است بمریدان ایشان این کلمات تحریر نمودن قولکم و تفضیل طریقۂ علیہ چشتیہ ہر کہ از خاندان خاص بہرہ مند و منسوب میفرمایند فضائل آن در نظر او جلوہ گری نمایند و الاشرف و فضل بر خاندان و مشائخ بقدر اتباع سنت است و تہذیب طالبان این معنی در نقشبندیہ بسیار است تامل و انصاف ضرور است درین طریقہ از بدعت مزجے نیست و فیوض آن عالم گرفتہ است۔ فالحمد للہ حق تعالے میداند کہ بندہ را بخاندان عالیشان چشتیہ آنقدر نیاز است بیشتر ہم کہ گویند اخلاص نقشبندیہ ندارد نان کسے خوردن و شکر کسے گفتن عجیبہ خود ساختہ است حضرت

شیخ عبدالحق محدث بی تحقیق آنچہ شنیدہ بر آن اعتراض فرمودہ می فرمایند شما انکار پیر خود را کردید
ایشان میگویند ہر کمالے کہ مرا کرامت فرمودہ اند از علم و معرفت بواسطہ حضرت خواجہ است
می فرمایند شما انکار حضرت غوث الاعظم رضی اللہ تعالے عنہ کردید ایشان میگویند مرتبۂ حضرت
غوث الثقلین در اصحاب کرام و اہل بیت عظام محسوب است میفرمایند شما انکار اولیاء می نمائید
ایشان میگویند این کمینہ رذیلہ زلہ بردار خوشہ نعمت ہائے اینہا است میفرمایند شما ہمسری می
کنید بہ پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ایشان می گویند ہمسری کفر است ظاہر است ہر کہ در نعمت ایمان
و اسلام پیغمبر خدا شریک نیست کافر است میفرمایند کلام شما در مذکور خلت اشد است امر بطلب افزونی
در مرتبۂ خلت ہمہ راست پس ہمہ را درین امر دخلی باشد از بعضے کم از بعضے زیادہ مفاتیح زمین پیغمبر خدا
را صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم عنایت شد فتح بلاد بعد پیغمبر بر دست خلفاء و سلاطین نامدار واقع شد این
فتوح موجب ثواب آنحضرت است الدال علی الخیر کفاعلہ تاویلات تفسیر و جزئیات فقہ و
دقائق تصوف ہمہ از کمالات آنحضرت است ظہور آن موقوف بر اشخاص خاص در وقت خاص بود
و ہم است کہ بعد پیغمبر خدا این کمالات بآن حضرت لاحق شد بلکہ ظہور آن کمالات درین اوقات
شدہ از غلبۂ احوال و وہم فرق نمیشود گفت شیخ عبدالحق محدث در ترجمہ فتوح الغیب حضرت غوث الاعظم
بعضے معانی بر قلوب عرفاء می آید عبارت از ان قاصر است تسلیم آن اولیٰ قلت شیخ این چنین میفرماید
و با حضرت مجدد جنگ دارد المعاصرۃ اصل المنافرۃ حضرت شیخ در ترجمہ عبارات آویختہ
است از آیات ظواہر است کلام حضرت مجدد از مقامے ناشی است نظر ایشان بر مقامے قاصر توجہات
از غلبہ حال یا از امر الٰہی یا ترغیب طالبان یا تحدیث پیغمبر صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم تحقیقی کہ در کمالات
شطحیات می نمایند و رینجا نیز ہمان می تواند شد تو لکم اولیاء بمرتبۂ غوثیت رسیدہ در چشتیہ بسیار
اند در قادریہ ہمین ذات حضرت غوث الاعظم است نے در خاندان قادریہ حاجی نوشہ و شاہ قمیص
میران عبداللہ شاہ ابوالمعالے شاہ کمال کہیتلی رحمۃ اللہ علیہم مثل اینہا عزیزان بسیار گذشتہ اند درین
دیار و احوال خلفائے کہ در دیار دیگر اند بسیار اند در نقشبندیہ خواجہ محمد باقی حضرت مجدد و پسران
ایشان حضرت آدم بنوری میر ابوالعلی و مثل اینہا بسیار اند اقطاب و غوثان مریدان ایشانند محبت
بخاندان چشتیہ بر این تحریر باعث است آن جناب را سلمکم اللہ تعالے و ابقاکم علمائے شریعت
مصطفوی صلی اللہ علی صاحبہا بر صوفیہ علیہ کہ ریاضات شاقہ و تشددات در اربعینیات و انواع
اشغال کہ بآن ملہم شدہ باشند نہ آن است کہ از جوگیہ گرفتہ اند از عمل بنور بیر منع است و ضروب کہ
در ان اذکار می نمایند اعتراض دارند مبنیٰ این شریعت بر توسط و اعتدال است قلت اگر مجاہدات شاق
باشند و نفس تاب آن ندارد این اکابر معمول نمی کنند پس رعایت نفس کہ در حدیث شریف آمدہ نفس را

بر کو حقی است بیدار می باشم هر نماز و عبادت و خواب می کنم برای راحت نفس هم میفرمایند خلاف سنت
آن بزرگان تجویز نمی شود حضرت خواجه ما بنای طریقه بر توسط اعمال نهاده اند جزاه الله خیر الجزاء و با حضرت
غوث الثقلین ابن جوزی انکاری داشت و بر سلطان المشائخ نظام الدین اولیاء رضی الله عنه تابعان
ایشان گویند از حضرت آدم علیه السلام تا زمان ایشان این چنین آثار ولایت از هیچ یک ولی ظاهر نشده
گویند که هر کمالی که انبیاء و اولیاء و علماء داشته اند سلطان المشائخ جامع آن است با این همه کمالات بر
ایشان احتساب کرده اند بعضی گفته از دریای گذشته ام که انبیا علیهم السلام بر ساحل آن مانده اند و لوائی
ارفع من لواء محمد خاتم النبوة این همه اسرار از من که خاتم ولایتم کسب نمایند گفته اند پس ولایت را افضل
بر نبوت تا نسبت شد تابعان توجیهات این سکریات کرده اند بر طریقه حضرت مجدد جای اعتراض نیست
و تاویلات و توجیهات بعضی کلام که مضمون الانکار است خود کرده اند و مخلصان نیز بر دمان از ان تاویل
چشم پوشیده زبان طعن دراز کرده اند و مامور اند بحسن ظن و عدم طعن اعتراضات رائج است در مردم و
جواب اعتراض مسلم غرض باین کثرت و وسعت و انوار و حالات که ذره لطیفه و علوم و کیفیات آنها و زیاده
از ان بیان فرموده اند کدام طریقه است لیک فضل متقدم را ست بسبب تربیت و تلقین اللهم ارنا الحق
حقا و اهدنا الصراط المستقیم تذئیل آنچه گویند فلانی از فلانی فیض یافته فیض بمعنی ریختن
و القا است یعنی صحبت انوار و کیفیات از حق سبحانه بر دل او ظاهر شده و این انوار و کیفیت دل را مردانه
ماسوا و گرم محبت جناب کبریا ساخته آرزو بار رخت بر بست و راهی بغیب هویت بکشاد از ذو او خلوت
و ذکر و عبادت نتیجه او کردند این است معنی فیض و این حالات از نقشبندیه شائع گردیده سماع بے
مزامیر مختلف فیه است جواز آن نیز باین دوام گرمی و حرارت پیدا می شود و بیتابی نماید ذوق و شوق
که باین گرمی دست دهد البته باعث ترک و تجرید میگردد پس فیض از نقشبندیه بسیار حاصل شده حضرت
سلامت درین تحریرها که بوجهی نوشته شده فضولیها رفته آنجناب صاحبزاده اند نخوت و راز مناسب نیست
از خرابی اعمال خود چه نوشته شود عمر بکسل و بطالت گذشته درین شدت ضعف پیری تدارک کجا الله
تعالی بواسطه حضرت غوث الثقلین و حضرت شاه نقشبند و حضرت مجدد گناهان اول عمر و اوسط و آخر
آن معاف نموده سیئات را مبدل الحسنات فرماید و رضای که سخط نبود آن نصیب شود و اشتیاق لقای جانفزا
لازم حقیقت دل و جان عطا نماید ؎ منگر که دل این بمین پر خون شده تو بنگر که ازین سرای فانی چون
شده مصحف بکف و با رهو دیده بدوست یا بیک اجل خنده زنان بیرون شد ه این مرگ کرامت فرماید
آمین ۰

مکتوب صد و دوم

بسید احمد بغدادی در جواب عریضه که مشتمل بر اظهار ملال مزاج مبارک

جناب حضرت ایشان ومُنبی از عسرت ظاهری خود بود صدور یافته مع بعضے نصائح وما یناسب ذلک

سید صاحب عالی مراتب حضرت سید احمد بغدادی سلمهم الله تعالی السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته عنایت نامه محرره بیست وهفتم ربیع الثانی چهاردهم جمادی الاولی رسید مسرت بخشید ورفع انتظار نمود نوشته اند که توانه ماکدورتے وناخوشی داری وجه ناخوشی معلوم نیست استغفر الله این چه حرف است وجود شما مردم عزت وشرف این کمترین درویشان است کثر الله امثالکم واین وهمها از دل دور فرمایند اگر در راه موانع است البته توقف ضرور است هوای آنجا بمزاج شما موافق نیست هرجا دل رغبت نماید تشریف دارند ومشغول بجد باشند واحیای طریقهٔ ما نمایند بارها نوشته شد که در خطاب والقاب این حقیر اغراق نکنند خطوطهای طولانی موقوف دارند معلوم نیست که چرا پذیرائی نمی شود این قدر نوشتن کفایت می کند حضرت سلامت السلام علیکم ورحمة الله الحمد لله اینجا خیریت است وخیریت شما مطلوب وبامر شما تلقین طریقه می کنم فایده هم میرسد الحمد لله سعی نمایند که جمعیت وتوجه وحضور وجذبات وواردات در دلها پیدا آید ودر لطایف دیگر نیز تماشای زمین وآسمان وبهشت ودوزخ برای ترغیب کودکان خوب است واهل محبت سوزے در جگر واز گذشته در خطر واز آینده دست بسر دارند تا چه پیش خواهد آمد ودر کور بنده پیش کسے نکنند وترغیب نمایند حاصل سیر وسلوک شصت ساله من همین چهار چیز است ولیس این خوبی استعداد شما راست که هر دم را این حالات پیش می آید دل شکسته وسینه برشته وجان وارسته ودیده بدیدار جان فزا بسته می باید ـ همه اندر زمن بتو این است ؛ که تو طفلی وخانه رنگین است ؛ رویت حضرت حق سبحانه وزیارت نبی برحق صلی الله علیه وآله وسلم بهترین مقامات است خط مرسله اوائل ربیع الاول بیستم آن رسیده بود جواب آن فرستاده شد ودر جواب آن همین مطلب تحریر بود از تنگی نوشته اند قاف فقر وفاقه وقاف قناعت ورای ریاضت این اشارتها در نظر دارند پس یاد شما این خود اختیار کرده ایم شکایت چیست ـ غیر مردن هیچ فرهنگی دگر ؛ در نگیرد با خدای حیله گر ؛ استقامت در رضا وشوق لقای جان فزا ودوام عافیت وبرآمدن حاجتها بوقت سحر وبعد فرائض نماز مسالکت نموده باشند جمعیت میشود وبدولت جمعیت خاطر جمع دارند بنده از دعا غافل نیست والسلام بعزیزان ودوستان سلام والتماس دعا ؛

مکتوب صد وسیوم

به نواب شمشیر خان در دعائے ترقیات ظاهری وباطنی با بعضے مطالب

در جواب عریضۂ اوشان صدور یافتہ

نواب صاحب والا مناقب عالی مراتب تلطف فرمائے مخلصان ترقی خواہ جمیع مطالب نواب شمشیر بہادر سلمہ اللہ تعالیٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ ترقی در ایمان و عرفان گویا حضرت حق را مشاہدہ می نمایند ترقی در اسلام کہ در اعمال ظاہر حظے کامل و در ذوق حب الٰہی می افزایند ترقی در محبت کہ بسوز درون بنالہ دلکشا شوق را تازہ میدارند، ترقی در صداقت کہ عمر بر اخلاص صدیقان میگذارند ترقی در جاہ و دولت دنیا کہ جہاں را بکام بخشی معمور دارند دعائے عافیت و کامیابیہا نمودہ می شود و کامیابی نمی شود مگر بحصول این ترغیبات اللہ تعالیٰ ازین مطالب ما را و شما را بہرہ کامل عطا فرماید و بدوام اذکار و اشغال ہمہ را ازین مقاصد محظوظ دارد، دو روز شدہ کہ عنایت نامہ ورود نمودہ باخبار خیریت ذات والا صفات مسرت رسانیدہ الحمد للہ مرقوم بود کہ سہ کس حافظ قرآن مجید مقرر نمودہ در بانده بفرمایند ہر کس بست سپارہ ہر روز بخوانند این قدر تلاوت مشکل می شود منزل خواندن در دو وقت آسان است مرضی پیغمبر ہمین است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم اما بزرگان ما خلیفہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم امیر المومنین عثمان رضی اللہ عنہ در یک رکعت ختم می کردند و حضرت غوث الثقلین و حضرت خواجہ معین الدین رحمۃ اللہ علیہما ہر روز یک ختم قرآن میفرمودند ارباب شوق و محبت زیستن در عبادت می گذارند زندگی بے بندگی بکار نباید والسلام اللہ تعالیٰ خوش و خرم ہمہ جا دارد کہ گوشۂ چشم عنایت بحال فقیران دارند بخدمت درون و جمیع اعزہ سلام و شوق ملاقات و تاکید نماز و ذکر و صلوٰۃ بر محمد صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و استغفار و کلمات طیبات و رضائے آنجناب بفرمایند۔

مکتوب صد و چہارم

بہ سید احمد بغدادی در جواب عریضۂ ایشان معہ احوال خانقاہ عرش اشتباہ و طریقہ توجہ نمودن و بیان مقام اجازت طالبان

بخدمت شریف سیادت و منقبت مرتبت صاحبزادہ عالی نسب حضرت سید احمد بغدادی صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ بعد سلام مسنون و دعائے برآمد مطالب ترقی درجات واضح می نماید الحمد للہ کہ فقیر بعنایت الٰہی سبحانہ بخیریت است و شب و روز بحلقہ و مراقبہ باتباع پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم اوقات خوش دارد و طالبان گاہے صد و ہفتاد گاہے ازان کم بالفعل صد و چہل باشند می باشند درین کثرت توجہ کم میشود لیکن می گویند ما را فائدہ می شود اگر بسی کس نوبت بیایند توجہ جذب و حضور و واردات حاصل شود بسیار باینہا گفتہ است و آنجناب ہم فرمودہ بودند بیشانان خود را ہی کردہ اند و می کنند با خود بدفرمایند

درعمر ہمین بالقائے نور و جمعیت و حضور شغل نمودہ ام اللہ تعالیٰ قبول فرماید و بفضل خود بواسطہ آنجناب و دیگر مردم کہ بعنایت الٰہی فیضہا یافتہ اند طریقہ مرا پایدار و باقی دارد و عنایت نامہ دیروز رسید مسرتہا بخشید در آمدن خطوط بسیار خوش میشوم شدت انتظار مکدر داشتہ بود الحمد للہ کہ بعنایت الٰہی بواسطہ تحریر آنجناب رفع شد از ترقیات باطن شریف و مستفیدان نوشتہ باشند ہمت و توجہ بالنجا بجناب حضرت حق سبحانہ بواسطہ مشایخ کرام رحمۃ اللہ علیہم و خود را درخیال این فقیر را متخیل نمودہ در ترقی طالبان سعی نمایند ہرگاہ حضور و جمعیت و توجہ و جذبات و واردات لطائف عالم امر را دریابد توجہ بر لطیفۂ نفس نمایند پس بلطائف عالم خلق و دیگر درجات باید نمود کسے را حضور قلب و لطیفۂ نفس حاصل شود قابل اجازت است و آنچہ از تقدیر ملایم و ناملائم ظہور نماید شکر و استغفار لازم شناسند مطالعہ و ملاحظہ بکنند کہ این ناموافق چرا رسیدہ و ازان احتراز واجب شناسند حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ یکسالی دریں جا بودہ بوطن رفتند خذ العفو و اعرض عن الجاہلین خلق کریم خود نمایند و مرا در دعایا ددارند چہ خوش بود کہ در بغداد شریف و آن دیار بعافیت رسیدہ اشاعت طریقہ فرمایند از دوستان سلام و بدوستان سلام رسانند ؛

مکتوب صد و پنجم

بمولوی بشارت اللہ صدور یافتہ در اظہار افترائے بعضے مردم کہ تکفیر قائلان توحید وجودی و تفضیل طریقہ خود بر طرق دیگر بجناب حضرت ایشان نسبت کردہ بودند و ماینا سب ذلک

مولوی صاحب والامناقب عالی مراتب حضرت مولوی بشارت اللہ صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ قبل ازین خطے بنام شریف در خط حضرت ابوسعید صاحب فرستادہ شدہ حق تعالیٰ برساند مزاج فقیر بدستور است و ضعف مستولی و از اندک حرکت تشدد تنفس می شود و مرضے دیگر دعا فرمایند کہ حق تعالیٰ عاقبت بخیر کند ملا عابد آمدہ گفتند کہ بزرگان لکھنو میگویند کہ غلام علیشاہ تکفیر قایلان توحید وجودی و تفضیل طریقہ نقشبندی بر جمیع طرق اہل اللہ می نماید کبرت کلمۃ تخرج من افواہہم ان یقولون الا کذبا فقیر می گویم کسے کہ بخلوت و ترک و تجرید و ریاضت و مجاہدہ و کثرت اذکار و عبادات مغلوب محبت میشود و این کلمات بگوید از سکر محبت معذور می تواند شد و بتقلید و خیال پختن و وہم بستن و مطالعہ رسایل توحید این اسرار مستان محبت بر زبان آوردن جایز نیست قاضی منع کند کہ بجناب قدس الٰہی بے ادبی نکنند در وقت پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و اصحاب

کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم ازین توحیدات مذکورے نبود بعد زمان پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم این امر از سکریہ ظہور یافتہ پس آیات وحدیث را بتأویل تابع این معرفت نمودن طریقہ ساختہ اند و تطبیق معرفت حضرت مجدد با معرفت حضرت شیخ ابن عربی از قوت علمی است نہ در حقیقت دو واقع بدآنکہ تفضیل یکے بر دیگرے بے حجت شرعی آیت محکمہ وحدیث صحیح واجماع نمی تواند شد پس آنچہ این قوم مشہور کردہ اند نسبت باین فقیر افترا و کذب است کفی بالمرء کذبا ان یحدث بکل ما سمع مردم بے تحقیق بخدمت بزرگان سخنان غیر واقع میرسانند مگر کسے کہ در صحبت او تصفیہ و تزکیہ و اتباع سنت و تہذیب اخلاق واحوال محبت بطالبان بسیارے رسد او را فضل ثابت است بلے اولیا را خاصہ ہا است بآن خصائص از یکدیگر امتیاز دارند حضرت مجدد بیمن تربیت حضرت خواجہ بطریق جدیدہ رسیدہ اند و آن طریقہ متضمن لطائف عشرہ واحوال وانوار واسرار بسیار است وسوائے آن نیز حق تعالیٰ ہر کرامی خواہد بآن مراتب میرساند فبشری لمادون ہمتان کجا و آن مقامات کجا الا ان یشاء اللہ در سیر قلب اسرار این معرفت و در سیر لطائف دیگر معرفت توحید شہودی و در سیر لطائف عالم خلق الحق حق والعبد عبد ظاہر میشود کہ مشرب انبیاء است علیہم السلام فرمودہ پیر ما حضرت مجدد اسرار و معارف توحید در سیر تجلیات افعالیہ و صفاتیہ پیش می آید و در سیر تجلی ذاتی دائمی عبدیت محضہ العبد عبد والحق حق عیان میگردد آن مشرب انبیاء است علیہم السلام وکسانے کہ بتجلی افعالیہ وصفاتیہ رسیدہ باسرار توحید زبان کشادہ و رسائل توحید نوشتہ اند ممکن است کہ از آنجا ترقیات کردہ باشند چنانچہ این فقیر اول علم این معرفت داشتہ باز بعیان و شہود مبدل شد بانہ بجذب عنایت حضرت حق سبحانہ بواسطہ حضرت شیخ المشائخ حضرت خواجہ بمعارف حضرات انبیاء کرام مشرف شد فالحمد للہ کما ہو اہلہ عجب عجب شمار اترک طمانینت در رکوع وسجود و قومہ وجلسہ طبائع می نمایند و شنیدن تار و نغمہ و تعزیہ ہا و مرثیہ ہا و صور تصاویر سبحیہ دارند معاذ اللہ ثم معاذ اللہ اکابر چشتیہ و قادریہ رحمۃ اللہ علیہم ما مریداً انزا باین بدعتہا نفرمودہ اند انا للہ مسلمانی اگر اینست کہ حافظ دارد ما را ماتم دین خود باید داشت بگریم شاید رحمت ظہور فرماید و فلاحے وصلاحے بنظر آید حال مشائخ و پیران باین تباہی باشد مریدان طرط مستقیم و دین قویم را کم می شناسند؛

مکتوب صد و ششم

بہ سید امین الدین در جواب عریضۂ ایشان کہ درخواست اجازت تعلیم طریقہ نمودہ بودند صدور یافتہ مع بیان بعضے روش طریقہ

میر صاحب عالی مناقب حضرت سید امین الدین صاحب سلمہ اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ از روزیکہ تشریف بآن صوب بردہ اند دو قطعہ عنایت نامہ رسیدہ بیک مضمون کہ احوال باطن خوب است در ترقی و کسے را توجہ کردہ می شود و تاثیر میشود و اجازت نامہ طریقۂ نقشبندیہ رحمۃ اللہ علیہم بفرستید طریقۂ این بزرگان جمعیت و حضور و جذبات و واردات است و انوار نسبت تمام بدن را احاطہ کند اگر این امور حاصل است و بدیگران میرسد اجازت است بارک اللہ فیما اعطاکم فاتحہ حضرت شاہ نقشبند و پیران و خلفاء ایشان خواندہ و بندہ را در دل داشتہ بہمت و توجہ نمایند ذکریکہ از بزرگان رسیدہ است در دل طالب در آید و حرکت پیدا شود ہمچنیں ہر لطیفہ و بعد ذاکر شدن لطائف توجہ کنند کہ انوار جمعیت و حضور از بزرگان کہ رسیدہ است در دل طالب فائض شود و باز توجہ برائے انجذاب قلب کردہ باشند تا انجذاب بعوق شود و ہمچنیں بر ہر لطیفہ و در ہر لحظہ و لمحہ از پرداخت نسبت باطن و نفی خواطر و دوام توجہ و دوام ذکر لازم گیرید تا فردا آں حسرت و انفعال حاصل نہ شود صلی اللہ علی خیر خلقہ محمد و آلہ و اصحابہ و بارک و سلم و بدوستاں و عزیزاں سلام و التماس دعا رسانند ظاہر باعمال صالحہ آراستن و باطن از خواطر و آرزو و غفلات پیراستن معمول مقربان بارگاہ الٰہی است سبحانہ
؎ ایں کار دولت ست کنوں تا کرا رسد توجہ و آگاہی را حقیقت ذکر و نسبت باطن گویند ہرگاہ ایں حضور و آگاہی در بے خطرگی یا کم خطرگی با کیفیت قلبی دست دہد آنرا اندراج نہایت در بدایت گویند ؎

مکتوب صد و ہفتم

بمولوی عبد الرحمٰن شاہجہانپوری در جواب معنی ایں دو شعر صدور یافت

؎ یا تبر برگیر و مردانہ بزن ؛ تو علی وار ایں در خیبر بکن
یا چو صدیق و چو فاروق مہین ؛ رو طریق دیگر آنرا برگزین

معنی بیت اول جہاد اکبر کن بانفس تا تہذیب آن حاصل شود و معنی بیت ثانی جہاد اصغر بکن با کفار و اعمال ظاہر لازم گیر ہر کرا عقل است میداند کہ امر بجہاد اکبر و جہاد اصغر ہمہ اصحاب را است رضی اللہ تعالیٰ عنہم ہر دو جہاد اصحاب میکردند و متابعت در اعمال ظاہر لازم می گرفتند صبر و توکل و تسلیم و رضا اعمال باطن است و تلاوت و تہجد و صدقات اعمال ظاہر ہیچ مسلمانی نیست کہ ایں اعمال ظاہر و باطن نکند و الا مسلمانی کجا بس بہ ترک اعمال باطن و اختیار محض اعمال ظاہر مسلمانی درست نمی شود در حق صحابہ ایں گمان رافضیان است قرآن مجید در مدح صحابہ نازل است احمقان نمی فہمند مگر مناقب جزئیہ کہ از حضرت امیر المومنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہم مروی بسیار است با آن مناقب و فضل ثابت نماید قدم اسلام و اخوت و قرابت و زوج حضرت خاتون جنت بودن و در خیبر برد و لا بت شکستن

و عمرؓ و عثمانؓ را کشتن این چنین مناقب در تحفهٔ اثنا عشریه نقل کرده باشد هزار رکعت میخواندند و افطار بسویق می نمودند و ختم قرآن مجید در اسرع اوقات میفرمودند از حق سبحانه محبت اہل بیت عظام و محبت اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم بر کمال میخواہم اہل بیت اجزاء پیغمبر خدا و اصحاب کرام مروج دین مصطفی صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بندۂ این چنین مذکور گاہے نمیکند غم مرگ و آخرت مرا دریافته است اللہ تعالیٰ بوساطۂ اصحاب کرام و اہل بیت عظام رضی اللہ تعالیٰ عنہم خاتمه بخیر فرماید آمین عقیدۂ حضرت غوث الثقلین و حضرت گنج شکر رحمۃ اللہ علیہما که تمهیدات سلمی و عقائد حضرت نظام الدین اولیاء درج کرده اند و عمل و بسنت و ترک بدعت و اعراض از افراط و تفریط روافض و خوارج اللہ تعالیٰ ما مریدان را کرامت فرماید تا نجات دارین حاصل شود آمین ظاهر است که این دو شعر از مثنوی حضرت ملای روم نیست ایشان از کمل اولیا و علماء اہل سنت و جماعت اند رحمۃ اللہ علیه و تفضیلی نیستند آنحضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اگر اسرار علم باطن بحضرت امیر المومنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنه می گفتند و بدیگران نمی فرمودند خلاف این آیه می شد انا ارسلناک للناس کافة پس علم ظاهر و باطن بہمه مسلمانان ارشاد کردند حضرت امیر میفرمودند از علوم و احکام که بہمه اہل اسلام میفرمودند ہمان علوم بما گفته اند پس بقول صوفیه تخصیص علوم باطن بحضرت امیر ثابت نمی شود فرائض و واجبات و اخلاق و حسن معاملات و جهاد اصغر و جهاد اکبر و اتباع سنن ہدی و اعراض از دنیا و اقبال بآخرت ہمه را گفتن کردند بقول این ارشاد تصفیه قلب و تزکیه نفس و مرتبه احسان کانک تراه ہمه اصحاب را حاصل شد مگر از صحابه رضی اللہ تعالیٰ عنہم کثرت خرق عادات مروی نیست که ظهور خوارق موجب فضل نمیشود از اولیاء آنقدر کرامات مروی است که از اصحاب کرام مروی نشده وجه فضل ترویج اسلام و موافقت مسلمانان و اشاعت علوم دین و اجتناب از بدعت و محدثات است گفته اند آنقدر مناقب حضرت امیر مروی است که از اصحاب منقول نیست لیک فضل حضرات شیخین راست رضی اللہ تعالیٰ عنہما برای ظهور بکثرت آن امور اربعه از ایشان ؛

مکتوب صد و ہشتم

بشیخ غلام مرتضیٰ صدور یافته در جواب عریضه مع طریق ذکر اسم ذات و نفی و اثبات و مراقبۂ احدیت و معیت و دیگر نصایح ضروری

بخدمت شریف شیخ صاحب مہربان شیخ غلام محمد مرتضیٰ صاحب سلمه اللہ تعالیٰ بعد السلام علیکم و رحمة اللہ گزارش می نماید رقیمه کریمه ورود نمود مسرت رسانید و مندرجه اش واضح شد درین ضعف پیری و

مرض حرکت سفر ہرگز مناسب نیست در خلوت نشستہ و در اختلاط بروئے خلق بستہ باستغفار
وندامت از گذشتہ و آرمان و حسرت از آیندہ تا چہ پیش آید و تلاوت و رسعہ و قضائے مافات و ذکر اسم
ذات و نفی و اثبات لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ بہ طریقہ کہ معمول است بلحاظ معنی نیست ہیچ مقصود بجز
ذات پاک اگر بجہر متوسط برائے ذوق و شوق ہم کردہ شود مضائقہ ندارد و دوام توجہ بحضرت ذات
و نفی خواطر و رجوع بمشائخ کرام کہ ہمت متوجہ ایشان است رحمۃ اللہ علیہم اوقات معمور داشتن موجب
قرب الٰہی است سبحانہ اللہ تعالیٰ توفیق کرامت فرماید آمین این پیر عمر ضائع کردہ فرصت ندارد کہ باین
اعمال بعد از درین پیری و ضعف قویٰ و مرضے کہ تلاوت و نماز متعسر است و بے مدد برخاستن و برائے
استنجا و وضو رفتن متعذر و در مسجد و مزار پیر خود حاضر شدن کہ گویا بہ حج رفتن است نتوانم رفت کثرت
توجہ و ورود ارباب حاجت برائے دعا بسیار شدہ الحمد للہ تشبہ بصالحین کردہ می شود من تشبہ
بقوم فہو منہم انشاء اللہ تعالیٰ این و این نعمتہائے متکاثرہ متوافرہ حضرت منعم حقیقی تم نوال و
احسان ہائے کثیرہ حضرت رحمۃ للعالمین صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و انعامہائے لا تعد و لا تحصیٰ حضرت
پیر و مرشد برحق رضی اللہ تعالیٰ عنہم و جزاہم اللہ سبحانہ عنی خیر الجزا کیاہی ضعیفے را بنواختند و خاک افتادہ
را از مذلت خواری دور ساختند الحمد للہ ؎ اگر بر روید از تن صد زبانم ٭ کہ چون من شکر یک نعمت گذارم
چہ گویم و چہ نویسم کہ این لاشی چہ معاملات جمالی ظہور یافتہ و چہ سلوک ہائے خوشحالی بر عرصہ مرور شتافتہ و ان
تعدوا نعمۃ اللہ لا تحصوہا اگر معاش است فراغت او فراغت ہیچ یکے از اجداد مرا عشر عشیر آن
میسر شدہ و اگر معاد است فیض و برکات و کرامات معلوم نیست کہ درین وقت کسے را باین حالات و انوار
نواختہ باشند سبحان ربک رب العزۃ عما یصفون و سلام علی المرسلین و الحمد للہ رب العالمین
و وقتے مراقبہ احدیت مسمی ہو اللہ سبحانہ موصوف بجمیع کمالات و منزہ از جمیع نقصانات در لحاظ داشتہ توجہ
و ذکر و نگہداشت معمول است و وقتے مراقبہ معیت و ہو معکم اینما کنتم مفہوم معیت حضرت حق سبحانہ
در لحاظ داشتہ کہ با ماست بدل و جان و بدن شغل می نماید بذکر و توجہ بقلب و در ذکر چند کرت معمول است
مبنیا و تمام بدل این دعا ؎ اے خدا قربان احسانت شوم ٭ این چہ احسان است قربانت شوم ٭ مقصود
من قولی محبت و معرفت خود دہ الخ از نوافل نماز میسر شود معمول است زبان از لایعنی و لغو و غیبت و سخن چینی و
عیب بینی پاک می باید استغفار برائے خود و مسلمانان و برائے کسے کہ حق او ثابت است یا بطعن و لعن و
غیبت و بدگوئی مواخذہ او ثابت شدہ لازم است و انفعال از گذشتہ و حسرت از آیندہ نقد وقت باشد
شیخ فضل علی بہ اشتیاق سلمہا اللہ تعالیٰ برین نوشتہ عمل فرض شناسد و السلام و ہمہ عزیزان و دوستان
بقبول سلام دعائے بخیر برائے این ناچیز نمایند سخن کم کردن کم در خلق بودن و کم خفتن و در ہر امر توسط نمودن

و دوام ذکر این است طریقۂ طالبان حق سبحانہ در ادنی حرکت و نماز تشدد تنفس و کوفت ساق در آن می شود اسباب حیات قوت اعضا نماندہ ست محض بارادہ قادر قوی سبحانہ صورت حیات باقی ست خدایا بحق بنی فاطمہ کہ بر قول ایمان کنی خاتمہ مغلوب احوال محبت و در شہود حضرت حق سبحانہ مرگ می خواہم و آرزو ئے معنی این بیت ابن یمین کبر دی دارم منگر کہ دل ابن یمین پر خون شد بنگر کہ ازین جہان فانی چون شد مصحف بکف و پا برہ و دیدہ بدوست با پیک اجل خندہ زنان بیرون شد

مکتوب صد و نہم

بخدمت علماء و فضلاء و غیرہا از شرفائے و رؤسائے اقلیم روم صدور یافتہ در بیان احوال مولانا خالد سلمہم اللہ تعالیٰ

بعد حمد و صلوٰۃ بخدمت خدام ذوالاحترام علماء و فضلاء و حفاظ و امراء و حکام و شرفاء آن دیار برکت آثار گذارش میشود کہ مجمع فضائل ظاہر و باطن مولانا خالد سلمہم اللہ تعالیٰ باشارات غیبی در ہند در شاہجہان آباد نزد احقر لاشئ رسیدہ در طریقۂ نقشبندیہ مجددیہ مصافحہ بیعت نمودہ باذکار و اشغال و مراقبات در خلوتے پرداختند بعنایت الٰہی سبحانہ بواسطہ مشائخ کرام ایشانرا حضور و جمعیت و بیخودی و جذبات و واردات و کیفیات و حالات و انوار حاصل شد و مناسبتے بہ نسبت قلبی نقشبندیہ دست داد بازتوجہات بر لطائف عالم امر و لطائف عالم خلق ایشان کردہ شد و باین توجہات بمنی انعدیا ہائے نسبتہائے حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ بہرہ یافتہ و باین حالات و مقامات اجازت و خلافت کردر تلقین و ارشاد طالبان ایشانرا دادہ شد در وطن رسیدہ بریاضات و پرداخت نسبت باطن مشغول شدند و ایشان را قبولے پیدا شد و بعنایت حضرت خواجہ نقشبند رحمۃ اللہ علیہ اشاعت طریقۂ نقشبندیہ دران دیار نمودند فالحمد للہ دست ایشان دست من دیدن ایشان دیدن من دوستی ایشان دوستی من و عداوت ایشان ہمین میرسد و مقبول ایشان مقبول پیران کبار من اعنی حضرت شاہ نقشبند و خواجہ احرار و خواجہ محمد باقی و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہم تعظیم و احترام ایشان بر مسلمانان آن ملک و دعائے خیر خواہی و مزید حیات و حفاظت ایشان برین فقیر واجب است خیر الناس من ینفع الناس وجود ایشان را غنیمت دانند و محبت و دوستی و رعایت آداب آن واجب شناسند در حدیث دین اسلام چہار جز دارد توحید و اعمال و ایمان و مرتبۂ احسان و تصدیق قیامت مرتبہ احسان جان دین ہمین است سبحان اللہ در خدمت ایشان این مرتبہ دست میدہد و توفیق اقبال بآخرت و اعراض از دنیا

نقد وقت میشود در قرن اصحاب کرام رضی اللہ تعالیٰ عنہم فیضے از پیغمبر خدا میرسید کہ سکینہ وطمانیت قویہ دست میداد و فیض ازان حضرت صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر دلہائے اولیاء رحمۃ اللہ علیہم وارد شد بیتابی ہا واضطراب وولولہ ونعرہ را باعث گشت نعرہ ہائے حضرت شبلی رحمۃ اللہ از عجایب احوال صوفیہ گفتہ اند در صحبت حضرت خواجہ باقی باللہ میر محمد نعمان ومرزا مراد بیگ در حرم اشرف این ہر دو از ین فقیر استفادہ داشتند نعرہ وآہ وبیتابی ہا بسیار حاصل می شد ودر خاندان حضرت میر ابو العلی نقشبندی آہ ونالہ بسیار است اگر در اصحاب مولانا خالد این امور ظاہر شد ہنر وخوبی مولانا خالد است نہ جائے طعن ناواقفان واین فیوض پیغمبر با لخصایص محل مقتضی صیاح وبیقراریہاست وفیض از پیغمبر ما بخواجہ نقشبند رحمۃ اللہ رسید استہلاک واضمحلال در نسبت اصحاب حضرت خواجہ نقشبند سرایت نمود وفیض از پیغمبر ما صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بر باطن حضرت مجدد ورود یافت جامع این حالات مسطورہ اولیاء رحمۃ اللہ علیہ وشامل کیفیات نسبتہائے اصحاب کرام رضی اللہ عنہم کہ بس عالی ولطیف وبیرنگ از تجلی ذاتی دائمی ناشی است وتمام بدن را بجذبات وواردات میرسانند واز لطائف عالم امر وعالم خلق برتر است سبحان اللہ وبحمدہ الحمد للہ کہ مولانا خالد از جمیع حالات ودرجات فیوض از ینجا بہرہ یافتند ومناسب استعدادات طالبان افاضتہا می نمایند این چنین گوہر نایاب در ان ملک باشد سعادت آن زمین ومستفیدان بالیقین است در ہیچ عصرے وقرنے از قرون صوفیہ این چنین مجامع وکثرت فیوض مرا معلوم نیست کہ باشد تائید ایشان واخلاص ومحبت واستفادہ از ایشان واجب است حضرت مجدد در اصحاب کرام حضرت خواجہ محمد باقی وحضرت آدم بنوری در اصحاب حضرت مجدد ومولانا خالد در اصحاب این لاشی امتیازہا دارند بلکہ اینقدر کثرت فیوض در صحبت آن اکابر ہم نبود الحمد للہ ثم الحمد للہ ایذا وعداوت حاسدان از خدمت حضرت مولانا دفع نمایند وبثواب رسند والا حق سبحانہ ناصر ومعین کافی است ہمہ را اخلاص میگیرند حضرت مجدد طریقہ چشتیہ وقادریہ وسہروردیہ از والد خود وکبرویہ از مولانا یعقوب صرفی گرفتہ استفادہ نقشبندیہ از حضرت شیخ المشائخ خواجہ محمد باقی نمودند ودر اندک زمانہ باسرار وانوار وحالات وکیفیات وجذبات وواردات کثیرہ رسیدند باز ہمین تربیت حضرت خواجہ محمد باقی بطریقۂ جدیدہ وراے طریقہ صوفیہ علوم ومعارف بلند غیر متعارفہ صوفیہ فائز شدند حضرت خواجہ فرمودند علوم شما صحیح قابل آن است کہ بنظر انبیاء علیہم السلام در آید میفرمودند شیخ احمد نام حضرت مجدد است آفتابی است کہ مثل ما ہزاران ستارہ در سایہ او گم اند مثل ایشان زیر فلک نیست ملا عبد الحکیم سیالکوٹی گفتہ کہ ایشان مجدد این الف اند امام المحدثین شاہ ولی اللہ در مکہ شریف رسالہ کہ در رد روافض حضرت مجدد نوشتہ اند آنرا بلفظ عربی از فارسی ترجمہ کردہ اند ودر آنجا نوشتہ اند بلغ امرہ الی ان لا یحبہ الا مومن تقی ولا یبغضہ الا منافق شقی پر شد بلاد اسلام از فیوض حضرت مجدد واجب شد بر مسلمانان شکر فیوض قلت این فیوض متنوعہ کہ در طریقۂ جدیدہ خود بیان کردہ اند

از صوفیہ مروی نیست مولانا خالد و مولوی ہراتی و مولوی قمر الدین پشوری انکار بعید از تحریر میرسانیدند پیش بندہ آمدہ فیوض مجددیہ کسب کردہ در مجددیہ بعیت کردند کہ این فیوض در کتب و صد صد بلکہ در قبور نمی یابیم علماء و فضلاء بدرجات مقامات طریقہ مجددیہ اقرار دارند شد در مناقشہ برزنجی نیست عارف نامی کہ عبارات مکتوبات حضرت مجدد را تحریف نمودہ عبارت محرفہ را ترجمہ بلفظ عربی کردہ در مدینہ منورہ رسالہ فرستاد سید برزنجی ناواقف از حارفت و بے تحقیق انکار ایشان نوشتہ رسالہ در مکہ شریفہ ارسال داشت و بدست میرزا محمد یار بہ خشی او نتاد وعبارات صحیحہ مکتوبات از مکتوبات برآوردہ ترجمہ بلفظ عربی نوشت کہ برین عبارت ہیچ گرفتے نیست و بمہر ہائے علمائے مکہ آن رسالہ رسانید کہ برین عبارت صحیحہ ہیچ اعتراض نیست و آن رسالہ در ینجا ہست و شیخ عبد الحق از انکار باز آمدہ در رسالہ نوشتہ کہ با این چنین عزیزان بد نباید بود و غشاوۂ بشریت مرا ماندہ حضرت مجدد جواب اعتراضات خود نوشتہ اند و مخلصان ہم تاویل در کلام الٰہی سبحانہ جاری است در کلام اولیاء نیز ہمہ کلام حضرات اولیاء و نیز ہمہ کلام حضرت مجدد مشروع است جائے اعتراض ندارد معترضان را از بے ادبی منع باید نمود کہ منکر اولیاء در خطر الملت والسلام گفتہ اند از قلب عارفان گاہے معانی مے آید کہ الفاظ عبارت بآن مساعد نمیگردد پس تسلیم اولی الکھاندکر قلب ولطائف از توجہ مولانا خالد رسیدہ اند و روئے قزاقی بدعت گذاشتہ صلح نہند و ہزاران بحضور و جذبات فائز شدہ اند اے برادر انصاف باید داد کہ این سعادت و دولت از کجا آمدہ باین مواہب ایشان را حضرت وہاب سبحانہ بواسطۂ پیران نقشبند رسانیدہ امید دعا و ہمت از ایشان داریم۔

مکتوب صد و دہم

بمولانا خالد رومی در جواب عریضۂ ایشان

جامع کمالات ظاہر و باطن و مجمع فیوض الٰہیہ حضرت مولانا خالد سلمہ اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ الحمد للہ کہ تا بست و دوم ذی الحجہ ۱۲۳۷ھ فقیر بخیریت است و آنچہ امر مشائخ کرام است رحمۃ اللہ علیہم در تعلیم و تلقین طریقہ اوقات معمور دارد۔ رقیمہ کریمہ ورود نمود باخبار خیریت مسرور فرمود واشاعت طریقہ کہ از شما می شود بطالبان فیضہا میرسد موجب ادائے ہزاران شکر و حمد بجناب منعم حقیقی عم نوالہ و ہزاران درود وصلوٰۃ بر رحمت للعالمین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و مدح الوف و ثنا مشائخ عظام رحمۃ اللہ علیہم میگردد کہ مثل شما مقبول بارگاہ الٰہی سبحانہ ظاہر گردید و بسبب حضور و توجہ و یاد داشت کہ از مرتبۂ احسان و شہود و مشاہدہ گویند دل از خواطر و آرزو پاک و در توجہ بحضرت حق سبحانہ مستغرق اینست مشاہدہ و غایت آرزوئے عارفان دران ملک رواجے یافتہ و مردم بر اتباع شریعت قائم تر شدند اللہ تعالیٰ زیادہ برین نسبت شریفہ و شریعت رواجے بخشد امین و بر مستفیدان شما کہ در حقیقت مستفیدان

من اند و جمیع مخلصان و محبان رضائے خاطر شما و اتباع در ہر امر واجب است اگر در اعمال فتور شود و اخلاص باطن باقی بخدمت مرشد خراب نمی شود ظہور بے تابیہا و آہ و نالہ و نعرہ سنت اکابر صوفیہ است در خدمت حضرت غوث الثقلین و ابو علی دقاق کہ با وستاد مشہور اند از بس اضطراب و شورش مردم میمیروند کاش دریں نعرہا جان برآید گر آنجانان را ازیں پر تو دیدار حق سبحانہ می میراند از دست نشان و از مشتاق جان اللھم ارزقنی قتلا بسیف غلبۃ الاشتیاق فی حبک من قتلتہ محبتی فانا دیتہ تیغ لا مسر خود بیابرو انانیت نماند الا طال الاشتیاق الی لقاء حبیبی زاد اللہ شوقی الیہ بدیدہ گریان و سینہ بریان بروم سے مصحف بکف و پا برہ و دیدہ بدوست ؎ ہر فیضی کہ در امت فائض شد فیض پیغمبر ما ست صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مگر از ظہور خصائص محل ناگزیر است نور آفتاب در آئینہا حسب اللون برنگہائے گوناگون می تابد اسرار توحید وجودی در سیر لطیفہ قلب میشود سے ز دریا موج گوناگون برآمد ؎ ز بیچونی برنگ چون برآمد ؎ گہے در کسوت لیلی فرو شد ؎ گہے در صورت مجنوں برآمد ؎ ایں توحید از شعبدہ ہائے غلبہ محبت است کہ از کثرت ذکر و مراقبہ و عبادات و خلوت ہا دست میدہد مجنوں ہر جا کہ دید صورت لیلی مشاہدہ کرد از غلبۂ محبت حضرت مجدد توحید دیگر بیان نمودہ اند و مشرب انبیاء علیہم السلام العبد عبد والحق حق فرمودہ اند آنچہ ازیں حالات و معارف عنایت فرمایند لائق استعداد طالب خواہد بود چہ گفتم وچہ نویسم مستفیدان و محبان تمام تابع رضائے شما باشند و ہیچ کس اختلاف نماید والسلام

مکتوب صد و یازدہم

بخواجہ حسن صادر یافتہ در رد بعضے طعنہا کہ دریں طریقۂ شریفہ و بجناب حضرت مجدد رضی اللہ عنہ تحریر کردہ بود

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ نوشتہ اند کہ نسبت طریقۂ نقشبندیہ انعکاسی است کسانیکہ بریاضت و عبادت و کثرت اذکار تصفیہ قلب و تزکیہ نفس کردند آن نسبت ایشان را میدہد نمود نیستی و فنا و شکستگی و انکسار و ذل افتقار نتیجۂ رضیۂ ایشان گردید مگر کسے کہ در ریاضات و خلوت دانزوا قصوری نمود ہمان انعکاس و انوار و کیفیات و توجہ و حضور اکتفا کرد زبان در طعن اولیا و مساوات با انبیاء بلکہ تفضیل خود بر خیر الانبیاء علیہ و علیہم السلام زبان کشاد سبحان اللہ ہر گاہ نسبت باطن بکسے بیر سد جز دید قصور و تعظیم مقربان بارگاہ الٰہی سبحانہ از و ظاہر نمیشود و الا از نسبت مع اللہ حظے ندارد حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ بعد تلقین اذکار چشتیہ و قادریہ و سہروردیہ از والد ماجد خود و طریقۂ کبرویہ از مولانا یعقوب صرفی رحمۃ اللہ علیہم و طریقۂ نقشبندیہ از شیخ المشائخ حضرت خواجہ

محمد باقی قدس سرہ یافتند و در اندکی زمان بحضور و شہود و جذبات و واردات و انوار و اسرار توحید وجودی کہ در طریقہ احراری است مشرف شدند حضرت خواجہ پیر ایشان در مدرج استعداد بلند و ترقیات ارجمند کہ محض بموہبت الٰہی سبحانہ بآن رسیدہ اند میفرمودند شیخ احمد آفتابی است کہ مثل ما ہزاران ستارہ ہا در سایہ آن گم اند و مثل ایشان زیر فلک نیست اگرچہ سبب این ہمہ ترقیات موہبت الہیہ و التفات حضرت جناب پیر ایشان است لیکن قوی العلم و کثیر العمل و تابع آنچہ در طریقہ نقشبندیہ است بودند پس اللہ تعالیٰ ایشان را بواسطہ تربیت حضرت خواجہ محمد باقی طریقہ جدیدہ عنایت فرمود و آن طریقہ مشتمل بر لطائف عشرہ و ورائے آن و علوم و معارف بسیار است و اسرار کہ در ہر لطیفہ جدا جدا ظاہر میشود حالات و کیفیات ہر لطیفہ بسیار دارد حضرت خواجہ محمد باقی پیر ایشان میفرمودند این علوم شما ہمہ صحیح و قابل مطالعہ انبیاء علیہم السلام است و علماء و عقلاء طریقہ جدیدہ ایشان را حاصل کردہ شہادت بصحبت آن دادند و لا یحیطون بہ علما آیۃ شریف است کہ بجمیع علوم الٰہی رسیدن امکان بشر نیست پس فضل و تفاضل در اولیاء ظاہر است آنچہ ایشان را از مقامات اولیاء ظاہر شدہ نوشتہ اند کسے سیر او در تجلی افعالی است و کسے سیر او در تجلی صفاتی و کسے سیر او در تجلی ذاتی ازین تحریر نقصانے بحضرات اولیاء عاید نمی شود و در سیر مقامات انبیاء کہ خود را محتظی از ان یافتہ اند میگویند خادم با مخدوم ہمراہ می باشد و با مخدوم مساوات ندارد و آیۃ شریفہ یحبہم و یحبونہ و جمیع اصحاب کرام را مرید ذات خود فرمود و آنحضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مرید بودند پس اصحاب اولو الالباب مرید اند حضرت ذات را حق تعالیٰ در ارادت خود پیغمبر خود و یاران او را مساوات فرمود ہر کہ باین آیۃ ایمان دارد در مریدی یاران پیغمبر بحضرت ذات شکے نمی آرد و در طلب افزونی مرتبہ خلت ہمہ امت برابر اند از یکے زیادہ و از یکے کم میفرمایند آنچہ مرا حاصل است ہمہ بواسطہ جناب پیغمبر است صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم ہمہ اولیاء و انبیاء بواسطہ محمد رسول اللہ بمراتب قرب رسیدہ اند آنچہ نوشتہ شدہ ایمان ہمہ اہل اسلام است ازین طریقہ جدیدہ حضرت مجدد عالم عالم بنی آدم فیض یافتہ و برسد بلاد اسلام از فیض ایشان حضرت سلامت ہم نوشتہ اند کہ مرا از طرف حضرت آدم خلیفہ حضرت مجدد اجازت است و اجازت نمی باشد مگر بعد حصول فیض و الا اجازت محض لغو باشد اگرچہ نسبت انعکاسی ہم میکردند این فیوض و علوم چگونہ حاصل میشد گاہی ہمہ شب مراقبہ میکردند و اکثر از نیم شب تا صبح در تہجد تلاوت میفرمودند کم خوردن و شب و روز در ذکر و تلاوت و عبادت و افاضہ بر طالبان طریقہ داشتند آنجناب نوشتہ اند کہ طریق چشتیہ بر طریق صوفیہ فضل دارد ہر کرا از خاندانی خاص فایدہ میرسد آنرا افضل میداند و الا افضل طرق و مشائخ بمقدار اتباع سنت و ترک بدعت است و نسبت طریقہ حضرت نقشبندیہ نوشتہ اند چشتیہ تربیت طالبان موافق استعداد ایشان می نمایند بر یک طرز تربیت

از حذاقت شیخ دور است حبیب رب العالمین صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم برائے تربیت جمیع عالم یک نسخہ شریعت آوردہ اند ایمانیات وعملیات واخلاق حسنہ مسلمانان بہمین یک نسخہ از مرض شفا یافتند و مرتبہ احسان واقبال بآخرت واعراض از دنیا کہ ہمین است شفا پیدا نمودند شاہ نقشبند توجہ بقلب وبحضرت حق سبحانہ ونفی خواطر وذکر خفیہ طریقہ مقرر فرمودند بہمین یک طرز تربیت جہانی را کامیاب نمودہ آنچہ مفید باشد برائے اصلاح دلہا بحصول مرتبہ احسان وبیزاری از دنیا وتوجہ بآخرت واستقامت بر اتباع سنت وترک بدعت پیش باید گرفت آنجناب ارشاد نمودہ اند کہ بعضے را بجہر وسماع تربیت می نمایند بر ہر دو انکار علما است واز آنچہ باین ہر دو حاصل گردد منکر ہر چہ بمحظور شرعی پیدا شود محظور است بعضے بمحض باعمال ظاہر ارشاد می کنند اعمال ظاہر از دایہ خود می آموزند بر آن اکتفا چگونہ کردہ شود بعضے را بار بعینات وتشددات در ماکل وصوم وصال میفرمایند این ہمہ از غیر مجوزات سماحت دین محمدی است صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم انما یرید اللہ بکم الیسر آوردہ ام برائے شما دینی آسان الحدیث لا رہبانیۃ فی الاسلام مگر طریقہ حضرات نقشبندیہ بنائے آن بر توسط اعمال وذکر خفیہ کہ ہفتاد درجہ از جہر فضل دارد وسبحان اللہ ظاہر باتباع سنت آراستہ وباطن از محبت وعلاقہ غیر خدا پیراستہ ومرتبہ احسان در اعمال حاصل گردیدہ این است طریقہ اصحاب کرام رضی اللہ تعالی عنہم الٰہی حضرت شاہ نقشبند وخلفائے ایشان را ازین مسکین ہزاران جزائے خیر کرامت فرما وآنچہ اینہا را کرامت فرمودہ این پیر ضعیف را نیز عطا فرما آمین آمین آمین بندہ از مخلصان اولیا است وثنا خوان مقربان بارگاہ الٰہی سبحانہ اگر بے ادبی زبان دراز نماید منع آن لازم است جہر وسماع واعمال جوگیہ وضروب در اذکار وتشددات در اعمال طریقہ صحابہ نیست تاب اللہ علیہم وصیحہ ونعرہ ازینہا مروی نیست منع آن بے ادب از بندہ ممکن نیست اولیا رو اقطاب در تمامہ طرق میشوند تخصیص طریقہ خاصہ نیست آنحضرت سالہا شد کہ مذکور پیرہا بطعن میفرمایند اگر خاموش باشم از اخلاص دور است ہر کہ با پیر تو بد و تو با او نیک در طریقت سگ ازین کس بہتر اگرچہ دیدہ قصور مرا بہیچ چیز فضل بمہدہ لیک باین بے حمیتی وبے غیرتی زیستن حرام اللہم مغفرتک اوسع من ذنوبی ورحمتک ارجی عندی من عملی فاغفرلی فانت غفار الذنوب توحید وجودی از حالات واردہ الٰہی است بدوام اذکار وریاضت وعبادت وترک وازوانہ بخیال ومطالعہ کتب صوفیہ قاضی را میرسد کہ از ان منع فرماید از اشعار متضمنہ زلف وخال وغیرہما واز ذکر سلمی ولیلی انجلیات الٰہیہ خواستن وتلمیحے بحضرت ذات مقدس منزہ نمودن ودر سماع اگرچہ بے محظور است باین خیالات رقص نمودن طریقہ قرن اول نیست وآنچہ نہ موافق قرن اول باشد اعتبارے ندارد ہر طریقہ وہر عمل کہ مشابہ بطریق اصحاب خیر الانام صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم نیست جاے خطر است والسلام۔

مکتوب صد و دوازدهم

در رد طعن هائے طاغیان که خود مرتکب محظوراند و بجناب مجدد رحمة الله علیه الفاظ نامناسب بر زبان می آرند

بسم الله الرحمن الرحیم

وبه نستعین قال الله سبحانه وکان حقا علینا نصر المومنین بر فضل ما واجب است نصرت مومنان بدانند امام ربانی مجدد الف ثانی حضرت شیخ احمد فاروقی نقشبندی سهرندی رحمة الله علیهم بعد حفظ قرآن مجید و تحصیل علم طریقه چشتیه و قادریه و سهروردیه از والد ماجد خود خلیفه حضرت شیخ عبد القدوس گنگوهی و کبرویه از شیخ یعقوب صرفی کشمیری رحمة الله علیهم گرفته از خدمت شیخ المشائخ حضرت خواجه محمد باقی احراری طریقه نقشبندیه اخذ کرده بیمن صحبت و توجهات شریفه آنجناب نسبت نقشبندی حاصل کردند و آن نسبت عبارت از دوام آگاهی و حضور حضرت حق سبحانه است و شمول آن جهات ستة را و حالات وجذبات وواردات وعلوم ومعارف طریقت وحقیقت واسرار توحید پیدا نمودند وبرکت عنایت آنحضرت وجذبات فضل الهی سبحانه طریقه جدیده بایشان مرحمت شد و آن طریقه متضمن لطائف عشره است وسوائے آن وهر لطیفه کیفیت علم و معرفت جدا دارد و علوم و دقائق و حقائق کثیره و مقامات بسیار درین طریقه بیان نموده اند الحمد لله که علماء و عقلاء بحقیقت آن شهادت داده اند دران شبهه و شکے نیست و دوام توجه بقلب و نسبت باطن و توجه بحضرت حق سبحانه که آن را مرتبه احسان گویند و ذکر خفیه و ترک بدعت و اتباع سنت مثل اصحاب کبار و اخلاص و نیاز بخدمت اولیا طریقه ایشان است و آنچه بے تامل بر کلام ایشان اعتراض نمایند مخلصان جواب آن گفته اند و هیچ جائے انکار نیست پس باین طریقه که مثل طریقه اصحاب کرام است ایشان را و اصحاب ایشان را کافر گفتن این چه مسلمانی ست در حدیث آمده هر که کسے را تکفیر نماید اگر کافر نیست خود کافر گردد و عقیده اهل سنت و توجه بحضرت حق سبحانه و ذکر خفیه و اتباع سنت و ترک بدعت و اخلاص حضرات مشائخ اگر کفر باشد دین اسلام چیست و بدانند مشائخ عظام عقیده اهل سنت و جماعت و ترک بدعت و ذکر خفیه طریقه داشتند اما تعزیه ساختن و مرثیه خواندن و تصویر پیش خود داشتن و سنگ تراشیده نام قدم پیغمبر خدا صلی الله علیه و آله وسلم بران نهاده خلق را سنگ پرست ساختن و رقص زنان دیدن و قصر ریش کردن و نماز بترک قومه و جلسه و طمانیت ضائع نمودن و لهوها و مزامیر بستن و نغمه تار طنبوره و اعمال جوگیان و انواع اذکار که از قدما مروی نیست معمول داشتن این طریقه صحابه نیست و نه بزرگان داشتند حلال دانستن آن کفر است و ا

فسق عجب مسلمانی است طریقہ صحابہ را کفر میگویند و خود این امور معمول میدارند تا ثیر از گرمی حالات قلبی و کشف و خرق عادت از کفار ہم میشود صراط مستقیم اتباع پیغمبر خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم در ظاہر و باطن و ایں است مسلمانی و نزول قرآن مجید برائے ہمیں است اللہ تعالےٰ این فقیر مسکین و جمیع مسلمانان را کرامت فرماید و بر آن ہمت داشتہ از مخلصان و مفلحان گرداند۔

مکتوب صد و سیزدہم

بسید احمد بغدادی در جواب عریضہ در احوال خلفائے خود با بیان فقر و قناعت صدور یافتہ

سیادت و شرافت مرتبت حضرت سید احمد سلمہم اللہ تعالےٰ و ابقاہ لانتفاع المسلمین بطول بقائہ السلام علیکم و رحمۃ اللہ یک دو عنایت نامہ رسیدہ بسیار مسرور و مبتہج و شاد کام ساخت جزاکم اللہ خیر الجزاء بر محاسن صفات ذاتیہ آنجناب در ظاہر و باطن و بذل آن مکارم سامیہ دربارہ این فقیر حقیر زیادہ تر واثق فرمودہ بر مندرجہ مطلع نمود حق اینست کہ بودن مثل شما عزیزان مولانا خالد و سید اسمعیل و میاں ابوسعید و پسرش احمد سعید و میاں رؤف احمد و مولوی بشارت اللہ و مولوی کرم اللہ و دیگر اعزہ سلمہم اللہ تعالےٰ و جعلہم للمتقین اماما در این طریقہ و منسوب باین لاشی ساختن از اجلہ نعمائے آلہیہ مستغنیست از تقدیم مراسم شکر و سپاس است ؎ از دست و زبان کہ بر آید؛ کز عہدۂ شکرش بدر آید؛ شکر نعمتہائے حق چندانکہ نعمتہائے حق بل اضعاف ذلک از کیفیاتی کہ نقد حال ظاہر و باطن و ترقیاتے کہ در تجلیات صفاتیہ کہ در لطائف عالم امر میشود و تجلیات ذاتیہ کہ در لطائف عالم خلق بکمالات و حقائق دست مے دہد و از احوال مستفیدان و دوام توجہ حضور و جذبات و واردات متواترہ متواصلہ البتہ بتحریر آن مسرور و مفرحہ فرمودہ باشند ما مردم کہ بفضل الٰہی بزیب و زینت فقر محمدی شرف یافتہ ایم اللہ تعالےٰ بدوام شکر و رضا و تسلیم بمجاری قضا عطا فرماید ؎ مرا بر سادہ لوحیہائے خود آید ہمی خندہ بنہ بینم کہ عاشق گشتہ و انبار چشم مرحمت دارد؛ رضیت باللہ ربا و بمحمد نبیا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم اللہم ارزقنا حبک و حب رضاک و رضائہ و شفاعتہ آمین معاذ اللہ این شعر سہوا نوشتہ شدہ ما ضعفا تاب رنج فقر ندایم نعوذ باللہ من الفقر و العنت و ضیق الدنیا و ضیق الاخرۃ و نسئالہ دوام العفو و العافیۃ فی الدارین و الشکر و الرضاء؛

مکتوب صد و چہاردہم

بحاجی عبداللہ بخاری صدور یافتہ در بیان اجتناب از صحبت صوفیان

مبتدعین کہ دزدان دین اند و ترغیب بر التزام صحبت مشایخ طریقہ بہائیہ کہ ہادیان طریقہ الہیہ اند و ما یناسب ذلک

تبارک اللہ سبحانہ یقول الحق وھو یہدی السبیل وصلی اللہ علی سیدنا محمد و آلہ و علی اصحبہ وبارک وسلم درویشان این شہر اسمائی میخوانند و تعویذہا می نویسند برائے تسخیر و رجوع خلق و تفضیل جناب امیر المومنین علی مرتضے رضی اللہ تعالے عنہ بر خلفاء ثلثہ رضی اللہ تعالے عنہم می نمایند و تعزیہ ہا می سازند و مرثیہ ہا می شنوند و امر می کنند باین دو کار و شنیدن طنبور و سارنگی و بدعتہا طریقہ دارند و ضرب در اذکار و اعمال جوگیان معمول می نمایند و ملاقات فساق پیشہ کردہ اند و قومہ و جلسہ در نماز و جماعت و جمعہ ترک دارند این امور و مثل آن در متقدمین ہرگز نبود کہ این ہمہ از دین نیست و علماء اہل سنت و جماعت ازین بدعتہا توبہ میکنند معاذ اللہ کہ این اعمال منہی عنہا در صحابہ رضی اللہ تعالے عنہم باشد ہر کہ دین اسلام خواہد و بر طریقہ سلف صالح باشد ازین دزدان دین دور ماند ذکر و شغل و حبس گرمی و شورش دارد و کشف معتبر نیست جوگیان ہم دارند فاعتبروا یا اولی الابصار دین و دنیا جمع نمی شوند برائے دنیا دین برباد دادن از عقل نیست مشایخ بخارا ئی شریف توکل و تفویض گزیدہ از دعوت خوانی و آنچہ واسطہ رجوع خلق باشد کہ دل را مشوش میسازد احتراز دارند عقیدہ سلف صالح و عمل سنت و عزیمت و ترک بدعت اختیار کردہ اند آنچہ از حرام و مکروہ کیفیت دست دہد ازان احتراز دارند بحرام آنچہ نقد وقت گردد حرام است ذکر خفیہ کہ افضل از جہر است و پرداخت مرتبہ احسان و دوام توجہ بمبدء فیاض طریقہ ایشان ست بتوجہات آن اکابر دلہا بلکہ جمیع لطائف جاری میشوند و توجہ و حضور و دل خالی از غیر کہ آنرا مشاہدہ گویند و جذبات و واردات و احاطہ انوار ظاہر و باطن اینہا را دست میدہد دل از خطرۂ غیر پیراستہ و حضور و مشاہدہ حاصل و باطن باعمال سنت و عزیمت آراستہ سبحان اللہ عجب سعادتے است و عبادتے اللہم ارزقنا بحبیبک المصطفی صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و بہولاء المشایخ الکرام رحمۃ اللہ علیہم آمین طریقہ حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ حصول این معانی است در جمیع لطائف وللارض من کاس الکرام نصیب آمین ؛

مکتوب صد و پانزدہم

باین بندہ لاشئے صدور یافتہ در جواب عریضہ و آنکہ استخارہ در ہر امر ضرور است مع احوال بعضے خلفاء خود

بخدمت شریف صاحبزادۂ عالی نسب ولایت حسب جامع کمالات ومقامات احمدیہ مجددیہ حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہ اللہ تعالے وجعلہ للمتقین اماما بعد سلام مسنون السلام علیکم ورحمۃ اللہ واضح می نماید الحمد للہ کہ تا بست ودوئم ذی الحجہ خیر وعافیت است مگر ضعف در غایت استیلا است اللہ تعالے عاقبت بخیر فرماید بدعا وہمت مدد فرمایند کہ بر قول واحوال ایمان خاتمہ شود آمین خیریت وعافیت وسلامت واستقامت ایشان درکار عنایت نامہ بعد انتظار بسیار ورود نمودہ باخبار خیریت مسرور فرمودہ آنچہ از رجوع طالبان وظہور تاثیرات توجہ بجال اینہا نوشتہ اند دل بسیار محظوظ گشت الحمد للہ اللہم زد فزد اگر طریقہ در آنجا رواج ہیگردد وطالبان زیادہ میشوند توقف در آنجا مناسب است استخارہ در ہر امر ضرور است میاں بشارت اللہ جیو ہنوز نیامدہ اند شاید تشریف فرما شوند خط مولوی غلام محی الدین قصوری رسیدہ نوشتہ اند کہ مردم بسیار برائے طریقہ می آیند وفوائد می یابند دل بسیار خوش شد نوشتہ ام کہ ملاقات روحانی حاصل است وعنایت بحال شما شامل در قصد این طرف توقف نمایند گل محمد ورکا بل قبولی یافتہ اللہ تعالے بطفیل شما مقبولان این نامقبول را ہم قبولی عطا فرماید والسلام بندہ را در دعایا دوارند شیخ جلیل الرحمن سلام میرسانند

مکتوب صد وشانزدہم

نیز باین بندہ نالائق رؤف احمد جعل اللہ سبحانہ لذاتہ صدور یافتہ

حضرت سلامت السلام علیکم ورحمۃ اللہ عنایت نامہ رسیدہ وباخبار مترصدہ مسرتہا بخشید الحمد للہ بحال طالبان توجہات بلیغہ فرمایند حضور وجمعیت وتوجہ وجذبات وواردات واستہلاک واضمحلال وتہذیب اخلاق وشکر وصبر حاصل شود باین احوال وکیفیات اجازت بدہند طریقہ را رائج نمایند جلدی در آمدن نکنند تفویض بہ کریم کارساز نمودہ بکار ماموز مشغول باشند والسلام وبندہ را در دعا یاددارند۔

مکتوب صد وہفتدہم

نیز باین عاصی پرمعاصی عفی عنہ صدور یافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ عالی نسب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالے السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ الحمد للہ کہ فقیر تا تحریر بعافیت است وضعف مستولی اللہ تعالے عاقبت بخیر فرماید بدعائے حسن خاتمہ وعافیت دارین یاددارند رقیمہ کریمہ رسید مندرجہ واضح شد بموجب تحریر شریف دعاہائے عافیت دارین کردہ شدہ اللہ تعالے اجابت فرماید اللہ تعالے

مارا و شمارا بر طریقۂ پیران کبار ظاہراً و باطناً استقامت کرامت فرماید احوال باطن خود و مستفیدان نوشته باشند در ہر امر بواسطہ ارواح طیبۂ پیران کبار رحمۃ اللہ علیہم بجناب الٰہی عم نوالہ التجا و تضرع لازم شناسند کہ حاجات دینی و دنیوی بواسطۂ ایشان روا نماید والسلام بدوستان سلام:

مکتوب صد و ہژدہم

نیز بایں بندہ گنہ گار در بیان ضعف نفس نفیس خود معہ پند دلپسند و بشارات فیض اشارات صدور یافت

بخدمت شریف عالی مراتب والا مناقب حضرت میاں رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ الحمد للہ تا پانزدہم شوال عافیتہا است مگر ضعف پیری و ضعف قلب غالب اللہ تعالےٰ عواقب امور بخیر فرماید دیر است کہ باخبار خیریت رفع انتظار نفرمودند امید کہ ہمیشہ احوال باطن خود و باطن مستفیدان نویسان باشند بامید واثق رحمت واسعہ سابقہ بواسطہ ارواح طیبہ پیران کبار علیہم الرحمۃ بکار مامور مستعد باشند اندیشہ نہ کنند فقیر ہم از دعا و توجہ غافل نیست انشاءاللہ تعالےٰ ترقیات ظاہر و باطن نقد وقت می شود در ہر امر دوگانہ نماز و خواندن شجرہ طیبہ و دعا و تضرع لازم شناسند نعمتے بہتر ازیں نیست کہ ظاہر و باطن باعمال مصطفویہ صلی اللہ علی صاحبہا آراستہ و دل از خواطر غیر پیراستہ باشد خدائے تعالےٰ مارا و شمارا نصیب فرماید قل اللہ ثم ذرہم حسبنا اللہ و نعم الوکیل کتب تحصیلی ہدایہ و نہایہ و توضیح و تلویح و مسلم و شرح وقایہ و کنز و کتب حدیث و ہر کتابی کہ باشد تفسیر بیضاوی و مدارک و جلالین و مکتوبات شریفہ و عوارف و قشیری و تعرف ہر کتابیکہ ازیں ہا بہم رسد بفرستند و قیمت آن طلب نمایند رسالہ حد فاصل در کتب حضرت مراج احمد رحمۃ اللہ علیہ البتہ باشد اگر بدست آید بفرستند والسلام:

مکتوب صد و نوزدہم

نیز بایں بندہ در جواب عرضداشت معہ کلمات شوق انگیز و طلب آمیز و عنایت شامل و بشارت حاصل صدور یافت

از فقیر عبد اللہ معروف غلام علی بخدمت شریف عالی مراتب والا مناقب حضرت میاں شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ امروز شانزدہم شوال عباد اللہ

رقیمہ کریمہ رسانید و اخبار خیریت مسرور ساخت از تحریر مبالغہ در القاب و آداب بارہا منع کردہ ام اللہ تعالےٰ برضائے خود و رضائے حبیب خود صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم موافق فرماید تحریر کلمات دید قصور کہ منبئ از فنا است حضرت خواجہ بزرگ ارشاد کردہ اند دو پر پرواز برائے طیران فضائے عالم قدس است کثرت اعمال و دید قصور اللہ تعالےٰ بایں دو جناح طیرانے در نیستی خود و استغراق شہود ہستی حضرت حق سبحانہ میسر آرد و قطع اضافات روزی فرماید مصرع تو مباش اصلا کمال این است و بس ٭ نسبت یا منقطع گردد اگر آنجا طالبان جمع آیند اقامت بہتر اگر در مسافت بعیدہ سفر آسان باشد و استخارہ و شہادت قلبی راہ بدہد این دولت دست دہد مبارک این کلبہ اخوان بہ تعمیر قدوم اشارت لزوم ہر وقت مشتاق است چہ نعمتے است کہ چندے از خود رفتہ رفتگی باہم در نیستی ہا پیدا نمایند بیت دمے کہ یار گذارد قدم بخانہ ما ٭ سزد کہ کعبہ شود سنگ آستانہ ما ٭ والسلام ٭

مکتوب صد و بستم

نیز بایں لاشئ صدور یافتہ در احوال مرض خود معہ مواعظ و پند

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ بعد سلام و نیاز و التماس دعا گذارش می نماید الحمد للہ کہ تا ششم ربیع الاول خیریت ہا ست مگر ضعف پیری و ضعف قلب مستولے است و خارش متألم میدارد اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر فرماید بدعا و ہمت و ثواب ہلیل مدد فرما باشند برائے آبادی این کلبہ اخوان دعا فرمایند کہ مسکن درویشان این طریقہ شریفہ و اہل علم تفسیر و حدیث و فقہ و تصوف ہمیشہ باشد مقضیاً ضراعا ہا ہم آمین در طریقے دست شکستہ پا شکستہ زبان بریدہ دین درست یقین درست دلے از ماسوا رستہ و در ماتم آرزو نشستہ دیدہ بدوست دوختہ جگر بآہ اشتیاق سوختہ مصرع اے خدا قربان احسانت شوم ٭ ہر بن مو بریدہ دل سجدہ محبت حاصل زندگی یافتہ رضا بقضا سجیہ خود ساختہ درکار است تا کرا بنوازند رب انی مسنی الضر وانت ارحم الراحمین این خاک پائے ہمہ را باین اقصیٰ مقاصد عرفا درباب امین اگرچہ سببی بے سعی بنوازند مضایقہ نیست حضرت ابو سعید و لپسر الشان و جناب شاہ مولوی بشارت اللہ از برگزیدگان اصحاب اند اللہ تعالےٰ سلامت دارد دیروز عنایت نامہ مرقومہ چند روزہ در مژدہ صحت و شفا مسرور ساخت ہمیشہ سلامت با عافیت موفق برضا باشند امروز ششم ربیع الاول صبیحہ شریفہ نوشتہ ایام مرض رسیدہ بمندرجہ مرضیہ مشتاق ملاقات و دعاہائے کثیرہ ساختہ امید کہ اثر ظاہر شدہ باشد آنچہ مرقوم است اللہ تعالےٰ احوال دائمی آنجناب و این عمر ضائع کردہ گردانا د بسلامت و عافیت و استقامت رواج فرمائے طریقہ شریفہ باشند شرح وقایہ و ہدایہ و تلویح و توضیح و کتب

تحصیلی و حدیث شریف و مقامات حریری و تفسیر و آنچہ نوشتہ اند البتہ می باید اللہ تعالے اگر خواستہ است طلبیدہ شود و السلام بخدمت بزرگان و عزیزان و دوستان سلام و دعا ؛

مکتوب صد و بست و یکم

نیز بایں بندہ لاشئ رؤف احمد صدور یافتہ و در ارسال ایں مکتوب کرامت ایشاں است کہ دران ایام گفتگوئے توحید وجود و شہود شخصے بمیان آوردہ بود و سخنان طعن آمیز بجناب حضرت مجدد بزبان می راند ناگاہ ایں عنایت نامہ رسید

حضرت سلامت السلام علیکم و رحمۃ اللہ حضرت امام ربانی رحمۃ اللہ علیہ و اتباع ایشان میفرمایند کہ معرفت وحدت وجود در شغل قلب و اذکار و ریاضات و عبادت و انزوا و مراقبہ معیت دست میدہد و حضرت مجدد رحمۃ اللہ علیہ بتفصیل اسرار این معرفت از فیض صحبت شیخ المشائخ حضرت خواجہ رسیدہ اند و در سیر لطیفہ قلب یافتہ پس ہمین تربیت حضرت خواجہ ترقیات کثیرہ نمودہ بمعارف دیگر فائز گشتہ و معرفت وحدت شہود در سیر لطایف دیگر یافتہ اند پس بعنایت حضرت خواجہ ترقیات دیگر واقع شد و حظ وافر از درجات تجلیات ذاتیہ الٰہیہ حاصل نمودہ میفرمایند در حصول این درجات نسبت عینیت و ظلیت و توحید وجود و شہود مفقود است و جز غیریت محض العبد عبد والحق حق ثابت نیست انبیاء علیہم السلام و اصحاب ایشان رضی اللہ عنہم ازین مقولہ حرفے نزدہ اند مشائخ عظام در ولایت کہ ناشی از تجلیات صفاتیہ است از غلبہ سکر محبت کہ از کثرۃ ذکر و توجہ دست میدہد باین معارف امتیاز دارند سبحان اللہ در صحبت این کمترین درویشان اگر قصد کردہ شود این ہر سہ مراتب نقد وقت گردد جناب حضرت محمد فرخ رحمۃ اللہ علیہ رسالہ مسمی بحد فاصل در حق و باطل درین ہر دو معرفت تحریر فرمودہ اند در کتب حضرت سراج احمد صاحب البتہ باشد از فرزندان ایشان طلبیدہ یا از ہر جا بہم رسد باید فرستاد و دعائے صحت و شفا برائے فقیر کہ ضعف قوی و عارضہ خارش مولم دارد و برائے آبادی این کلبۂ احزان کہ در تیاری آن رنجہائے بسیار رسیدہ لازم شناسند و بذکر و مراقبہ و شغل و دوام توجہ بحضرت حق سبحانہ بہ نیاز و انکسار و التجا بجناب کبریا عم نوالہ بواسطہ مشائخ کرام رحمۃ اللہ علیہم لازم شناسند جناب حضرت محمد فرخ رحمۃ اللہ علیہ غالب است کہ سلوک علی البصیرت و کشف در مقامات حضرت مجدد کردہ باشند پس ہمیں درجات بیان نمودہ گفتگوئے علمی در آن زیادہ نمودہ باشند ؛

مکتوب صد و بست و دوئم

نیز باین بندہ صدور یافتہ

صاحبزادہ عالی مراتب والا مناقب حضرت شاہ رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالےٰ السلام علیکم و رحمۃ اللہ و برکاتہ مدت مدید منقضی میشود کہ احوال ایشان بدریافت نرسیدہ و عنایت نامہ ہم نہ نوشتہ اند وجہش معلوم نیست اللہ تعالےٰ دریاد خود دارد و میاں محمد حسین بوعدہ بست روز از ینجا رفتہ اند و ایشان ہم از حالات خود اطلاع نداده اند لازم کہ حالات خود و احوال مستفیدان نوشتہ باشند و حقیقت مزاج فقیر ایں است کہ سوائے ضعف قلب و خفقان عارضہ خارش نہایت متاذی و متالم ساختہ از دعا و ختمہا مدد فرما باشند اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر گرداناد و اتباع حبیب خود صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم و شوق لقائے جان افزا و قطع ماسویٰ نصیب ما و شما کناد و السلام رسالہ (حد الفاصل بین الحق والباطل) کہ تالیف حضرت مولوی فرخ شاہ رحمۃ اللہ علیہ است تلاش نمودہ بفرستند ؛

مکتوب صد و بست و سیوم

نیز باین عاصی صدور یافتہ در احوال مرض خارش کہ لاحق آنجناب شدہ بود

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ بعد سلام سنت الاسلام و دعاء عافیت انجام گذارش می نماید الحمد للہ کہ درینجا خیریت است مگر ضعف استیلاء یافتہ اللہ تعالےٰ عاقبت بخیر فرماید بدعا و ہمت و توجہ و ثوابہائے تہلیل و قرآن مجید مدد فرما باشند از چندے خارش ہم لاحق شدہ سزائے اعمال است و دریں شہر از بیماری تپ و خارش معلوم نیست کہ کسے سالم ماندہ باشد مگر مردم باین تپ کم می میرند حضرت مولوی بشارت اللہ بطلب پدر وطن رفتند بالیستے کہ دریں وقت مرا نمی گذاشتند بریں ضعف قوی و قریب انتقال رحمتہ سابقہ واسعہ کفایت می نماید انشاء اللہ تعالےٰ عنایت نامہ بعد مدتہا رسید معلوم نیست کہ در تحریر توقف چرا می شود از لحوق عارضہ نوشتہ اند اللہ تعالےٰ شفاء بخشد دعا بتضرع تمام کردہ شد تخفیفے شدہ باشد انشاء اللہ تعالےٰ دبازہم می شود عافاکم اللہ و سلمکم۔ از احوال باطن شریف و کسے کہ برائے استفادہ می آید ننوشتہ اند ہمیشہ تحریر فرمودہ باشند۔ حضرت حافظ ابوسعید صاحب و فرزند ایشان در لکھنؤ تشریف دارند و مردم برائے استفادہ می آیند اللّٰھم زد فزد ؛

مکتوب صد و بست و چہارم

نیز بایں بندۂ نالائق صدور یافتہ

بخدمت شریف صاحبزادہ ولایت نسب عالی حسب حضرت رؤف احمد صاحب سلمہم اللہ تعالیٰ السلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ مدہا است کہ بعنایت رقیمہ کریمہ متضمن احوال شریف مسرور نفرمودہ اند ہمیشہ احوال باطن خود و باطن مستفیدان نوشتہ باشند فقیر را ضعف پیری و ضعف قلب مستولی است و از مرض خارش بسیار ایذاہا است بدعا و ہمت و ثواب ختمہا مدد فرمایا شند اللہ تعالیٰ سلامتی ایمان و حسن خاتمہ و دوام عفو و عافیت و دوام رضا و دوام اشتیاق لقائے جانفزا این فقیر و شمارا و ہمہ را عنایت فرماید احوال میاں شاہ ابو سعید صاحب و میاں احمد سعید صاحب و مولوی بشارت اللہ صاحب بر نگارند و استقامت بر طریقہ شریفہ ایشان راہست والسلام ؛

مکتوب صد و بست و پنجم

در مرض الموت بحضرت شاہ ابوسعید صاحب رحمۃ اللہ تعالیٰ نوشتہ اند

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

بجناب صاحبزادہ عالی نسب ولایت حسب حضرت شاہ ابوسعید صاحب و احمد سعید صاحب جعلہما اللہ للمتقین اماماً بعد از سلام مسنون و دعائے عافیت مشحون واضح می نماید کہ مکرر رقیمہ ہائے فقیر برائے طلب شما فرستادہ شد معلوم نیست کہ بخدمت می رسند یا در راہ تلف می شوند احوال مزاج فقیر بسیار سقیم طاقت نشستن نماندہ ہجوم امراض و ندار الرحیل در دادند فقیر را بجز دیدن شما ہیچ آرزوئے نیست بلکہ از غیب القا می شود کہ ابوسعید را باید طلبید و روح مبارک حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ برین باعث است و دیدہ ام کہ شمارا برآن راست خود نشاندہ ام و منصبی کہ آثار آن عنقریب عاید بشما می شوند مفوض نمودہ خانقاہ شمارا مبارک باد جلد تر بیایند و توکلا علی اللہ اینجا آمدہ بہ نشینید اگر اللہ مرا ببامرزید بصدقہ پیران کبار رضی اللہ تعالیٰ عنہم از توجہ و ہمت قاصر نیستم ہر چہ فتوح از غیب رسد صرف مایحتاج خود و وابستہ ہائے خود نمایند و آنچہ باقی ماندہ بر فقرا تقسیم کنند ہمہ اہل خانقاہ و اکثر مردمان شہر شمارا می خواہند مثل احمد یار و ابراہیم بیگ و میر خورد و مولوی عظیم و مولوی شیر محمد بلکہ جمیع مردمان شہر بارہا می گویند کہ میاں ابوسعید لائق اند کہ درین جا نشینند و حضرت شاہ عبدالعزیز صاحب و اکثر اعزہ شہر بر اخلاق حسنہ و مسکنت و خلست و حفظ و مشغولی و بردبارے شما نظر کردہ تجویز طلبیدن شما بلا شرکت غیر می شوند بہر صورت عازم اینجا

شوند در چوپالہ یا در گاڑی بیایند اجرت کہاران اینجا دادہ خواہد شد اجتماع اہل خانقاہ برایں شد ایشان را یعنی شما را باید طلبید و مرا نیز الہام کردند کہ قابلیت این کار فقط در شما است بعد استخارہ ہا تنہا بیایند و حاجت دیگرے نیست اینجا باشید و رواج طریقہ شریف فرمایند و تدبیر معاش را حوالہ بخدا کنید حسبنا اللہ و نعم الوکیل وعدہ الٰہی کافی است بگذارد و بیایید وقت ما آخر رسید چند انفاس باقی ماندہ را بہ بلبینید و فیضہا بردارید شاید ایں آرزو بوقوع آید بیت مرگ آرزو کنم چو شوی مہربان من ؛ یعنی بہ بخت خویش مرا اعتماد نیست ؛ جناب حضرتین در وقت انتقال حضرت مجدد رضی اللہ تعالیٰ عنہ حاضر بودند رضی اللہ تعالیٰ عنہم و مردمان می گویند کہ ازیں ہر دو شخص یکی را متعین کنید تا بعد شما نزاع واقع نشود اگرچہ در کاغذ وصیت نامہ مہر فقیر بگواہی ہر سہ میاں صاحب و دیگر اعزہ نام شما اولی و الیق نوشتہ ام بالفعل شما را ترجیح دادم و برغلام احمد سعید را آنجا گذاشتہ بمجرد رسیدن رقیمہ ہمہ را جواب دادہ نزد ما بیایند قبر ما در صحن ہمیں مکان خواہد شد و تبرکات بر بالین بر گنبد ضیق و مردمان وابستہ شما ہر وقتیکہ خواہند آمد در دو حویلی باشند و شما ایں جا بمزار ما باشید و اخراجات خانقاہ ہمہ بر طور شما است بہر طور کہ مناسب دانید و بردباری و تحمل بسر برید دعائے حسن خاتمہ و لقائے جان افزا و اتباع حبیب خدا محمد مصطفےٰ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم فرمائید زیادہ والسلام ؛

جامع مکاتیب

جامع مکاتیب شریف حضرت شاہ رؤف احمد رحمۃ اللہ علیہ از اجلۂ خلفاء حضرت ہستند نسب شریف ایشاں بواسطہ حضرت شیخ محمد یحییٰ رحمۃ اللہ بحضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رضی اللہ عنہ میرسد۔ در علوم ظاہری و باطنی سرآمد علماء عارفین بودند و صاحب تصانیف کثیرہ و مفیدہ بودند در بلدہ بھوپال قبول تمام یافتند۔ علماء و فقراء و امراء در حلقۂ ایشاں حاضر می شدند و فیضہا بر داشتند۔ ولادت شریف در سنہ ۱۲۰۱ھ در بلدہ رامپور بودہ۔ و وفات بماہ ذیقعدہ سنہ ۱۲۵۳ھ در بندر لیس واقع ملک یمن (عرب) در سفر زیارت حرم واقع شدہ در آنجا مدفون گشتند رضی اللہ تعالیٰ عنہ از اولاد ایشاں حضرت شیخ خطیب احمد و حضرت شیخ حسیب احمد جامع کمالات ظاہری و باطنی بودند۔ و بعد انتقال والد ماجد خود در بھوپال سکونت اختیار نمودہ قبول تمام یافتند و اولاد ایشاں در بلدہ بھوپال ہم موجود است ؛

تمت بالخیر بروز جمعہ ۱۷ رجادی الاخریٰ ۱۳۷۱ھ

(از قلم ... مصنف کتاب مستطاب ... غفر اللہ تعالیٰ آمین)

---

۳ ہر سہ میاں صاحب یعنی حضرت مولوی شاہ رفیع الدین و مولوی شاہ عبد القادر و مولوی شاہ عبد العزیز قدس سرہم از جملۂ فضلاء دہر و علماء عصر مشہور حضرت دہلی اند و فرزندان حضرت شاہ ولی اللہ محدث دہلوی اند رضوان اللہ علیہم ۱۲

قدس الله سره العزیز

حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی الشیخ احمد فاروقی السرهندی

۱۳۵۱

۱- بعد کتاب الله و بعد کتب ستة افضل کتب مکتوبات است

۲- مانند مکتوبات امام ربانی هیچ کتاب چاپ نشده است

النقشبندی المجددی الخالدی
از علماو سادات ترکیه
آرواسی زاده
عبد الحکیم بن مصطفی

مکتوباتِ امامِ ربانی

حضرت مجددِ الف ثانی

الشیخ احمد سرہندی قدس سرہ

مکتوب صد و شصت و سوم (۱۶۳)

بسیادت و نقابت پناہی شیخ فرید صدور یافتہ در بیانِ آنکہ اسلام و کفر ضد یکدیگر اند احتمالِ جمع شدنِ این دو ضد محال است و عزت دادن یکے را مستلزمِ خواری دیگر است الی آخرِ ما قال سلّمہ اللہ تعالیٰ فی تذلیلِ الکفارِ و عدمِ الاختلاطِ معہم مع بیانِ مضارِ ہذا الاختلاطِ و در بیانِ آنکہ دنیا و آخرت نیز ضد یکدیگر اند۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ الَّذِیْ اَنْعَمَ عَلَیْنَا وَہَدَانَا اِلَی الْاِسْلَامِ وَجَعَلَنَا مِنْ اُمَّۃِ مُحَمَّدٍ عَلَیْہِ الصَّلٰوۃُ وَالتَّحِیَّۃُ وَالسَّلَامُ نقدِ سعادتِ دارین وابستہ باتباعِ سیدِ کونین است و بس علیہ و علٰی آلہ من الصلوات افضلہا و من التسلیمات اکملہا متابعتِ او علیہ الصلوۃ والسلام باتیانِ احکامِ اسلامیہ است و رفعِ رسومِ کفریہ چہ اسلام و کفر ضدِ یکدیگر اند اثباتِ یکے موجبِ رفعِ دیگر است احتمالِ جمع شدنِ این دو ضد محال است و عزت دادن یکے را مستلزمِ خواریِ دیگر است حق سبحانہ تعالیٰ حبیبِ خود را علیہ الصلوۃ والتحیۃ میفرماید یٰاَیُّہَا النَّبِیُّ جَاہِدِ الْکُفَّارَ وَالْمُنَافِقِیْنَ وَاغْلُظْ عَلَیْہِمْ پس پیغمبرِ خود را کہ موصوف بخلقِ عظیم است بجہادِ کفار و غلظت بر ایشان امر فرمود معلوم شد کہ غلظت بایشان داخلِ خلقِ عظیم است پس عزتِ اسلام در خواریِ کفر و اہلِ کفر است کسیکہ اہلِ کفر را عزیز داشت اہلِ اسلام را خوار ساخت عزیز داشتن عبارت از آن است

که البته ایشان را تعظیم کنند و بالا نشانند و در مجالس خود جا دادن و با ایشان مصاحبت نمودن
و همزبانی کردن با ایشان داخل اعزاز است در رنگ سگان ایشان را دور باید داشت
و اگر غرضی از اغراض دنیاوی با ایشان مربوط باشد و بے ایشان میسر نشود شیوهٔ بی اعتباری
را مرعی داشته بقدر ضرورت با ایشان باید پرداخت و کمال اسلام آنست که از ان غرض
دنیاوی نیز باید گذشت و با ایشان نباید پرداخت حق سبحانه در کلام مجید خود اهل کفر را دشمن خود
و دشمن پیغمبر خود فرموده است پس اختلاط و موانست با این دشمنان خدا و رسول او از اعظم
جنایات باشد اقل ضرر در مصاحبت و مخالطت این دشمنان آنست که قدرت اجرای احکام
شرعی در رفع رسوم کفری بعین میگردد و حیای موانست مانع آن مے آید و این ضرر بسیار عظیم است
دوستی و الفت با دشمنان خدا منجر بدشمنی خدائے عزوجل و دشمنی پیغمبر او علیه الصلوٰة والسلام
میشود شخصی گمان میکند که او از اهل اسلام است و تصدیق و ایمان بالله و رسوله دارد و آن نمیداند
که این قسم اعمال شنیعه دولت اسلام او را پاک و صاف می برد نعوذ بالله من شرور انفسنا
ومن سیئات اعمالنا ع خواجه پندارد که مرد و اصل است ٭ حاصل خواجه بجز پندار نیست ٭
کار این نابکاران استهزا و سخریت است باسلام و اهل آن و منتظر اند اگر قابو بیابند و مار از اهل
اسلام بر آرند یا همه را بقتل رسانند یا بکفر باز گردانند پس اهل اسلام را هم شرمے درکار است که
الحیاء من الایمان و ننگ مسلمانی ضروریست همواره در مقام خواری اینها باید بود جزیه
از اهل کفر که در هندوستان برطرف شده است بواسطه شومی مصاحبت اهل کفر است با
سلاطین این دیار و مقصود اصلی از جزیه گرفتن از ایشان خواری ایشان است و این خواری
بحدیست که از ترس جزیه جامهٔ خوب نمیتوانند پوشید و به تجمل نمیتوانند بود و همیشه ترسان و لرزان
میباشند از اخذ اموال پادشاهان را چه میرسد که منع جزیه گرفتن کنند حق سبحانه تعالی جزیه را

از برائے خواریِ ایشان وضع کردہ است مقصود رسوائی ایشان است و عزت و غلبہ اہلِ اسلام ع جہود ہر کہ شود کشتہ سود اسلام است ، علامتِ حصولِ دولتِ اسلام بغض است با اہلِ کفر و عناد است با ایشان حق سبحانہ و تعالیٰ در کلامِ مجید خود ایشان را نجس فرمودہ و در جائے رجس فرمودہ پس در نظرِ اہلِ اسلام میباید کہ اہلِ کفر نجس و پلید باشند و چون چنین بینند و دانند لاجرم از صحبتِ ایشان پرہیز نمایند و در مجالستِ ایشان متکرہ بوند چیز ہا از ایشان پرسیدن و بمقتضائے حکمِ ایشان عمل کردن از کمالِ اعزازِ این دشمنان است ہمچنین کہ کسے از ایشان طلبد دعا کہ بتوسطِ ایشان خواہد چہ خواہد بود حق سبحانہ و تعالیٰ در کلامِ مجید خود میفرماید وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ دعاءِ این دشمنان باطل و بیحاصل است اجابت را در آنجا چہ احتمال آنقدر فساد لازم می آید کہ اعزازِ این سگان می افزاید ایشان اگر دعا خواہند کرد بتانِ خود را وسیلہ خواہند آورد خیال باید کرد کہ کار تا بکجا میکشد و از مسلمانی بوئے نمیماند عزیزے فرمودہ است تا یکی از شما دیوانہ نشود بمسلمانی نرسد دیوانگی عبارت از ورگذشتن است از نفع و ضرِ خود بواسطۂ اعلائے کلمۂ اسلام با مسلمانی ہر چہ شود گو شود و اگر نشود گو نشود و چون مسلمانی است رضائی خدای عزوجل است و رضائی پیغمبر حبیبِ او علیہ الصلوٰۃ والسلام و التحیۃ و ولے معظم تر از رضائے مولٰی نیست رَضِينَا بِاللهِ سُبْحَانَهُ رَبًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِمُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ نَبِيًّا وَرَسُولًا مصرع ہم برینم بداریم یارب ، بحرمۃِ سیدِ المرسلین علیہ وعلیٰ آلہ من الصلوات افضلہا ومن التسلیمات اکملہا والسلام اولًا و آخرًا عجالۃ الوقت آنچہ ضروری و لابدی دانست بطریقِ اجمال نوشتہ فرستاد بعد ازین اگر توفیق رفیق گشت مفصل تر ازین نوشتہ ارسال خواہد گشت ہمچنانکہ اسلام ضدِ کفر است آخرت نیز ضدِ دنیا است و دنیا و آخرت جمع نشوند ترکِ دنیا بر دو نوع است نوعیست کہ از مباحاتِ آن

ه عن النعمان بن بشیر رضی الله تعالیٰ عنهما قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم الحلال بیّن والحرام بیّن وبینهما مشتبهات لا یعلمهن کثیر من الناس فمن اتقی الشبهات استبرأ لدینه وعرضه ومن وقع فی الشبهات وقع فی الحرام کالراعی یرعی حول الحمی یوشک ان یرتع فیه الا وان لکل ملک حمی الا وان حمی الله محارمه متفق علیه ۱۲ مشکوٰة

همه ترک کرده شود مگر بقدرِ ضرورت این قسم املائی ترکِ دنیاست و نوعی دیگر آنست که از محرمات و مشتبهات آن اجتناب کرده شود و بامورِ مباحه آن تنعم نموده آید این قسم نیز خصوصاً درین اوان بسیار عزیز الوجود است ه آسمان نسبت بعرش آمد فرود، ورنه بس عالیست پیشِ خاک تود، پس ناچار از استعمال ذهب و فضه و لبس حریر و امثالِ آنها که شریعتِ مصطفویه علی مصدرها الصلوٰة والسلام والتحیة آنرا محرم ساخته است اجتناب باید نمود و اوانی ذهب و فضه را اگر برای تجمل کنند فی الجمله گنجائش دارد اما استعمال اینها حرام است از آب و طعام خوردن دریها و خوشبوئی انداختن و سرمه دان ساختن و جز آن القصه حق سبحانه و تعالیٰ دائرهٔ امورِ مباحه البسیار وسیع ساخته است تنعمات و تمتعات باینها در عیش و لذت زیاده از ان است که در امورِ محرمه است در مباحات رضای حق است سبحانه و در محرمات عدمِ رضائے او تعالیٰ عقلِ سلیم هرگز تجویز نمیکند که کسے برای لذتے که بقائے هم ندارد عدمِ رضائے مولائے خود اختیار کند و حال آنکه در عوضِ آن لذتِ محرمه لذتِ مباحه هم تجویز فرموده است رزقنا الله سبحانه و ایاکم الاستقامة علی متابعتِ صاحبِ الشریعت علیه و علی آلهِ الصلوٰة والتحیة در معاملهٔ حل و حرمت همواره بعلمائے دین دار رجوع باید نمود و ازینها استفسار باید کرد و بمقتضائے فتوی ایشان عمل باید نمود که راهِ نجات شریعت است و بعدِ شریعت هرچه هست باطل است و بے اعتبار فماذا بعد الحق الا الضلال والسلام اولاً و آخراً

المنتخبات ۳۷ مکتوب صد و شصت و چهارم (۱۶۴)

بحافظ بهاءالدین سرهندی صدور یافته در بیانِ آنکه فیضِ حق سبحانه علی الدوام بر خواص و عوام وارد است تفاوتِ قبول و عدمِ قبولِ آن ازین طرف ناشی است، حق سبحانه و تعالیٰ بر جادهٔ شریعت استقامت بخشد بمنّه و کرمه فیضِ حق سبحانه و تعالیٰ علی الدوام بر خواص

وعوام وکرام ولئام چه از قسمِ اموال واولاد وچه از جنسِ هدایت وارشاد بے تفرقه وارد است تفاوت ازین طرف ناشی است در قبولِ بعضی فیوض وعدمِ قبولِ بعضی دیگر وما ظلمهم الله ولٰکن کانوا انفسهم یظلمون آفتابِ تابان بر گازر وجامه یکسان میتابد روئے گازر سیاه میگردد وجامهٔ او سفید این عدمِ قبول بواسطهٔ اعراض است از جنابِ قدسِ خداوند جل سلطانه معرض را ادبار لازم است وحرمان از نعمت واجب اینجا کسے نگوید که بسیارے از معرضان باشند که به تنعماتِ عاجله ممتاز اند واعراض سببِ حرمانِ ایشان نگشته است باید دانست که آن نقمت است که بصورتِ نعمت ظاهر گردانیده اند بطریقِ استدراج از برائے خرابی او تا در اعراض وضلالت منهمک گردد قال الله سبحانه وتعالیٰ ایحسبون انما نمدهم به من مال وبنین نسارع لهم فی الخیرات بل لا یشعرون پس دنیا وتنعماتِ او باوجودِ اعراض عینِ خرابی است الحذر الحذر والسلام

مکتوب صد وشصت وپنجم (۱۶۵)

بسیادت ونقابت پناهی شیخ فرید صدور یافته در ترغیب بر متابعتِ صاحبِ شریعت علیه وعلیٰ آله الصلوات والتسلیمات وعداوت وبغض وغلظت با مخالفانِ شریعتِ او علیه الصلوٰة والسلام شرفکم الله سبحانه بتشریفِ المیراثِ المعنوی من النبی الامی القرشی الهاشمی علیه وعلیٰ آله من الصلوات افضلها ومن التسلیمات اکملها کما شرفکم بتشریفِ المیراثِ الصوری ویرحم الله عبدا قال اٰمینا میراثِ صوری آن سرور علیه وعلیٰ آله الصلوات والتسلیمات بعالمِ خلق تعلق دارد ومیراثِ معنوی بعالمِ امر که آنجا همه ایمان ومعرفت است ورشد وهدایت شکرِ نعمتِ عظمٰے میراثِ صوری آنست که میراثِ معنوی

متخلی گردند. والتخلی بالمیراث المعنوی لایتیسر الا بکمال الاتباع المصطفوی علیه الصلوة
والسلام والتحیة فعلیکم باتباعه واطاعته فی اوامره ونواهیه وکمال متابعت فرع
کمال محبت آن سرور علیه الصلوة والسلام مصرع ان المحب لمن هواه مطیع * وعلامت
کمال محبت کمال بغض است با اعداء او صلی الله علیه وسلم واظهار عداوت با مخالفان شریعت
او علیه الصلوة والسلام در محبت مداهنت گنجائش ندارد محب دیوانه محبوب است تاب مخالفت
ندارد و با مخالفان محبوب بهیچ وجه آشتی نمی نماید دو محبت متبائنه جمع نشوند جمع ضدین را محال
گفته اند محبت یکے مستلزم عداوت دیگریست نیک تأمل باید فرمود که هنوز کار از دست نرفته
است تدارک ما مضی میتوان نمود فردا که کار از دست برود غیر از ندامت حاصلی نخواهد بود
بیت بوقت صبح شود همچو روز معلومت * که با که باخته عشق در شب دیجور * متاع دنیا غرور
ور غرور است و معامله اخروی ابدی بر آن مترتب زندگانی چندروزه را اگر بمتابعت سید
اولین و آخرین علیه وعلی آله الصلوات والتسلیمات بسر برده شود امید نجات ابدی است
والا هیچ در هیچ است هر که باشد و هر عمل خیر که بکند * محمد عربی کآبروی هر دو سرا است *
کسیکه خاک درش نیست خاک بر سر او * حصول دولت عظمی متابعت موقوف بر ترک کلی
دنیاوی نیست تا دشوار نماید بلکه اگر زکوة مفروضه مثلا مؤدی شود حکم ترک کل دارد در عدم
وصول مضرت چه مال مزکی از ضرر بر آمده است پس معالجه دفع ضرر از مال دنیاوی اخراج زکوة است
از آن اگرچه ترک کلی اولی وافضل است اما اداء زکوة هم کار آن میکند * آسمان نسبت
بعرش آمد فرود * ورنه بس عالی است پیش خاک تود * پس لازم است که همگی همت در اتیان
احکام شرعیه باید صرف نمود و اهل شریعت را از علما و صلحا تعظیم و توقیر باید داشت و در
ترویج شریعت باید کوشید و اهل هوا و بدعت را ذلیل و خوار باید داشت من وقر صاحب

بِدعةٍ فقد اَعَانَ علیٰ هَدْمِ الاِسْلَامِ و با کفار که دشمنانِ خدائ عزوجل اند و دشمنانِ رسولِ وے علیه وعلیٰ آلِهِ الصّلوات والتسلیمات دشمن باید بود و در ذُل و خواریِ ایشان سعی باید نمود و بهیچ وجه عزت نباید داد و این بیدولتان را در مجلسِ خود راه نباید داد و اُنس نباید نمود و راهِ شدّت و غلظت را با ایشان پیش باید گرفت و مهما امکن در هیچ امرے با ایشان رجوع نباید نمود و اگر فرضاً ضرورتے افتد در رنگِ قضائے حاجتِ انسانی بکره و اضطرار قضاءِ حاجت از ایشان باید نمود در آمیکه بجنابِ قدسِ جدِ بزرگوارِ شما علیه وعلیٰ آلِهِ الصّلوات والتسلیمات میرساند اینست اگر باین راه رفته نشود وصول بآن جنابِ قدس دشوار است هیهات هیهات

کیفَ الوصولُ اِلیٰ سُعادَ و دُونها ۞ قُلَلُ الجبالِ و دُونَهُنَّ حُیُوفُ ۞ زیاده چه ابرام نماید

اندکے پیشِ تو گفتم غمِ دل ترسیدم ۞ که دلِ آزرده شوی ورنه سخن بسیار است

مکتوب صد و شصت و ششم (۱۶۶)

۱۔ چنانچه فرمود جل شانه در سوره ممتحنه پاره قد سمع الله یا ایها الذین امنوا لا تتخذوا عدوی و عدوکم اولیاء الخ ۱۲	مکتوب صد و شصت و ششم (۱۶۶)	۲۔ بدانکه تحقیق این بیت در حاشیه مکتوب دهم نوشته شده است از آنجا مطالعه نمایند ۱۲

بملا محمد امین صدور یافته در بیان آنکه مدارِ بر حیات نیست مدارِ چند روزه نباید نهاد و فکرِ ازالهٔ مرضِ قلبی درین فرصتِ یسیر بذکرِ کثیر که از اهمِ مهام است باید نمود مخدوما تا چند بر خود چون مادرِ مهربان باید لرزید و تا کے بر خود از غصه و غم باید پیچید خود را و همه را مرده باید انگاشت و جماد چند بے حس و حرکت باید پنداشت اِنَّکَ مَیِّتٌ وَّاِنَّهُمْ مَّیِّتُوْنَ نصِّ قاطع است فکرِ ازالهٔ مرضِ قلبی درین فرصتِ یسیر بذکرِ کثیر از اهمِ مهام است و علاجِ علتِ معنوی درین مهلتِ قلیل بیادِ ربِ جلیل از اعظمِ مقاصد و لے که گرفتارِ غیر است از وچه توقعِ خیر روحے که مائل بجهت است نفسِ اماره از و بهتر است آنجا همه سلامتیِ قلب میطلبند و خلاصیِ روح میجویند و ما کوته اندیشان همه در فکرِ تحصیلِ اسبابِ گرفتاریِ روح و قلبیم هیهات هیهات

۱۔ یعنی از ما دون حق سبحانه وتعالیٰ قال تعالیٰ اِلَّا مَنْ اَتَی اللّٰهَ بِقَلْبٍ سَلِیْمٍ

۲۔ یعنی نزد حق جل وعلا ۱۲

حاشیه: ۱۔ زیرا چه در ... نفس ... ۲۔ فی قوله تعالیٰ ... ۳۔ ... ۴۔ ... ۵۔ وعلیٰ هذا الذی من اصحاب القبور قوله تعالیٰ ... ۶۔ قوله تعالیٰ انک میت ... ۷۔ ... ۸۔ قال تعالیٰ یا ایها الذین امنوا اذکروا الله ذکرا کثیرا و سبحوه بکرة و اصیلا ۱۲

چه توان کرد وَمَا ظَلَمَهُمُ اللّٰهُ وَلٰكِنْ كَانُوْا اَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُوْنَ دیگر از ضعف ظاهر اندیشه نکنند اِنْشَاءَ اللّٰهُ تعالی بصحت و عافیت تبدیل خواهد یافت خاطر اینجانب ازین ممر جمع است جامهٔ فقر اکه طلب داشته بودند پیراهن فرستاده شد خواهند پوشید و مترصد نتایج و ثمرات آن خواهند بود که کثیر البرکت است ؎ هر کس افسانه بخواند افسانه است ✤ و آنکه دیدش نقد خود مردانه است ✤ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰى وَالْتَزَمَ مُتَابَعَةَ الْمُصْطَفٰى عَلَيْهِ وَعَلٰى اٰلِهِ الصَّلَوٰتُ وَالتَّسْلِيْمَاتُ ✤

مکتوب صد و شصت و هفتم (۱۶۷)

به هردی رام هندو که اظهار اخلاص باین طائفهٔ علیه نموده بود صدور یافته در ترغیب بر عبادت پروردگار عالمیان که بیچون و بیچگونه است و اجتناب از عبادت آلههٔ باطلهٔ هنود ✤ دو کتاب شما رسید از هر دو محبت فقرا و التجا باین طائفهٔ علیه مفهوم گشت چه نعمتی است که کسی را باین دولت بنوازند ثانیاً ؎ من آنچه شرط بلاغ است با تو میگویم ✤ تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال ✤ بدان و آگاه باش که پروردگار ما و شما بلکه پروردگار عالمیان چه سموات و چه ارضین و چه علیین و چه سفلیین یکی است و بیچون و بیچگونه از شبه و مانند منزه است و از شکل و مثال مبرا پدری و فرزندی در حق او تعالی محال است کفاءت و تماثل را در آن حضرت چه مجال شائبهٔ اتحاد و حلول در شان او سبحانه مستهجن است و مظنهٔ کمون و بروز در آن جناب قدس مستقبح زمانی نیست که زمان مخلوق اوست مکانی نیست که مکان مصنوع اوست وجود او را بدایت نیست و بقاء او را نهایت نه هرچه از خیر و کمال است با او سبحانه ثابت و هرچه از نقص و زوال است از و تعالی مسلوب پس مستحق عبادت او تعالی باشد و سزاوار پرستش او سبحانه رام و کرشن و مانند آنها که

ـه چہ را ون بران تغلب کردہ اور اگر ذشتہ بودہ ۱۲   نتواند نگاہداشت

آلهہ ہنود اند از کمینۂ مخلوقات و بیدواز ما در و پدر زائیدہ اند رام پسر جسرت است و برادر
لکھمن و شوہرِ سیتا ہرگاہ رام کوچ خود را نگاہ نتواند داشت غیرے را چہ مدد نماید عقل
دور اندیش را کار باید فرمود و بتقلید الشیان نباید رفت ہراران عار است کہ کسی پروردگار
عالمیان را باسمِ رام یا کرشن یاد کند در رنگ آنست کہ بادشاہِ عظیم الشان را باسم ارذل الناس
یاد کند رام و رحمن را یکے دانستن از نہایت بیعقلی است خالق با مخلوق یکے نمیشود و بیچون
باچون متحد نمیگردد و پیش از خلقتِ رام و کرشن پروردگارِ عالم را رام و کرشن نمیگفتند بعد از
پیدا شدنِ اینہا چہ شد کہ نامِ رام و کرشن باو سبحانہ و تعالی اطلاق میکنند و یا و کرشن و رام
را یا و پروردگار میدانند حاشا و کلا ثم حاشا و کلا پیغمبرانِ ما علیہم الصلوات و التسلیمات
کہ قریب یک لکھ و بست و چہار ہزار گزشتہ اند خلائق را بعبادتِ خالق ترغیب فرمودہ اند
از عبادتِ غیر منع نمودہ و خود را بندۂ عاجز دانستہ اند و از ہیبت و عظمت او تعالی ترسان
و لرزان بودہ اند و آلہہ ہنود خلق را بعبادتِ خود ترغیب کردہ اند و خود را آلہہ دانستہ ہر چند
بہ پروردگار قائلند اما او را در خود حلول و اتحاد اثبات کردہ اند و از ین جہت خلق را بعبادت
خود میخوانند و خود را آلہہ گویانیدہ اند و در محرمات بے تحاشی افتادہ اند بزعم آنکہ الہ از ہیچ چیز ممنوع
نیست در خلقِ خود ہر تصرفے کہ خواہد بکند اقسامِ این تخیلاتِ فاسدہ بسیار دارند ضلوا فاضلوا
بخلافِ پیغمبران علیہم الصلوات و التسلیمات کہ خلائق را از آنچہ منع فرمودہ اند خود را نیز
از آن چیز باز داشتہ اند بروجہِ اتم و اکمل خود را بشر مثلِ سائرِ بشر میگفتند مصراع بہ بین تفاوتِ
راہ از کجاست تا بکجا۔

ـه ابن خواجہ خواجگی الامکنگی و خواجہ خواجگی پیر و شیخ خواجہ محمد باقی باسند بر اسد اسرار ہم اند ۱۲

No. ضلع پشاور 19600/ از دفتر جمعیة العلماء افغان چارسده وزڑ Dated ۲ رجب المرجب ۱۳۹۶ ۲ JULAY 1976

ناظم :- مولوی عبد الواحد آسی لستوی عفا الله عنه

این مرثیه جناب حکیم الامة سید عبد الحکیم آرواسی قدس الله سره مرشد المرشدین و مراد المریدین و مرشد علامه حسین حلمی عشق سعید استانبولی الصیدلی

گشت برمغرب غروب آب شد — سیدی عبد الحکیم آفتاب شد

گوهر یکتا صدف عصر بود — قیمتش در جوهر نایاب شد

کان یعسوب الافاضل فی العلی — واصل اعلی رفیق چو شهاب شد

گشت حسین ابن السعید الصیدلی — عشق و اندر عشق او بیتاب شد

زارهم گریان و بریان افراق — زانکه روئے مرشدش بحجاب شد

سایهٔ مرشد مربی از سرش — رفت و او حیران درین گرداب شد

اهل قسطنطنیه ایتاما شدند — شیخ آرواسی چو محو خواب شد

دولت و اقبال در باغلوم رفت — انقره در جنت چون آفتاب شد

یکهزار و سیصد و شصت چهار ۱۳۶۴ — سال وصلش با رب الارباب شد

شد شهید راه حق ای دوستان — رسم عشاق است که براحباب شد

از کبار نقشبندی عارفان — سیر از سرمند شراب شد

رفت بر خلد برین زین فانیان — گشت باقی در ضیا غرقاب شد

مشرب آسی بدان مشرب رسید — مشربش زان مربی ادا شد

خویدم صاحبزاده عبد الواحد آسی لستوی [illegible] تحصیل چارسده ضلع پشاور صوبه سرحد پاکستان

الكتب المطبوعة فى مكتبة اشيق كتاب اوى

١- علماء المسلمين و وهابيون	: صفحه	١٦٣	. ١٩٧٣
٢- المنحة الوهبية فى رد الوهابية	: صفحه	١٦٠	. ١٩٧٣
٣- المنتخبات	: صفحه	٢٤٠	. ١٩٧٣
٤- المتنبئ القاديانى	: صفحه	٩٠	. ١٩٧٣
٥- مفتاح الفلاح	: صفحه	٩٨	. ١٩٧٣
٦- خلاصة التحقيق	: صفحه	١١٢	. ١٩٧٤
٧- خلاصة الكلام (الجزء الثانى)	: صفحه	١١٢	. ١٩٧٤
٨- اثبات النبوة مع هدية المهديين	: صفحه	٤٥ و ١٠٦	. ١٩٧٤
٩- حجة الله على العالمين (الجلد الثانى)	: صفحه	١١٢	. ١٩٧٤
١٠- المستند المعتمد	: صفحه	١٦٠	١٩٧٥
١١- التوسل بالنبى وجهلة الوهابيين	: صفحه	٢٠٤	. ١٩٧٥
١٢- الصواعق الالهية مع فتنة الوهابية	: صفحه	٦٤ و ١٣	. ١٩٧٥
١٣- البصائر لمنكرى التوسل بأهل المقابر	: صفحه	٢٦٤	. ١٩٧٥
١٤- نخبة اللآلى شرح قصيدة الامالى	: صفحه	١٩٢	. ١٩٧٥
١٥- القول الفصل شرح الفقه الاكبر	: صفحه	٢٠٧	. ١٩٧٥
١٦- الدولة المكية بالمادة الغيبية	: صفحه	١٥٢	١٩٧٥.

١٧- الدرر السنية فى الرد على الوهابية.

رسالة النصر فى ذكر وقت صلوة العصر.

مجموعة على ثلاث رسالة	: صفحه	١٠٢	١٩٧٦

۱۸ - انصاف . عقد الجید . مقیاس القیاس : صفحه ۷۵ ۱۹۷٦

۱۹ - الفجر الصادق فی الرد علی المنکری التوسل ،
والخوارق . ضیاء الصدور صفحه ۱۲۰ ۱۹۷٦

۲۰ - ضلالات الوهابیین . مبحث التلقین
اوراق البغدادیة فی الحوادث النجدیة : صفحه ٦۹ ۱۹۷٦

۲۱ - تطهیر الفؤاد . شفاء السقام : صفحه ۲۳۲ ۱۹۷٦

۲۲ - سیف الجبار : صفحه ٤۸ ۱۹۷٥

۲۳ - الفقه علی المذاهب الاربعة : صفحه ۳۳٥ ۱۹۷٥

۲٤ - الانوار المحمدیة (المجلد الاول) : صفحه ٤۰۰ ۱۹۷۲

۲٥ - دُرُّ المعارف (بلسان فارسی) : صفحه ۱٦۰ ۱۹۷٤

۲٦ - الاصول الاربعة فی تردید الوهابیة : صفحه ۱۲۸ ۱۹۷٥

۲۷ - صرف عربی و عوامل : صفحه ۹٦ ۱۹۷٥

۲۸ - کتاب الصلوة : صفحه ۳۲ ۱۹۷٥

۲۹ - جزء عم من القرآن الکریم صفحه ۲۱ ۱۹۷٥

۳۰ - المنقذ من الضلال . الجام العوام عن
علم الکلام : صفحه ۱۱۲ ۱۹۷٦

۳۱ - المسائل المنتخبة . التوسل بالموتی : صفحه ۱۰۲ ۱۹۷٦

۳۲ - غایة التحقیق (سندی) : صفحه ۸٦ ۱۹۷٦

۳٤ - مناقب شاه نقشبند فارسی : صفحه ۳۰٤ ۱۹۷٦

۳٥ - بهجة السنیة : صفحه ۹٦ ۱۹۷٦

۳٦ - الخیرات حسان (بلسان اردو) : صفحه ٤۰۰ ۱۹۷٦

۳۷ - مختصر (التُحفَةُ الاِثنیٰ عشَرِیَةِ) : صفحه ۳٥۲ ۱۹۷٦

۳۸ - مسلک مجدد الف ثانی : صفحه ٤۸ ۱۹۷٦

۳۹ - نور الایمان بزیارت آثار حبیب الرحمن : صفحه ٤۸ ۱۹۷٦

٤۰ - الوسیلة العظمی : صفحه ۱۳۲ ۱۹۷٦

٤۱ - الناهیة عن طعن أمیر المؤمنین معٰاوِیَة : صفحه ٤٦ ۱۹۷٦

٤۲ - عقائد نظامیه . قصیدة بدء الأمالی : صفحه ۷٦ ۱۹۷٦

٤۳ - طریق النجات (عربی و اردو) : صفحه ۲٥٦ ۱۹۷٦

٤٤ - فتاوی علماء الهند علی منع الخطبة
بغیر العربیة : صفحه ۱٦ ۱۹۷٦

٤٥ - کتاب السُنّی فی رد الوهابی (بلسان مَلَیالَمْ) : صفحه ۸۰ ۱۹۷٦

٤٦ - مکاتیب شریفهٔ حضرت غلام علی دهلوی : صفحه ۱۸٤ ۱۹۷٦

٤۷ - تسهیل المنافع ، الطب النبوی : صفحه ۲۰۸ ۱۹۷٦

Price 10 TL.